

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**KENTLERDE GÜVENLİĞİN SAĞLANMASINDA POLİSİN
YETKİLERİ VE POLİSİN KULLANDIĞI YÖNTEMLER ÜZERİNE
BİR İNCELEME**

**Şafak KOLAK
1030203304**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN
YRD. DOÇ. DR. Nilüfer AVŞAR NEGİZ**

ISPARTA- 2013

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**YÜKSEK LİSANS
TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI**

Tez Savunması 1

Tarih: 16.12.2017

Enstitü Yönetim Kurulunun 22/11/2017 tarih ve 2123 s sayılı kararıyla oluşturulan jürimiz ~~Kamu~~ ^{Kent Güvenliği} Anabilim Dalı ~~Konu~~ ^{Yanlış} Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS öğrencisi ~~Safak~~ ^{Karak} nın başlıklı tezini incelemek ve değerlendirmek üzere 16.12.2017 tarihinde saat 14.00 da toplanmış ve aday tez savunmasına almıştır.

Lisansüstü Yönetmeliği Madde 25 uyarınca adaya dakika süreyle teziyle ilgili Ek'te sunulan sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tezinin aşağıda belirtilen sebeplerle,

☒ **Tezin kabul edilmesine**
(Öğrenci, varsa jüri tarafından gerekli görülen düzeltmeleri yaparak, tezinin onaylı son şeklini bir (1) ay içinde Enstitü'ye teslim etmelidir.)

☐ **Tezde düzeltme verilmesine**
(Öğrenci, tezde gerekli görülen düzeltmeleri yaptıktan sonra üç (3) ay içinde savunmasını yineleyecektir.)

☐ **Tezin reddedilmesine**
(Öğrenci, yeni tez konusu belirlemelidir.)

*Tez adı değişikliği yapıldı/yapılmadı.
oy birliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.
Gereği için arz olunur.

Kentlerde Güvenliğin Sağlanmasında Polisim Yetkileri ve Polisim İcralarında Yöntemler Üzerine Bir İnceleme.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman :	Yrd. Doç. Dr. Ali Rıza NECİZ	
Üye :	Prof. Dr. Hüseyin GÖZ	
Üye :	Yrd. Doç. Dr. Cevdet YILMAZ	

Ek : Herbir jüriye ait tez değerlendirme jüri raporları

Enstitü Yönetim Kurulu Kararı	Tarih:	Karar No:
Bu form danışman tarafından düzenlenerek 3 gün içerisinde ilgili Anabilim Dalı aracılığı ile Enstitüye teslim edilir.		

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Kentlerde Güvenliğin Sağlanmasında Polisin Yetkileri ve Polisin Kullandığı Yöntemler Üzerine Bir İnceleme**” adlı çalışmanın, tez safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Şafak KOLAK

ISPARTA - 2013

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

KENTLERDE GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASINDA POLİSİN YETKİLERİ VE POLİSİN KULLANDIĞI YÖNTEMLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Şafak KOLAK

**Süleyman Demirel Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü
Yüksek Lisans Tezi, 138 Sayfa, Isparta, Aralık 2013**

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ

Kentleşme, çağdaş yaşamın kaçınılmaz sonuçlarından biridir. Ekonomik ve sosyal nedenlerle kentleşmenin giderek artması bir takım sorunları da beraberinde getirmiştir. Güvenlik konusu da kentleşmeyle artan sorunların başında gelmektedir.

Kent güvenliğini sağlayan en önemli ve büyük kolluk kuvveti olarak Polis Teşkilatı gelmektedir. Kentleşme olgusu, polisin iş yükünü arttırmış ve polislik faaliyetlerinin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Kent güvenliğini sağlama konusunda görevini yerine getirirken polis, güvenlik sorunlarını ortaya çıkaran toplum fertleriyle mücadele etmekte ve kimi zaman bu görevi dolayısıyla aşırı güç kullanımı, işkence ve kötü muamele suçlamalarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Oysaki güvenlik konusunda polisin sorumluluğunun yanında topluma da sorumluluk yükleyen, çağın gereklerine uygun olarak ve teknolojik imkânlardan yararlanmak suretiyle uygulamaya konulan suçla mücadele yöntemleri, artan güvenlik sorunlarıyla mücadele eden polise yetki kullanımında aşırılığa gitmeden daha etkili bir şekilde güvenlik hizmeti verme konusunda büyük yarar sağlamaktadır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kent, kentleşme, kolluk ve polis kavramları ele alınarak geçmişten günümüze kadar olan süreçte dönemler halinde Polis Teşkilatındaki değişimden bahsedilmiştir. İkinci bölümde polisin adli ve önleyici yetkileriyle ilgili bilgi verilmiş ve mevzuat hükümleri çerçevesinde polisin kent güvenliğini sağlarken suçları önleme amacıyla ve gerçekleşen suçların faillerini yakalayıp adli mercilere teslim edinceye kadar kullandığı adli amaçlı yetkiler üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde tanınan bazı hakların polis tarafından yetki kullanımında aşırılığa gidilmesi sonucu ihlal edildiği iddiasıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine açılan davalar incelenmiştir. Dördüncü bölümde polisin son zamanlarda kent güvenliğini sağlamak için kullandığı dikkat çeken yöntemlerden Toplum Destekli Polislik ve Kent Güvenlik Yönetim Sistemleri ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Polis, Güvenlik, Yetki, Toplum Destekli Polis (TDP)

ABSTRACT

Master's Thesis

POWERS OF THE POLICE TO PROVIDE SECURITY IN URBAN AREAS AND A REVIEW ON THE METODS USED BY POLICE

Şafak KOLAK

**Süleyman Demirel University, Graduate School of Social Sciences, Department of
public Administration, Master Thesis, 138 Pages, Isparta, December 2013**

Supervising: Ass. Professor Nilüfer Avcı NEGİZ

Urbanization is the one of the inevitable result of moderne life.increasing urbanization with the economic and social reasons has brought about a number of problems. security issues is also the top of increased urbanization problems.

Providing city security as the important and largest law enforcement comes police organization.the phenomenon of urbanization increases the workload of police and has revealed how important is the police activity.

Fulflment of its duties in ensuring the safety of the city, the police, combat with members of the society revealing security problems and sometimes hence this task face with blames of excessive use of force, torture and ill-treatment.yet in the topic of security besides the responsibility of the police, encumbering to society,crime fighting methods which put into practice according to requirements of era and by utilizing technological opportunities is very advantageous in the topic of giving more effectively security services without going to extremes in the use of authority police struggling with in the increasing security problems.

The study consists of four parts. in the first part, has been mentioned change in the police organization from the past to the present process from the period to period by taking concepts of urban, urbanization, armed forces and concept of police . in the second part, given information about the judicial and preventive authorities of police and is emphasized on used for forensic purposes authorities until delivered to judicial authorities by capturing perpetrators of the crimes committed and with the purpose of prevent crimes while ensuring the safety of the police under the provisions of legislation.in the third part, some of the rights of recognized in the European Convention on Human Rights as a result of go to extremes by the police to in the use of authority alleged violations filed with the European Court of Human Rights cases were investigated.in the fourth part, to ensure city safety recently used by police ,one of the noticable methods,Community Supported Policing and Urban Security Management Systems are discussed.

Keywords: Police, Security, Authoriyt, Community Policing (CP)

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KABUL ONAY SAYFASI.....	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
TABLOLAR DİZİNİ	xiii
ÖNSÖZ.....	xiv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KENT GÜVENLİĞİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE TÜRK POLİS TEŞKİLATI

1. KENT VE KENTLEŞME KAVRAMI	3
2. KENTLEŞMENİN NEDENLERİ VE SONUÇLARI.....	6
3. KENT, KENTLEŞME VE GÜVENLİK.....	7
3.1. Devlet, Kent, Güvenlik İlişkisine Kuramsal Yaklaşım	8
3.2. Kamu Hizmeti Olarak Güvenlik.....	12
4. KOLLUK KAVRAMI VE SINIFLANDIRILMASI	14
4.1. Kolluk Kavramı	14
4.2. Kolluk Çeşitleri.....	14
4.3. Suç Öncesi Kolluk (İdari Kolluk) -Suç Kolluğu (Adli Kolluk) Sınıflandırması	15
5. POLİS KAVRAMI VE SINIFLANDIRILMASI	18
5.1. Polis Kavramı	18
5.2. Polisin Sınıflandırılması.....	19
5.3. Üniformalı - Sivil Polis	19
5.4. Adli Polis – İdari Polis - Siyasi Polis	20
5.5. Diğer Birimler.....	20
6. TÜRK POLİS TEŞKİLATININ TARİHÇESİ	21
6.1. Osmanlı Devletinin Kuruluşuna Kadar Olan Dönemde Polis Teşkilatı	22
6.2. Osmanlı Devleti Döneminde Polis Teşkilatı	23

6.2.1.Kuruluşundan İstanbul'un Fethine Kadar Olan Dönem (1299-1453)	23
6.2.2. Yeniçeri Dönemi (1453-1826).....	24
6.2.3. Yeniçeri Ocağının Kaldırılmasından Sonraki Dönem (1826-1845)	25
6.2.4. Zaptiye Müşirliği Dönemi (1845-1879)	26
6.2.5. Zaptiye Nezareti Dönemi (1879-1908)	27
6.2.6. İkinci Meşrutiyet ve Milli Mücadele Dönemi (1909-1923).....	28
6.3. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Polis Teşkilatı.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

KENT GÜVENLİĞİNİ SAĞLAMADA POLİSİN KULLANDIĞI YETKİLER

1. YETKİ KAVRAMI	33
2. YETKİNİN ÖZELLİKLERİ	33
3. POLİSİN YETKİ KULLANIMININ GENEL ŞARTLARI	35
3.1. Tehlike Şartı.....	35
3.2. Zorunluluk Şartı.....	35
3.3. Haklılık Şartı.....	35
3.4. Orantılık Şartı.....	36
4. POLİSİN KULLANDIĞI YETKİLERİN SINIRI	36
5. POLİSİN ADLİ VE ÖNLEYİCİ (İDARİ) YETKİLERİ	38
6. DURDURMA YETKİSİ	41
7. KİMLİK SORMA YETKİSİ	43
8. PARMAK İZİ VE FOTOĞRAF ALMA YETKİSİ.....	46
9. YAKALAMA, GÖZALTINA ALMA VE MUHAFAZA ALTINA ALMA YETKİSİ	48
10. ARAMA VE ELKOYMA YETKİSİ	54
11. POLİSİN İSTİHBARAT VE TELEKOMÜNİKASYON YOLUYLA YAPILAN İLETİŞİMİ DENETLEME YETKİSİ	61
12. KAPALI YERLERE GİRME YETKİSİ	65
13. POLİSİN KARAKOLA DAVET ETME YETKİSİ	66
14. POLİSİN KİŞİLERDEN ADRESLERİNDEN AYRILMAMALARINI İSTEME YETKİSİ	66
15. ZOR ve SİLAH KULLANMA YETKİSİ	67
16. MEN ETME YETKİSİ	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

POLİSİN YETKİ SINIRLARINI AŞMASI: AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNİN TÜRKİYE'YE İLİŞKİN KARAR ÖRNEKLERİ

1. AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ (AİHS) VE AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ (AİHM)	72
2. AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNE TÜRKİYE ALEYHİNE AÇILAN DAVA ÖRNEKLERİ	76
2.1. Yaşama Hakkı, Bektaş ve Özalp Türkiye Davası.....	76
2.2. İşkence Yasağı, Özgürlük ve Güvenlik Hakkı, Abdulsamet Yaman Türkiye Davası	79
2.3. Özel ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı ve Işıldak Türkiye Davası.....	83
2.4. İfade Özgürlüğü, Açık ve Diğerleri Türkiye Davası	86
2.5. Toplantı ve dernek kurma özgürlüğü ve Ataman Türkiye Davası.....	90
2.6. AİHM Kararlarının Değerlendirilmesi	92

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KENT GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASINDA TOPLUM DESTEKLİ POLİSLİK ve KENT GÜVENLİK YÖNETİM SİSTEMİ PROJESİ

1. TOPLUM DESTEKLİ POLİSLİK (TDP).....	95
1.1. Toplum Destekli Polisliğin tanımı.....	95
1.2. TDP Anlayışının Ortaya Çıkışı	96
1.3. Toplum Destekli Polisliğin Amaçları	97
1.4. Suçla Mücadelede Yeni Bir Yöntem Olarak TDP	98
1.5. Türkiye’de TDP Uygulamaları	99
1.5.1. Toplum Destekli Polislik Uygulamalarının Başlangıç Aşaması (2003-2006).....	99
1.5.2. 2006 Sonrası Toplum Destekli Polislik Uygulamaları.....	100
1.5.3. TDP Uygulamaları.....	100
1.5.3.1. Sorumluluk Alanı Huzur Toplantıları (SAHT)	100
1.5.3.2. Bilgilendirme Toplantıları.....	101
1.5.3.3. Bilgilendirme Çalışmaları	102
1.5.3.4. Bireysel İrtibat Çalışmaları	103
1.5.3.5. TDP’nin Yaptığı Diğer Uygulamalar ve Sonuçları.....	104
1.6. Bazı İl Emniyet Müdürlükleri Tarafından Uygulanan Örnek TDP Projeleri	105
1.6.1. Antalya Emniyet Müdürlüğü Tarafından Uygulanan Komşu Kollama Projesi	105
1.6.1.1. Komşu Kollama Projesi Kapsamında Yapılan Uygulamalar	107
1.6.1.2. Projeden Elde Edilen Sonuç.....	107
1.6.2. Balıkesir Emniyet Müdürlüğü Tarafından Uygulanan Simge Projesi.....	108

1.6.3. Tunceli Emniyet Müdürlüğü Tarafından Uygulanan Bazı TDP Projeleri.....	109
1.7. Toplum Destekli Polisliğin Yasal Dayanakları	110
2. KENT GÜVENLİK YÖNETİM SİSTEMİ (MOBESE) PROJESİ.....	111
2.1. MOBESE Tanımı (Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu)	111
2.2. MOBESE’lerin Kuruluş Amacı	112
2.3. Dünyada ve Türkiye’de MOBESELER	114
2.4. MOBESE Projesinin Hedefleri	117
2.5. MOBESE Projesini Oluşturan Bazı Alt Sistemler	117
2.5.1. Komuta Kontrol Merkezi.....	117
2.5.2. Nezarethane İyileştirme ve Kontrol Sistemi (N.İ.K.S.)	118
2.5.3. Araç Takip Sistemi (ATS).....	118
2.5.4. Plaka Algılama Sistemi (P.A.S.)	119
2.5.5. Bölge Görüntüleme Sistemi (BGS).....	119
2.5.6. Mobil Araç Sorgulama Sistemi (M.A.S.)	119
2.5.7. Kırmızı Işık ve Hız İhlal Sistemi	120
2.5.8. Mobil Operasyon Yönetim Merkezi (MO.YÖN.)	120
2.5.9. Diğer Alt Sistemler	120
2.6. MOBESE’lerin Faydaları	121
2.7. MOBESE’lere Yönelik Yapılan Eleştiriler	122
SONUÇ.....	126
KAYNAKÇA	129
ÖZGEÇMİŞ.....	138

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK	: Avrupa Konseyi
AÖAY	: Adli ve Önleme aramaları Yönetmeliği
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
ATS	: Araç Takip Sistemi
BGS	: Bölge Görüntüleme Sistemi
CGİK	: Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanunu
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
Ed.	: Editör
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
ETK	: Emniyet Teşkilatı Kanunu
JGK	: Jandarma Genel Komutanlığı
KGYS	: Kent Güvenlik Yönetim Sistemleri
KKM	: Komuta Kontrol Merkezi
MAS	: Mobil Araç Sorgulama Sistemi
MOBESE	: Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu
NIKS	: Nezarethane İyileştirme ve Kontrol Sistemi
PAS	: Plaka Algılama Sistemi
PVSK	: Polis Vazife Selahiyet Kanunu
s	: Sayfa
ss	: Sayfalar Arası
SAHT	: Sorumluluk Alanı Huzur Toplantıları
SİMGE	: Suç işlemeye Meyilli Gençlere Meslek Edindirme Eğitimi Projesi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TDP	: Toplum Destekli Polislik
TDPHSU	: Toplum Destekli Polislik Hizmet Standardı ve Uygulamaları
t.y	: Tarih Yok
YGİY	: Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği

Yay : Yayınları

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1.1: 1924 Yılında Merkez Teşkilatı	29
--	----

TABLÖLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 1.1: 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununa Göre Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Kuruluş	31
Tablo 4.1: Sorumluluk Alanı Huzur Toplantıları.....	101
Tablo 4.2: Esnaf ve Vatandaşa Yönelik Bilgilendirme Toplantıları.....	102
Tablo 4.3: Bilgilendirme Çalışmaları.....	103
Tablo 4.4:Bireysel İrtibat Çalışmaları.....	104
Tablo 4.5:Destek Ziyaretleri	104
Tablo 4.6: MOBESE'nin Ortaya Çıkışı ve Uygulamada Yaygınlaşma Süreci.....	116

ÖNSÖZ

“Kentlerde Güvenliğin Sağlanmasında Polisin Yetkileri ve Polisin Kullandığı Yöntemler Üzerine Bir İnceleme” isimli yüksek lisans tezimin hazırlanması ve düzenlenmesi sırasında bana yol gösteren değerli hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ AVŞAR’a teşekkürü borç bilirim.

Bu çalışma hakkında bana destek olan değerli hocam Sayın Doç. Dr. Hakkı Mümin AY’a ve meslektaşım Ali UYSAL’a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Jüri üyelerim Sayın Prof. Dr. Hüseyin GÜL’e ve Yrd. Doç. Dr. Sayın Cevdet YILMAZ’a bilgi destekleri ve yardımları için teşekkür ederim.

Beni hayatımın her anında her anlamda destekleyen annem Arife KOLAK ve babam Mustafa KOLAK’a şükranlarımı sunuyorum. Onların üzerimdeki emeklerini hiçbir zaman unutmayacağım. Çalışma boyunca destekleriyle daima yanımda olan tüm dostlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Şafak KOLAK

Isparta - 2013

GİRİŞ

İnsanların toplu yaşam alanı olan kentler huzurlu bir yaşam için güvenli olmalıdır. Günümüzde çeşitli sebeplerle nüfusu hızla artarak kalabalıklaşan kentlerde suç oranlarının artması ile kentlerde birçok güvenlik sorununun doğduğu görülmektedir. Polisler kentlerde insanların huzuru için güvenlik hizmeti sunmakta ve bu görevleri kanunların kendilerine verdiği yetkileri kullanarak yerine getirmektedirler. Söz konusu bu yetkilerin kimi zaman art niyetli olarak veya kişisel çıkarlar doğrultusunda kullanılması, insanlarda polise karşı bir güvensizlik ortamının oluşmasına sebep olmaktadır. Bu durum vatandaşların oluşan mağduriyetlerini gidermek adına uluslar arası mahkemelere kadar gitmesine yöneltecek bir hukuk mücadelesini de başlatmaktadır. İnsanlarda polise karşı oluşan güvensizlik hissi ve olumsuz imajı ortadan kaldırarak daha kaliteli hizmet verebilmek amacıyla Polis Teşkilatı bazı yeni yöntemler geliştirmiştir.

Çalışmada polise kanunla verilen yetkiler ve sınırları, polisin olaylara müdahalesi esnasında görevini yerine getirebilmek adına kullandığı yetkilerin sınırının aşıldığı iddiasıyla polisten şikâyetçi olan ve Türk Mahkemelerinin verdiği kararları yeterli bulmayarak Türk Hükümeti aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan bireysel başvurular doğrultusunda açılmış davalar incelenerek, polise karşı oluşan güvensizlik hissini ortadan kaldırmak adına Toplum Destekli Polislik modeli ve son olarak polisi etkin kılmak amacıyla hizmetlerin teknolojik olanaklarla birleştirilmesiyle oluşturulan Kent Güvenlik Yönetim Sistemi Projesi ele alınmıştır. Bu genel anlatımla çalışmada yer alan bölümler şöyledir:

Birinci bölümde kent, kentleşme kavramı ve kentleşme nedenleri ile kentleşme sebebiyle ortaya çıkan güvenlik ilişkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Yine bu bölümde kolluk ve polis kavramı ile sınıflandırılmasına yer verilerek Türk Polis Teşkilatının Tarihçesi incelenmiştir.

İkinci bölümde yetki kavramı, yetkinin özellikleri, önleyici ve adli yetki ayrımından bahsedilerek, polisin kendisine verilen görevlerini yerine getirmek için görevin konusuna göre adli ve önleme amaçlı olarak kullandığı yetkiler Polis Vazife Selahiyet Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, Adli ve Önleme aramaları Yönetmeliği,

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği gibi mevzuat hükümleri doğrultusunda ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde polisin yetki kullanımının genel şartları, polisin yetki kullanımının sınırları, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi maddeleriyle birlikte polisin yetki kullanımında aşırılığa gitmesi nedeniyle bu maddeleri ihlal ettiği iddiasıyla Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde açılan davalara değinilmiştir.

Dördüncü bölümde polisin kent güvenliğini sağlamak için yeni yöntemlere ihtiyaç duyulması ile ilgili tespitlere yer verilerek, polislerce son zamanlarda yoğun bir şekilde uygulanan Toplum Destekli Polislik modeli, modelin ortaya çıkışı ve amaçları ile ülkemizdeki Toplum Destekli Polislik uygulamaları ve İl Emniyet Müdürlüklerince uygulamaya konulan projeler işlenmiştir. Bu bölümün son kısmında ise kent güvenliğini sağlamak için teknolojiden yararlanılarak geliştirilmiş bir yöntem olan Kent Güvenlik Yönetim Sistemi ve sistemin hedefleri, bu sistemi oluşturan alt sistemler ile bu yöntemin kullanılmasıyla aydınlatılan olaylardan bahsedilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KENT GÜVENLİĞİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE TÜRK POLİS TEŞKİLATI

1. KENT VE KENTLEŞME KAVRAMI

Tarihten izler taşıyan, insanların doğa ile olan mücadelesinde kültür ve medeniyetlerin oluşturulduğu yerler olan kentler, aynı zamanda geleceğin dünyasının üzerine kurulacağı mekânlardır. Günümüz toplumlarında siyasi, ekonomik, sosyolojik, yönetsel, kültürel ve mimari birçok yönüyle değerlendirilen kentlere çok çeşitli anlamlar yüklenmiştir.¹ Tarihin bütün dönemlerinde değişik anlamlara sahip olmuş olan kent kavramı dinamik bir özelliğe sahiptir ki, literatürde olsun mevzuat düzenlemelerinde olsun her zaman ve her ülke için geçerli bir kent tanımı yapmak hemen hemen imkânsız görünmektedir.²

Kent kavramıyla ilgili olarak geçmişe bakıldığında “cite”, “polis”, “medine” ve “kent” kelimelerinin yakın anlamlarda kullanıldığı söylemek mümkündür. Fakat bu kelimelerin kullanıldığı dönemlerdeki yerleşim birimleri, bazen bir devleti, bazen küçük bir kenti veya belli bir uygarlık düzeyini belirtmek için kullanılmışlardır. Zira “cite” küçük bir devletçiği ifade etmek için, “polis” bir savunma ihtiyacını belirtmek için kale anlamında, “medine” ise kentsel ve kentsel olmayan alanları, yaşam biçimi ve iktisadi faaliyetler gibi çeşitli yönlerden ayırmak için kullanılmıştır.³ Geçmişte olduğu gibi bugün de kentle ilgili yapılan tanımlarda çeşitli farklılıklar görülmektedir. Günümüz kent bilimcilerinden Keleş kent tanımını aşağıdaki gibi yapmıştır;⁴

Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi olarak ifade edilmektedir.

¹ Nihat KURT, “Kent Hizmetlerinin Geleceğinde Kentsel Sorumluluklar ve Kent Kültürünün Geliştirilmesi Stratejileri”, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yönetim Bilimleri Dergisi**, Cilt 9, Sayı 2, 2011, s.265., < <http://ybd.comu.edu.tr/sites/ybd.comu.edu.tr/files/V.9%20N.2.pdf>>, Erişim Tarihi: 05.08.2012.

² Zerrin T. KARAMAN, **Kent Yönetimi ve Politikası**, Anadolu Matbaacılık, 3. Baskı, İzmir, 1995, s.6.

³ KARAMAN, s.6.

⁴ Ruşen KELEŞ, **Kent Bilim Terimleri Sözlüğü**, İmge Kitabevi, Ankara, 1998, s.75.

Birol ise kenti, “tarihin farklı dönemlerine ait fiziksel, sosyal ve kültürel katmanların üst üste kurulması sonucu oluşan fiziksel, mekansal ve sosyal bir ortamdır. Bu tanım, kentin sadece fiziksel bir mekan olmadığını, toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik değerlerini de kapsadığını, bu değerlerin fiziksel mekandaki anlatım aracı” olduğunu ifade etmiştir.⁵

Sanayi devriminin etkisiyle kentsel mekânların biçim ve işlevlerinde görülen değişim kentlerle ilgili çeşitli bilim dalları tarafından farklı kent tanımları yapılması sonucunu doğurmuştur.⁶ Köy, kır ve kent kavramlarını tanımlayıp bu kavramları birbirinden ayırabilmek için çeşitli görüşleri savunan çok sayıda toplumbilimci, kent bilimci, coğrafyacı, iktisatçı, yönetim bilimci ve yönetici, köy ve kır kavramlarıyla birlikte kent kavramının tanımını yapabilmek için çeşitli ölçütler kullanmıştır. Bir yerleşim yerinin belirli ekonomik faaliyetleri gerçekleştirip gerçekleştirmediği, belirli nüfusa ve nüfus yapısına sahip olup olmadığı ve o yerin idari statüsü genelde kent, kır ve köy tanımlarının yapılmasında kullanılan sosyolojik ölçütlerden bazılarıdır.⁷

Kent tanımı yapılırken belli bir yönetim biriminin sorumluluk bölgesi sınırları içinde kalan yerleri kent, diğer yerleri köy olarak gören tanımlar yönetsel sınır ölçütünü kullanan tanımlardır. Bu ölçütü kullananlara göre belediye sınırları içerisindeki yerleşim birimleri kent diğer yerleşim birimleri ise köy olarak isimlendirilerek belediye sınırlarının içindeki yerleşim biriminde yaşayanların kentli nüfusu oluşturduğu belirtilmektedir.⁸

Türkiye İstatistik Kurumu’nun yayınlarında nüfusu ne olursa olsun ilçe ve il merkezlerindeki nüfusun kentli nüfus olarak sayılması yönetsel sınır ölçütünün kullanıldığını göstermektedir. Türkiye İstatistik Kurumu yayınlarında her ne kadar kent tanımlarının yapılmasında yönetsel sınır ölçütü kullanılsa da köy kanunu nüfusu 2.000’den az olan yerleşmeleri köy, nüfusu 2.000 ile 20.000 arasında olan yerleşmeleri kasaba ve 20.000’den fazla olan yerleşmeleri de şehir kabul etmektedir ve Devlet Planlama Teşkilatı’nın hazırladığı kalkınma planlarında da nüfus temel alınmaktadır.

⁵ Gaye BİROL, “Kentlilik Bilinci ve Balıkesir’den Yarım Asırlık Bir Örnek: Yeni Çarşı Deneyimi”, <http://w3.balikesir.edu.tr/~birol/kentlilik_bilinci.pdf>, Erişim Tarihi: 11.10.2012.

⁶ A.Kadir TOPAL, (2004), “Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye’de Kent Neresidir”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 6, Sayı 1, Yıl 2004 s.277., www.sbe.deu.edu.tr/dergi/cilt6.say1/6.1%20topal.pdf>, Erişim Tarihi: 11.10.2012.

⁷ Hacı KURT, **Türkiye’de Köy- Kent Çelişkisi**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2003, s.11.

⁸ Ruşen KELEŞ, **Kentleşme Politikası**, İmge Kitabevi, 8. Baskı, Ankara, 2004, s.105-106.

Bu teşkilatın yayınlarında ise nüfusu 10.000 den fazla olan yerler kent sayılmaktadır. Nüfus ölçütüne göre köy ve kent ayrımı yapmak nüfusu az olan ama kentsel özyapı kazanmış yerleşim birimlerinin kent sayılmaması gibi olumsuz bir duruma yol açacağından hareketle birçok ülke, nüfus ölçütünün yanında başka ölçütlerde kullanarak karma ölçütlerle köy ve kent ayrımı yapma yoluna gitmişlerdir.⁹

Kentte yaşayan insanların gerçekleştirdikleri ekonomik faaliyetler, aralarında yaptıkları iş bölümü ve uzmanlaşma gibi sosyolojik ölçütlere göre kent, işbölümü ve uzmanlaşmanın olduğu kırdan yaşayan insanlardan farklı olarak karşılıklı ilişkilerin azaldığı, birbirinden bağımsız insanlardan oluşan bir toplum yapısının ortaya çıktığı yerlerdir. Kent tanımı yapılırken çeşitli yazarlar tarafından kullanılan nüfus, idari statü ve sosyolojik ölçütlerin her birinin kenti farklı tanımlaması sebebiyle herhangi bir ölçüt ile yapılan tanımlamaları tam anlamda bir kent tanımlaması konusunda yetersiz kalmakla birlikte bu ölçütler konusunda yazarlar arasında görüş birliğinin bulunmamaktadır.¹⁰

Kentleşme farklı açılardan ele alınarak çok değişik tanımları yapılmış bir kavramdır. Sosyolojik, ekonomik ve demografik açılardan çok sayıda kentleşme tanımı bulunmakla birlikte kentleşme bu bakış açılarının tamamını kapsayan bir kavramdır. Dolayısıyla sınırlı bir bakış açısıyla yapılacak kentleşme tanımları da eksik olacaktır.¹¹

Bahar'a göre Kentleşme, *kentlerde yaşayan nüfusun artması, kırsal kesimde yaşayan nüfusun ise azalması, sürecidir.*¹² Kentlerde bulunan nüfusun, doğum sayısının ölüm sayısından fazla olması ve kentlere olan göç neticesinde arttığını belirten Keleş, mevcut kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artması gibi demografik nitelikler taşıyan dar anlamda bir kentleşme tanım yapmakla birlikte böyle bir tanımın eksik olacağını belirtir. Keleş'in kentlerdeki nüfus hareketlerini meydana getiren ekonomik ve toplumsal yapıdaki değişime yer vererek yaptığı geniş anlamdaki tanımı ise şöyledir.¹³

Kentleşme sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında, artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikimi sürecidir.

⁹ KELEŞ, **Kentleşme Politikası**, s.106.

¹⁰ Hacı KURT, s.14-16.

¹¹ Erol KAYA, **Kentleşme ve Kentleşme**, <<http://erolkaya.com/wp-content/uploads/kitaplar/kentlesme-ve-kentlilesme.pdf>>, Erişim Tarihi: 01.01.2013

¹² H. İbrahim BAHAR, **Sosyoloji**, Usak Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2009, s.275.

¹³ KELEŞ, **Kentleşme Politikası**, s.22.

Uygarlığın başlangıcı olarak da görülen kentleşme, başlangıç tarihi belli olmayan bir süreçtir. Bu süreç birçok araştırmacıya göre avcılık ve çobancılıktan sonra insanların tarımsal faaliyetlere başlamaları sonucu yerleşik hayata geçmeleriyle başlamıştır ve kentleşme sürecinin başlangıcında olduğu gibi gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerin kentleşme üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır.¹⁴ İnsanların yerleşik hayata geçip, toplu olarak yaşamaya başlamasıyla ortaya çıkan kentlerin, zamanla sayıca çoğalıp ve kalabalıklaşmasıyla başlayan kentleşme, sadece basit bir nüfus birikim süreci olarak değerlendirilmemelidir. Kent kavramının tanımında olduğu gibi kentleşme kavramının tanımının yapılmasında da görüş birliği olmadığı belirtilmektedir.¹⁵

2. KENTLEŞMENİN NEDENLERİ VE SONUÇLARI

Kentleşme birbiriyle bağlantılı olan ekonomik, sosyal, teknolojik, siyasal ve psiko-sosyolojik etmenlerin etkisiyle oluşmaktadır. Tarımda makineleşme, tarım arazilerinin çeşitli sebeplerle parçalanarak küçülmesi gibi itici nedenlerle kırsal kesimdeki insanların kentlere gitmesine yol açan olumsuz göç sebepleri; tarımsal etkinliklerle geçim sağlamakta güçlük çeken kesimin iş imkânlarının bol olduğu kentlere gitmesi gibi çekici nedenler de denilen olumlu göç ve kentlerin ekonomik faaliyetleri gerçekleştirme bakımından kolaylıklar ve üstünlükler sağlayan yönleri, kentleşmeye sebep olan ekonomik etmenler olarak görülmektedir.¹⁶

17. yüzyıldan günümüze kadar olan süreçte buhar makinesinin bulunması, elektrik enerjisinin sanayide kullanılması, ulaşım araçlarındaki gelişmeler, iletişim ve bilgisayar teknolojisindeki ilerlemeler kentleşmeyi teknolojik olarak etkileyen gelişmelerdir. Kentleşmeyi etkileyen siyasi nedenler olarak, savaşları, siyasi sebeplerle yapılan göçleri, bazı şehirlerin başkent olması gibi nedenleri sıralamak mümkündür. Kentlerin sosyal ve kültürel yönden imkânlarının çokluğu, kentlerde bulunan özgür ortam, insanların kentlerde yaşamı, kırdaki yaşamaları sebebiyle kapıldıkları aşağılık duygusundan kurtulup yükseliş olarak görmesi ve kentli olmanın gururunu paylaşma köylerden kentlere göç artıran dolayısıyla kentleşmeyi hızlandıran bir başka nedenlerdir.¹⁷

¹⁴ Muharrem ES, Hamza ATEŞ, “Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri-I”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, , Sayı 48, 2004, s.206.

¹⁵ Ahmet MUTLU, **Kentli Hakları ve Türkiye**, Çizgi Yayınevi, Konya, 2010, s.47.

¹⁶ KELEŞ, **Kentleşme Politikası**, s.26-29.

¹⁷ KELEŞ, **Kentleşme Politikası**, s.30-33.

Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan ülkemizde sanayileşme ile teknolojik gelişmenin geç başlaması sebebiyle kentleşme yapısı batı ülkelerine göre farklılık göstermektedir.¹⁸ Türkiye’de 1950’li yıllardan sonra hızlanan kentleşme, ülkemize özgü nedenlere göre de şekillenmektedir. Her ne kadar ülkemizin ekonomik, teknolojik ve toplumsal şartları nedeniyle farklılık gösteren kentleşme süreci, genel itibariyle dünyanın birçok ülkesinde de gözlenebilen kırdan kente olan göçün özelliklerini göstermektedir.¹⁹ Kentleşme Cumhuriyetin ilk yıllarında görülen hızlı nüfus artışı, 1940’lı yıllarda tarım faaliyetlerin de traktörün kullanılmaya başlanması, ulaşım araçlarının gelişimi, 1950’lilerde karayolu ağının gelişmesiyle ve sanayileşmeyle birlikte hızlanmıştır.²⁰

Kentleşmeyle birlikte kentlerde olumlu gelişmeler görülmekle birlikte kentleşme çözümü son derece zor olan birtakım toplumsal sorunları da yol açmıştır. Toplum yapısının giderek karmaşıklaşması, yönetenler ile yönetilenler arasındaki iletişimin zorlaşması ve sınıflar arası çatışmaların daha da keskinleşmesi sonucunda, günümüzde kentleşmeyle büyüyen kentler bunalımın, huzursuzluğun, yabancılaşma ve şiddetin merkezi haline gelmektedir.²¹

Kentleşme sonucu kalabalıklaşan kentlerde ve ulaşım, haberleşme, elektrik, su kanalizasyon ve diğer hizmetlerde olumlu gelişmeler sağlanmış bunların yanında gürültü, kirlilik, trafikte artış, eğitim ve sağlık hizmetlerinde yetersizlikler, konut ve ulaşım sorunlarında artış, kentsel mekan yetersizlikleri çevresel sorunlar ve işlenen suçlarda artışı da beraberinde getirmiştir.²²

3. KENT, KENTLEŞME VE GÜVENLİK

Kentler insanların birlikte yaşamak için oluşturduğu yerleşim birimleridir. Daha öncede bahsedildiği üzere, bu yerleşim birimlerinin çeşitli sebeplerle sayısının ve nüfusunun artması sonucu ortaya çıkan süreci de kentleşme olarak ifade etmekteyiz.

¹⁸ Nasır NİRAY, “Tarihsel Süreç İçinde Kentleşme Olgusu ve Muğla Örneği”, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 9, Yıl 2002, s.9., <<http://www.sbed.mu.edu.tr/index.php/asd/article/view/114/118>> Erişim Tarihi: 01.01.2013

¹⁹ MUTLU, s.74.

²⁰ Kemal GÖRMEZ, **Kent ve Siyaset**, Gazi Kitabevi, Ankara, 1997, s.14-15.

²¹ Ruşen KELEŞ, Artun UNSAL, **Kent ve Siyasal Şiddet**, A.Ü.S.B.F. Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara, 1982, s.25.<<http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/005.pdf>>, Erişim Tarihi: 01.01.2013

²² BAHAR, s.267.

Kentleşme süreci basit bir “nüfus ya da kent sayısındaki artış” ile tanımlanacak bir olay olmayıp; topluluğun sosyal, ekonomik ve kültürel birçok değişimi de yarattığı ve bu çevresel şartlardan etkilendiği bir süreçtir. Kentleşme her gelişim ya da değişim sürecinde yaşandığı gibi kendi içerisinde olumlu ve olumsuz sonuçlar da barındırmaktadır. Hızlı kentleşme, artan nüfus, heterojen hale gelen toplum ve özellikle ekonomik sınıflar ve aralarındaki büyüyen fark ile yoksulluk, yoksunluk ve suç, kentlerde yaşanan önemli sorunlar haline gelmektedir.

3.1. Devlet, Kent, Güvenlik İlişkisine Kuramsal Yaklaşım

Toplum, insanların birlikte yaşamaları neticesinde oluşmuştur ve toplumda yaşayan her bireyi disiplin eden bir güce sahip otoritenin ortaya çıkması devletlerin ortaya çıktığını göstermektedir.²³ Somut olarak tanımlanabilmesi zor olan devlet, dar anlamda insan topluluğunun yönetim aygıtını, geniş anlamda belirli şekillerde örgütlenen insan topluluğunu ifade etmede kullanılan bir kavram olarak belirtilmektedir.²⁴

Devletin yani egemenliğin, nereden ve nasıl ortaya çıktığı konusuyla ilgili olarak veya devletin köküne ilişkin birçok kuram ortaya atılmıştır. Bu konuyla ilgili olarak ortaya atılan *Aile Teorisine* göre devlet, ailenin zamanla büyümesi ve aynı soydan gelen ailelerin birleşmesiyle meydana gelmiştir. *Biyolojik Teoriye* göre devlet doğal ve biyolojik kanunlara göre, diğer canlılar gibi kendiliğinden meydana gelen, büyüyen, gelişen ve zamanla yok olan bir organizmadır. *Kuvvet ve Mücadele teorisine* göre devlet güçlüler ile zayıflar arasındaki mücadeleden doğmuştur. Devlet, güçlülerin zayıflar üzerinde zorla kurdukları bir baskı teşkilatıdır. *Ekonomik teoriye* göre devlet, ekonomik olayların, sosyal ve siyasi olaylara hâkim olmaları sonucu meydana gelmiştir.

Devletin kaynağını insan aklına ve iradesine dayandıran teori ise *Sosyal Sözleşme Teorisidir*. Bu teorinin destekçileri Thomas Hobbes, John Locke, Jean-Jacques Rousseau’dur. Bu yazarlara göre, insanlar devletin oluşmasından önce “tabiat hali” denilen bir dönemde yaşarken bir sebeple insanlar bu dönemden çıkmaya kendi akıl ve iradeleriyle karar vermişlerdir. İnsanlar bu dönemden sonra kendi aralarında

²³ Yahya Kazım ZABUNOĞLU, **Kamu Hukukuna Giriş**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1973, s.35.

²⁴ Ergun TUNÇKAN, **Yurttaşlık ve Çevre Bilgisi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2006, s.4.

yaptıkları sözleşme “sosyal sözleşme” dir ve devletin temelinde bu sözleşme yatmaktadır.²⁵

Egemenlik, en üstün, asli tek, bölünemez ve yanılmaz hukuki bir güç olarak tanımlanan, aynı zamanda devlet otoritesini de ifade ettiği gibi devletin bağımsızlığını, emir ve yasaklar koymasını, koyduğu bu emir ve yasakları zorla kabul ettirmesi anlamına gelmektedir.²⁶ Kuruluşu yani kökeni ne olursa olsun, hangi teoriye dayanırsa dayansın, devlet egemenliğin yani en üstün gücün ve de otoritenin sahibidir ve bu otoriteyi bir arada yaşayan insanlar kendileri için oluşturmuştur. Elindeki güç ve sahip olduğu otorite ile devletler geçmişte olduğu gibi günümüzde de varlığını devam ettirmek için gerek kendi güvenliğini gerekse vatandaşlarının güvenliğini sağlamaktadır.

Güvenlik kavramı olarak emniyet, asayişin sağlanması, kamu düzeninin sağlanması, birey veya toplumun kendilerine veya maddi ve manevi değerlerine karşı suç işlenmesinin önlenmesi ve her şeye rağmen işlendiyse olayın aydınlatılması gibi durumlarını²⁷ anlatmak için kullanıldığı gibi; “kişilerin mallarının, canlarının, ırz ve namuslarının her türlü tehdit, saldırı ve kazalara karşı korunması” olarak da tanımlanabilmektedir.

Kelime olarak tehlike bulunmaması hali, emin ve rahat olma durumu anlamına gelse de kazaların önlenmesinden devletin korunmasına kadar geniş bir çerçeveyi ele alan kavramdır.²⁸ Güvenliğin insanlık tarihi kadar eski olduğuna değinen Dinçer, güvenliğin aynı zamanda bir ihtiyaç olduğunu şu ifadelerle belirtmektedir,²⁹

Güvenlik, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. İster toplum, isterse fert ölçeğinde olsun, huzur ve güven arayışı insanoğlunun ilk var oluşundan günümüze kadar, günümüz de dâhil geçerliliğini koruyan bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlık tarihinde, ilk yerleşik düzene geçildiği andan itibaren insanlar arasında emniyet, asayiş, huzur ve düzen ihtiyacı var olmuştur. İnsanlar birlikte yaşamaya başladıkları ilk andan itibaren, toplumsal kuralları koruyan görevliler seçmişlerdir.

Sanayi kapitalizminin etkisiyle 18.yüzyılın sonlarında dünyanın belirli bölgelerinde görülen kentleşme, önce Avrupa daha sonra Kuzey Amerika kentlerinde

²⁵ <http://asbava.blogspot.com/2011/12/devletin-kokeni-hakkındaki-teoriler.html>, Erişim Tarihi: 14.12.2013

²⁶ <http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/2293/unite03.pdf>, Erişim Tarihi: 14.12.2013

²⁷ A.Hamdi AYDIN, “Toplumsal Güvenlik ve Yerel Siyaset”, **Yerel Siyaset Dergisi**, Sayı 28, Yıl 2008, s.8., <<http://www.yerelsiyaset.com/pdf/nisan2008/3.pdf>> Erişim Tarihi: 03.01.2013.

²⁸ Güven ŞEKER, “Kent Güvenliği Örgütlenmesinde Mahalle ve Çarşı ve Mahalle Bekçileri”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Sayı 4, Ankara 2005, s.61.

²⁹ Celal DİNÇER, “Kolluk Kuvvetlerinin Zor Kullanma Yetkisi”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı 462, Mart 2009, s.37.

gelişme göstermiş ve iki yüz yılı aşan bir sürede dünyada birçok değişimin yaşanmasına sebep olmuştur. Kentleşme ile şehirlerin kalabalıklaşması bazı sosyal sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sorunların başında ise suç oranlarının artmasıyla belirgin hale gelen güvenlik sorunu yer almaktadır.³⁰

Kentler, insanların tarih boyunca toplu olarak yaşamaları neticesinde oluşturduğu uygar yerleşim birimleridir. İnsanların toplu olarak yaşadığı yerleşim birimleri olan kentlerde düzenin sağlanması için kent yaşamıyla ilgili belirli kuralların olması gerekmektedir. Kentlerin aşırı derecede büyümesi sebebiyle ortaya çıkan sorunlarından birisi olan güvenlik, özel kesime bırakılamayacak kadar önem arz ettiği için bu sorunun çözümünde devlet müdahalesi zorunlu hale gelmiştir.³¹

Devletin oluşumuna kaynaklık eden güvenlik meselesinin, modern öncesi ve modern toplumda da devlete varlık verdiği gibi toplumda onu yücelten, görev alanını genişleten ve bir anlamda da gözetimci- denetimci devlete dönüştüren önemli bir gerekçe olduğu açıktır.

Devletin toplum ve ülkesi üzerindeki gözetimi, etkin bir şekilde modernizmin erken dönemleriyle birlikte ortaya çıkmıştır. Modern öncesi cemaat toplumlarında bireylerin güvenliğini sağlama adına etkin bir devlet gözetimi olmadığı için, bu dönemdeki insanların güvenliklerini sağlamak ve tehlikeye karşı savaşmak için kullanmayı öğrendikleri tek yol kendi yoğun sosyallikleri olmuştur. Modern öncesi insanın bu küçük güvenli dünyası için 16. yüzyılla birlikte yani artan nüfus ile birlikte herkesin birbirini tanıdığı küçük yerleşim yerlerinin yerini, birbirini daha az tanıyan insanların oluşturduğu nispeten büyük şehirlerin alması ile bozulmaya başlar. Güven içindeki cemaat topluluklarını olumsuz etkileyen bu kitlesel fazlalığın en önemli etkisi, uzun vadede devletin sosyal hayattaki rolünü tamamen değiştirmek biçiminde olmuştur. 16 yüzyıl öncesi sorunsuz işleyen “*ben seni gözetliyorum, sen beni gözetliyorsun*” formülün ve cemaat denetim sisteminde yetersiz hale gelmiştir. Bu nedenle toplumsal iktidarın rolünün yeniden düzenlenmesi gerekiyordu.³²

³⁰ BAHAR, s.266-267.

³¹ ŞEKER, s.61-62.

³² Hakan KARAKEHYA, “Gözetim ve Suçla Mücadele”, <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2009-58-02/AUHF-2009-58-02-karakehya.pdf>, ET. 12.12.2013, s..326.

Cemaat toplumunun artan nüfus ile denetiminde sorunlar yaşanması üzerine yeni mekanizmalar geliştirilmiştir. Foucault'un 17. yüzyılda "*büyük kapatılma*" olarak ifade ettiği şey, toplumda başıboş dolaşan veya tehlike arzeden suçlu, deli, sarhoş ve hastalıklıların (cüzamlı ve vebalı gibi) da kapalı mekânlarda zoraki olarak gözetim altında tutulmalarını içeriyordu.³³ Bu dönemde fark edilen şey, gözetimin ancak amaçlı olarak ve yapay bir biçimde oluşturulan kapalı alanlarda mümkün olabilmesi olmuştur.³⁴ Bu bağlamda hapishaneler, düşkün evleri, darülacezeler, hastaneler ve akıl hastaneleri bu kapatılmanın gerçekleştirildiği ve dolayısıyla cemaat toplumunun şeffaflığının sağlanmaya çalışıldığı yerler olarak önemli rol oynamışlardır. Burada söz konusu olan, sadece düşkünlere bakmak, suçluları cezalandırmak ya da delileri tedavi etmek değil, toplumsal iktidar alanlarının gerçekten temelinden sarsılması ve bunun yeniden teminine yönelik olarak toplumsal denetim mekanizmasının yeniden düzenlenmesi anlayışıdır. Cemaat toplumundan modern topluma geçiş sürecinde en önemli değişiklik, gözetimin karşılıklı oluşunun sona ermesidir. Nitekim bu yeni dönemle birlikte gözetim, artık bu işi meslek edinenler tarafından yapılmaya başlanmıştır. Cemaat toplumundaki karşılıklı gözetimin devrini doldurmasıyla birlikte, iktidar adına bu işi yapacak, gözetim üzerine uzmanlaşmış kimselerden oluşan yeni bir meslek grubu da ortaya çıkmıştır.³⁵

Sosyal hayatın kurumsallaşmış bir şekilde yaygın olarak gözetimi modernizm ile birlikte ortaya çıkmıştır. Gözetim, paradoksal biçimde aydınlanma ve demokrasiyle paralel olarak yaygınlaşmıştır. İnsanlık tarihinin modernliğe denk gelen bölümü boyunca devlet, egemenliği altındaki insanları, koyduğu yasalarla uyumlu bireylerden oluşan bir toplum haline getirmeyi kendine misyon edinmiştir. Akla dayalı, rasyonel şekilde oluşturulan böyle bir toplum, modern devletin nihai amacı olarak görülmüş³⁶ ve hala da görülmektedir.

Modern devlet, rasyonel toplumu oluşturmak için sosyal hayatın büyük bir bölümüne müdahale etmekte ve toplumu istediği şekilde yönlendirmek için kurallar koymakta, bir taraftan da bunlara uyulup uyulmadığını denetlemektedir. Bu nedenle de modern toplumda demokrasi ve gözetimin eş zamanlı yükselişini de olağan karşılamak

³³ Michel FOUCAULT, **Deliliğin Tarihi**, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay) İmge Yayınevi, Ankara 1995, s.83, Aktaran: Karakehya, s.326.

³⁴ KARAKEHYA, s. 327.

³⁵ KARAKEHYA, s.330.

³⁶ KARAKEHYA, s. 331.

gerekmektedir. Çünkü demokratik toplumlarda genel olarak güven ve refah içinde yaşamak, kamusal hizmetleri kaliteli ve rahat biçimde alabilme isteği bireysel önceliklerin başlarında yer almaktadır.

Modern devletin bunu sağlayabilmesi ise ancak bir takım kurallar, yaptırımlar ve tepe bir hukuk sistemi ile mümkündür.

Son olarak modern toplumlarda devlet, her gerçekleştirilen gözetim faaliyetinde kamunun güvenliği ve menfaatini esas almaktadır. Bir yönüyle özgürlükleri kısıtlayan hemen her kanunun gerekçesinde ve iktidarı elinde bulunduranların açıklamalarında, bu genel güvenlik ve kamusal menfaat kavramlarına atıf yapıldığı görülmektedir.³⁷

Görüldüğü üzere güvenlik ihtiyacı ile vücut bulan devlet ve onun otoritesi, toplum üzerinde her daim bir denetleme mekanizması kurmuş ve kurmaktadır. (Özellikle modern dönem sonrası kurumsallaşmış ve uzmanlaşmış biçimi ile) bu nihai amaç ile devlet, gözetimci ve denetimci rolünü elden bırakmayarak, zaman içerisinde şekil değiştirdiği söylenebilir.

Özellikle 1980 sonrası bilgisayar teknolojisindeki ilerlemeler ile devlet toplum üzerindeki bu görevini teknoloji ve bilgi temeli üzerinden yeniden şekillendirmiştir. Bentham'ın "Panopticon" teorisinde bahsettiği gözetleyen bir kule ile mahkumların gözetlenmesi gibi, kentin belli yerlerine ve tüm kapalı mekanlara (işyeri, eğitim kurumları vb) kameralar yardımı ile toplumun gözetlendiğini (mobese) söylemek mümkündür.

3.2. Kamu Hizmeti Olarak Güvenlik

Devlet tarafından vatandaşlara birçok hizmet sunulmakla birlikte bu hizmetlerin bazıları vazgeçilebilir bazıları ise vazgeçilemez nitelikte olabilmektedir veya devlet bazı görevleri öncelikle yerine getirir bazılarını yerine getirmede geç hareket edebilmektedir. Örneğin devlet kamu düzeni ve güvenliğini sağlama görevinden vazgeçilmesinin mümkün olmayacağı gerçeğiyle birlikte bu görevini daha sonra yerine getirmesi gibi bir olasılıkta mümkün değildir

³⁷ 1982 Anayasasında da devletin özgürlükleri kısıtlamaya ilişkin maddeleri, A- Yasama organına bütün hak ve hürriyetleri sınırlama yetkisi veren genel sınırlama hükmü (A.Y.m.13) B- Temel hak ve hürriyetlerin düzenlendiği Anayasa maddelerindeki özel sınırlama nedenleri C- Temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmayacağına ilişkin A.Y.m.14 D- Özgürlüklerin kullanılmasının durdurulması olarak yer almaktadır.

Gül'e göre devletin öncelik vererek yerine getirmesi gereken görevi, kamu düzenini korumak ve böylece bireylerin ve toplulukların güvenlik ve huzur içinde yaşamalarını sağlamaktır ve bu görev toplumun ve dolayısıyla fertlerin gerçekleştirebilecek suça karşı korunması, temel hak ve özgürlüklerin kullanılabilmesi bir ortamın sağlanması devlet eliyle kolluk güçleri tarafından yerine getirilmektedir.³⁸

İç göç, hızlı nüfus artışı, çarpık kentleşme ve heterojen demografik yapı, başta büyük kentlerimiz olmak üzere, toplumda sosyal ilişkiler ağının ve kontrol mekanizmalarının işlevinin ve etkinliğinin azalmasına neden olmuş, bu da suçlarda son yıllarda artış trendini beraberinde getirmiştir.³⁹ Güvenlik hizmeti, niteliği itibarıyla bir kamu hizmeti olup geleneksel olarak polis ve jandarma gibi resmi hükümet görevlileri tarafından yerine getirilmektedir.⁴⁰

Kentlerde yaşayan insanların en temel haklarından olan güvenlik hakkı, Avrupa Kentsel Şartında⁴¹ ilk sırada yer alan haktır. İnsanların bir arada güven içinde yaşamak amacıyla oluşturduğu kentler, insanları güven endişesi içinde olmadan güvenliği sağlayan yerler olmalıdır.⁴² Güvenlik, Abraham Maslow'un ihtiyaçlar piramidinde açlık ve susuzluk gibi giderilmesi gereken yaşamsal ihtiyaçlardan sonra ikinci sırada giderilmesi gereken bir ihtiyaçtır. Dolayısıyla insanlar aç ve susuz olmadıkları sürece her zaman güvende olmayı istemektedirler. İnsanların bu vazgeçilmez istek devletlerin her zaman karşısına çıkmaktadır ve devletler ise güvenliği sağlayacak bir güce ihtiyaç duymuştur ve bu amaçla da polis teşkilatları kurulmuştur.⁴³

³⁸ Serdar Kenan GÜL, "Kamu Yönetiminde ve Güvenlik Hizmetlerinde Hesap Verilebilirlik", **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt 10, Sayı 4, Yıl 2008, s.72.

³⁹ Cengiz ZEYBEK, "Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu Değişikliği ve Önleyici Polislik Yaklaşımı", **Türk İdare Dergisi**, Sayı 455, Haziran 2007, s.27.

⁴⁰ Özcan KARAMAN, Kazım SEYHAN, "Olumlu ve Olumsuz Yanları İle Özel Güvenlik Hizmetleri", **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt 3, Sayı 3-4, Yıl 2001, s.150.

⁴¹ Kentli haklarının somut kaynağı olarak ortaya çıkan Avrupa Kentsel Şartı-I, Avrupa Konseyi Tarafından 1992 yılında kabul edilmiştir. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet MUTLU, **Kentli Hakları ve Türkiye**, Çizgi Kitabevi, Konya, 2010, s.109.

⁴² Erol KAYA, "Kent Güvenliğinin Sağlanması", **Yerel Siyaset Dergisi**, Sayı 28, s.19-22, 2008., < <http://www.yerelsiyaset.com/pdf/nisan2008/4.pdf> >, Erişim Tarihi: 10.01.2013.

⁴³ Nevzat SÖNMEZ, Adem KIZILKAYA, "Geçmişten Günümüze Güvenlik İhtiyacı ve Türk Polis Teşkilatı", **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 18, Yıl 2, s.22.

4. KOLLUK KAVRAMI VE SINIFLANDIRILMASI

4.1. Kolluk Kavramı

Suçların önlenmesi, işlenen suçlara el koyulması, suçların faillerinin yakalanması, suç işlemede kullanılan alet ve eşyanın ele geçirme, delilleri toplama, suçlarla mücadele etme, toplumda kanun hâkimiyetini, huzur ve güveni sağlamakla görevli olan birimlerin tamamına kolluk olarak adlandırılmaktadır.⁴⁴ Gözübüyük'e göre geniş kapsamlı bir kavram olan Kolluk;⁴⁵

Kolluk bir yandan kamu düzenini sağlayan, koruyan, ya da bozulduğunda eski durumuna getiren yönetsel etkinlikler, diğer yandan da bu tür etkinlikleri yürüten görevliler anlamında kullanılır. Kolluğa zabıta veya polis de denir.

Kolluk (zabıta ya da polis) kavramı, eskiden beri toplumda düzeni sağlamak ve korumak için devletin (idare'nin) sahip olduğu bir gücü simgeler. Bu güç, İdare Hukukundaki “*kamu gücü*” nün bir yansımasıdır. Sözcük olarak kolluk, hem bir “*idari etkinliği*” hem de bu “*etkinliği yürüten görevlileri*” ifade eder.⁴⁶ Dinçer'e göre genel anlamıyla kolluk aşağıdaki gibi tanımlanabilir.⁴⁷

Bir ülkenin sükun, güvenlik, sağlık ve düzenini sağlamak ve korumak amacıyla idare tarafından alınan ve yürütölüp gerçekleştirilmesi bir takım müeyyidelerle sağlanan genel ve özel önlemleri ve bu amaçla yerine getirilen hizmetlerin tümünü ifade eder.

Emniyet Teşkilatı Kanunu (ETK),⁴⁸ 1. maddesinde, ülkenin genel emniyeti ve asayişinden sorumlu olan İçişleri bakanının bu görevleri yerine getirirken yararlandığı Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), Jandarma Genel Komutanlığı (JGK) ve emniyet ve asayişle ilgili olan diğer teşkilatlar tanımlanmıştır.

4.2. Kolluk Çeşitleri

Genel kolluk güçleri ülkemizde kamu düzeninin sağlanması amacıyla suçların önlenmesi konusunda gerekli tedbirleri alma, işlenen suçların failleriyle birlikte tespit edilmesi, suçluların yakalanarak yargı mercilerine teslim edilmesi görevlerini yerine

⁴⁴ Ali ŞAFAK, Vahit BIÇAK, **Ceza Muhakemesi Hukuku ve Polis**, Roma Yayınları, Ankara, 2005, s.91.

⁴⁵ Şeref GÖZÜBÜYÜK, **Yönetim Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2001, s.248.

⁴⁶ Tayfun AKGÜNER, “Kolluk Kavramına Genel Bir Bakış”, **Polis Dergisi**, EGM Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Sayı 36, Ankara, 2003, s.195.

⁴⁷ DİNÇER, s.38.

⁴⁸ Emniyet Teşkilatı Kanunu, Kanun Numarası 3201, **Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi** 04.06.1937, Sayı 3629.

getiren teşkilatlardır⁴⁹ ve Genel Kolluk, Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik Komutanlığı birimlerinden oluşmaktadır.⁵⁰ Genel kolluk olarak polis belediye sınırları dâhilinde, jandarma, polis teşkilatının bulunmadığı kırsal alanlarda, sahil güvenlik ise ülkemiz sahillerinde ve göllerinde görev yapmaktadır.⁵¹

Özel kolluk ise Genel kolluk kuvvetleri dışında kalan ve özel kanunlarının koyduğu esaslar dâhilinde kurulup, bu kanunlarla belirlenen görevleri yapan kuruluşlardır. Özel kolluk güçlerine kendi hizmet sahalarında güvenliği sağlamak amacıyla yasalarla silah taşıma ve kullanma yetkisi de verilmiştir Ülkemizde faaliyet gösteren başlıca özel kolluk kuruluşları: Belediye Zabıtası, Liman Zabıtası, Orman Muhafaza, Gümrük Muhafaza ve Özel Güvenlik Teşkilatlarıdır.⁵²

Yardımcı kolluk asıl görevi kolluk hizmeti sunmak olmayan bazı birimlerden oluşmaktadır ve bu birimler bazı hallerde kolluk yetkisini kullanabilmektedirler. kılınmıştır. Yardımcı kolluk görevlileri olarak ise Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demir Yolları Personeli ve Gemi Kaptanları belirtilmektedir.⁵³

ETK'nın 3. maddesi zabıta'yı özel ve genel zabıta olarak ikiye ayırır ve de silahlı kuvvet olan Polis ve Jandarmayı genel zabıta olarak sınıflandırır. Kentlerde güvenliği sağlamakla görevli genel kolluk birimi olan polis ile ilgili ayrıntılı bilgilere ilerleyen bölümlerde değinilecek olup, tezin konusuyla ilgili olmadığı için diğer kolluk birimleri ele alınmayacaktır.

4.3. Suç Öncesi Kolluk (İdari Kolluk) -Suç Kolluğu (Adli Kolluk) Sınıflandırması

Kolluk yani zabıta, hükümet kudretinin dâhili idare sahasında icabında cebir kullanmak suretiyle, şahıslara karşı yapmaya yetkili olduğu faaliyetler olarak Türk Hukuk Lügatında⁵⁴ tanımlanmakla birlikte, kolluk faaliyet olarak, birlikte suç işlenmesini önlemek, işlenmekte olan bir suçun devamına mani olmak, işlenmiş bir suç var ise de adli mercilerin talimatları doğrultusunda soruşturma işlemlerinin yürütülmesi ilke görevli zor kullanma yetkisi olan kamu gücü ve hizmetidir. Organizasyon olarak

⁴⁹ Yılmaz YAŞAR, **Açıklamalı Polis Meslek Hukuku**, Başkent Klişe Matbaacılık, Ankara, 2003, s.20.

⁵⁰ ŞAFAK, BIÇAK, s.93.

⁵¹ Ali KUYAKSİL, Musa TİYEK, "Türkiye'de Güvenlik Hizmeti Olarak Özel ve Gönüllü Güvenlik", **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt 5, Sayı 2, Yıl 2003, s.68.

⁵² KUYAKSİL, TİYEK, s.69.

⁵³ Vahit BIÇAK, **Suç Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011,s.159.

⁵⁴ Türk Hukuk Lügatı, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1991, s.366

genel ve özel olmak üzere ikiye ayrılan kolluk, fonksiyonel olarak adli ve idari olarak sınıflandırmaktadır.⁵⁵

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği (AÖAY)⁵⁶ madde 4, kolluk olarak jandarma, polis, sahil güvenlik ve gümrük muhafaza görevlilerini tarif edilmiştir. Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği (YGİY),⁵⁷ 3201 sayılı ETK'nın 8, 9, 10 ve 12 nci maddeleri, 2803 sayılı Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanununun 7 nci maddesi, 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesi ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 4 üncü maddesinde belirtilen soruşturma işlemini yapan güvenlik görevlilerini adli kolluk olarak tanımlamaktadır.(md.4)

Kolluğun yerine getirdiği faaliyetler herhangi bir suç işlenmeden önce suçun işlenmesine engel olma, suç işleyecek kişileri caydırma ve kamu düzeninin koruyup düzenlemek yönünde hizmetlerden yani suç öncesi kolluk veya idari kolluk faaliyetlerinden ve suç işlendikten sonra işlenen suçların aydınlatılmasına yönelik olan adli kolluk faaliyetlerinden oluşmaktadır.⁵⁸

Adli ve idari kolluk ayrımı, bu birimlerin yaptığı işin niteliğinden dolayı yapılmaktadır.⁵⁹ “İdari kolluk”, kamu düzeni ile yakından ilgili olan yani kamu düzenini sağlayan kolluktur, dolayısıyla işlenmiş suçlardan ayrı ve bunlardan bağımsız olarak, kamu düzenini korumak için çalışır. İdari kolluğun amacı, toplumda suç işlenmesini engelleyerek kamu düzeninin bozulmasını önlemektir. Bu nedenle idari kolluğa “mani (engelleyici) zabıta” adı da verilmektedir. Adli kolluk ise, aksine bir suç işlendiği zaman ortaya çıkar ve etkinliğe geçer. İşlenen suçları ve bunları işledikleri ileri sürülen suçluları tespit edip yakalar ve suç delillerini de topladıktan sonra, bu kişileri önceden belirlenmiş makama teslim eder. Adli kolluk suç işleyen kişilerin cezalandırılmalarını sağlama, suçluları yakalama amacı güder. Başka bir ifadeyle, adli kolluk kamu düzeni bozulduktan sonra faaliyet gösterir.⁶⁰

⁵⁵ Feyzullah ARSLAN, “Türkiye’de ve Avrupa’da Kolluk Adalet İlişkisi”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 48, Yıl 4, s.10.

⁵⁶ Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği, **Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi** 01.06.2005, Sayı 25832.

⁵⁷ Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği **Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi** 01.06.2005, Sayı 25832.

⁵⁸ ŞAFAK, BİÇAK, s.91.

⁵⁹ M. Bedri ERYILMAZ, “İnsan Hakları Prensipleri Işığında Kolluk Uygulamalarının Denetimi”, **İçişleri Bakanlığı Yayınları**, Ankara, 2009, s.119.

⁶⁰ AKGÜNER, s.196.

Ceza Muhakemesi Kanunu⁶¹, nun 164. Maddesine göre Adli kolluk; 4.6.1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 8, 9 ve 12 nci maddeleri, 10.3.1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun 7 nci maddesi, 2.7.1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesi ve 9.7.1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 4 üncü maddesinde belirtilen soruşturma işlemlerini yapan güvenlik görevlilerini ifade eder.

Pratikte adli zabıtaya suç kolluğu diğerlerine ise suç öncesi kolluk denilse de⁶² Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu'na göre (PVSK)⁶³ Polis, görevli bulunduğu mülki sınırlar içinde, hizmet branşı, yeri ve zamanına bakılmaksızın, bir suçla karşılaştığında suça el koymak, önlemek, sanık ve suç delillerini tespit, muhafaza ve yetkili zabıtaya teslim etmekle görevli ve yetkili olduğunu belirtmektedir.(Ek md. 4)

Yapısal ve görevsel olarak iç içe geçmiş olan idari ve adli kolluğun yerine getirdiği faaliyetler ülkemizde Polis Teşkilatı tarafından yürütülmektedir ve bu kolluk türleri sadece görev bakımında ayrı tutulmuştur. Teşkilat olarak adli polis ve idari polis ayrımı yapılmamakla birlikte adli hizmetlerin daha iyi yürütülebileceği düşüncesinden dolayı ülkemizde adli polisin bağlı olacağı ayrı bir teşkilatın kurulması sadece tartışılmaktadır.⁶⁴

Akgüner'e göre adli ve idari kolluğun birbirinden ayrılması gereklidir. Çünkü adli ve idari polisin görevleri ile ilgili ortaya çıkacak uyuşmazlıkların yargısal çözüm yerleri farklı olduğu gibi, kolluk personelinin işleyebileceği bazı suçlar nedeniyle kovuşturulmaları da yerine getirdiği adli ve idari göreve göre değişmektedir. Adli kolluk görevini çoğu zaman idari kolluk yerine getirmektedir. Bu iki kolluk türünün ve yürüttüğü etkinliklerinin birbirinden ayrılması doğru verilmiş bir karar olacaktır.⁶⁵

⁶¹ Ceza Muhakemesi Kanunu, Kanun Numarası 5271, Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi 17.12.2004, Sayı 25673.

⁶² Ali ŞAFAK, **Güvenlik Kuvvetleri ve Polis Mevzuatı**, Temel Yayınları, İstanbul, 1994, s.10.

⁶³ Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu, Kanun Numarası 2559, **Yayımlandığı Resmi Gazete** Tarihi 04.07.1934, Sayı 2751.

⁶⁴ AKGÜNER, s.196., Haluk ÇOLAK, "Kolluk Teşkilatı ve Adli Kolluk", **Sayıştay Dergisi**, Sayı 28, Yıl 1998, s.88.

⁶⁵ AKGÜNER, s.196.

5. POLİS KAVRAMI VE SINIFLANDIRILMASI

5.1. Polis Kavramı

Yabancı kökenli bir kelime olan Polis ya da Police; polis idaresi, zabıta ve polisler anlamındadır, Polis; siyaset, politika, idare, tedbir, ferasetle hareket etme, hareket biçimi manalarındadır.⁶⁶Yunanca “Politeia” kavramından türemiş olan⁶⁷Polis kelimesi yerine Eski Türkler, Moğolca “Daruga” kelimesiyle aynı anlama gelen “Yarkan” kelimesini kullanmışlardır.⁶⁸

Kentin idaresi ve siyasi yönetimi anlamlarına gelen “politeia” kelimesinden türemiş olan ve uzun süre bu anlamını koruyan polis kelimesi; ortaçağda halkı iç ve dış tehlikelere karşı koruyup onların mutluluk ve esenliğini sağlayıcı araçların feodal tarafından sağlanması anlamında kullanılmıştır. Polis, mutlak devletlerin kurulmasıyla birlikte bu devletlerde egemenliğe sahip olanların egemenlik faaliyetleri dışındaki idari faaliyetleri olarak tanımlanmış ve hukuk devleti dönemleri dâhil tüm dönemlerde polisin tanımı gerçekleştirdiği faaliyetlerle ifade edilmiştir.⁶⁹

Polise yetki ve görev veren PVSK 1934’ te kabul edilmiş ve o güne kadar zabıta şeklinde anılan bu teşkilat o tarihten sonra polis şeklinde anılmaya başlanmıştır.⁷⁰ PVSK “Polis, asayiş amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatini temin eder. Yardım isteyenlerle yardıma muhtaç olan çocuk, alil ve acizlere muavenet eder. Kanun ve nizamnamelerinin kendisine verdiği vazifeleri yapar(md.1) şeklinde bir polis tanımı yapmakta bir nevi polisin gerçekleştireceği faaliyetleri belirlemektedir, ETK ise polisi; silahlı icra ve inzibat kuvveti şeklinde bir tanımlama yoluna gitmiştir.(md.4)

Polis sözcüğü, Yunanca *Politeia*, Latince *Politia* sözcüklerinden türemiştir. Fransızca ve İngilizce *Police*, Almanca *Polizei*, İtalyanca *Polizia* olarak ifade edilmektedir. Polis kavramı köken olarak eski Yunanca’da politika anlamında

⁶⁶ ŞAFAK, s.10.

⁶⁷ Mehmet KARAKAŞ, **Türk Polisinin Mesleki Profili**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyon, Kasım 2003, s.33.

⁶⁸ Ali KUYAKSİL, “155. Yılda Polis Teşkilatının Tarihçesi, Kolluk Kavramı ve Günümüzde Emniyet Teşkilatı”, **Polis Dergisi 155. Yıl Özel Sayısı**, EGM Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Sayı 22, Yıl 6, s.3.

⁶⁹ Zeki HAFIZOĞULLARI, “İnsan Hakları, Polis Görevi ve Yetkisi”, **Polis Dergisi**, EGM Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Sayı 2, Yıl 1, s.37.

⁷⁰ ŞAFAK, s.10.

kullanılmıştır. Başlangıçta site ve şehirleri, şehirdeki devlet ve hükümet faaliyetlerini ve yönetimi ifade etmekteydi. Bu anlamda polis deyimi, sitenin tüm kamu hizmetlerinin karşılığı olarak kullanılmıştır.⁷¹ İngilizce'deki “*police*” ve Türkçe'deki “polis” kavramları kökeni bunlar olsa da günümüzde güvenlik gücü anlamında kullanılmaktadır. Polis kavramı, genel olarak “teşkilat”, “fonksiyon”, ve “personel” olmak üzere üç anlamda kullanılmaktadır. Genel kabul gören tanım polisin öncelikle toplumsal düzeni koruyan bir kurum olduğudur.⁷²

Günümüzde polis devletin bütünlüğü ve anayasal düzeninin korunması gibi siyasi, adli mercilerin talimatları doğrultusunda harekete geçip suç faillerini tespit edip yakalayarak adli makamlara teslim etmek gibi adli görevleri olan, Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı olarak belediye sınırları içerisinde faaliyet gösteren ve taşra yapılanması olan bir teşkilattır.⁷³

5.2. Polisin Sınıflandırılması

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün temel kanun olma özelliğine sahip olan 1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu, polisi hizmet alanına göre ve kıyafetine göre sınıflandırmıştır.

5.3. Üniformalı - Sivil Polis

Emniyet Teşkilatı Kanununun 4. Maddesinde polis üniformalı ve sivil olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. ETK'nın 5. Maddesine göre Üniformalı polis; vasıtalı ve vasıtasız kısımlara ayrılır. Vasıtalı polis; atlı, bisikletli, motorlu ve canlı, cansız diğer vasıtalarla teçhiz edilen kısımdır. ETK'nın 6. Maddesine göre Sivil polis; her nevi emniyet hizmetinde üniformasız çalıştırılan kısımdır.

PVSK ve ETK gibi kanunlarda belirtilmemiş olmakla birlikte polisin resmi ve sivil çalıştırılmasının birçok amacı bulunmaktadır. Örneğin resmi elbise göze hitap etme özelliği ile polisi görünür kılmakta ve suç işleme kararı almış olan veya suç işlemekte olan kişilerin caydırılması, çevredeki insanların kendisini güvende hissetmelerinin sağlanması gibi özellikler taşımaktadır. Polislerin üniformasız çalışmaları ise resmi

⁷¹ Cengiz DERDİMAN, **Polis Yönetimi ve Hukuku**, Arı Ofset Matbaacılık, Tokat, 1997, s.5.

⁷² A. Hamdi AYDIN, **Polis Meslek Hukuku**, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1996, s.5-6.

⁷³ Hasan Hüseyin ÇEVİK (Ed.), **Karşılaştırmalı Polis Yönetimi**, Emniyet Genel Müdürlüğü Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2008, S.421.

polisin olmadığı yerlerde suç işleyenlerin yakalanması ve suçluların takibi açısından önemli olduğu gibi terör olaylarının veya polise saldırının sık olduğu yerlerde polisın can güvenliği açısından önem arz etmektedir.

5.4. Adli Polis – İdari Polis - Siyasi Polis

ETK'nın 8. Maddesine göre Polis: İdari, siyasi ve adli kısımlara ayrılır.

ETK'nın 9. Maddesinin (a) fıkrasında İdari polis, içtimai ve umumi intizamı temin etmekle mükellef olan kısımdır. İdari polis, genel asayişin ve kamu düzeninin sağlanması, korunması, muhtaçlara, yaşlılara, sakat ve güçsüzlere, hastalara ve çocuklara yardım edilmesi gibi toplumdaki düzeni korumaya yönelik görevleri icra eder.⁷⁴

ETK'nın 9. Maddesinin (b) fıkrasında Siyasi polis, Devletin umumi emniyetine taallük eden işlerle mükellef olan kısımdır. Siyasi polis,

Ülkemizin milli bütünlük ve beraberliğine anayasal düzenine ve genel güvenliğine ilişkin önleyici ve koruyucu görevleri yerine getirmekten sorumlu olan kısımdır.⁷⁵

ETK'nın 9. Maddesinin (c) fıkrasında adli polis; asgari tam teşekküllü bir polis karakolu bulunan yerlerde, adli işlerle uğraşmak üzere Emniyet Umum Müdürlüğünce kadrodan ayrılan bir kısımdır. Adli polis suçun işlenmesiyle harekete geçip, suç delillerini toplayan, suç işleyenleri yakalayan, savcılarının bilgisi dâhilinde ve savcılar adına gerekli soruşturmayı yaparak suçluları ve soruşturma sonucunda elde edilen delileri yargı mercilerine teslim eden kısımdır.⁷⁶

5.5. Diğer Birimler

ETK'nın 4. maddesine göre İçişleri Bakanlığınca gerekli görülen il merkezlerinde emniyet müdürlüklerine, ilçelerde emniyet amirliklerine bağlı olarak emniyet teşkilatı bünyesinde, kadroları içinde özel timler de bulunan polis çevik kuvvet birimleri kurulur demekle farklı bir sınıflandırma yapılmaktadır.

⁷⁴ BIÇAK, s.144.

⁷⁵ YAŞAR, s.42.

⁷⁶ BIÇAK, s.144.

Karayolları Trafik Kanunu'nun⁷⁷ 5. Maddesini araçlara ve sürücülere ait işlemleri yapmak, plaka ve belgelerini vermek ve bu amaca yönelik hizmetleri yürütmek üzere her ilde ve gerekli görülen ilçelerde tescil şube veya büroları kurulur. Tescil şube veya bürolarında emniyet hizmetleri sınıfı personelinden ayrı olarak teşkilat ve kadrolarında gösterilen sayıda genel idare ve teknik hizmetler sınıfında personel ile sözleşmeli personel çalıştırılabilir hükmü de trafik polis sınıflandırmasına yer vermektedir.

ETK'nin elbisesine ve görevine göre yaptığı polis ayrımının yanında yine ETK'nin 4. maddesine göre Emniyet Teşkilatında, fiili polis hizmetleri dışında kalan yazı, hesap, levazım, telli veya telsiz haberleşme, kriminal laboratuvar, trafik fenni muayene, kayıt, tescil ve benzeri hizmetler, emniyet hizmetleri sınıfı mensupları tarafından ifa olunur hükmüne göre trafikçi ve muhabereci gibi farklı bir sınıflandırma da bulunmaktadır.

Tüm bu sınıflandırmaların yanında kullandığı vasıtaların çeşidine göre atlı, bisikletli, motorsikletli ve helikopterli polis sınıflandırması da yapılmakla birlikte bu sınıflandırma içerisinde bisikletle sahil kenarında görev yapan polisler “Martılar”, motorsiklet ile trafik kontrollerinde görevli olanlar “Şahinler” ve yine motosiklet ile cadde ve sokaklarda asayiş görevini yürüten polisler ise “Yunuslar” olarak adlandırılmaktadır.

6. TÜRK POLİS TEŞKİLATININ TARİHÇESİ

Tarih boyunca çok sayıda devlet kurmuş ve kurduğu devletleri en iyi şekilde yönetmiş olan Türkler, vatandaşları arasında dil, din ve ırk ayrımı yapmaksızın adaletli ve hoşgörülü bir yönetim anlayışı benimsemişlerdir. Türkler insanlar arasında birlik ve beraberliğin sağlanması, karışıklıklar olmadan huzurlu bir ortamın oluşması amacıyla yaşanan çağın gereklerine göre önlemler almayı ilke edinmiş ve huzur ve sükûnetin sağlanması doğrultusunda emniyeti sağlayan kurumlarımız oluşmuştur.⁷⁸

Ülkemizde kentlerde yaşayan insanların huzur ve güven içinde yaşamasının sağlayan ve günümüzde Emniyet Genel Müdürlüğü ismini alan Polis Teşkilatı ve

⁷⁷ Karayolları Trafik Kanunu, Kanun Numarası 2918, **Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi** 18.10.1983, Sayı 18195.

⁷⁸ İbrahim YILMAZÇELİK, İdris KARABÖRK, “Türk Emniyet Teşkilatının Kuruluş ve Gelişmesi (1845-1920)”, **Polis Dergisi**, EGM Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Sayı 43, Yıl 11, s.5.

Emniyet Teşkilatı şeklinde de tarif edilen kurumun, Osmanlı Devletinin kuruluşundan önceki dönemde, Osmanlı Devleti döneminde ve Türkiye Cumhuriyeti döneminde değişen teşkilat yapısı incelenecektir.

6.1. Osmanlı Devletinin Kuruluşuna Kadar Olan Dönemde Polis Teşkilatı

İlk bürokratik polis teşkilatının 18. Yüzyılda Osmanlı Devleti döneminde oluşturulması ve Osmanlı polis sisteminin Türkiye Cumhuriyeti'ne miras kalması sebebiyle Türk Polis tarihi Osmanlı devleti ile başlatılmaktadır. Bununla birlikte daha önceki dönemlerde güvenliğin sağlanması konusunda çalışmalar yapıldığı, güvenlik ve asayiş sağlamaya amacıyla kurulmuş teşkilatların olduğu bilinmektedir.⁷⁹

Eski Türk devletlerinden günümüze kadar olan zamanda toplum düzenini koruyan birimlerin kurulduğunu tarihi kaynaklar göstermektedir ve ilk Türk devletleri zamanında *Başbuğ* denilen komutanların idari işlerle birlikte kolluk görevini yürüttüğü çeşitli tarihi kaynaklarda belirtilmektedir.⁸⁰ Başbuğ adı verilen komutanların idari işlerin yanında kolluk işleriyle ilgilenme usulünün Türklerin devlet kurduğu her yerde devam ettirildiği ve bu anlayışın Osmanlı Devleti döneminde Tanzimat'a kadar çok az farklılık göstererek geldiği bilinmekle birlikte bu sebepten dolayı kolluk tarihinin aynı zamanda askeri tarih olduğu görüşü bulunmaktadır.⁸¹

Tarihte birçok devlet kurduğu bilinen olan Türkler, kamu düzen ve güvenliğini sağlama işini ulusal savunma ile birlikte yerine getirmişlerdir. Tarihi dönemlerde polis kelimesinin karşılığı olarak "Yarkan" terimi kullanılmıştır ve bu kelime Moğolca'da polis anlamında kullanılan "Daruga" kelimesinin aynısıdır. Yarkan teriminin; Polis, dedektif, cellât, Daruga teriminin ise; gece bekçisi, polis memuru, vergi tahsildarı anlamında kullanıldığı bilinmektedir.⁸²

Kolluk tarihimizde önemli bir rol oynayan ve tarihi süreç boyunca her zaman kolluk işlerinin başında bulunmuş olan subaşı ilk kolluk olarak görülmektedir. Osmanlıların Subaşı diye adlandırdığı kelime Türk lehçelerinde ordu ve asker anlamına gelen Sü kelimesinden geldiği anlaşılmakta ve subaşı kelimesinin eski serasker

⁷⁹ KARAKAŞ, s.22.

⁸⁰ YILMAZÇELİK, KARABÖRK s.5.

⁸¹ Halim ALYOT, *Türkiye'de Zabıta Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum*, Kozan Ofset, Ankara, 2008, s.9.

⁸² YAŞAR, s.2.

kelimesinin Türkçesi olduğu da düşünülmektedir. Yine Eski Türklerde ordunun başkomutanlığını devletin başında bulunan hakanın veya hakanın ailesinden birinin yapıyor olması subaşının askerlerin başında olan bir kişi olduğuna işaret etmektedir.⁸³

Bilinen en eski Subaşı VIII. asra ait Tonyukuk kitabelisinde ismi geçen İnal Kağan'dır. Büyük Selçuklu İmparatorluğunun kurucusu Selçuk Bey de bir subaşıdır.⁸⁴ Anadolu Selçuklularında il merkezlerinde askeri ve mülki işlere bakan komutanlara da Subaşı denilmiştir. Bunlar, bulundukları yerlerin kamu düzen ve güvenliğini sağlamışlar, savaş zamanında ise çevrelerindeki ilçe ve köylerin tımarlı sipahilerine komuta etmişlerdir. Anadolu beyliklerinde de aynı sistem devam ettirilmiştir.⁸⁵

Kadılar İslamiyet'in kabulünden sonra günümüzün hâkim, savcı ve belediye başkanlarının sahip olduğu yetkilerle donatılmışlar ve aynı zamanda asayişle ilgili görevleri de yüklenmişlerdir. Zabıta amiri konumunda olan kadılara bu görevlerinde Şurta adı verilen görevliler yardım etmektedirler. Normalde bekçilik görevi olan şurtaların devlet teşkilatının büyümesiyle birlikte öneminin arttığı ve zamanla kadılara vekalet ederek kadılar tarafından çıkarılan emirlerin yerine getirilmesi görevlerini de yerine getirdiği görülmektedir.⁸⁶

6.2. Osmanlı Devleti Döneminde Polis Teşkilatı

6.2.1.Kuruluşundan İstanbul'un Fethine Kadar Olan Dönem (1299-1453)

Osmanlı Devleti'nin kurucusu olan Osman Bey halkın güvenliğine verdiği önem nedeniyle bağımsızlığını ilan ettiği zaman halkın huzur ve güvenliğinin sağlanması görevini yapacak olan Kadılık ve Subaşılik gibi ilk zabıta makamları kurulmuştur. Her şehir ve kasabada birer tane kadı ve subaşı bulunmakla birlikte kadılar idari işleri yürütmekte ve Subaşılar ise kadıların verdiği hükümler ile asayişin sağlamsı görevlerini yerine getiren askeri amir konumunda olmuşlardır.⁸⁷ Osman Gazi Karahisar'ı alınca Bursa'nın yönetimini oğlu Orhan Gazi'ye vermiş ve oğlunun yanına arkadaşı olan Gündüz Alp'i de Subaşı olarak atamış ve de Gündüz Alp bu dönemin ilk Polis Amiri

⁸³ ALYOT, s.10.

⁸⁴ YAŞAR, s.3.

⁸⁵ KARAKAŞ, s.23.

⁸⁶ YAŞAR, s.3.

⁸⁷ Nevzat SÖNMEZ, Adem KIZILKAYA, "Geçmişten Günümüze Güvenlik İhtiyacı Ve Türk Polis Teşkilatı", **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 17, Yıl 2, s.17.

olmuştur.⁸⁸ Osmanlı Devletinde padişahlar askeri ve idari yetkilere sahip olmakla birlikte kamu düzenini ve güvenliğini sağlama işlerini kendilerini halk karşısında temsil eden sadrazamlar aracılığı ile yürütmüşlerdir.⁸⁹

Devletin kuruluşundan İstanbul'un fethine kadar olan dönemde kadılar adli görevlerinin yanında güvenlikle alakalı işleri de yürütmekle görevlendirilmişler ve bulundukları yerlerin güvenliğini sağlama konusunda Sadrazama karşı sorumluluk taşıdıkları gibi güvenliği sağlama görevi olan subaşılar ise kadılara karşı sorumlu tutulmuşlardır. Anadolu Selçuklu Devleti döneminde ve Anadolu'da kurulan beylikler döneminde olduğu gibi Osmanlı Devletinin kuruluş yıllarında da asayiş hizmetlerinin asıl sorumluları subaşılar olmuştur. Subaşılar bu hizmetleri yanlarında bulunan Yasakçılar, gece bekçiliği ve kolluk görevi yapan Asesler ile Asesbaşlarıyla birlikte yürütmüşlerdir. İlk zamanlar geceleri güvenliği sağlamakla görevli olan asesbaşılar daha sonraları gündüzleri ve geceleri Subaşılar la birlikte İstanbul'un asayişini sağlamışlardır. Bu dönemde Tebdil-i Çuhadar denilen sivil olarak çalışan istihbarat sorumluları da sadrazama bağlı olarak çalışmaktadırlar.⁹⁰

Yeniçeri Ocağı da iç güvenliği sağlamakla sorumlu tutulmuştur.⁹¹ Başkent dışında yani taşrada ise eyaletlerin güvenliğinden Beylerbeyi, sancakların güvenliğinden ise Sancakbeyleri sorumlu olmuştur. Eski Türklerde olduğu gibi bu dönemde de Polis Teşkilatı Askeri teşkilat içerisinde yer almış ve askerlerin başında bulunan kişiler aynı zamanda Polis Amirliği de yapmışlardır.⁹²

6.2.2. Yeniçeri Dönemi (1453-1826)

İstanbul'un fethinden itibaren şehre büyük göçlerin olması, şehirde güvenliğe verilen önemi artmıştır.⁹³ Kurulduğu 1362 tarihinden, ortadan kaldırıldığı 1826 tarihine kadar yaklaşık 500 yıl ordunun gözbebeği sayılan yaya asker sınıfı⁹⁴ olan Yeniçeri Teşkilatı geliştirilmiş ve yeniçeriler başta olmakla birlikte Bostancı, Cebeci, Topçu gibi asker ocakları ve Kaptan-ı Derya askerlerine İstanbul'un güvenliği sağlama görevi

⁸⁸ <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/1299-1453Donemi.aspx>, Erişim Tarihi: 07.07.2012.

⁸⁹ YAŞAR, s.4.

⁹⁰ SÖNMEZ, KIZILKAYA, (Çağın Polisi Dergisi Sayı 17), s.17.

⁹¹ YILMAZÇELİK, KARABÖRK, s.5.

⁹² <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/1299-1453Donemi.aspx>, Erişim Tarihi: 08.07.2012.

⁹³ YAŞAR, s.5.

⁹⁴ Yunus, KOÇAK, "On Nisan Polis Teşkilatı Kuruluşu", Çağın Polisi Dergisi, Sayı 100, Yıl 9, s.51.

verilerek şehir sorumluluk bölgelerine ayrılarak Yeniçeri Ağası, Bostancıbaşı, Cebecibaşı, Topçubaşı ve Kaptanpaşa gibi görevliler arasında paylaşılmıştır.⁹⁵

Yeniçeri teşkilatının geliştirilmesi ve yeniçerilerin İstanbul'un genel güvenliğinden sorumlu olmasıyla birlikte yeniçeri ağaları subaşlarının yerini alarak sadrazamdan sonraki en üst kolluk amiri haline gelmişlerdir.⁹⁶ Taşrada ise mülki bölünmenin ve zabıta görevlilerini yapanların sayısı oldukça fazla olması sebebiyle kurulan zabıta teşkilatları da farklı olmuştur. Kapıkulu askerleri ve eyalet askerleri taşrada iç düzen ve güvenliği sağlamışlar, zabıta görevini ise şehir ve kasabalarda Kollukçular, Yasakçılar adı verilen askerler ve Bekçiler yerine getirmiştir. Günümüz de karakol olarak tabir edilen karakolların kurulmaya başlaması yeniçeri döneminde olmuştur ve Karakullukçu da bu dönemde karakollarda çalışan askerlere verilen isimdir.⁹⁷

6.2.3. Yeniçeri Ocağının Kaldırılmasından Sonraki Dönem (1826-1845)

Osmanlı İmparatorluğun gerileme döneminde güvenlik ve emniyeti sağlayan Yeniçerilerin düzeninin bozulması, disiplinsiz hale gelmesi, bazı isyanlara öncülük yapmaları ve hatta bazı padişahların tahtan indirmeleri ile sonuçlanan hareketleri, güvenlik hizmetleri konusunda farklı arayışlara sebep olmuş ve II. Mahmut tarafından 15 Haziran 1826 tarihinde Vaka-ı Hayriye Olayı olarak Yeniçeri Ocağı kaldırılarak yerine bir teşkilat kurulmuştur.⁹⁸

1826 yılında Yeniçeri Ocağının kapatılmasından sonra zabıta ve asayiş hizmetlerini yerine getirebilmesi amacıyla Asakir-i Mansure-i Muhammediye adlı yeni bir askeri teşkilat kurulmuştur ve geçmişte Yeniçeri ağasının yaptığı görevi yapması için kurulan bu teşkilatın başına Serasker geçirilmiştir. Yeniçeri Ocağının kapatılmasını ardından yine 1826 yılında çıkartılan *İhtisap Ağa'lığı Nizamnamesi* ile bir *İhtisap Nezareti* kurulmuş ve bu nezarete çalışanlara, kol gezmek ve güvenlik hizmetlerini yürütme görevi verilmiştir. Bu dönemde zabıta hizmetlerinin çeşitli örgütler tarafından yürütülmesi nedeniyle uzun süre emir komuta birliği sağlanamamış ve oluşan kargaşa 1845 yılına kadar devam etmiştir.⁹⁹

⁹⁵ <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/1453-1826Donemi.aspx>, Erişim Tarihi: 08.07.2012.

⁹⁶ YAŞAR, s.5.

⁹⁷ KARAKAŞ, s.23.

⁹⁸ KOÇAK, s.52.

⁹⁹ <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/1826-1845Donemi.aspx>, Erişim Tarihi: 09.07.2012

Tanzimat'la birlikte başlayan batılılaşma hareketleri, Devletin mevzuatında, idari yapılanmasında ve inzibat teşkilatlarında da kendisini göstermiştir.¹⁰⁰ Yeniçeri Teşkilatının ortadan kaldırılmasıyla gelişen güvenlik hizmetlerinin birçok kişi ve makama bağlı olarak yürütülmesi sebebiyle ortaya çıkan karışıklığı önlemek için 10 Nisan 1845 tarihinde İstanbul'da Polis Teşkilatı kurulmuş ve bununla birlikte Paris Polis Müdürünün görevini düzenleyen kararnameden yararlanılarak hazırlanan 17 maddelik Polis Nizamnamesi yayınlanmıştır.¹⁰¹ Bu nizamnameye göre polisin meskûn yerlerde halkın güvenliğini sağlamak üzere görevlendirilmiş ve teşkilatın başına Tophane Müşiri Mehmet Ali Paşa getirilmiş, polisin görevlerini belirleyen nizamname yabancı ülkelerin elçiliklerine gönderilmiştir.¹⁰² 10 Nisan 1845 tarihi günümüzde Polis Teşkilatının kuruluş yıl dönümü olarak kabul edilmekte ve her yıl nisan ayının 10. Günün Polis Bayramı olarak kutlanmaktadır.

6.2.4. Zaptiye Müşirliği Dönemi (1845-1879)

1846 yılında yayımlanan bir genelge ile polis hizmetlerinin serasker tarafından yönetilmesinin askerlerin asıl görevlerini aksattığı belirtilerek yalnızca polis hizmetlerini yürütmek üzere ve Seraskerlikten bağımsız olarak “Zaptiye Müdürlüğü, Zaptiye Müdür Yardımcılığı” ve polisle ilgili yasaları hazırlamak için, “Zaptiye Meclisi” kurulmuştur. Kısa bir süre sonra da bu meclis kaldırılmış ve yerine “Divan-ı Zaptiye” ve “Meclis-i Tahkik” kurulmuştur. Böylece Hem İstanbul hem de illerin güvenlik işleri Zaptiye Müşiriyetince yürütülmüş ve bu makam, teftiş memurlarıyla ikinci defa olarak kurulmaya girişilen polis teşkilatının bağlı olduğu tek yer olmuştur. Bu Tevhidi Zabıta Dönemi 1879 yılına kadar devam etmiştir.¹⁰³

Zaptiye Müşiriyeti'nin kurulmasından sonra zabıta askeri özellikteki hizmetlerden arındırılmış ve tüm zabıta hizmetleri Zaptiye Müşiriyeti sorumluluğuna verilerek polis adıyla anılan teşkilatların tamamı, Zaptiye Müşiriyeti'ne bağlanmıştır.¹⁰⁴

¹⁰⁰ ŞAFAK, s.10.

¹⁰¹ <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/1845-1879Donemi.aspx>, Erişim Tarihi: 10.07.2012.

¹⁰² Necati, ALTINTAŞ, “Polis Halkın Mutluluğu İçin Kendi Huzurundan Fedakârlık Yapmayı Meslek Haline Getirmiştir”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 16, Yıl 2, s.13.

¹⁰³ <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/1845-1879Donemi.aspx>, Erişim Tarihi: 11.07.2012.

¹⁰⁴ YAŞAR, s.8-9.

6.2.5. Zaptiye Nezareti Dönemi (1879-1908)

Tanzimat ve Islahat Fermanlarıyla ortaya çıkan gelişmeler doğrultusunda Avrupa Polis Teşkilatlarına benzer bir teşkilat kurulabilmesine yönelik çalışmalar, birinci meşrutiyetin ilanından sonra kurulan hükümetin programına dâhil edilmiş ve 1879'da Zaptiye Nezareti kurulmuştur.¹⁰⁵

1881 yılında İstanbul'un asayişinden sorumlu olan Asakiri Zaptiye Teşkilatı lağvedilerek yerine Polis Teşkilatı kurulmuş ve aynı uygulamaya 1885 yılından itibaren taşra da başlanılmıştır. İstanbul'da kurulan polis teşkilatı, başkent İstanbul, Üsküdar, Beyoğlu Polis Müdürlükleri ve Beşiktaş Polis Memurluğu unvanıyla dört polis dairesine ayrılmış, polis daireleri de merkezlere bölünmüştür.¹⁰⁶ Her polis dairesi bir polis müdürü ile bir başkan ve iki üyeden oluşan bir polis meclisi ve her merkez bir serkomiser tarafından yönetilmiştir. Zamanla, polis meclisinin üye ve her daireye bağlı serkomiserlerinin sayısı çoğalmıştır. 1881'de fiilen kurulmuş olan Polis Teşkilatının görev ve yetkilerini düzenleyen ilk hukuki metin, 1896'da yayınlanmıştır. 1886 yılından sonra, İstanbul polis müdürlüğü dışındaki diğer müdürlüklere mutasarrıflık adı verilmiş ve polis müdürüne de mutasarrıf denilmiştir. Aynı yılda ve ayrıca, zaptiye nezaretine bağlı bir baştabibin başkanlığında da bir sağlık dairesi, 1898 yılında da İstanbul'da bir sivil polis teşkilatı kurulmuştur.¹⁰⁷

Bu dönemde Zaptiye Nezareti sadece İstanbul'un güvenliğinden sorumlu tutulmuş, taşranın güvenliği ve taşradaki kuruluşlar seraskerliğe bırakılmış ve yine bu dönemde polis ve jandarma ayrı ayrı teşkilatlanarak tamamen birbirinden ayrılmıştır.¹⁰⁸ 1894 yılında 15 ilde polis teşkilatı kurularak bunların başına ser komiser getirilmiş ve sonrasında ise bu illere polis müdürleri atanmıştır.¹⁰⁹

Polis Teşkilatının yetki, görev, tertip ve düzenini belirleyen gerçek anlamda ilk metin 19 Nisan 1907'de Polis Nizamnamesi olarak yayınlanmıştır. İstanbul ve tüm ülkedeki polisler için hazırlanan bu nizamname polisin adli, siyasi ve önleyici görevlerinin olduğunu belirten ve yabancıların etkisinde kalmadan hazırlanıp uzun süre

¹⁰⁵ <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/1879-1908Donemi.aspx>, Erişim Tarihi: 11.07.2012.

¹⁰⁶ YAŞAR, s.9.

¹⁰⁷ <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/1879-1908Donemi.aspx>, Erişim Tarihi: 11.07.2012.

¹⁰⁸ KARAKAŞ, s.25.

¹⁰⁹ YAŞAR, s.9.

uygulanan bir belgedir. Ayrıca bu belge polisleri serkomiser, ikinci komiser, üçüncü komiser, komiser muavini ve polis memuru olarak beş sınıfa ayırmıştır.¹¹⁰

6.2.6. İkinci Meşrutiyet ve Milli Mücadele Dönemi (1909-1923)

1909 yılında Zaptiye Nezareti kaldırılarak aynı yıl yerine Dahiliye Nezaretine bağlı olarak Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti kurulmuştur ve Alman ve Fransız Polis Teşkilatları örnek alınarak kurulan teşkilat, 1913 yılına kadar 1907 çıkarılan ve tüm ülke genelinde uyulan Polis Nizamnamesine göre hizmet yürütmüştür. Ayrıca İstanbul'un emniyetini sağlama görevi de valiye bağlı olan İstanbul Polis Müdüriyetine verilmiştir. 9 Aralık 1913'te yayınlanan polisin görevlerini belirten Dahiliye Nezareti Teşkilat Nizamnamesi, 24 Haziran 1920 tarihine yani Ankara Emniyeti Umumiyesi kuruluncaya kadar uygulanmıştır.¹¹¹

Mondros Mütarekesinin yapıldığı 1918 tarihinden, Mili Polis Teşkilatının kurulduğu 24 haziran 1920 tarihine kadar, bütün yurttaki Osmanlı Devletinin Polisi olarak hizmet etmiştir. 24 haziran 1920 tarihinden, İstanbul Polis Müdüriyeti Umumiyesi'nin kaldırıldığı 24 şubat 1923 tarihine kadar geçen sürede ise polis teşkilatı ikilemiş, birisi merkezi İstanbul'da ve Osmanlı Devletine tabi olarak Kurtuluş Savaşı boyunca ve gittikçe daralmış olan bir bölgede ve yalnızca İstanbul'da, diğeri ise, merkezi Ankara'da hızla genişlemiş olan bir bölgede, İstanbul hariç Misak-ı Milli ile çizilen sınırlar içinde faaliyet göstermiştir.¹¹²

Milli mücadelenin başladığı yıllarda memleketin işgal edilen bölgelerinde emniyet ve asayişin Türk kolluk kuvvetlerinin elinden alınıp yabancı güçlere bırakılması sebebiyle Sivas Kongresinde Jandarma ve Polis Teşkilatlarına Türklerin istihdam edilmeleri yönünde alınan kararla başlayan Polis Teşkilatı çalışmaları, işgalden kurtarılmış bölgelerde başlamış ve Ankara Hükümeti 24 Haziran 1920 tarihinde Ankara'da kendine bağlı Emniyet Genel Müdürlüğünü kurmuştur.¹¹³

¹¹⁰ SÖNMEZ, KIZILKAYA, (Çağın Polisi Dergisi Sayı 18), s.19.

¹¹¹ KARAKAŞ, s.25.

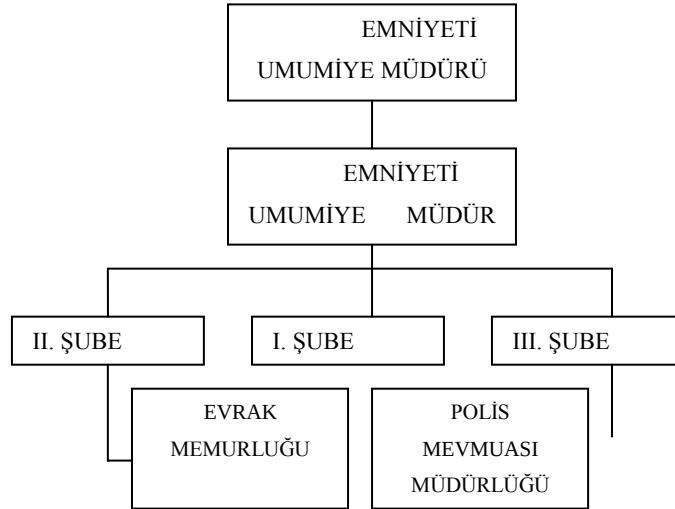
¹¹² <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/KurtulusSavasindaPolis.aspx>, Erişim Tarihi: 15.07.2012.

¹¹³ Fevzi ERDOĞAN, "Milli Mücadele ve Cumhuriyetin Kuruluşunda Türk Polis Teşkilatı", Çağın Polisi Dergisi, Sayı 84, Yıl 7, s.20.

6.3. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Polis Teşkilatı

1922 yılında İstanbul’da bulunan Emniyet Genel Müdürlüğü, 24 Şubat 1923’de ise İstanbul Polis Müdüriyeti kaldırılmış, kaldırılan bu teşkilatların yerine ise Ankara’daki Emniyeti Umumiye Müdürlüğüne bağlı olan ve diğer illerde kurulmuş teşkilatlarla aynı seviyede olan İstanbul Polis Müdürlüğü kurulmuştur.¹¹⁴ 1924 Anayasası ile birlikte idare alanında getirilen değişiklikler doğrultusunda Polis Teşkilatı da hızlı bir şekilde il merkezlerinde teşkilatlanmaya başlamıştır. İl merkezi dışındaki ilçe ve nahiyelerle güvenlik Jandarma Teşkilatına bırakılmıştır.¹¹⁵

EMNİYETİ UMUMİYE MÜDÜRİYETİ:- 1924

Şekil 1.1: 1924 Yılında Merkez Teşkilatı

Kaynak: Cumhuriyet’in 60. Yılında Türk Polisi Dergisi

14 Mayıs 1930 tarihli ve 1624 sayılı Dahiliye Vekaleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkındaki Kanunu ile *Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü unvanı Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü* olarak değiştirilmiştir.¹¹⁶ Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte her alanda olduğu gibi Emniyet Teşkilatında da modernleşme çalışmaları

¹¹⁴ Cumhuriyet’in 60. Yılında Türk Polisi Dergisi, EGM Yayınları, Ankara 1983, s.32.

¹¹⁵ YAŞAR, s.13-14.

¹¹⁶ ALYOT, s.610.

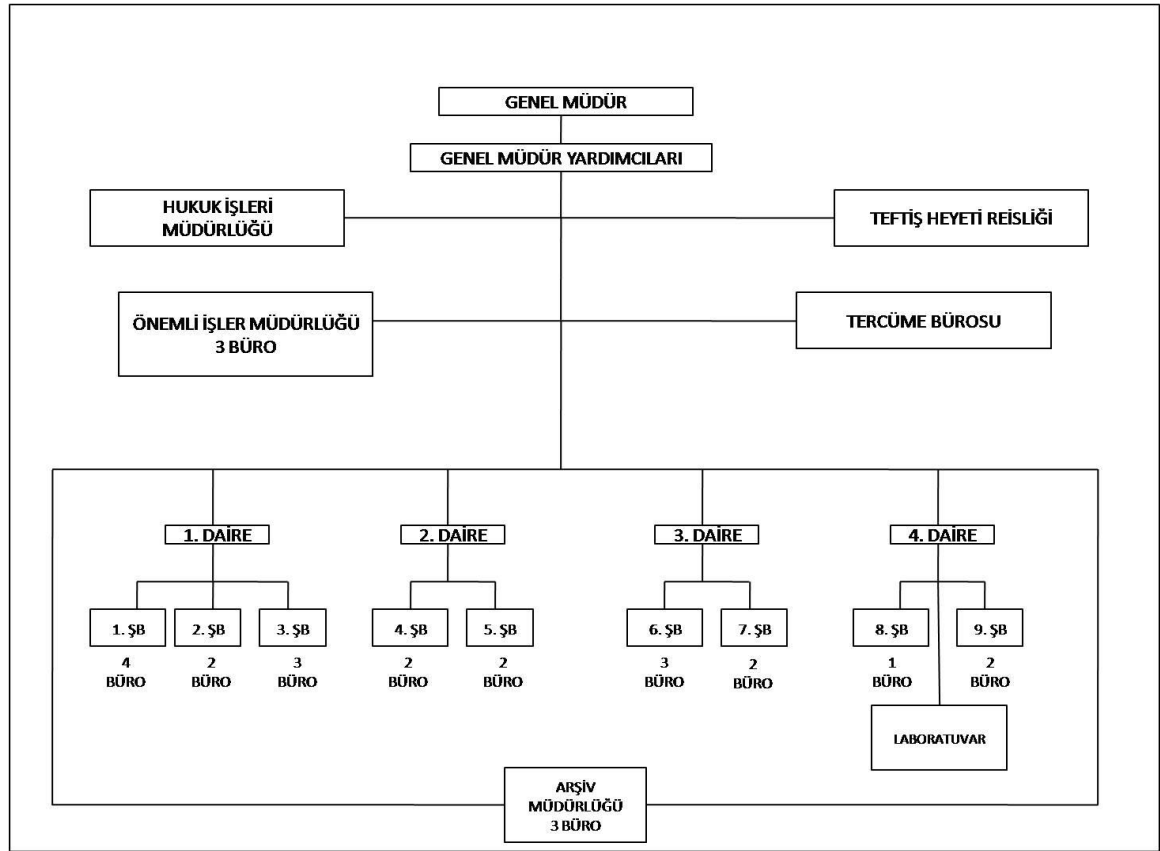
başlatılmıştır. Bu dönemde Emniyet Teşkilatının kanunun olmadığı için bu teşkilattaki modernleşme çalışmaları *Bütçe kanunlarına bağlı Kadro cetvelleriyle* sağlanmıştır ve 1907 ve 1913 tarihli Polis Nizamnamelerinde yer alan hükümler ise 30.06.1932 tarihli Polis Teşkilatı Kanunu çıkarılıncaya kadar yürürlükte kalmıştır. Zamanla 1907 ve 1913 tarihli Polis Nizamnamelerinin karşılayamadığı görülmesi üzerine 30.06.1932 tarihinde kadro ve derece, atama, yükselme, mesleğe girme, cezalandırma gibi hususları içeren 2049 sayılı Polis Teşkilatı kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun ile polisliğin özel bir meslek olduğu, polislikle ilgili eğitimin ve öğretimin okullarda verilmesi ve bunun için de polis okulları açılmasının gerekli olduğuna yönelik görüşlerin ilk kez dile getirildiği belirtilmektedir. Ayrıca bu kanunla kadınlarında polis olabilmışlerdir. 1937 yılında dönemin hızlı gelişmeleri karşısında ihtiyaçları karşılayamadığı gerekçesiyle Polis Teşkilatı Kanunu lağvedilerek yerine 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu çıkarılmıştır.¹¹⁷

Cumhuriyet döneminin ekonomik, sosyal, kültürel birçok alanda getirdiği yenilikler birlikte polisin görevlerinde değişiklikler meydana getirmiştir. Bu dönemde polisin verdiği hizmetlerde de farklılaşma olmuş ve dolayısıyla polisin görev ve yetkileriyle ilgili yürürlükte bulunan mevzuat bu değişiklikler nedeniyle duyulan ihtiyaçları karşılayamaz hale gelmiştir. Bu doğrultuda polisin görev ve yetkilerini düzenleyen 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu 1934 tarihinde çıkarılarak yürürlüğe konmuştur.¹¹⁸ PVSİ yapılan değişikliklerle birlikte günümüze kadar gelmiştir ve halen yürürlükte dir.

¹¹⁷ YAŞAR, s.14-16.

¹¹⁸ YAŞAR, s.15.

Tablo 1.1: 3201 Sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununa Göre Emniyet Genel Müdürlüğü Merkez Kuruluş

Kaynak: Cumhuriyet'in 60. Yılında Türk Polisi Dergisi.

1953 yılına gelinceye kadar belediyelerin hazırladığı Seyrüsefer Talimatnameleri, PVSK ve Jandarma Vazife ve Selahiyet Nizamnamesi ile yönetilmeye çalışan trafik, motorlu araç sayılarındaki artış ile birlikte daha problemlili bir hale gelmiştir. Trafiğin yönetimi için 18 Mayıs 1953 tarihinde çıkarılan 6085 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun getirdiği değişikliklerin ardından 1965 yılında toplumsal olaylar karşısında devlet güvenliğinin korunması amacıyla Toplum Zabıtası kurulmuştur. 01.01.1983 yılına kadar görev yapan Toplum Zabıtası bu tarihte kaldırılarak yerine 2696 sayılı kanunla, halen günümüzdeki toplumsal olaylarda aktif görev yaptığı bilinen Çevik Kuvvet Şube Müdürlükleri kurulmuştur.¹¹⁹ Bakanlar Kurulu kararıyla 7 Ocak 1993'te Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı Kurulmuştur.¹²⁰

¹¹⁹ **2000 Yılında Türk Polisi**, Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara 2000, s.34-35.

¹²⁰ SÖNMEZ, KIZILKAYA, (Çağın Polisi Dergisi Sayı 17), s.18.

Şehirlerde terör örgütlerince gerçekleştirilebilecek silahlı saldırıları engellemek, gerçekleşen saldırıların faillerini etkisiz hale getirebilmek, çeşitli yerlerde gerçekleştirilen rehin alma olaylarında rehineleri kurtarmak önemli tesisleri veya devlet büyüklerini korumak amacıyla özel eğitim görmüş modern silah ve mühimmatlarla donatılmış bir birim olarak 1982 yılında Asayiş Dairesi Başkanlığına bağlı olarak "Özel Hareket Şube Müdürlüğü" ve Ankara, İstanbul, İzmir illerinde ise "Özel Harekat Grup Amirlikleri" kurulmuştur. Bu birim 1987 yılında Asayiş Dairesi Başkanlığından alınarak Terörle Mücadele ve Harekât Dairesi Başkanlığı bağlanmış ve bu dairede "Özel Hareket Şube Müdürlüğü" olarak 1993 yılına kadar faaliyet göstermiştir. Ülkemizde terör olaylarının zirveye çıktığı 1993 yılında "Özel Harekât Şube Müdürlüğü" Özel Harekat Dairesi Başkanlığı'na dönüştürülmüştür¹²¹

Günümüzde ise Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) önlisans düzeyinde eğitim veren çok sayıda Polis Meslek Yüksek Okulunda yetiştirdiği ve Polis Meslek Eğitim Merkezlerinde eğittiği lisans mezunu polisle ülkemizde güvenlik hizmeti vermektedir. Ayrıca EGM bugün 30 dan fazla daire başkanlığına ve yurtdışı teşkilatına sahiptir.¹²²

¹²¹ <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/Özel-Harekat-Daire-Başkanlığı.aspx>, EGM, Özel Harekât Dairesi Başkanlığı, Erişim Tarihi: 15.08.2012.

¹²² <http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/default.aspx>, Erişim Tarihi: 16.08.2012.

İKİNCİ BÖLÜM

KENT GÜVENLİĞİNİ SAĞLAMADA POLİSİN KULLANDIĞI YETKİLER

1. YETKİ KAVRAMI

Yetki bir idari makamın belirli bir işlemi yapabilme ehliyeti, diğer bir ifadeyle yetki, idari makamı işgal eden kişi veya kişilerin kamu tüzel kişisi adına hukuki işlemler yapabilme yeteneğidir.¹²³

Yılmaz'ın “bir işi yapma gücünü sağlayan veya göreve dayanan kudret”¹²⁴ olarak tanımladığı yetki Aydın'a göre:

Kanun, tüzük ve yönetmeliklerde yapılması istenilen hizmetleri yapabilme gücüdür.¹²⁵

Görevin nasıl ve kim tarafından yapılacağını açıklayan yetkinin kaynağı başta anayasa, kanunlar ve yürürlükte bulunan mevzuattır¹²⁶ ve Anayasa'nın 128.maddesinde memurların ve diğer kamu görevlilerinin, görev ve yetkileri ile diğer hususların kanunlarla düzenleneceğini belirtmektedir.

Kamu düzenini ilgilendiren bir kavram olan yetki "yetki" kamu görevlilerine yasalar ile verilmektedir. Kamu hizmetini yerine getiren kamu görevlileri görevi esnasında yasa, tüzük, yönetmelik gibi hukuki düzenlemelerle kendisine verilmiş olan yetkiyi kullandığı gibi gerektiği zamanlarda yetkilerin kullanmaması hali de sorumluluk teşkil etmekte ve aynı zamanda hukuka aykırı olmaktadır. Yetki ve görev kimi zaman çakışsa da yetki, esas olup görevden önce gelmektedir. Kamu görevlisinin yetkisinin bulunmadığı bir yerde görevinin olmayacaktır ve yetkilerin kaynağı yasa veya bir düzenleyici tasarrufta bulmaktadır. Görev ise yetkiden sonra gelmektedir.¹²⁷

2. YETKİNİN ÖZELLİKLERİ

Yetki kaynağının anayasa kanunlar ve yürürlükte bulunan mevzuattan aldığı için ve bu mevzuat bir ülkedeki herkese aynı şekilde uygulanması sebebiyle yetki genel

¹²³ Kemal GÖZLER, **İdare Hukukuna Giriş**, Öğrenci Dostu Serisi, Bursa 2011, s.169.

¹²⁴ YAŞAR, s.145.

¹²⁵ Ahmet Hamdi AYDIN, “Özel Güvenlik Teşkilatı: Kuruluşu, Görevleri, Yetkileri”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt 4, Sayı 1-2, Yıl 2002, s.131.

¹²⁶ YAŞAR, s.145.

¹²⁷ Selami DEMİRKOL, “İptal Davasında İdari İşlemin Beş Unsuru”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı 29, Yıl 1998, s.66-67.

olma özelliğine sahiptir ve herkese aynı şekilde uygulanır. Fakat anayasada belirtilen yer alan sıkıyönetim ve olağanüstü hal gibi durumlarda bazı yetkilerin kullanılmasını engellenip, kısıtlanabilir veya sınırları genişletilebilir.¹²⁸

Yetkinin sahibi tarafından amacına uygun olarak kanunlarda veya diğer mevzuat hükümleri doğrultusunda kullanılması zorunluluğunun yanında yetkinin kullanılmaması da sahibine sorumluluk yüklemekte ayrıca yetkinin zamanında kullanılmaması ise hukuka aykırılık sebebi olmaktadır.¹²⁹

Yetki devredilebilir. Yetkili makamlar, gerektiğinde bazı yetkilerini astlarına devredebilir. Ancak, bu devir işleminin mutlaka yazılı olarak yapılması gerekir.¹³⁰ Her ne kadar İdare Hukukunda yetki devredilebilir bir özelliğe sahip olsa da polisin kent güvenliğini sağlarken kullandığı yetkileri başka bir görevliye devretmesi mümkün olmayıp devredilebilen yetkilerin ancak yönetimle alakalı olan yetkiler olduğu düşünülmektedir.

Yetki görevle başlar, görevle biter. Yani görev makamla ilgili olup kişilik dışıdır. Görevli olan kişi görevde iken bu yetkisini kullanır. Görevden herhangi bir sebeple ayrılması halinde yetki ortadan kalkar.¹³¹

Yetki, yalnız bir hak değil, aynı zamanda mükellefiyet, mecburiyet ve sorumluluktur.¹³² Yani yetki sahibi tarafından kullanılması zorunlu olan bir yükümlülüktür. Yetki şahsi ve özel çıkarlar için değil, kamu yararı için kullanılmalıdır.¹³³ Örneğin polis görevi esnasında şüphelendiği kişileri durdurup kimlik sormalıdır, polisin önceden kavga ettiği, tartıştığı, husumetli olduğu kişileri durdurup kimlik sorması kamu yararı ile alakalı olmadığı gibi yasal da değildir. Yetki, görev sırasında ve görevle ilgili koşullar gerçekleştiğinde ve kanuni sınırlar dâhilinde sahibine zor kullanma imkânı verir. Bazı yetkilerin kullanılması karar alınmasını gerektirir yani yetki sınırsız olmamakla birlikte zamana, mekâna ve konuya bağlı olarak kullanılır¹³⁴

¹²⁸ YAŞAR, s.145.

¹²⁹ DEMİRKOL, s.66.

¹³⁰ Aydın Z. ÖZGÜR, Süleyman SÖZEN (Ed.), **Polisin Görev ve Yetkileri**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2003, s.79.

¹³¹ YAŞAR, s. 146.

¹³² ÖZGÜR, SÖZEN, s.79.

¹³³ ÖZGÜR, SÖZEN, s.80.

¹³⁴ YAŞAR, s.146.

Yukarıda idare hukukuna göre belirtilen yetkinin özellikleri değerlendirildiğinde polisi ilgilendiren mevzuattaki birtakım farklılıklar göze çarpmaktadır. Örneğin PVSK'nın ek 4. Maddesi polisin görevli bulunduğu mülki sınırlar içinde, yer ve zaman ayrımı gözetmeksizin bir suçla karşılaştığında suça el koymak, önlemek, sanık ve suç delillerini tespit edip, muhafaza edebileceğini ve ilgili yetkili zabıtaya teslim etmekle görevli ve yetkili olduğunu belirtmektedir.

3. POLİSİN YETKİ KULLANIMININ GENEL ŞARTLARI

3.1. Tehlike Şartı

Polisin anında müdahale etmesini gerektirecek derecede bir tehlikenin olması hemen müdahale edilmemesi durumunda sakınca yaratacak bir durumun olması ihtimali olmalıdır.¹³⁵ Örneğin silahlı bir saldırganın bir şahsı vurup öldürdüğü bir olayda silahını bir başka şahsa doğrulttuğu bir anda polisin saldırganı duraksamadan silah kullanarak etkisiz hale getirmesi polisin silah kullanmasında tehlike şartının oluştuğunu göstermektedir.

3.2. Zorunluluk Şartı

Ortaya çıkan tehlikenin veya kamu düzenini bozacak olayın başka türlü önlenmesine imkânın olmaması neticesinde polisin yetki kullanımını zorunlu hale gelmelidir.¹³⁶ Daha önceki saldırgan örneğinde bahsedilen silahlı saldırganın polisler bir uzak mesafede olduğu varsayılacak olursa, polisin saldırganın yanına yaklaşmaya yetecek kadar zamanının olmaması veya bu zamanda diliminde silahlı saldırganın diğer şahsı öldürme olasılığının çok yüksek olduğu durumlarda polisin silah kullanma yetkisi zorunlu hale gelmiştir.

3.3. Haklılık Şartı

Polis düzensizlik olasılıklarını gösteren belirtileri ve değişiklikleri önceden sezebilme yeteneğine sahip olmalıdır.¹³⁷

Mesela silahla bir şahsın yaralandığı veya öldürüldüğü bir olayda, olay yerine giden polisin olayın gerçekleştiği yer etrafında belinde elbisesinin altında kabarıklık

¹³⁵ YAŞAR, 154.

¹³⁶ YAŞAR, 154.

¹³⁷ YAŞAR, 155.

olan şahıstan şüphelenip onun üzerini kabaca yoklamak suretiyle araması ve olayda kullanılan silahı ele geçirmesi bu yetkinin kullanılmasında haklılık şartının gerçekleştiğini göstermektedir.

3.4. Orantılık Şartı

*Polisin aldığı ya da uyguladığı önlemler, önlenmek istenen olayla orantılı olmalıdır.*¹³⁸ Örneğin polisin kendisine veya başkasına sopayla saldıran bir şüpheliye karşı copla müdahale ederek kullandığı zor kullanma yetkisi orantılı olacaktır fakat şüpheliye karşı silah kullanması ise orantılılık şartına aykırı olacaktır.

4. POLİSİN KULLANDIĞI YETKİLERİN SINIRI

İnsanların rahat ve huzurlu bir yaşam sürdürebilmesi için kentlerde güvenliği sağlamakla görevli olan ve bu görev esnasında kanunlarca kendisine verilen yetkileri kullanan polis, bu yetkilerle aynı zamanda insanların sahip oldukları temel hak ve özgürlüklerine müdahale etmek mecburiyetinde kalmaktadır ve bu müdahale ise sınırsız bir müdahale değildir. Polis yerine getirdiği görevlerin gereği olarak çok geniş yetkilere sahiptir. Bu yetkilerin temel hak ve hürriyetleri ihlal edilmemesi için Anayasa ve yasalarla bu yetkilerin kullanılmasına sınırlamalar konulmuştur. Özellikle Anayasamız polisin bazı hak ve hürriyetleri kısıtlanmasını sınırlı tutmuş, bazı hak ve hürriyetlerin ise kısıtlanmasına izin vermemektedir. Anayasanın 13. Maddesinden itibaren ve 40. Maddesine kadar olan kısımda polisin yetki kullanabilmesinin koşulları ve sınırları belirtilmiştir.¹³⁹

Polisin yetki kullanabilmesinin koşulları ve sınırları ile ilgili olarak Anayasadaki dikkat çeken hükümlere değinilecek olursa; 1982 Anayasası'nın 13. maddesi Temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunulmadan yine Anayasada belirtilen sebeplerden dolayı kanunla sınırlanabileceğini belirtir ve bu sınırlamaların Anayasanın sözüne, ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve de ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağını, 14. maddesi anayasada belirtilenden daha geniş bir şekilde temel hak ve hürriyetlerin sınırlanamayacağını belirtir.

¹³⁸ YAŞAR, 155.

¹³⁹ YAŞAR, s.151-152.

Anayasanın 15. Maddesi ise savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hal gibi durumların gerektirdiği şekilde ve ölçüde olmak kaydı ile temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabileceği ve anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabileceği fakat bu sınırlamanın milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemesi şartıyla yapılacağı hükmü yer almaktadır.

Anayasanın 17. Maddesine göre, Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamayacağı; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamayacağı, kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamayacağı ve hangi hallerde kişilerin vücut bütünlüğüne dokunulabileceğine değinmektedir.

1982 Anayasası özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı ve haberleşme hürriyetinin, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça sınırlanamayacağını ve sınırlamayı yapan yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulacağını ve de hâkimin, kesin kararının sınırlama zamanından itibaren kırk sekiz saat içinde açıklayacağını belirtir. (madde 20,21,22)

Anayasanın 23. Maddesi vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyetinin adli amaçlı olarak hakim kararıyla; yerleşme hürriyetinin önleme amaçlı olarak, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak için; seyahat hürriyetinin adli ve önleme amaçlı olarak kanunla sınırlanabileceğini belirtmektedir.

Anayasamızın 90. Maddesinde yer alan usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır ibaresine göre kişilerin hak ve hürriyetleriyle ilgili olarak

kanunlarımızda yer alan sınırlamaların ülkemizin imzaladığı bir antlaşmada yer almadığı varsayılacak olursa kanunlarımızda yer alan hükümlerin bir anlam ifade etmeyeceği değerlendirilebilmektedir.

*Kolluk yetkisinin sınırlarını sadece hukuksal metinler oluşturmamaktadır.*¹⁴⁰

Polisin yetkilerinin amaç, orantılılık, zaman, yer, neden ve görevli personel bakımından da sınırları bulunmaktadır. Yani polis yetkisini görevinin gerektirdiği amaçlar doğrultusunda ve görevini yapabilecek ölçüde, görevli olduğu yerde ve görevinin gerektirdiği anlarda kullanılmalıdır. Polisin yetkileri bazen bir yer ve belirli bir zaman dilimine göre değiştiği durumlar olmaktadır. Örneğin polis arama yetkisini her zaman her yerde kullanamadığı gibi polisin kullandığı gözaltına alma yetkisi de belirli bir zamanla sınırlıdır. Polis görevli olduğu yerde görev saatine bakmaksızın her zaman karşılaştığı olaylara müdahale etme yetkisine sahipken, görevli olmadığı zamanlarda bir olaya müdahale eden polisin yetkileri delilleri muhafaza etme, suçluyu yakalayarak görevlilere teslim etmekle sınırlı kalmakta olayla ilgili diğer hususlarda yetki görevli personele ait olmaktadır. Bu durum ise görevli personel bakımından polisin yetkisinin sınırını açıklamaktadır¹⁴¹

5. POLİSİN ADLİ VE ÖNLEYİCİ (İDARİ) YETKİLERİ

Polis kavramıyla ilgili düzeni sağlamak ve korumak için devletin sahip olduğu bir güç, asayiş ve huzuru sağlayan silahlı bir kuvvet veya asayiş hizmetlerini yürüten maaş karşılığında çalışan bir görevli şeklinde, ülkelerin demokrasiye, insan hak ve özgürlüklerine bakış açılarına göre, birçok tanım yapılmaktadır ve bu tanımlarda değinilen ortak görüş polisin huzur ve güveni sağlamasıdır.¹⁴²

Polise huzur ve güveni sağlama amacıyla “271 kanun, 51 tüzük, 168 yönetmelik, 87 Bakanlar Kurulu Kararnamesi ve 62 yönerge”¹⁴³ ile verilen görevlerin yayında valiler, kaymakamlar ve polis amirleri de çeşitli görevler vermektedir. Polis kendisine verilen tüm bu görevleri yerine getirirken sahip olduğu yetkileri kullanmaktadır.¹⁴⁴

¹⁴⁰ AKGÜNER, s.195.

¹⁴¹ YAŞAR, s.152-153.

¹⁴² ERDOĞAN, s.20.

¹⁴³ <http://www.egm.gov.tr/SiteAssets/Sayfalar/StratejiGelistirmeFaaliyetleri/2012_yili_faaliyet_raporu.pdf>, s.12., Erişim Tarihi:10.06.2013.

¹⁴⁴ Hasan Hüseyin ÇALI, “Polisin; Yetki, Görev ve Sorumluluk Üçgeni”, *Çağın Polisi Dergisi*, Sayı 16, Yıl 2, s.53.

Gerçekleşmesi muhtemel olayların önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınması ile kamu düzeninin sağlanması, işlenmiş suçların aydınlatılarak faillerinin yakalanıp adalete teslim yoluyla hukuk hâkimiyetinin sağlanması ve birtakım sosyal hizmetlerin verilmesi polisin yapması gereken görevler olarak kabul edilmektedir.¹⁴⁵

İdari kolluk, kamu düzenini korumak, bozulan düzeni yeniden eski normal haline döndürmekle ve bu konuda her türlü tedbirleri almakla yetkili ve görevlidir.¹⁴⁶

Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 2.maddesi polisin genel bir tehlikeyi önleme görevinin bulunduğunu belirtmektedir ve polis, gerçekleşme olasılığı olan bir tehlikeyi önlemek için bu kanun hükümlere dayanarak gerekli tedbirleri alma yetkisine sahiptir. Ayrıca PVSK polisi genel tehlikeyi önleme görevinin yanında birçok konuda önleme görevi vermiştir ve dolayısıyla polis kendisine verilen önleme görevlerinin gereğini yerine getirme konusunda birçok yetkiye sahip olmaktadır.

Suç, toplum menfaatlerini ihlâl eden ve bu sebeple ceza kanunlarında tanımlanarak kendilerine ceza tertip edilen fiillerdir. Suçun önlenmesi ise, ceza kanunlarında suç olarak tanımlanmış olan fiillerin, henüz işlenmeden önce engellenmesi için yapılan faaliyetlerin bütünüdür.¹⁴⁷

ETK'nın 9/A maddesinde kamu düzeni ve güvenliğini korumakla görevli polis birimi olarak tanımlanan idari polis, sadece suçları önlemekle kalmayıp, umumi ve umuma açık yerleri kontrol etmek, buralarda arama ve kimlik sormak, toplantı, miting, spor karşılaşması vb. yerlerde güvenlik önlemi almak, trafikte kurallara uyulmasını sağlamak ve kimsesizlere, acizlere ve hastalara yardım etmek gibi çeşitli görevleri yerine getirmektedir.¹⁴⁸

Polis kendisine verilen önleyici görevleri yerine getirirken PVSK'dan kaynaklanan ve durdurma, kimlik sorma, parmak izi ve fotoğraf alma, önleme araması, önleme yakalaması, men etme, kapalı yerlere girme, davet etme ve bilgi alma, ikametden ayrılmamayı isteme gibi önleyici yetkilere sahiptir.

ETK'nın 9. maddesine göre Adli polis; asgari tam teşekküllü bir polis karakolu bulunan yerlerde, adli işlerle uğraşmak üzere Emniyet Umum Müdürlüğünce kadrodan ayrılan bir kısımdır. Adli Polis, Emniyet Teşkilatı içinde soruşturma işlemleri yapan

¹⁴⁵ Kazım SEYHAN, "İngiltere ve Türkiye'de Kolluğun Suçun Önlenmesi Konusundaki Yetki ve Uygulamaları", **Polis Dergisi**, EGM Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Sayı 43, Yıl 2005, s.174.

¹⁴⁶ ŞAFAK, BIÇAK, s.91.

¹⁴⁷ SEYHAN, s.174.

¹⁴⁸ YAŞAR, s.41-41.

güvenlik görevlilerini ifade eder. Tam teşekküllü bir polis karakolu bulunan yerlerde adli işleri görmek üzere Emniyet Genel Müdürlüğünce kadrodan ayrılan bazı polisler, adli polis adını alır ve soruşturmaya ilişkin işlemleri yaparlar.¹⁴⁹

PVSK'madde 2/B de polisin 'işlenmiş bir suç hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile diğer kanunlarda yazılı görevleri yapacağı ve PVSK'nın ek 6. maddesinde de polisin adli görev ve yetkileri belirtilmiştir. ETK'nın 12. maddesinde ise idari polisin görevi esnasında karşılaştığı bir durum karşısında adli polisin yerini alıp adli görevleri yapacağı daha sonra işi adli polise devredeceğini belirtmektedir. Yılmaz'a göre

Suçun işlenmeye başlamasıyla birlikte adli görevi başlayan polisin bu andan itibaren olaya müdahale edip, olayın gerçekleştiği yerde araştırma ve inceleme yapılarak suçla ilgili delilleri araştırarak olayın faillerini tespit edilip yakalanması ve adli makamlara delilleriyle birlikte gönderilmesi polisin görevidir.¹⁵⁰

Polis görevini yerine getirirken birçok yetki kullanır ve bu yetkiler polise belli amaçlar için anayasa, kanunlar ve yürürlükteki çeşitli mevzuat doğrultusunda verilmiştir ve kanunlarda yetkinin polis tarafından ne zaman ve nasıl kullanılacağı, polise verilen yetkinin sınırları gibi hususlarda belirtilmektedir.

Polis, ETK, PVSK ve CMK gibi çeşitli kanunlarla kendisine verilmiş adli görevleri yerine getirirken arama, elkoyma, yakalama gözaltına alma gibi adli yetkilerini kullanmaktadır.

Polise yetki veren mevzuata göre Polisin yaptığı görev ile görevi esnasında kullandığı yetki de görevle aynı amaç doğrultusunda kullanılmaktadır. Örneğin polisin gerçekleşmesi muhtemel bir tehlikeyi önleme görevini yerine getirirken kullandığı arama ve yakalama yetkisi önleme amaçlı arama (önleme araması) veya önleme amaçlı yakalama (önleme yakalaması) olmakta; gerçekleşen bir olayın delillerini bulmak için yapılan arama adli amaçlı arama (adli arama) ve olayın faillerinin yakalanması esnasında kullanılan yetki de adli amaçlı yakalama yetkisi (adli yakalama) olmaktadır. Bu bölümde hem adli hem de önleme amaçlı olarak kullanılan yetkiler farklı başlıklar altında incelenmeyip, yetkilerin hangi amaçla kullanıldığına değinilecektir.

¹⁴⁹ ŞAFAK, BİÇAK, s.94.

¹⁵⁰ YAŞAR, s.43.

6. DURDURMA YETKİSİ

Durdurma kavramı, hareket halindeki araç ve kişinin hareketinin sonlandırılması veya bir faaliyetin sona erdirilmesi şeklinde bir anlam çıkarılabilecek bir kavram olduğu gibi polisin belirli amaçlar için kullandığı bir yetkidir.

Kent güvenliğini sağlamakla görevli olan ve bu görevini yerine getirirken çeşitli kanunlarla kendilerine verilen yetkileri kullanan polislerin, cadde ve sokak gibi yerlerde kullandığı ilk yetkilerden birisi durdurma yetkisidir. Polisin iş ve işlemlerinin temelini oluşturan, polisin görevini yapmasında ve çeşitli kanunlarla kendisine verilen yetkileri kullanabilmesinin önceliğini oluşturan durdurma yetkisi Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunundan önce hiçbir kanunda düzenlenmemiştir¹⁵¹ ve bu yetki polise doğrudan verilen bir yetkidir yani polisin bu yetkiyi kullanmadan önce herhangi bir merciden izin ve karar almasına gerek yoktur.

Türk Hukukunda ilk kez 23.05.2003 tarihinde çıkarılan Adli ve Önleme Aramaları yönetmeliğinde ve bu yönetmeliğe paralel olarak 01.06.2005 te çıkarılan yeni yönetmelikte düzenlenen polisin durdurma yetkisinin PVSK'ya eklenen 4/A maddesinin ilk bölümünde yer alması ile polisin kişi ve araçları durdurma yetkisi ilk kez bir kanunla düzenlenmiş olmaktadır.¹⁵²

2 Haziran 2007 tarihinde 5681 sayılı kanun ile kapsamlı bir şekilde değiştirilen PVSK'ya eklenen 4/A maddesine polis kişileri ve araçları aşağıda belirtilen amaçlarla durdurabilmektedir:

- a) Bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek,
- b) Suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek,
- c) Hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek,
- ç) Kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek amacıyla durdurabilir.

PVSK 4/A-1-a ve PVSK 4/A-1-c belirtilen hususlar önleme amaçlı durdurma, PVSK 4/A-1-b ve PVSK 4/A-1-c de belirtilen hususlar da ise adli amaçlı durdurma söz konusu olmaktadır.¹⁵³

¹⁵¹ Cengiz ZEYBEK, “Temel Hak ve Özgürlükler Bağlamında Polisin Durdurma Yetkisi”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 70, Yıl 6, s.34.

¹⁵² ZEYBEK, (Türk İdare Dergisi), s.30-31.

¹⁵³ Nur CENTEL, Hamide ZAFER, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 2. Baskı, Beta Yay., İstanbul 2009, s.219.

Durdurma işlemi yakalama değildir. Yakalama işleminde kişilerin 1982 Anayasa'nın 19. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AİHS) 5. maddesiyle garanti altına alınarak korunan kişi hürriyeti ve güvenliği söz konusudur. Durdurma bir yerden başka bir yere gitmekte olan kişilerin geçici bir süre için bekletilmesidir yani kişilerin seyahat hürriyetlerinin Anayasa'da belirtilen sebeplerden dolayı, Anayasa'ya uygun olarak düzenlenmiş olan Kanunlar gereği sınırlandırılması demektir.¹⁵⁴

Durdurma keyfi ve sürekli olarak yapılmaz, polis bu yetkisini suçları önlemek veya işlenmiş bir suçla ilgili olarak yapılan soruşturma veya kovuşturma gereği gibi makul sebepler varsa kullanır. Makul sebep, polisin kişi ve araçları durdurabilmesinin ön koşuludur¹⁵⁵ ve PVSK'nın 4. maddesi makul şüpheyi polisin tecrübesine ve içinde bulunulan durumdan edindiği izlenime dayanmaktadır. Zeybek ise makul şüpheyi şu şekilde ifade etmektedir:

Polisin tecrübesi ve içinde bulunduğu durumdan edindiği izlenimin” bir arada bulunması ve somut olgulara dayanması ile bu koşulların makul bir sebebin kaynağını oluşturması temeldir. Bu iki temel koşul birbirinden ayrı olarak ele alınmamalıdır. Bu iki unsurun birlikte var olması halinde bu yetkinin kullanımına imkân sağlanmakta, tecrübe veya içinde bulunulan durum ayrı ayrı ve tek başına bir yeter koşul oluşturmamaktadır. Bu iki temel koşulun birlikte aranması keyfiliği ortadan kaldıran bir yaklaşımı ortaya koymaktadır.¹⁵⁶

PVSK 4/A gereği polis sebebini bildirerek durdurduğu kişiyle konuşabildiği gibi ona soru sorabilir. Durdurulan kişiler polise cevap vermek zorunda olmadıkları ve durdurma işlemi yakalama olmadığı için polis şüphelilere hatırlattığı gibi Ceza Muhakemeleri Kanunu 147. maddesinde belirtilen haklarını hatırlatmak zorunda değildir. Polis durdurduğu kişilerden kimliğini ve kimliğini ispat edecek diğer belgelerini göstermesini isteyebilir.¹⁵⁷ Durdurma süresi, durdurma sebebine esas teşkil eden işlemin gerçekleştirilmesi için zorunlu olan süreden fazla olamaz. Durdurma sebebinin ortadan kalkması halinde kişilerin ve araçların ayrılmasına izin verilir.(PVSK md. 4)

¹⁵⁴ Nurullah KUNTER, Feridun YENİSEY, Ayşe NUHOĞLU, **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi**, 17. Baskı, Beta Yay., İstanbul, 2010, s.13.

¹⁵⁵ Feridun YENİSEY, “Faily Tekrar Tanımaya Yarayan Önleme ve Koruma Tedbirleri (2)”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 70), s.6., <http://www.caginpolicisi.com.tr/eski_sitemiz/70/index.htm>, Erişim Tarihi: 01.03.2013.

¹⁵⁶ ZEYBEK, (**Türk İdare Dergisi**), s.31.

¹⁵⁷ KUNTER, YENİSEY, NUHOĞLU, s.15.

Polis, durdurulan kişiye durdurulmasına sebep olan davranışlarıyla ilgili sorular sorabildiği gibi suçların önlenmesi amacıyla yeteri kadar şüphe oluşmuşsa durdurulan şahısların tehlike yaratmaması için üzerleri sıvazlanarak yoklama biçiminde kontrol edilebilir ama kişilerden üzerlerindeki çıkarması istenemez.¹⁵⁸

Sonuç olarak polise kanunla verilen durdurma yetkisi usulüne uygun olarak kullanıldığı zaman polisin vatandaşlar üzerinde denetimini kolaylaştırıp suçla mücadele de etkinliğini arttırmada kullanılan bir yöntem olmakla birlikte, bu yetkinin kötü niyetle kullanılması polisin vatandaş gözünde itibar kaybetmesine ve devletin baskıcı hale dönüşmesine sebep olabilmektedir.

7. KİMLİK SORMA YETKİSİ

Günümüz yaşam koşullarında insanlar kimliksiz veya kimliğini ispat etmeye yarayacak ehliyet, pasaport gibi belgeler olmadan dolaşması polisin kimlik sorduğu esnada veya resmi olsun olmasın bazı işlemler yapacağı zamanlarda birçok sıkıntılara sebep olabilmektedir. Polis insanlara kimlik sorması durumunda kişilerin kimliklerini ispatlamalarında onlara yardımcı olmalı bu işlemler esnasında kimlik ispatının yapılamaması veya kişinin kimliği ile ilgili şüphenin yaşanması durumunda kolluk kimlik tespit etme yoluna yani kişilerin kimlik bilgilerini ve fiziki özelliklerini kayıt altına alma yoluna başvurmaktadır.¹⁵⁹

Kolluğun kimlik tespit etme işlemi, kimlik sorma işleminden tamamen farklıdır. Kimlik tespiti kişilerin polis kayıtlarına geçirilmesi işlemi olmakla beraber sıklıkla kullanılan bir ifade ile de kişilerin fişlenmesidir. Kimlik sormada ise kişilerin kayıt altına alınması, fişlenmesi söz konusu değildir.¹⁶⁰ Polisin durdurma yetkisini kullanıp kişi ve araçları durdurmasını takiben kullanmış olduğu yetkilerden biriside kimlik sorma yetkisidir.

Kolluğun kimlik sorma ve kimlik tespiti yetkisi ülkemiz bakımından ilk olarak 1980 yılında PVSK'nın 17. maddesine 2261 sayılı Kanun'la eklenen ikinci ve üçüncü fıkra hükümleriyle kabul edilmiştir.¹⁶¹

¹⁵⁸ KUNTER, YENİSEY, NUHOĞLU, s.12-13.

¹⁵⁹ Ziyaettin KAYGUSUZ, "Kimlik Sorma ve Kimlik Tespiti", **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt 10, Sayı 1, Yıl 2008, s.82.

¹⁶⁰ KUNTER, YENİSEY, NUHOĞLU, s.18.

¹⁶¹ Ali İhsan ERDAĞ, "Kolluğun Durdurma ve Kimlik Sorma Yetkisi", **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı 2010/4, Yıl 68, s.45. <<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2010-4/2010-4-erdag.pdf>>, Erişim Tarihi: 10.01.2013.

2007 yılında yapılan değişiklikle birlikte PVSK' ya eklenen 4/A maddesi ile polis, kişilere herhangi bir suç ve kabahat işlenmeden önce suç ve kabahatin işlenmesini engellemek için veya ortada mevcut bir tehlike varsa tehlikeyi uzaklaştırılması için önleme amaçlı kimlik sorma yetkisine sahiptir. Suç ve kabahatin işlendiği durumlarda ise polis, suç ve kabahati işleyenleri tespit edip yakalamak, hakkında yakalama emri ve zorla getirme kararı verilmiş kişileri tespit etmek için adli amaçlı olarak kişilerin kimliğini sorabilmektedir.¹⁶²

PVSK'nın 4. maddesine göre Polis, görevini yerine getirirken, kendisinin polis olduğunu belirleyen belgeyi gösterdikten sonra, kişilere kimliğini sorabilir. Bu kişilere kimliğini ispatlamaları hususunda gerekli kolaylık gösterilir, belgesinin bulunmaması, açıklamada bulunmaktan kaçınan veya gerçeğe aykırı beyanda dolayısıyla ya da sair surette kimliği belirlenemeyen kişi tutularak durumdan derhal Cumhuriyet savcısı haberdar edilir. Bu kişi, kimliği açık bir şekilde anlaşılınca kadar gözaltına alınır ve gerekirse tutuklanır. Gözaltına ve tutuklamaya karar verme yetkisi ve usûlü bakımından 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümleri uygulanır. Kimliğinin tespiti amacıyla tutulan kişiye, kimliği tespit edildikten sonra ve istemesi halinde, bu amaçla tutulduğuna ve tutulma süresine dair bir belge verilir. Kişinin kimliğinin belirlenmesi durumunda, gözaltına alınma veya tutuklanma haline derhal son verilir. Nüfusa kayıtlı olmadığı için kimliği tespit edilemeyen kişilerin nüfusa kayıtları için gerekli işlemler yapıldıktan sonra, 5 inci maddeye göre fotoğraf ve parmak izi tespit edilerek kayda alınır. Kimliği tespit edilemeyen kişinin yabancı ise 5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun hükümlerine göre işlem yapılır.

Kaygusuz, suçların ve kabahatlerin işlenmesinin önlenmesi veya işlenen suçların faillerinin yakalanmasının yanında aşağıdaki sebeplerden dolayı polisin kimlik sorduğunu belirtmektedir.

- Yurt dışına giriş-çıkış yapanları kontrol etmek,
- Usulsüz giriş yapan ya da bulunan yabancıları tespit etmek,
- Adil ve dürüst (doğru) yargılamaya olanak tanımak,
- Maddi gerçeğin ortaya çıkmasına katkıda bulunmak,

¹⁶² YENİSEY, (Çağın Polisi Dergisi, Sayı 70), s.7.

- Ehliyetsiz araç kullanılmasını önlemek,
- Kimlik hırsızlığı ve sahte kimlik kullanmayı önlemek ve tespit etmek,
- Kimliği olmayan kişilerin tespit edilmesi halinde nüfusa kayıt edilmelerini sağlamak,
- Kimlik sorma ile halka güvende olma hissi vermek ve potansiyel suçluları caydırmak,
- Bu işlem ile hem halkın polise olan yaklaşımını hem de polisin halkı tanımmasını sağlamak¹⁶³

Polisin kimlik sorma yetkisi ile ilgili bir düzenleme olan *1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanunu*¹⁶⁴ ve buna ait yönetmelik; otel, motel ve benzeri yerlerde kalacak olan herkese, kimlik bildirme mecburiyeti getirmiştir.¹⁶⁵

Kimlik Bildirme Kanunu'nun 4. ve 9. maddelerine göre otel, motel gibi yerlerde kalanlar kimlik bildirme belgesini yetkili idareye vermekle yükümlüdür ve polis istediğinde bu kimlik kartının gösterilmesi zorunludur. Ayrıca, 17. maddeye göre kimlik bildirme ile ilgili düzenlemeye aykırı hareket edilmesi halinde para cezası öngörülmüştür.

*Kabahatler Kanunu*¹⁶⁶, nun 40. maddesinde, görevle ilgili olarak sorulması halinde kamu görevlisine kimliği ile ilgili bilgi vermekten kaçınan veya gerçeğe aykırı beyanda bulunan kişiye para cezası verilmesi ile birlikte şahsın kimliği belirlenene kadar C. Savcısının talimatı ile gözaltına alınabileceği belirtilmiştir.

*Pasaport Kanunu*¹⁶⁷, nun 22. maddesinde, yurtdışına çıkış yasağı verilenlerin açık kimlikleri polis makamlarına bildirilir. Polis birimleri de bu kişilerin isimlerini kimlik sorgulaması sırasında gözetir. Kanunun 2. maddesinde de yabancılar Türkiye'ye girebilmek ve çıkabilmek için yolcu giriş çıkış kapılarındaki polis makamlarına geçerli pasaport veya pasaport yerine geçerli bir vesika ibraz etmeye mecburdurlar hükmü bulunmaktadır.

¹⁶³ KAYGUSUZ, s.91.

¹⁶⁴ Kimlik Bildirme Kanunu, Kanun Numarası 1774, **Yayınlandığı Resmi Gazete** Tarihi 11.07.1973, Sayı 14591.

¹⁶⁵ KUNTER, YENİSEY, NUHOĞLU, s.18.

¹⁶⁶ Kabahatler Kanunu, Kanun Numarası 5326, **Yayınlandığı Resmi Gazete** Tarihi 31.03.2005, Sayı 25772.

¹⁶⁷ Pasaport Kanunu, Kanun Numarası 5682, **Yayınlandığı Resmi Gazete** Tarihi 24.07.1950, Sayı 7564.

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinin 18. maddesinde, polise suç işlenmesini önlemek için kimlik sorma yetkisi verilmiştir. Ayrıca, yönetmeliğin 21. Maddesine göre Özel güvenlik görevlileri de maddede belirtilen yerlerde, kimlik sorma yetkisine sahiptir.

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 5. maddesine göre polis, kimliğini ispat edemeyen şüphelileri yakalama ve muhafaza altına almaya yetkilidir. Aynı yönetmeliğin 19. maddesine göre çocukların da kimlik tespiti amacı ile yakalama işlemine tabi tutulabileceği öngörülmüştür.

8. PARMAK İZİ VE FOTOĞRAF ALMA YETKİSİ

Parmak izleri ve fotoğraf insanların kimliklerini tespit etmeye yarayan maddi delillerdir. İnsanların el ve ayaklarının iç yüzeyleriyle parmak uçlarındaki derileri vücudunun diğer yerlerindeki derilere göre farklıdır. Parmak izi işlenen bir suçun failinin tespiti yanında, kimliği belirsiz cesetlerin tespitinde, toplu ölümlerde ölenlerin kim olduklarının tespitinde ve kayıp olan şahısların bulunabilmesi gibi amaçlar için kullanılabilir. Fotoğraflar da insanların tanınabilmesinde kullanılan deliller arasında olmakla birlikte, fotoğrafların sonradan çeşitli yöntemlerle değiştirilebilmesi yönüyle parmak izine göre dezavantajlıdır. Kanun maddesinde sayılanların parmak izlerinin alınması ile daha sonradan herhangi bir suça karışmaları durumunda kimliklerinin tespit edilmesi ve bunların bir suça karışma düşüncelerinin ortadan kaldırılması düşünülmektedir.¹⁶⁸ Polise parmak izi ve fotoğraf alma yetkisi veren PVSK 5. maddesine göre aşağıdaki kişilerin parmak izi alınmaktadır.

- a) Gönüllü,
- b) Her çeşit silah ruhsatı, sürücü belgesi, pasaport veya pasaport yerine geçen belge almak için başvuruda bulunan,
- c) Başta polis olmak üzere, genel veya özel kolluk görevlisi ya da özel güvenlik görevlisi olarak istihdam edilen,
- ç) Türk vatandaşlığına başvuruda bulunan,
- d) Sığınma talebinde bulunan veya gerekli görülmesi halinde, ülkeye giriş yapan sair yabancı,
- e) Gözaltına alınan, kişilerin parmak izini alır.

Birinci fıkraya göre alınan parmak izi, ait olduğu kişinin kimlik bilgileri ile birlikte, ne zaman ve kim tarafından alındığı belirtilmek suretiyle, bu amaca özgü sisteme kaydedilerek saklanır. Ancak, parmak izinin hangi sebeple alındığı sisteme kaydedilmez.

¹⁶⁸ ERYILMAZ, s.90.

Olay yerinden elde edilen ve kime ait olduğu henüz tespit edilemeyen parmak izleri, kime ait olduğu tespit edilinceye kadar, ilgili soruşturma dosya numarası ile birlikte sisteme kaydedilir.

(a) bendi hariç 1. fıkra ile dördüncü fıkra kapsamına giren kişilerin ayrıca fotoğrafları alınarak, 2. fıkarda belirlenen esaslara uygun olarak parmak izi ile birlikte sisteme kaydedilir.

Bu sistemde yer alan bilgiler, kimlik tespiti, suçun önlenmesi veya yürütülmekte olan soruşturma ve kovuşturma kapsamında maddî gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla mahkeme, hâkim, C. Savcısı ve kolluk tarafından kullanılabilir. Kolluk birimleri, kimlik tespiti yapmak ya da olay yerinden alınan parmak izini karşılaştırmak amacıyla doğrudan bu sistemle bağlantı kurabilir.

Sistemde kayıtlı bilgilerin hangi kamu görevlisi tarafından ve ne amaçla kullanıldığının denetlenebilmesine imkân tanıyan bir güvenlik sistemi kurulur.

Sistemde yer alan kayıtlar gizlidir; altıncı ve yedinci fıkralarda belirlenen amaçlar dışında kullanılamaz. Sisteme kayıtlı olan parmak izi ve fotoğraflar, kişinin ölümünden itibaren on yıl ve her halde kayıt tarihinden itibaren seksen yıl geçtikten sonra sistemden silinir.

CMK'nın Fizik Kimliğin Tespiti başlıklı 81. maddesine ise şöyle der:

(1) Üst sınırı iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, kimliğinin tespiti için gerekli olması halinde, Cumhuriyet savcısının emriyle fotoğrafı, beden ölçüleri, parmak ve avuç içi izi, bedeninde yer almış olup teşhisini kolaylaştıracak diğer özellikleri ile sesi ve görüntüleri kayda alınarak, soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin dosyaya konulur.

(2) Kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz süresinin dolması, itirazın reddi, beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verilip kesinleşmesi hâllerinde söz konusu kayıtlar Cumhuriyet savcısının huzurunda derhâl yok edilir ve bu husus tutanağa geçirilir.

Her insanda farklı olan değişmeyen ve değiştirilemeyen parmak izi bu özellikleri sayesinde insanların teşhis edilip kimliklerinin tespit edilmesini sağlamaktadır. Belirli kişilerin parmak izleri, PVSK 5/2 gereğince ileride bilgi sağlamak amacıyla alınarak AFIS adı verilen bir programda saklanır. Bu programda parmak izleriyle birlikte parmak izi sahibinin ve parmak izini alan görevlinin kimlik bilgileri de yer alır.¹⁶⁹

Daha önce de belirtildiği üzere PVSK'nın 5. maddesine göre gönüllü olarak parmak izlerinin alınmasını isteyen kişilerden, silahlı görev yapan genel ve özel kolluk görevlileriyle birlikte özel güvenlik görevlilerinden, silah ruhsatı, pasaport ve pasaport yerine geçen belgeleri almak isteyen vatandaşlardan, Türk vatandaşlığına başvuranlardan, Türkiye'ye sığınma talebinde bulunan kişilerden ve gerekli görülen yabancılardan parmak izi alınması belirli suçların önlenmesi amacıyla kullanılmaktadır.

¹⁶⁹ KUNTER, YENİSEY, NUHOĞLU, s.21.

Polisin PVSK'nın 4. maddesi gereği yetkilerini kullanarak kimliğini sorduğu kişilerin kimliklerini ispat eden belgeli ibraz etmemeleri sonucu Cumhuriyet savcısının talimatı ile gözaltına alınan kişilerin yine C. Savcısının talimatı ile parmak izlerinin alınması, CMK'nın 119. maddesi gereği işlenen bir suçla ilgili delillerin toplanması amacıyla suçun konutlarda işlenmesinde hâkimin vereceği karar, aleni yerlerde işlenmesi durumunda C. Savcısının verdiği yazılı emir ve acele hallerde kolluk amirinin verdiği emir ile yapılan aramalar doğrultusunda suç işlenen yere çağrılan olay yeri inceleme ekibinin yaptığı inceleme esnasında bulunan parmak izlerinin saklanması, CMK'nın 81.maddesi gereği belirli suçları işleyenlerle ilgili fizik kimliğinin tespiti için parmak izi ve fotoğrafların alınması ve CGİK'21. maddesi gereği cezaevlerine girenlerin tanınabilmeleri için yapılan parmak izi ve fotoğraf alma işlemleri adli amaçlı yapılan işlemlerdir.¹⁷⁰

9. YAKALAMA, GÖZALTINA ALMA VE MUHAFAZA ALTINA ALMA YETKİSİ

Polisin kent güvenliğini sağlarken durdurma ve kimlik sorma yetkisinden sonra kullandığı en önemli yetkilerden biriside yakalama yetkisidir. Polisin kent güvenliğini tehdit eden kişileri tespit edebilmek amacıyla öncelikle insanları durdurması ve kimliğini sorması gerekeceğinden ve sonrasında ise kimliğini sorduğu kişinin suç veya kabahat işlemiş olması neticesinde yakalama yetkisini kullanabileceğinden yakalama yetkisi, polisin görevi esnasında tanımadığı şahıslar karşısında durdurma ve kimlik sorma yetkisinden sonra kullandığı yetki olarak değerlendirilebilir. Yakalama, suç şüphesi altında olan kişilerin özgürlüklerinin, henüz bir yargıç tarafından verilmiş tutuklama kararı olmadan önce sınırlandırılmasıdır.¹⁷¹ Yenisey'e göre yakalama, bir kişinin hâkim kararı alınmış olmamasına rağmen, geçici bir süre için özgürlüğünün kısıtlanması demektir ve çok kısa süreli olarak özgürlüğünü kısıtlayan durdurma ve kimlik sorma işlemleri yakalama değildir.¹⁷² Diğer bir tanıma göre yakalama sanığın bir yargıç kararı olmadan özgürlüğünün kısıtlanması sonucunu doğuran en ağır koruma önlemidir. Yakalama, bir ceza olmayıp, bir koruma tedbidir.¹⁷³

¹⁷⁰ KUNTER, YENİSEY, NUHOĞLU, ss.22-26.

¹⁷¹ Erdener YURTCAN, **Ceza Yargılaması Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul 2007, s.399.

¹⁷² Feridun YENİSEY, "Feridun Hoca İle Ceza Muhakemeleri Hukuku (1)", **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 121, Yıl 11, s.8.

¹⁷³ YAŞAR, s.225.

Polis yaptığı gözaltına alma işlemi ile kişi özgürlük ve güvenliği hakkına müdahale etmektedir ve bu hak Anayasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, CMK, PVSK ve yönetmelikler ile koruma altına alınmıştır. Ayrıca yakalama işlemiyle ilgili ayrıntılı hususlar Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği” ile düzenlenmiştir.¹⁷⁴

Anayasamızın Kişi Hürriyeti ve Güvenliği başlığı altında 19 maddesinde bazı şekil ve şartlarına değinilen polisin yakalama yetkisi PVSK’nın 13. maddesinde, Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 90-99. maddelerinde ve Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinde ele alınmış, yakalama işleminin hangi koşullarda, kimler tarafından yapılacağı, yakalanan kişiler ile ilgili yapılacak işlemler, düzenlenecek evraklar ve yakalama ile ilgili birçok husus belirtilmiştir. Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 4. Maddesinde belirtilen yakalama tanımı ise şöyledir:

Kamu güvenliğine, kamu düzenine veya kişinin vücut veya hayatına yönelik var olan bir tehlikenin giderilmesi için denetim altına alınması gereken veya suç işlediği yönünde hakkında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan kişinin gözaltına veya muhafaza altına alma işlemlerinden önce özgürlüğünün geçici olarak ve fiilen kısıtlanarak denetim altına alınmasını ifade eder.

Yakalama adli veya önleyici amaçlı olarak yapılabilir ve adli yakalama suç dolayısıyla yapılan yakalamadır. Önleyici yakalama ise suç şüphesi altında bulunmayanların tehlikeye maruz kalmaları veya tehlike yaratmaları nedeniyle geçici olarak başvuru olan yakalamadır.¹⁷⁵ CMK, polisin adli yakalama yetkisini, PVSK ise hem adli yakalama, hem de önleme yakalaması yetkisi düzenlenmiştir. Ayrıca Kabahatler Kanununda yakalama yetkisinden bahsedilmektedir.¹⁷⁶

1982 Anayasasının Kişi Hürriyeti ve Güvenliği başlıklı 19. maddesi kimlerin hangi sebeplerden dolayı yakalanacağını, yakalama ile ilgili kararın ne zaman, nasıl alınacağını ve yakalama anında ve sonrasında yapılması gereken işlemleri ayrıntılı olarak belirtmektedir.

¹⁷⁴ Feridun YENİSEY, “Feridun Hoca İle Ceza Muhakemesi Hukuku (8)”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 128, Yıl 11, s.9.

¹⁷⁵ Nur CENTEL, Hamide ZAFER, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 7. Baskı, Beta Yay., İstanbul, 2010, s.316.

¹⁷⁶ A. Metin EKŞİ, “Polisin Tehlikeyi ve Suçu Önlemek Amacıyla Kişileri Yakalama ve Uzaklaştırma Yetkisi ve Almanya Örneği”, **Bursa Suç Önleme Sempozyumu**, Ekim 2011, < <http://suconleme.org/wp-content/uploads/2013/02/10-Polisin-Tehlikeyi-ve-Suçu-Önlemek-Amacıyla-Kişileri-Yakalama-ve-Uzaklaştırma.pdf>>, Erişim Tarihi: 15.08.2013.

CMK'nın 90. maddesine göre Kolluk görevlileri, tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesini gerektiren ve gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde; Cumhuriyet savcısına veya âmirlerine derhâl başvurma olanağı bulunmadığı takdirde, yakalama yetkisine sahiptirler.

PVSK'nın 13. maddesine göre ise polisin kimleri yakalayacağı aşağıda belirtilmiştir:

- A) Suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan diğer hallerde suç işlendiğine veya suça teşebbüs edildiğine dair haklarında kuvvetli iz, eser, emare veya delil bulunan şüphelileri,
- B) Haklarında yetkili mercilerce verilen yakalama veya tutuklama kararı bulunanları,
- C) Halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak derecede sarhoş olanları veya sarhoşluk halinde başkalarına saldıranları, yapılan uyarılara rağmen bu hareketlerine devam edenler ile başkalarına saldırmaya yeltenenleri ve kavga edenleri,
- D) Usulüne aykırı şekilde ülkeye giren ya da haklarında sınır dışı etme veya geri verme kararı alınanları,
- E) Polisin kanunlara uygun olarak aldığı tedbirlere karşı gelenleri, direnenleri ve görev yapmasını engelleyenleri,
- F) Bir kurumda tedavi, eğitim ve ıslahı için kanunlarla ve bu Kanunun uygulanmasını gösteren tüzükte belirtilen esaslara uygun olarak alınan tedbirlerin yerine getirilmesi amacıyla, toplum için tehlike teşkil eden akıl hastası, uyuşturucu madde veya alkol bağımlısı serseri veya hastalık bulaştırabilecek kişileri,
- G) Haklarında gözetim altında ıslahına veya yetkili merci önüne çıkarılmasına karar verilen küçükleri,

Yakalar ve gerekli kanuni işlemleri yapar.

Yakalanması belirli bir usule bağlanmış kişilerle ilgili kanun hükümleri saklıdır.

Yakalanan kişilerin kaçması veya saldırıda bulunmasının önlenmesi bakımından kişinin sağlığına zarar vermeyecek şekilde her türlü tedbir alınabilir.

Yakalanan kişilere, yakalama sebebi herhalde yazılı ve bunun mümkün olmaması halinde sözlü olarak derhal; toplu suçlarda ise en geç bu kişiler hakim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilir.

Kişinin yakalandığı, istediği kanuni yakınlarına derhal bildirilir.

Yakalananlardan,

- A) Uyuşturucu madde kullanmış olanlar ile sarhoş olanların,
- B) Zor kullanılarak yakalananların,
- C) Haklarında suç soruşturması yapılacak olan şüpheli ve sanıkların,

Yakalanma anındaki sağlık durumları tabip raporuyla tespit edilir.

Yakalanan kişilerden suç işlediği şüphesi altında olanlar adli mercilere sevk edilir. Haklarında ıslah veya tedavi tedbiri alınması gerekenler, ilgili kurum yetkilileri tarafından teslim alınır. Yakalama sebebi ortadan kalkanlar derhal serbest bırakılır.”

PVSK'nın 13. maddesinde belirtilen hususlar aynı şekilde Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 5. maddesinde de düzenlenmiştir. PVSK'nın 13. maddesinde belirtilen hususlara ek olarak polisin, kimliğini ibraz etmeyen veya başka türlü kimliklerini ispat edemeyenlerin veya ibraz ettikleri belgelerin sahte olduğundan şüphelenilen kişilerin kimlikleri tespit edilinceye kadar veya aranmadıkları anlaşılınca kadar yirmi dört saati geçmemek üzere, yakalama ve muhafaza altına almaya yetkili olduğu yer almaktadır.

Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 6. maddesi yakalamanın kimler tarafından yapılabileceği, yakalama işlemi ile ilgili Cumhuriyet savcısı verebileceği emirler, kolluk tarafından yapılan yakalama sonrası yakalanan kişinin üzerinin aranması, yakalanan kişi ile ilgili olarak düzenlenecek evraklar, yakalanan kişinin itirazı ve yakalanan kişinin gözaltında kalacağı süreye kadar birçok husus ayrıntılı olarak düzenlenmektedir. Gözaltına alma ise Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 4. maddesine göre yakalanan kişinin serbest bırakılması veya hâkim önüne çıkarılınca kadar olan süre boyunca özgürlüğünün geçici olarak kısıtlanıp, alıkonulmasını ifade eder.

Eryılmaz'a göre yakalama, kişinin, özgürlüğünün geçici olarak sınırlanması ve kişinin fiilen denetim altına alınması işlemi iken gözaltı ise kişinin yakalaması ile başlayıp serbest bırakılma, tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılması veya tutuklama için yetkili hâkimin önüne çıkarılmak üzere Cumhuriyet Savcılığına sevk edilmesine kadar olan süreci ifade etmektedir.¹⁷⁷

Ceza Muhakemesi Kanunu yakalama ile gözaltına alma işlemlerini birbirinden tamamen ayırmıştır. CMK 91/1 gereği gözaltına alma, Cumhuriyet savcılığınca verilen bir kararla olmaktadır. Yakalama esas itibarıyla fiili bir durum olmasına ve kural olarak kolluk tarafından gerçekleştirilmesine karşın, yakalamanın sonucu gözaltı ise, yakalanan kişinin Cumhuriyet savcısının emriyle işlemlerinin tamamlanması amacıyla, yetkili hâkim önüne çıkarılmasına veya serbest bırakılmasına kadar kanuni süre içinde sağlığına zarar vermeyecek şekilde özgürlüğünün geçici olarak kısıtlanıp alıkonulduğu nitelikleri konumları yönetmelikle belirtilen kolluk birimlerindeki nezarethane denilen yere konulması işlemidir.¹⁷⁸

¹⁷⁷ ERYILMAZ, s.120.

¹⁷⁸ Rifat ÇULHA, Turgay DEMİRCİ, Feridun YENİSEY, **Soruşturma Evresinde Görev Yapan Müdafî İçin CMK Cep Kitabı**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2012, s.33., <<http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/cmk-419.pdf>>, Erişim Tarihi: 01.07.2013.

Uygulamada ise polis aldığı ihbar üzerine gittiği yerde veya görevi esnasında karşılaştığı bir olayda suç işleyen kişileri tespit ederek anında veya olay sonrasında yakalar. Yakalama sonrasında Cumhuriyet Savcısı şahsın gözaltına alınması emrini vermişse, yakalanan şahsın olayla ilgili olarak veya yakalama anında polisin zor kullanması sonucu sağlık durumunda bir değişiklik olup olmadığı bilgisine ulaşmak amacıyla hastaneden sağlık durumunu bildiri doktor rapor alınarak şahıs, ilgili polis birimine götürülmektedir ve burada gerekli görüldüğünde nezarethaneye konulmaktadır. Ayrıca yakalanan şahsın daha önceki hastalık bilgilerinin de yazıldığı raporlara şahsın hastalığına göre nezarethane de kalıp kalamayacağı doktor tarafından yazılır.

Nezarethaneye konulmadan önce şahsın sağlık durumuyla ilgili yapılması gereken işlemler YGİY'nin 9. maddesinde de belirtilmiştir. Aynı madde gözaltına alınan kişinin nezarethanesinin değiştirilmesi, gözaltı süresinin uzatılması, serbest bırakılması veya adlî mercilere sevk edilmesi işlemlerinden önce de sağlık durumuyla ilgili doktor raporu alınacağı ve gözaltındaki şahsın herhangi bir nedenle sağlık durumu bozulması veya sağlık durumundan şüphe edilmesi, durumunda şahsın doktor kontrolünden geçirilip tedavilerinin yaptırılacağı, kronik bir rahatsızlığı olanların, istemeleri durumunda kendi doktorları nezaretinde resmî hekim tarafından muayene ve tedavi edilmelerinin sağlanacağı belirtilmektedir.

Yakalanan şahsın doktor raporunun mevzuatta belirtilen her aşamada alınması, raporun olayla ilgili delil olarak görülmesi, yakalama anından gözaltı süresinin bitimine kadar olan süreçte şahsın işkence ve kötü muameleye maruz kalıp kalmadığının tespiti açısından önem arz etmektedir. Yakalanan kişilerle ilgili yapılacak işlemler Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği'nin 13. ve 14. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir:

Ceza Muhakemesi Kanununun 90.ıncı maddesine göre yakalanan kişi Cumhuriyet savcısı tarafından bırakılması emredilmezse, soruşturmanın tamamlanması için gözaltına alınır. Gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmi dört saati geçemez.

Yakalama yerine en yakın hâkim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre on iki saatten fazla olamaz. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250.nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan suçlara bakmakla görevli olan ağır ceza mahkemelerinin görev alanına giriyorsa bu süre kırk sekiz saattir.

Toplu olarak işlenen suçlarda, delillerin toplanmasında güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle Cumhuriyet savcısı gözaltı süresini her defasında bir günü geçmemek üzere, üç gün süreyle uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir. Gözaltı süresinin uzatılması emri, gözaltına alınana derhâl tebliğ edilir. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden mahrum bırakılamaz. 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 250 nci maddesinin birinci fıkrasında yer alan suçlara bakmakla görevli olan ağır ceza mahkemelerinin görev alanına giren suçlardan; Anayasanın 120 nci maddesi gereğince olağanüstü hâl ilân edilen bölgelerde yakalanan kişiler hakkında, aynı Kanununun 91 inci maddesinin bir ve üçüncü fıkralarında dört gün olarak belirlenen süre, Cumhuriyet savcısının talebi ve hâkim kararı ile yedi güne kadar uzatılabilir. Hâkim karar vermeden önce yakalanan ve gözaltına alınan kişiyi dinler.

Polisin yakalayıp gözaltına aldığı kişinin, kendisi, birinci ve ikinci dereceden yakınları ve avukatı Cumhuriyet savcısının yakalama ve gözaltına alma işlemine karşı sulh ceza hâkimine itiraz edebilmektedir.¹⁷⁹ Yapılan itirazın kabul edilmesi durumunda kişi hemen serbest bırakıldığı gibi ayrıca yakalanan kişinin gözaltına alınmasını gerektirecek bir nedenin tespit edilememesi veya yakalama sebebinin ortadan kalkması hâlinde Cumhuriyet savcısının emriyle polis tarafından serbest bırakılır. Kişinin eğer serbest bırakılmıyor ise gözaltı süresinin dolmasından itibaren Cumhuriyet savcılığına sevk edilmesi gerekmektedir. Yakalanan şahsın hakkında ıslah veya tedavi tedbiri alınması gereken kişilerden olduğu durumlarda ise ilgili kuruma teslim edilir.¹⁸⁰

Günümüzde yürürlükte bulunan mevzuata göre gözaltına alma işleminin Cumhuriyet savcılığı tarafından verilen bir karar olmasının yanında muhafaza altına alma, önleme amaçlı yakalamanın sonucudur ve adli yakalamanın sonucu olan “gözaltının” bir başka şeklidir.¹⁸¹

Muhafaza altına alma, Yakalama Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinin 4. maddesine göre muhafaza altına alma, Kanunun yetki verdiği hâllerde yetkili merci önüne çıkarılması gereken kişilerin ilgili kurumlar veya kişilerce teslim alınana kadar sağlıklarına zarar vermeyecek şekilde ve zorunlu olduğu ölçüde özgürlüklerinin kısıtlanıp alıkonulmasını ifade eder.

Yakalama konusunda belirtildiği üzere yine aynı YGİY’in 5. maddesine göre kolluk görevlileri, kimliğini bir belgeyle veya kolluk kuvvetince tanınmış veya güvenilir kişilerin tanıklığı ile ispat edemeyenlerle, gösterdikleri belgelerin doğruluğundan şüphe

¹⁷⁹ YGİY, Madde 15.

¹⁸⁰ YGİY, Madde 17.

¹⁸¹ ÇULHA, DEMİRCİ, YENİSEY, s.16.

edilen kişileri, aranan kişilerden olup olmadıkları anlaşılincaya veya gerçek kimliği ortaya çıkıncaya kadar yirmi dört saati geçmemek üzere, yakalama ve muhafaza altına almaya yetkilidir.

10. ARAMA VE ELKOYMA YETKİSİ

Polisin kentlerde güvenliği sağlayabilmek için suçların önlenmesi amacıyla, işlenen suçların faillerinin yakalanması ve işlenen suçların delillerinin bulunması için kullandığı yetkilerden biriside arama yetkisidir.

Arama gizli olanın elde edilmesini hedef alan bir faaliyettir.¹⁸² Arama, genel olarak, suçların işlenmesinin önlenmesi veya şüpheli, sanık veya hükümlünün yakalanması müsadereye tabi eşyanın bulunması veya delil elde etmesi amacıyla belli yerlerde, şüpheli, sanık veya üçüncü kişinin konutunda, işyerlerinde, kendisine ait diğer yerlerde, üzerinde, eşyasında yapılan araştırma işlemidir.¹⁸³

Arama ile ilgili karar ve emir verme yetkisi, aramanın nasıl, nerelerde ve kimlerin nezaretinde yapılacağı, arama sonrası düzenlenecek belge vb. konularda ilgili mevzuatta açık ve yeterli düzenleme yapılmıştır.¹⁸⁴ Arama, konut dokunulmazlığı, özel hayatın gizliliği, kişi hürriyeti ve vücut bütünlüğü gibi Anayasal güvence altında bulunan hak ve hürriyetlere müdahale oluşturduğu için aramanın koşulları Anayasada belirtilmiştir.¹⁸⁵

2001 yılında Anayasa'nın 20 ve 21. maddelerinde yapılan değişiklikler ile arama ve el koymanın hakim kararı ile yapılacağı hükmü getirilmiştir. Ayrıca bu değişiklik ile adli ve önleme araması konusunda bir ayırım yapılmamış olmakla birlikte arama ve el koyma konusunda gecikmesinde sakınca bulunan hallerde bile yetkili merciden yazılı emir alma zorunluluğu getirilmiştir.¹⁸⁶

Anayasa'nın 20. maddesinde, herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması

¹⁸² YAŞAR, s.212.

¹⁸³ Yener ÜNVER, Hakan HAKERİ, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, 5. Baskı, Ankara 2012, s.417.

¹⁸⁴ Ramazan BAL, **Soruşturma ve Yazışma Kuralları**, Adalet Yayınları, Ankara 2010, s.244.

¹⁸⁵ CENTEL, ZAFER, 2009, s.257.

¹⁸⁶ ZEYBEK, (**Türk İdare Dergisi**), s.36-37.

sebeplerinden biri veya birkaçına bağılı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağılı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar, hükmü yer almakla birlikte Anayasanın 21. maddesi kimsenin konutuna dokunulamayacağından bahsedilmekle birlikte yine 20. maddede belirtilen sebep ve koşullar gerçekleşmedikçe kimsenin konutuna girilemez, arama yapılamaz ve buradaki eşyaya el konulamayacağını belirtir.

2001 yılında Anayasa yapılan değişikliklerinden sonra arama ve elkoyma işleminin anayasa hükümleri doğrultusunda yapılabilmesi, adli ve önleme aramalarının uygulanması sırasında ortaya çıkan tereddütleri gidermek amacıyla hazırlanan “Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğı” yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikle birlikte gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda önleme araması konusunda mahallin en büyük mülki amiri, adli arama konusunda ise Cumhuriyet savcısı veya bu emrin alınamadığı hallerde polis amiri yazılı emir vermeye yetkili merci olarak belirlenmiştir.¹⁸⁷

Yenisey’e göre arama işlemi saklanan bir kişinin veya gizli ve saklı tutulan bir eşyanın, “önleme” veya “adli” amaçlarla, meydana çıkarılması için yapılır ve devlete verilen arama yetkisi önleme ve adli amaçla yapılır. Birincisi Anayasal hak ve özgürlüklerin korunması ve tehlikelerin önlenmesi için diğer arama ise suçun işlenmesinden sonra, suçun ve failinin ortaya çıkartılması için yapılır. Arama, ‘önleme’ amacıyla yapıldığında, tehlike yaratan bir eşyanın ele geçirilmesi için; ‘ceza muhakemesi’ gayesiyle yapıldığında ise, saklanan sanığın ve delillerin elde edilmesi için yapılır.¹⁸⁸

Ceza Muhakemesi Kanunu adli amaçlı arama, Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinde hem adli amaçlı arama hem de önleyici amaçlı arama, PVSK da ise yalnız önleyici amaçlı arama düzenlenmiştir.¹⁸⁹

¹⁸⁷ ZEYBEK, (Türk İdare Dergisi), s.37.

¹⁸⁸ YENİSEY, “Arama”, Çağın Polisi Dergisi, Sayı 95, Yıl 8, s.5.

¹⁸⁹ BAL, s.244.

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğine göre Adlî arama, bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek makul şüphesi altında bulunan kimsenin, saklananın, şüphelinin, sanığın veya hükümlünün yakalanması ve suçun iz, eser, emare veya delillerinin elde edilmesi için bir kimsenin özel hayatının ve aile hayatının gizliliğinin sınırlandırılarak konutunda, işyerinde, kendisine ait diğer yerlerde, üzerinde, özel kâğıtlarında, eşyasında, aracında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ile diğer kanunlara göre yapılan araştırma işlemidir.(md.5)

Ceza Muhakemesi Kanunu 116. maddesi Yakalanabileceği veya suç delillerinin elde edilebileceği hususunda makul şüphe varsa; şüphelinin veya sanığın üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğer yerler aranabilir demekle birlikte aynı kanun aramanın nasıl, ne zaman yapılacağı ve aramayla ilgili diğer hususları da belirtmektedir.

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği adlî aramalarda karar ve emir verme yetkisi, karar alınmadan yapılacak arama, adlî arama tutanağı, arama sonunda talep hâlinde verilecek belge, avukat bürolarında arama, askeri mahallerde yapılacak arama, elkoyma ve koruma altına alma ve aramada ele geçen belge ve kâğıtlar hakkında yapılacaklar ve de ise bilgisayarlarda, bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma ile ilgili hususlar ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.(md. 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17)

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğine göre Önleme araması; Millî güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silâh, patlayıcı madde veya eşyanın tespiti, amacıyla, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde mülkî âmirin yazılı emriyle ikinci fıkrada belirtilen yerlerde, kişilerin üstlerinde, aracında, özel kâğıtlarında ve eşyasında yapılan arama işlemidir. (md. 19)

Yönetmeliğin aynı maddesinin devamında önleme aramasının yapılacağı ve yapılamayacağı yerler belirtilmiş, yönetmeliğin 20. maddesinde ise önleme araması kararı ile ilgili hususlara yer verilmiştir.

CMK'nın arama kararı başlıklı 119. maddesindeki düzenlemeye göre arama ile ilgili hususlar şunlardır;

Hâkim kararı üzerine veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hallerde ise kolluk amirinin yazılı emri ile kolluk görevlileri arama yapabilirler. Ancak, konutta, işyerinde ve kamuya açık olmayan kapalı alanlarda arama, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının yazılı emri ile yapılabilir. Kolluk amirinin yazılı emri ile yapılan arama sonuçları Cumhuriyet Başsavcılığına derhal bildirilir.

(2) Arama karar veya emrinde;

- a) Aramanın nedenini oluşturan fiil,
- b) Aranılacak kişi, aramanın yapılacağı konut veya diğer yerin adresi ya da eşya,
- c) Karar veya emrin geçerli olacağı zaman süresi, açıkça gösterilir.

(3) Arama tutanağına işlemi yapanların açık kimlikleri yazılır.

(4) Cumhuriyet savcısı hazır olmaksızın konut, işyeri veya diğer kapalı yerlerde arama yapabilmek için o yer ihtiyar heyetinden veya komşulardan iki kişi bulundurulur.

(5) Askerî mahallerde yapılacak arama, Cumhuriyet savcısının istem ve katılımıyla askerî makamlar tarafından yerine getirileceği belirtilir.

Polis, tehlikenin veya suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla usûlüne göre verilmiş sulh ceza hâkiminin kararı veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde mülkî âmirin vereceği yazılı emirle; kişilerin üstlerini, araçlarını, özel kâğıtlarını ve eşyasını arar; alınması gereken tedbirleri alır, suç delillerini koruma altına alarak 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre gerekli işlemleri yapar. Arama talep yazısında, arama için makul sebeplerin oluştuğunun gerekçeleriyle birlikte gösterilmesi gerekir. Arama kararında veya emrinde; Aramanın sebebi, aramanın konusu ve kapsamı, aramanın yapılacağı yer, aramanın yapılacağı zaman ve geçerli olacağı süre, belirtilir.(PVSK md9)

PVSK'nın 9.maddesine göre 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu kapsamına giren toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapıldığı yerde veya yakın çevresinde, özel hukuk tüzel kişileri ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya sendikaların genel kurul toplantılarının yapıldığı yerin yakın çevresinde, halkın topluca bulunduğu veya toplanabileceği yerlerde, eğitim ve öğretim özgürlüğünün sağlanması için her derecede eğitim ve öğretim kurumlarının idarecilerinin talebiyle ve 20 nci maddenin ikinci fıkrasının (A) bendindeki koşula uygun olarak girilecek yüksek öğretim kurumlarının içinde, bunların yakın çevreleri ile giriş ve çıkışlarında, umumî veya umuma açık yerlerde, her türlü toplu taşıma araçlarında, seyreden taşıtlarda, önleme araması yapılabilmektedir fakat aynı maddeye göre konutta, yerleşim yerinde ve kamuya açık olmayan işyerlerinde ve eklentilerinde önleme araması yapılamaz.

Spor karşılaşması, miting, konser, festival, toplantı ve gösteri yürüyüşünün düzenlendiği veya aniden toplulukların olduğu hallerde gecikmesinde sakınca bulunan hal var sayılır. Polis, tehlikenin önlenmesi veya bertaraf edilmesi amacıyla güvenliğini sağladığı bina ve tesislere gelenlerin; herhangi bir emir veya karar olmasına bakılmaksızın, üstünü, aracını ve eşyasını teknik cihazlarla, gerektiğinde el ile kontrol etmeye ve aramaya yetkilidir. Bu yerlere girmek isteyenler kimliklerini sorulmaksızın ibraz etmek zorundadırlar. Milletlerarası anlaşmalar hükümleri saklıdır. Önleme aramasının sonucu, arama kararı veya emri veren merci veya makama bir tutanakla bildirilir hükmü yer almaktadır.

Önleme araması yapılacak yerler PVSK da olduğu gibi Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinde de yer almaktadır.

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinin 25. Maddesi önleme araması yapılabilecek yerler;

- a) Devletçe kamu hizmetine özgülenmiş bina ve her türlü tesislere giriş ve çıkışın belirli kurallara tâbi tutulduğu hâllerde, söz konusu tesislere girenlerin üstlerinin veya üzerlerindeki eşyanın veya araçlarının aranmasında,
- b) 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun ek 1 inci maddesi kapsamında bulunan, sivil hava meydanlarında, limanlarda ve sınır kapılarında, binaların, uçakların, gemilerin ve her türlü deniz ve kara taşıtlarının, giren çıkan yolcuların X-ray cihazından geçirilerek, gerektiğinde üstünün ve eşyasının aranması ile buralarda görevli kamu kuruluşları ve özel kuruluşlar personelinin, üstlerinin, araçlarının ve eşyalarının aranmasında,
- c) 2935 sayılı Olağanüstü Hâl Kanununun 11 inci maddesi kapsamında, kişilerin üstünün, eşyalarının Olağanüstü Hâl Valisinin emriyle aranmasında,
- d) 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 3 üncü maddesi kapsamında, konutların ve her türlü dernek, siyasî parti, sendika, kulüp gibi teşekküllere ait binaların, işyerlerinin, özel ve tüzel kişiliklere sahip müesseseler ve bunlara ait eklentilerin ve her türlü kapalı ve açık yerlerin, mektup, telgraf ve sair gönderilerin ve kişilerin üzerlerinin sıkıyönetim komutanının emriyle aranmasında,
- e) Kanunların, muhafaza altına alınmalarına olanak verdiği kişilerin, üst veya eşyalarının aranmasında,
- f) 26/4/1961 tarihli ve 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun çerçevesinde görevli kolluğun, aynı Kanunun 79 uncu maddesindeki silâh taşıma yasağı kapsamında, silâh taşıdığından şüphelenilen kişilerin üstlerinin ve eşyalarının aranmasında hâkimden önleme araması kararı alınmaksızın arama yapılabileceğini belirtmektedir.

Elkoyma, ceza muhakemesinde delil olabilecek ya da ileride müsaade edilebilecek eşya üzerinde zilyedin tasarruf yetkisinin kaldırılması demektir¹⁹⁰ veya “bir koruma tedbiri olarak el koyma, rıza bulunmayan hallerde zorla şeyi alma yetkisini

¹⁹⁰ CENTEL, ZAFER, 2009, s.269.

ifade etmektedir.”¹⁹¹ Genel olarak gerçeğin ortaya çıkarılması amacıyla yapılan elkoyma, bir eşya üzerinde eşya sahibinin tasarruf yetkisinin rızası olmasa bile kaldırılmasıdır.¹⁹²

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinde elkoyma suçun veya tehlikelerin önlenmesi amacıyla veya suçun delili olabileceği veya müsadereye tâbi olduğu için, bir eşya üzerinde, rızası olmamasına rağmen, zilyedin tasarruf yetkisinin kaldırılması işlemi şeklinde tanımlanmaktadır.(md.4)

Elkoyma ile yakın anlamda kullanılan kavram,” koruma altına alma” kavramıdır. Bu yolun uygulandığı durumlarda da nesnenin zilyedinin tasarruf yetkisinin ceza yargılaması amacıyla kaldırılması söz konusudur. Koruma altına alma durumunda, nesne zilyedin rızası ile elinden alınır.¹⁹³ AÖAY’de yapılan elkoyma tanımdan da anlaşılacağı üzere elkoyma suç oluşmadan önce önleme amaçlı, suç oluşuktan sonra ise adli amaçlı olarak yapılmaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu 123. Maddesi ispat aracı olarak yararlı görülen ya da eşya veya kazanç müsaderesinin konusu olan malvarlığı değerlerinin muhafaza altına alınacağına bu malvarlığı değerlerini yanında bulunduran kişilerin rıza ile teslim etmediği takdirde bu değerlere el konulacağını belirtir ve yine CMK’nın 124. Maddesi tanık, sanık veya tanıklıktan çekilebilecek kişiler hariç olmak üzere 123.madde de yazılı eşya ve diğer mal varlığı değerlerini yanında bulundurup da teslim etmeyenler hakkında 60. Madde de yer alan disiplin hapsine ilişkin hükümlerin uygulanacağını belirtir. Konunun başlığı her ne kadar elkoyma yetkisi olsa da elkoyma, ilgili birimlerin aldığı bir karar olup polis bu kararı uygulama yetkisine sahiptir.

Elkoyma kararını verme yetkisi ile ilgili olarak Anayasa’nın 20 ve 21. Maddesine göre herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Anayasanın bu maddelerinde özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine ve kimsenin konutuna dokunulamayacağı, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça;

¹⁹¹ ÜNVER, HAKERİ, s.444.

¹⁹² YURTCAN, s.355.

¹⁹³ YURTCAN, s.355.

kimsenin konutuna girilemeyeceği kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamayacağı ve yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulacağı hâkiminde el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde kararının açıklayacağı; aksi halde, el koymanın kendiliğinden kalkacağı hükümleri yer almaktadır

CMK'nın 127. maddesi elkoyma işleminin hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığında ise kolluk amirinin yazılı emri ile kolluk görevlilerince yapılabileceğini ve elkoyma işlemi sonunda düzenlenecek tutanağa kolluk görevlilerinin kimlik bilgilerinin yer alacağı ve Anayasa'da da belirtildiği gibi hâkim kararı alınmadan yapılan elkoyma işleminin, yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunu. Hâkim, kararını elkoymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi hâlde elkoyma kendiliğinden kalkacağını belirtmektedir.

AÖAY'nin elkoyma, koruma altına alma başlıklı 15.maddesi ise elkoyma işlemiyle ilgili olarak, arama sonucunda bazı eşyaya elkoyma söz konusu olduğunda, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamadığı hâllerde ise kolluk âmirinin yazılı emri ile elkoyma işlemi gerçekleştirilebilir. İspat aracı olarak yararlı görülen ya da eşya veya kazanç müsaderesinin konusunu oluşturan malvarlığı değerleri, koruma altına alınır. Yanında bulunduran kişinin rızasıyla teslim etmediği bu tür eşyaya elkonulabilir. Yukarıda yazılı eşya veya diğer malvarlığı değerlerini yanında bulunduran kişi, talep üzerine bu şeyi göstermek ve teslim etmekle yükümlüdür. Evsafı belirlenen eşyanın kollukça bulunamaması ve zilyedinin de teslimden kaçınması hâlinde, şüpheli veya sanık ya da tanıklıktan çekinebilecekler dışındaki zilyet hakkında 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 60.ıncı maddesinde yer alan disiplin hapsine ilişkin hükümlerin uygulanması amacıyla durum Cumhuriyet başsavcılığına bildirileceğini açıklamıştır.

Elkoyma kararının hangi taşınmaz, hak ve alacaklara elkonulacağı CMK 128.maddesinin birinci fıkrasında ve AÖAY'de belirtilmiştir. (md.10, 13, 15, 16 ve 17) El koyma kararının hangi suçlara karşı uygulanacağı yine CMK'nın 125. maddesi ile 128.maddesinin ikinci fıkrasında belirtilmiş ve elkoyma ile ilgili diğer usuller CMK'nın 128. maddesinin diğer fıkraları ile aynı kanunun diğer maddelerinde (md.126,129,130, 131,132,134,138,248.) ve de suç eşyası yönetmeliğinin 5. md.de düzenlenmiştir. Basılmış eserlerle ilgili elkoyma hususları Basın Kanunu'nun 25. md ile düzenlenmiştir.

11. POLİSİN İSTİHBARAT VE TELEKOMÜNİKASYON YOLUYLA YAPILAN İLETİŞİMİ DENETLEME YETKİSİ

Milli İstihbarat Teşkilatı'nın devlet tarafından belirlenen ihtiyaçlara karşılık olarak çeşitli kaynaklardan derlenen haber, bilgi ve dokümanların işlenmesi sonucu elde edilen ürün¹⁹⁴ olarak tanımlanan istihbarat, Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Dairesi Başkanlığınca ihtiyaç duyulan alanlarda, çeşitli imkân ve vasıtalarla, elde edilen bilgilerin işlenmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanarak bunlardan bir sonuç çıkartılması olarak tanımlanmıştır.¹⁹⁵

İstihbarat; Devletlerin Anayasal düzenine ve vatandaşlarının güvenliğine yönelik yapılabilecek saldırılar öncesinde haber alması, düşman ve düşman olabilecek devletlerin güçleri ve de faaliyetleri konusunda çeşitli yöntemlerle topladığı bilgilerin değerlendirilmesi olarak tanımlanabilmektedir.¹⁹⁶

Devletin anayasal düzenini ve vatandaşlarının güvenliğini tehdit eden ve ileride de tehdit edebilecek saldırıların önceden tespit edilerek bunlara yönelik önlemlerin alınmasında çok büyük rolü olan istihbarat faaliyetleri terörizm, uyuşturucu kaçakçılığı, kaçakçılık, örgütlü suçlar ve yasadışı göçler gibi suç alanlarının iç güvenlik üzerinde oluşturduğu tehdit ve riskler hakkında bilgi toplamak amacıyla da yapılmaktadır.¹⁹⁷

Türkiye’de, jandarma kırsalda, polis kırsalda ve şehirlerde, Milli İstihbarat Teşkilatı ise kırsalda, şehirlerde ve uluslararası nitelikli, suçlarla ilgili yurt dışında istihbarat faaliyetinde bulunmaktadır.¹⁹⁸

Başarılı olabilmesi açısından, personelinden ulaştığı sonuçlara kadar her yönüyle gizli olan istihbarat faaliyetleri bu özelliği ile denetlenmesi çok güç olan çalışmalardır. Bu çalışmaların kişi hak ve özgürlüklerini ihlal etmemesi ve denetlenebilmesi gibi önemli konular, istihbarat faaliyetlerinin yürüten birimlerin görevleri, yetkileri sorumlu olduğu yerler ve bu birimleri denetleyen mekanizmalar gibi hususların yasal olmasına bağlıdır.¹⁹⁹

ETK’nin 9. Maddesinde yer alan “Siyasi polis devletin umumi emniyetine taalluk eden işlerle mükellef olan kısımdır hükmü ve PYSK’nın 2. Maddesinin (A)

¹⁹⁴ <http://www.mit.gov.tr/isth-olusum.html>, Erişim Tarihi: 01.08.2013.

¹⁹⁵ <http://www.istihbarat.pol.tr/Sayfalar/Istihbarata-Iliskin.aspx>, Erişim Tarihi: 01.08.2013.

¹⁹⁶ YAŞAR, s.311.

¹⁹⁷ ERYILMAZ, s.64.

¹⁹⁸ ERYILMAZ, s.65.

¹⁹⁹ ERYILMAZ, s.65.

bendinde yer alan Kanunlara, tüzüklere, yönetmeliklere, Hükümet emirlerine ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce bu kanun hükümleri dairesinde önünü almak hükmü, başlangıçta polisin yürüttüğü istihbarat faaliyetlerine dayanak olarak gösterilmekte iken bu hükümlerin açık olmaması, yoruma ihtiyaç duyulması ve istihbarat yetkisinin kullanılması konusunda yaşanabilecek sıkıntıları giderebilmek adına sebebiyle 3233 sayılı kanunla PVSK'ya bir ek madde eklenmiştir.²⁰⁰

İstihbarat yetkisi PVSK'ya sonradan eklenen ek 7. Maddesinin birinci fıkrasında yer almıştır. Buna göre Polis Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Anayasa düzenine ve genel güvenliğine dair önleyici ve koruyucu tedbirleri almak, emniyet ve asayiş sağlamak üzere, ülke seviyesinde istihbarat faaliyetlerinde bulunur, bu amaçla bilgi toplar, değerlendirir, yetkili mercilere veya kullanma alanına ulaştırır. Devletin diğer istihbarat kuruluşlarıyla işbirliği yapar.

Kunter ve diğerlerine göre, kanunlar tarafından verilen istihbarat ve bilgi toplama yetkisi, devletin bölünmez bütünlüğü, anayasal düzen ve genel güvenliği ile ilgili önleyici ve koruyucu tedbirler almak ve emniyet ile asayiş sağlamak üzere, Devlete verilmiş bir bilgi toplama ve değerlendirme yetkisidir. Genel nitelikli olan bu yetki, kişi hak ve özgürlüklerine kısıtlama sağlamak amacıyla elde edilmesi ve biriktirilmesi ve sonrada kullanılması gereken her türlü bilginin toplanması imkan sağlar.²⁰¹

Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin önleme amaçlı denetlenmesiyle²⁰² ilgili olarak, PVSK ek 7. Maddesinin 2. fıkrasında yer alan hükme göre devletin bölünmez bütünlüğü, genel emniyet ve asayiş sağlanmasına yönelik olarak, Ceza Muhakemesi Kanununun, casusluk suçları hariç, 250 nci maddesinin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde belirtilen suçların işlenmesinin önlenmesi amacıyla, hâkim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Emniyet Genel Müdürü veya İstihbarat Dairesi Başkanının yazılı emriyle, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişim dinlenebilir ve kayda alınabilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde verilen yazılı emir, yirmi dört saat içinde yetkili ve görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını

²⁰⁰ YAŞAR, 311.

²⁰¹ KUNTER, YENİSEY, NUHOĞLU, s.10.

²⁰² Handan Yokuş SEVÜK, "Kolluk Tarafından Suçun Önlenmesine Yönelik Yapılan İletişimin Denetlenmesine İlişkin Değerlendirmeler", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 67, Yıl 2006, s.44, <<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2006-67-271>>, Erişim Tarihi: 01.08.2013.

en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi halinde tedbir derhal kaldırılır. Bu halde dinlemenin içeriğine ilişkin kayıtlar en geç on gün içinde yok edilir. Bu hallerdeki yetkili mahkeme ve hakim ise kolluğun görev alanındaki ağır ceza mahkemesinin üyesidir.

Dinlemeyle ilgili olarak alınacak kararda ve yazılı emirde, hakkında tedbir uygulanacak kişinin kimliği ve telefonu ile ilgili birçok bilgi ve dinleme nedeni gibi hususlarda yer alır ve bu kararlar, en fazla üç ay için verilebilir; bu süre aynı usûlle üçer ayı geçmeyecek şekilde en fazla üç defa uzatılabilir. Ancak, terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde devam eden tehlikelere ilişkin olarak gerekli görülmesi halinde, hâkim üç aydan fazla olmamak üzere sürenin birçok defa uzatılmasına karar verebilir. Dinlemeye son verilirse dinlemenin içeriğine ilişkin kayıtlar en geç on gün içinde yok edilir. Durum bir tutanakla tespit olunur ve bu tutanak denetimde ibraz edilmek üzere muhafaza edilir.

İstihbarat faaliyetlerinde ise yukarıda belirtilen suçların önlenmesi amacıyla ve hâkim kararı alınmak koşuluyla, teknik araçlarla izleme yapılabilir. Ayrıca, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu hizmeti veren kuruluşların ihtiyaç duyulan bilgi ve belgelerinden gerekçesini de göstermek suretiyle yazılı talepte bulunulabilir. Bu kurum ve kuruluşların kanuni sebeplerle veya ticari sır gerekçesiyle bu bilgi ve belgeleri vermemeleri halinde ancak hâkim kararı ile bu bilgi ve belgelerden kullanılabilir.

Dinleme faaliyetleri çerçevesinde elde edilen kayıtlar, amaçlar dışında kullanılamaz ve elde edilen bilgi ve kayıtların saklanması ve korunmasında gizlilik ilkesi geçerlidir. Bu konuda kanuna aykırı hareket edenler hakkında, görev sırasında veya görevden dolayı işlenmiş olsa bile Cumhuriyet savcılarınca doğrudan soruşturma yapılır. Dinleme ile ilgili yapılan tüm işlemlerin denetimi ise sıralı kurum amirleri, Emniyet Genel Müdürlüğü ve ilgili bakanlığın teftiş elemanları tarafından yapılır.

Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin *adli amaçlı olarak* Denetlenmesi²⁰³ ile ilgili olarak CMK'nın 135. Maddesi;

İşlenen bir suçla ilgili olarak yapılan soruşturma ve kovuşturmada, suç işlendiğine yönünde kuvvetli şüphe sebeplerinin olmasına rağmen başka şekilde delil

²⁰³ Ali İhsan ERDAĞ, “İletişimin Denetlenmesi Kapsamında İki Sorun Olarak: Mağdurun İletişiminin Tespiti ve İletişimin Mağdur Tarafından Kaydedilmesi”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 92, Yıl 2011, s.35, < <http://tbddergisi.barobirlik.org.tr/m2011-92-668>>, Erişim Tarihi: 01.08.2013.

elde edilmesi imkânının bulunmaması nedeniyle hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararıyla şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi dinlenip kayıt altına alınmaktadır. Cumhuriyet savcısı kararını derhâl hâkimin onayına sunar ve hâkim, kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi halinde tedbir Cumhuriyet savcısı tarafından derhâl kaldırılır. Şüpheli veya sanığın tanıklıktan çekinebilecek kişilerle arasındaki iletişimi kayda alınamaz alınmışsa da kayıtlar hemen yok edilir. Hakkında dinleme yapılacak kişinin kimlik bilgisi, ve telefon numarası gibi birçok bilgi kararda belirtilir ve bu karar en çok üç ay için verilebilir; bu süre, bir defa daha uzatılabilir. Ancak, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak gerekli görülmesi halinde, hâkim bir aydan fazla olmamak üzere sürenin birçok defa uzatılmasına karar verebilir.

Suç işleyen kişinin yakalanması için, mobil telefonun yeri, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararına istinaden tespit edilebilir. Bu hususa ilişkin olarak verilen kararda, mobil telefon numarası ve tespit işleminin süresi belirtilir. Tespit işlemi en çok üç ay için yapılabilir; bu süre, bir defa daha uzatılabilir. Bu kararlar süresince gizli tutulacağı gibi her suç işleyen hakkında kara alınmaz.

Teknik araçlarla izleme, şüpheli veya sanığın kamuya açık yerlerdeki faaliyetlerinin ve işyerlerinin teknik araçlarla izlenmesi, ses veya görüntü kaydının alınmasıdır.²⁰⁴ CMK'nın 140.maddesinde teknik takiple ilgili olarak yer alan hüküm şu şekildedir;

- 1) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebepleri bulunması ve başka suretle delil elde edilememesi hâlinde, şüpheli veya sanığın kamuya açık yerlerdeki faaliyetleri ve işyeri teknik araçlarla izlenebilir, ses veya görüntü kaydı alınabilir;
 - a) Türk Ceza Kanununda yer alan;
Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti, Kasten öldürme, Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, Parada sahtecilik, Suç işlemek amacıyla örgüt kurma, Fuhuş, İhaleye fesat karıştırma, Rüşvet, Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, Silahlı örgüt veya bu örgütlere silah sağlama, Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk Suçları.
 - b) Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda 12.maddesinde tanımlanan silah kaçakçılığı suçları.
 - c) Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan suçlar.

²⁰⁴ KUNTER, YENİSEY, NUHOĞLU, s.74.

- d) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74. Maddelerinde tanımlanan suçlar.
- 2) Teknik araçlarla izlemeye hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde C. Savcısı tarafından karar verilir ve Savcı tarafından verilen kararlar 24 saat içinde hâkim onayına sunulur.
- 3) Teknik araçlarla izleme karar en çok dört haftalık süre için verilebilir. Bu süre gerektiğinde birde faya mahsus olmak üzere uzatılabilir. Ancak, örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak gerekli görülmesi halinde, hâkim bir haftadan fazla olmamak üzere sürenin müteaddit defalar uzatılmasına karar verebilir.
- 4) Elde edilen deliller, yukarıda sayılan suçlarla ilgili soruşturma ve kovuşturma dışında kullanılmaz ve ceza kovuşturması bakımından gerekli olmadığı takdirde C. Savcısının gözetiminde derhâl yok edilir.

12. KAPALI YERLERE GÖRME YETKİSİ

Polis bazı durumlarda arama kararı olmadan yani yetkili mercilerden izin almadan konutlara ve işyerlerine girebilme yetkisine sahiptir ve polisin bu yetkisini kullanmasındaki amacı da arama yapmak değildir.

PVSK'nın 20. Maddesine göre; Polis kendisinden imdat istenmesinde, yangın, su baskını olaylarının olduğu ve bo ulma gibi ciddi konularla ilgili olarak ihbar alması üzerine veya ağır cezayı gerektirecek bir suçun işlenmesini engellemek, işlenmekte olan ağır cezalı suçun devamına mani olmak için konutlara işyerlerine ve bunların eklentilerine girebilmektedir. Yine bu maddeye göre polis önlenemeyecek olayların çıkması ihtimaline karşı  niversite binalarına ve eklentilerine rektörün izni ile acil durumlarda dekan veya bağlı kuruluşların yetkililerinin yardım talebiyle girebilmektedir. Ayrıca gerçekleşmiş bir suçla ilgili olarak ve de suçluların yakalanması amacıyla izin almadan ve davet edilmeden her zaman  niversite binalarına ve eklentilerine girebilmektedir.

Adli ve  nleme Aramaları Yönetmeliği herhangi bir sebeple usulüne uygun şekilde yakalandıktan sonra kolluk güçlerinin elinden kaçan kişilerin veya işlenmekte olan veya henüz işlenmiş olan veya pek az önce i lendi ini gösteren emarelerin olduğu suçun failinin yakalanması amacıyla takibi sırasında faillerin girdikleri araç, bina ve eklentilerinde yakalanması amacıyla yapılacak aramalarda, Türk Ceza Kanununun 24 üncü maddesindeki kanunun hükmü ve âmirin emrini yerine getirme, 25 inci maddesindeki meşru savunma ve zorunluluk h li ve 26 ncı maddesindeki hakkın kullanılması ve ile diğer kanunların  ng rd  u hukuka uygunluk sebepleri ve su u t  hâlinde yapılan aramalarda, toplum için veya kişiler bakımından hayat  tehlikeyi

ortadan kaldırmak amacıyla veya kapalı yerlerden gelen yardım çağrıları üzerine, konut, işyeri ve yerleşim yeri ile eklentilerine girmek için adli mercilerden izin alınmadan girilebileceği ve buralarda arama yapılacağını belirtmektedir.(md.8)

13. POLİSİN KARAKOLA DAVET ETME YETKİSİ

PVSK'nın 15. maddesine göre Polis; yaptığı tahkikat esnasında ifadelerine başvuracağı kişileri karakola çağırabilir. Aynı kanunun 17. maddesine göre ise polisin: ilgili mevzuat hükümleri ve usule uygun olarak verdiği emre itaatsizlik ve ittihaz eylediği tedbirlere riayetsizlik edenler; görevi esnasında polise mukavemette bulunan veya vazifesinden alıkoymak maksadıyla polise zorla karşı koyan ve yakalanmadıkları takdirde hareketlerinde devam etmeleri melhuz bulunan şahıslar; Karakola götürülüp haklarında tanzim olunacak evrakla beraber adliyeye verilirler hükmüne yer vermektedir.

Polisin Karakola Davet Etme Yetkisi ile ilgili olarak Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 145. Maddesinde İfadesi alınacak veya sorgusu yapılacak kişi davetiye ile çağrılır; çağırılma nedeni açıkça belirtilir; gelmezse zorla getirileceği yazılır.

PVSK'nın 15. Maddesinde de belirtildiği üzere polis, gerçekleşen bir olayla ilgili olarak olaya karışan kişilerin olaydaki konumuna göre şüpheli, şikâyetçi, mağdur veya tanık olarak ifadelerini almak için veya bu kişilerle ilgili yapılacak diğer işlemler için şahısları Polis Merkezlerine çağırabilmektedir.

14. POLİSİN KİŞİLERDEN ADRESLERİNDEN AYRILMAMALARINI İSTEME YETKİSİ

PVSK ek madde 3'e göre Polis, devletin bölünmez bütünlüğü, genel güvenliği ve anayasal düzeni ile kaçakçılık ve uyuşturucu maddelerle ilgili olarak yaptığı suç soruşturmaları dolayısıyla ifadesine başvurulacak olanlardan, vatandaşlık durumu ile bu emre itaatsizlik veya polise mukavemet gösterenlerin kimlik tesbiti yapıncaya kadar, tespit edilmiş olan ikametgâh veya iş adreslerinden ayrılmamalarını yazılı olarak isteyebilir. Bunların, bulunabilecekleri yeni adreslerini bildirmeleri şartıyla o yerden ayrılmalarına mahallin en büyük mülki amirinin yazılı emriyle izin verilir.

1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanunu'nun uygulandığı durumlarda ise polis, Sıkıyönetim Komutanlığı emrine girmektedir. Komutanlığın emri ile Sıkıyönetim

Kanunu'nun görev ve yetki başlıklı üçüncü maddesinin (1) bendinde belirtilen sokağa çıkma yasağının tedbir amaçlı uygulanması sırasında da polis bir nevi kişilerden adreslerinden ayrılmamaları isteyebildiği söylenebilmektedir.

15. ZOR ve SİLAH KULLANMA YETKİSİ

Zor kullanma, kolluk görevlilerin uyarıda bulunması ile başlayıp silah kullanmaya kadar devam eden ama silah kullanılmayan kademeli bir süreçtir. Polisin görevi esnasında görevini yapmasını engelleyen bir direnişle karşılaşması durumunda karşılaştığı bu direnişi kırmak amacıyla ve direnişi kırarak ölçüde kuvvet kullanmasına Zor kullanma adı verilir.²⁰⁵

Zor kullanma, kanunlara aykırı olarak toplu hareket haline gelen herhangi bir toplumsal olayın sona erdirilmesi, önlenmesi veya topluluğun dağıtılması için topluluğun dağıtma sırasında meydana gelen cebir ve şiddet veya saldırı veya tehdit veya direnişin derecesine göre kademeli şekilde artan ölçüde bedeni kuvvet, maddi güç ve silah kullanılması halidir.²⁰⁶

Çevik Kuvvet Yönetmeliğinde ise zor kullanma kanunsuz toplu hareket haline gelen bir toplumsal olayın etkisiz hale getirilmesi veya önlenmesi veya dağıtılması için; toplu hareketin niteliğine veya dağıtma sırasında meydana gelen cebir ve şiddet veya saldırı veya direnişin derecesine ve gereğine göre kademeli şekilde artan ölçüde bedeni kuvvet, maddi güç ve silah kullanılması halini ifade etmektedir.(md.4)

PVSK md. 1 de belirtildiği üzere “halkın can ve mal güvenliğini sağlamak polisin temel görevidir” ve kolluk güçleri, olumsuz düşüncelilerin eylemlerini sonuçsuz bırakmak için güç ve kuvvete başvurmak zorunda kalmaktadırlar. Yasalarımız ya da diğer mevzuat, incelendiğinde bu zora başvurmanın neler olduğu, ne zaman gerekeceği ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.²⁰⁷ PVSK'nın 16. maddesinin 2. Fıkrasına göre zor kullanma yetkisi kapsamında, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve direnenleri etkisiz hale getirecek şekilde kademeli olarak artan nispette bedenî kuvvet, maddî güç ve kanunî şartları gerçekleştiğinde silah kullanılabilir demektir.

²⁰⁵ BİÇAK, s.606.

²⁰⁶ DİNÇER, s.45.

²⁰⁷ Ali ŞAFAK, “Son Toplumsal Olaylar ve Gündeme Gelen Polisin Kuvvete Başvurma Yetkisinin Sınırı Sorunu”, **Polis Dergisi**, EGM Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Sayı 38, Yıl 2004, s.258.

PVSK'nın 16. maddesinin 2. fıkrasında göre bedeni kuvvet; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde doğrudan doğruya kullandığı bedenî gücü, maddî güç; polisin direnen kişilere karşı veya eşya üzerinde bedenî kuvvetin dışında kullandığı kelepçe, cop, basınçlı su, göz yaşartıcı gazlar veya tozlar, fizikî engeller, polis köpekleri ve atları ile sair hizmet araçlarını ifade etmektedir.

Çevik Kuvvet Yönetmeliğinin 4. maddesi tabanca, makineli tabancanın ve tüfeğin yanında cop, sis ve gaz bombaları ile bu bombaları atabilen tüfekleri ve de bunlara benzeyen vurucu, önleyici, etkisiz hale getirici ve savunmaya elverişli aletleri silah olarak belirtmektedir. Araç olarak ise boyalı boyasız olarak tazyikli su püskürten personel ve malzeme taşımada kullanılan zırhlı ve zırhsız araçlar, uçak ve helikopterler tarif edilmektedir.

PVSK'ya göre zor kullanmadan önce polisin kendisine direnenlere, direnmeye devam etmeleri halinde doğrudan doğruya zor kullanılacağı konusunda uyarabileceği gibi birlikte bazı olaylarda polis uyarıda bulunmadan da zor kullanabilmektedir. Ayrıca müdahale esnasında araç ve gereçlerin kullanımı ve zor kullanmanın derecesi, zor kullanma esnasında polis tarafından, toplu kuvvet tarafından müdahale edilmesi esnasında ise polis amirleri tarafından belirleneceği ifade edilir.

Polisin zor kullanma yetkisi PVSK'nın 16. maddesinin yanında CMK'nın 43, 44, 146 ve 176. Maddelerinde de düzenlenmiş ve bu kanunlar polisin zor kullanma yetkisinin yasal dayanağı olmaktadır.²⁰⁸

Polis karşılaştığı bir saldırıda zor kullanmış fakat saldırıyı önleyememişse son çare olarak silah kullanma yetkisine başvurur ve silah kullanmadan bazı şartların gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlar: Kamu düzenini bozan kişinin saldırısı başka türlü defedilemiyorsa, saldırıyı gerçekleştiren şahıs silah kullanmak dışında başka türlü yakalanamıyorsa, saldırıyla karşılaşmış ise, saldırı silah ile olmuş ise polisin silah kullanabilmesinin genel şartları gerçekleşmektedir.²⁰⁹

PVSK'nın 16. Maddesi polisin zor ve silah kullanma yetkisini kullanırken en son aşamada başvurulacak olan silah kullanımıyla ilgili olarak,

²⁰⁸ M. Bedri ERYILMAZ, Ayhan BOZLAK, "Hukukumuzda Zor ve Silah Kullanma Yetkisi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 83, Yıl 2009, s.229., <<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2009-83-532>>, Erişim Tarihi: 05.08.2013.

²⁰⁹ Hasan Hüseyin ÇALI, "Silah Kullanma Yetkisi", **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 18, Yıl 2, s.54.

Polis, kendisine veya başkasına yönelik bir saldırı karşısında, zor kullanmaya ilişkin koşullara bağlı kalmaksızın, 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun meşru savunmaya ilişkin hükümleri çerçevesinde savunmada bulunur.

Polis; Meşru savunma hakkının kullanılması kapsamında, bedenî kuvvet ve maddî güç kullanarak etkisiz hale getiremediği direniş karşısında, bu direnişi kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde, hakkında tutuklama, gözaltına alma, zorla getirme kararı veya yakalama emri verilmiş olan kişilerin ya da suçüstü halinde şüphelinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde, silah kullanmaya yetkilidir.

Aynı maddenin devamında polisin bu yetkisini kullanmadan önce kişilere dur ihtarında bulunacağı, yapılan ihtara rağmen kaçmaya devam edilmesi halinde yine uyarı amaçlı silahla ateş edebileceği ve buna rağmen kaçma eyleminin devam etmesi koşuluyla kişinin yakalanabilmesi amacıyla ölçülü olacak şekilde kişilere silahla ateş edilebileceği, polisin zor ve silah kullanma yetkisini kullanırken silahlı saldırıya teşebbüs edilmesi halinde yine saldırıyı etkisiz kılacak şekilde ölçülü olarak duraksamadan silah kullanabileceği belirtilmektedir.

1982 Anayasası'nın 17.maddesine göre herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamayacağı; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamayacağı, kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamayacağı bu madde ile güvence altına alınmış ve maddenin devamında ise meşrû müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yetkili merciin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri, birinci fıkra hükmü dışında olduğu belirtilmekle birlikte polisin ne zaman silah kullanma yetkisine sahip olduğu açıklanmıştır.

PVSK, polisin hem zor kullanma hem de silah kullanma yetkisini kullanırken amacına uygun olarak orantılı bir biçimde bu yetkilerin kullanılması öngörülmüştür. Yetkilerin kullanımı esnasında sınırın aşılması durumunda ise görevlilerin TCK madde 27/1 e göre taksirle yaralama veya ölüme sebep olmaktan sorumlu tutulmaktadırlar.²¹⁰

²¹⁰ CENTEL, ZAFER, 2009, s.51.

16. MEN ETME YETKİSİ

Güvenlik hizmetleri açısından ele alınacak olursa men etme, yasalara aykırı faaliyet gösteren yerler ile kişilerin bu faaliyetlerinin önlenmesi, devamına mani olunması ve gerektiğinde durdurulması şeklinde tanımlanmaktadır.²¹¹

PVSK'nın 11. Maddesinde polisin genel ahlaka aykırılık nedeniyle men yetkisi, 12. Maddesinde on sekiz yaşından küçüklerin bazı yerlerde çalıştırılması ve bu yerlere girmesiyle ilgili men yetkisi, 14. Maddesinde gürültüyü men yetkisi, 19. Maddesinde trafikle ilgili men yetkisi ve 21. Maddesinde de neşriyat ve de dolandırıcılıkla ilgili men yetkisi bulunmaktadır.

Madde 11 - Polis; genel ahlak ve edep kurallarına aykırı olarak; utanç verici ve toplum düzeni bakımından tasvip edilmeyen tavır ve davranışta bulunanlar ile bu nitelikte söz, şarkı, müzik veya benzeri gösteri yapanları, çocuklar, kız ve kadınlar ile genç erkeklere sözle veya herhangi bir şekilde sarkıntılık edenleri, kötü alışkanlıklara ve her türlü ahlaksızlığa yönelten ve teşvik edenleri, genel ahlak ve edebe aykırı mahiyette her türlü sesli ve görüntülü eserleri, kaydedildiği materyale bakılmaksızın üreten ve satanları, herhangi bir müracaat veya şikâyet olmasa bile engeller, davranışlarının devamını durdurarak yasaklar.

Madde 12 - Kanuni istisnalar saklı kalmak üzere, eğlence, oyun, içki ve benzeri amaçlı umuma açık ve açılması izne bağlı yerlerde on sekiz yaşından küçükler çalıştırılmaz. Polis bar, pavyon, gazino, meyhane gibi içkili yerler ile kıraathane ve oyun oynatılan benzeri yerlere yanlarında veli ve vasileri olsa bile on sekiz yaşını doldurmamış küçüklerin girmesini meneder.

Madde 14 - Şehir ve kasabalarda gerek mesken içinde ve gerek dışında saat 24 ten sonra her ne suretle olursa olsun civar halkının rahat ve huzurunu bozacak surette gürültü yapanlar polisçe menolunur.

Madde 19 - Polis; sokak, meydan ve umuma mahsus yerlerde intizamı temin ve Seyrüsefer Talimatnamesindeki vasıflara uygun olmayan nakil vasıtalarını işletmekten ve bu vasıtaları sarhoş olarak veya seyrüseferin intizam ve selametini bozacak surette idare edenleri çalışmaktan meneder.

Madde 21 - Bir neşir vasıtası için abone yazmak veya bunlar için yazı, resim, ilan gibi bir madde kabul etmek maksadıyla Matbuat Kanununa göre alınmış vesikası olmaksızın idare evlerinin dışında dolaşanlar veya dolaştırılanlar şantajdan veya böyle bir harekette dolandırıcılıktan maznun olarak takibat altında bulunanlar; polisçe bu yolda çalışmaktan men edilir.

Adlî kolluk görevlisinin olay yerinde aldığı tedbirlere uyulmaması halindeki CMK'nın 168. Maddesi²¹²de polise men yetkisi vermiştir. Maddeye göre gerçekleşen bir olayla ilgili olarak olay yerinde görevine ait işlemlere başlayan adlî kolluk görevlisi,

²¹¹ YAŞAR, s.257.

²¹² ERYILMAZ, BOZLAK, s.233.

bunların yapılmasına engel olan veya yetkisi içinde aldığı tedbirlere aykırı davranan kişileri, işlemler sonuçlanıncaya kadar ve gerektiğinde zor kullanarak bundan men eder.

Aynı konuda PVSİ'nın “Adli Görev ve Yetkiler” başlıklı Ek 6/6. maddesi de, CMK'nın 168. maddesinde yapılan düzenlemeyi aynen tekrar etmiştir.²¹³

Ayrıca polisin kanunsuz toplantı ve yürüyüşleri özendirenleri men etme yetkisi²¹⁴ de bulunmaktadır. 2911 sayılı toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanununa göre halka karşı, doğrudan doğruya veya ses yükselten veya ileten herhangi bir alet veya araç ile söz söyleyerek veya seslenerek veya basılmış veya çoğaltılmış veya elle yazılmış veya çizilmiş kâğıtları duvarlara veya diğer yerlere yapıştırarak veya dağıtarak veya benzeri araç ve yollarla halkı Kanuna aykırı toplantı veya yürüyüşe özendirmek veya kışkırtmak yasaktır. Bu hareketler güvenlik kuvvetlerince derhal men edilir(md.27)

²¹³ ERYILMAZ, BOZLAK, s.234.

²¹⁴ YAŞAR, s.266.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

POLİSİN YETKİ SINIRLARINI AŞMASI: AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNİN TÜRKİYE'YE İLİŞKİN KARAR ÖRNEKLERİ

Bu bölümde Avrupa Konseyine değinildikten sonra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi hakkında bilgi verilerek polisin kent güvenliğini sağlarken kullandığı yetkilerin sınırını aşması sonucunda, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde yer alan bazı hakları ihlal ettiği iddialarıyla Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan kişisel başvurular ele alınacaktır.

1. AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ (AİHS) VE AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ (AİHM)

İnsan haklarını, çoğulcu demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkelerini korumak ve güçlendirmek, Irkçılık ve yabancı düşmanlığı, uyuşturucu madde, çevre sorunlarına çözüm aramak, Avrupa kültürel benliğinin oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunmak, üye ülkeler vatandaşlarının daha iyi yaşam koşullarına sahip olmalarını amaçlayan Avrupa Konseyi, İkinci Dünya Savaşı gibi büyük kayıplara yol açan trajedinin Avrupa'da bir daha yaşanmaması için oluşturulmuştur. 5 Mayıs 1949'da Belçika, Danimarka, Fransa, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İsveç, İtalya, Lüksemburg ve Norveç Avrupa Konseyi'ni kuran anlaşmayı imzalamışlardır. Kuruluşunu izleyen yıl Türkiye de Avrupa Konseyi'ne kurucu üye sıfatıyla katılmıştır.²¹⁵

10 Aralık 1948'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda İlan edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde yer alan bazı haklar güvenceye alınıp her yerde tanınması ve uygulanmasını sağlamayı amaçlayan Avrupa Konseyi üyesi ülkeler AİHS'yi imzalamışlardır.²¹⁶ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Konseyi'nin üyesi olan ülkelerde belirli insan hakları ve temel özgürlüklerini güvence altına alan uluslararası bir antlaşmadır.²¹⁷ 4 Kasım 1950'de Roma'da toplanan Avrupa Konseyi üyesi 10 ülke tarafından imzalanan, tam adı İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerinin

²¹⁵ http://www.tbmm.gov.tr/ul_kom/akpm/genel_bilgi.htm, Erişim Tarihi: 01.08.2013.

²¹⁶ <http://www.istanbul.gov.tr/images/docs/insanHaklariSozlesme.pdf>, Erişim Tarihi: 01.08.2013

²¹⁷ Avrupa Konseyi Türkiye, <http://www.avrupakonseyi.org.tr/>, Erişim Tarihi: 01.08.2013.

Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (AİHS) olan sözleşme 3 Eylül 1953 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Ülkemiz Sözleşme'ye 10 Mart 1954'de taraf olmuştur ve sonradan üye olan ülkelerle birlikte sözleşmeye taraf olan devlet sayısı 21'e yükselmiştir.²¹⁸

Sözleşmeyle birlikte İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde yer alan bazı hak ve özgürlükler bir kanun maddesi gibi uygulanabilir bir hale gelmiştir. Bununla birlikte sözleşmeyle Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Avrupa İnsan Hakları Divanı adıyla sözleşmenin uygulanıp uygulanmadığını denetleyecek mekanizmalar kurulmuştur. Bu denetim mekanizmalarından komisyon, sözleşme maddelerinin ihlal edildiğine yönelik olarak yapılan başvuruların kabul edilebilir açısından denetleyen ve şikâyetin taraflarını uzlaştıran, uzlaşma olmaz ise ihlal ile ilgili bir rapor hazırlayarak Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine bildiren bir organdır. Divan ise sözleşmeye taraf olan devletlerin sözleşmeye aykırılık yapıp yapmadığı yönünde kararlar vermektedir.²¹⁹

AİHS, Yaşama hakkı, Özgürlük ve kişi güvenliği hakkı, Adil şekilde yargılanma hakkı, Özel yaşantıya, aile yaşantısına, konut ve haberleşme özgürlüklerine saygı gösterilmesi hakkı, Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü ve buna dâhil olarak sendika kurma ve bunlara üye olma özgürlüğü, Evlenme ve aile kurma gibi hakları güvence altına aldığı gibi İşkence yapmak, insanlık dışı muamele veya ceza uygulamak, Kölelik ve zorla çalıştırma, Sözleşme ile güvence altına alınan hak ve özgürlüklerden yararlananlar arasında ayırım yapma gibi yasaklar getirmiştir.²²⁰

AİHM, 21 Ocak 1959 yılında kurulmuştur. 28 Ocak 1987'de Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na bireysel başvuru tanıyan Türkiye sonrasında AİHM'in yargılama yetkisini de tanıyarak insan haklarının korunmasına yönelik son adımını da atmıştır.²²¹ Ülkemiz AİHM'in yargılama yetkisini Bakanlar Kurulunun 12 Aralık 1989 tarih ve 89/14866 sayılı kararıyla kabul etmiştir.²²²

²¹⁸ Ali KUYAKSİL, "Kabulünün 54. Yılında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi", **Türk İdare Dergisi**, Sayı 437, Aralık, 2002, s.245.

²¹⁹ Suat BİLGE, "İnsan Hakları ve Türkiye", **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı 1989/2, Yıl 46, s.309., <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/1989-2/4.pdf>, Erişim Tarihi: 01.08.2013.

²²⁰ http://www.tbmm.gov.tr/ul_kom/akpm/genel_bilgi.htm, 02.08.2013

²²¹ Şeref GÖZÜBÜYÜK, "Avrupa İnsan Hakları Divanı", **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 22, Sayı 4, Aralık 1989, s.3.

²²² http://www.tbmm.gov.tr/kultursanat/yayinlar/yayin089/089_00_013.pdf, s.376., Erişim Tarihi: 02.08.2013

AİHS'yi kabul eden ülkelerin sayısındaki artışla birlikte, sözleşmedeki denetim mekanizmasının günün koşullarına uygun hale getirilmesi amacıyla hazırlanan ve önemli yapısal değişiklikler içeren Ek 11 No.lu Protokol kabul edilmiş ve AİHS'yi kabul eden bütün ülkeler tarafından onaylanmış ve 1 Kasım 1998 tarihinde yürürlüğe girmiştir.²²³

11 no.lu protokol ile Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Avrupa İnsan Hakları Divanının yerini Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi almış ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin yargısal fonksiyonu kaldırılmıştır.²²⁴ Sözleşmenin 46. Maddesine göre Bakanlar Komitesi günümüzde mahkeme kararlarının taraf devletlerce uygulanıp uygulanmadığını denetlemekle görevlidir.

Başvurular sebebiyle mahkemenin ve Bakanlar Komitesi'nin iş yükünün sürekli artması, uzun dönemde denetim sisteminin etkinliğinin sağlanması nedenleriyle Sözleşme'deki bazı belirli hükümlerinin değiştirilmesi ihtiyacı duyulmuş²²⁵ ve 13 Mayıs 2004 tarihinde 14 No.lu Protokol sözleşmeye taraf devletlerin imzasına açılmış, Protokol ile Mahkeme tarafından incelemeye değer bulunmayan başvuruların ilk incelemelerinin daha hızlı sonuçlandırılması, kabul edilebilirlik şartlarına başvuran kişinin önemli oranda zarar görmesi unsurunun eklenmesini öngörülerek, başvuruların daha az sayıda yargıç tarafından incelenebilmesine imkân sağlanması amaçlanmaktadır. Protokol, mahkemeye gelen başvuruların ilk incelemesini yapmak üzere tek yargıç sistemi kabul edilerek önceden bu görevi yapmakta olan komitelere de bazı şartlarla başvuruların esasını inceleyerek karar verebilmelerine imkân sağlanmıştır.²²⁶ Bu protokol 1 Haziran 2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir.²²⁷

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 19. maddesinde göre sözleşme ve protokollerine Sözleşmeci taraflarca kabul edilen

²²³ http://www.tbmm.gov.tr/ul_kom/akpm/genel_bilgi.htm, Erişim Tarihi: 02.08.2013.

²²⁴ Vahit BİÇAK, "Uluslararası İnsan Hakları Normlarını Yorum Organı Olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Kararlarının Türk Hukukunun Gelişimine Katkısı", **Anayasa Yargısı Dergisi**, Cilt 17, Yıl 2000, s.88, http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anayargi/bicak.pdf, Erişim Tarihi: 15.07.2013.

²²⁵ <http://www.inhak.adalet.gov.tr/temel/ek14.pdf>, 02.08.2013

²²⁶ Faruk BİLİR, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Yapısı ve 14 Nolu Protokol", **AÜHFD**, Cilt 55, Sayı 1, Yıl 2006, s.135.

²²⁷ Burak GEMALMAZ, "Pratikte AİHS Protokol No. 14'le Getirilen Yeniliklerin Kabul edilebilirlik Ölçütü", **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı 4, 2011, s.319-332. <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2011-4/2011-4-13.pdf>, Erişim Tarihi: 15.07.2013.

yükümlülöklere uyulmasını sağlamak için yargısal denetim yapmak üzere oluşturulan bir organdır.

AİHS ile getirilen bir denetim mekanizması olan AİHM, sözleşmeci bir devletin sözleşmeye aykırı hareket edip etmediğini yapılan başvurular ile denetler. Başvurular devlet başvurusu ve bireysel başvuru olmak üzere iki şekilde yapılır. Mahkeme başvuru olmadan kendiliğinden harekete geçmez.²²⁸

Devlet başvurusu AİHS'nin 33. maddesine göre sözleşmeci her devlet, sözleşme ve protokollerinde yer alan hükümleri ihlal eden diğer devletler aleyhine mahkemeye başvurusu şeklinde olmaktadır. Bireysel başvuru ise AİHS'nin 34. maddesine göre sözleşme ve protokollerle tanınan hakların sözleşmeci devletlerden biri tarafından ihlalden zarar gördüğü iddiasıyla her gerçek kişi, hükümet dışı kuruluş ve kişi gruplarının mahkemeye başvurusıdır. Sözleşmenin 35. maddesine göre de iç hukuk yolları tüketildikten sonra alınan kesin kararın tarihinden itibaren 6 aylık süre içinde AİHM' e başvurmaktadır.

Sözleşmenin 27. maddesine AİHM, göre 3 yargıçlı Komiteler, 7 yargıçlı Daireler ve 17 yargıçlı Büyük Daireden oluşmaktadır. Sözleşmenin 28. Maddesi bireysel başvurunun ilk olarak komiteler incelemektedir ve komiteler aynı zamanda kişisel başvurunun daha fazla incelemeyi gerektirmediği hallerde oybirliği ile kabul edilemezliğine veya kayıttan düşürölmesine kesin olarak karar vermektedir. 29. Maddeye göre Daire kişisel başvurularla ilgili olarak 28. maddeye göre karar verilmediği zaman bu başvuruların kabul edilebilirliği ve esası hakkında karar ve de devlet başvurularının kabul edilebilirliği ve esası hakkında karar verebilmektedir. Büyük Daire, sözleşmenin 30. maddesinde belirtildiğine göre dairede görölmekte olan bir davanın sözleşmenin ve protokollerinin yorumu konusunda ciddi sorunlar doğurması ve mahkemenin önceden verdiği bir kararla çelişme ihtimaline karşı dairenin hüküm verilmeyip yargılama yetkisinden çekildiği ve itiraz edilmeyen davalara bakmaktadır. Ayrıca Büyük Daire sözleşmenin 31. maddesine göre devlet ve kişisel başvurularla birlikte sözleşmenin 43. maddesi gereği olarak dava taraflarının kendisine gönderilmesini istediği davalara bakmaktadır.

²²⁸ Enver BOZKURT, M. Akif KÜTÜKÇÜ, Yasin POYRAZ, **Devletler Hukuku**, Asil Yay., Ankara 2004, s.180.

2. AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNE TÜRKİYE ALEYHİNE AÇILAN DAVA ÖRNEKLERİ

2.1. Yaşama Hakkı, Bektaş ve Özalp Türkiye Davası

Yaşama hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 2. maddesinde ele alınmıştır ve yaşama hakkına ilişkin hükümler aşağıda yer almaktadır;

1. Herkesin yaşam hakkı yasanın koruması altındadır. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırdığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında hiç kimse kasten öldürülemez.
2. Öldürme, aşağıdaki durumlardan birinde kuvvete başvurma kesin zorunluluk haline gelmesi sonucunda meydana gelmişse, bu maddenin ihlali suretiyle yapılmış sayılmaz:
 - (a) Bir kimsenin yaşadığı şiddete karşı korunması için;
 - (b) Usulüne uygun olarak yakalamak için veya usulüne uygun olarak tutuklu bulunan bir kişinin kaçmasını önlemek için;
 - (c) Ayaklanma veya isyanın, yasaya uygun olarak bastırılması için.

Sözleşmenin bu maddesinin birinci fıkrası sözleşmeye ek 6 ve 13. Protokoller ile değiştirilmiş ve 13. Protokolle yapılan değişikliğe göre ölüm cezası kesin olarak kaldırılmıştır. Bu değişikliğe göre sözleşmeye taraf devletlerin mahkemeleri hiçbir şekilde idam cezası veremeyecektir.

Türkiye aleyhine açılan 10036/03 No.lu Bektaş ve Özalp Türkiye davası bir baskında polis tarafından öldürülen Erdoğru ARSLAN'ın kız kardeşi Gülay ÖZALP ve aynı olayda ölen Murat BEKTAŞ'IN eşi Kezban BEKTAŞ tarafından Türkiye aleyhine AİHM'e 28 Ocak 2003 tarihinde yapılan başvurdur.

Adana Emniyet Müdürlüğünün 5 Ekim 1999 günü saat 21.00 sıralarında şüpheli bir grup insanın bir binanın üçüncü katındaki bir daireye çanta taşıdıkları yönünde ihbar alması üzerine, çevrede 36 polis memurunca güvenlik tedbiri almak suretiyle 7 polis memurunca ihbarda belirtilen adresteki binanın üçüncü dairesine baskın yapılmıştır. Baskın yapıldığı esnada diğer dairelerden ateş gelmesi ve silahlı bir şahsın bir dairenin kapısında görülmesi ve şahsın kapıyı kapatıp kilitlemesiyle bu dairenin kapısının kırılıp içeri girilmiş, evin karanlık olması sebebiyle ve evdekileri korkutmak amacıyla tavanlara ve duvarların üst kısımlarına ateş edildiği sırada diğer daireden ateş edildiği anlaşılmış ve ateşin geldiği dairedakilere teslim ol çağırısında bulunulmasına rağmen çağrıya sloganlarla karşılık verilmesi üzerine yine kapısı kırılarak girilen karanlık daireden gelen ateşe karşılık verilmiştir. Silah seslerinin kesilmesi üzerine dairede

Mustafa KÖPRÜ sağ, Erdinç ARSLAN ölü olarak ele geçirilmiş ve beraberlerinde bir kalaşnikof tüfek, bir tabanca, mermi, boş kovanlar, patlayıcılar ve patlayıcı yapımında kullanılan malzemeler bulunmuştur. İlk baskın yapılan evde ise Murat BEKTAŞ ölü olarak ele geçirilmiş ve bu evde bir adet tabanca ve kalaşnikof tüfeğe ait mermi ve boş kovanlar bulunmuş, her iki dairenin tavan ve duvarlarında mermi delikleri olduğu görülmüş ve sonrasında Arslan ve Bektaş'a ait cesetlerin otopsi için Adli Tıp Kurumu'na gönderilmiştir.

Olayla ilgili yürütülen soruşturmada operasyonda sağ yakalanan Mustafa KÖPRÜ evde patlayıcı yaptığını ve olay günü polislerin ayak seslerini duymasıyla birlikte polislere ateş ettiği yönünde savcıya ifade vermiş ve başvuran Kezban BEKTAŞ ise savcıya verdiği ifadesinde olay günü evde bulunduğunu, eşinin silahlı olmadığını polislerin uyardıktan ve polis olduklarını söylemeden eve girerek eşini vurduklarını ifade ederek, şikayetçi olmuştur. Soruşturma sürecinde 6 polis hakkında tutuklama talep edilmiş ve 13 Ekim günü Adana Sulh Ceza Mahkemesi ise tutuklama talebini reddetmiştir. Savcının ertesi gün itirazı üzerine polis memurları tutuklanmıştır. 18 Ekim 1999 tarihinde Kezban BEKTAŞ eşini vuran polisi teşhis etmiştir. Aynı gün tutuklu polis memurları tutukluluk kararına itiraz etmiş, mahkeme ertesi gün 5 polis memurunun tutuksuz yargılanmasına, Murat BEKTAŞ'ı vuran polisin ise tutukluluk halinin devamına karar vermiştir. 25 Ekim 1999 tarihinde Adana savcısı, iddianamesini Adana Ağır Ceza Mahkemesi'ne sunmuş, iddianamede Murat BEKTAŞ'ın başına kurşun isabet etmesi rastgele ateşin sonucu olamayacağı ve Erdinç ARSLAN'ın başına aldığı kurşun yarasının uyarı ateşi ile meydana gelmiş olamayacağı görüşüne yer vererek bazı polisleri cinayetle, bazılarını cinayet ve meşru müdafaa sınırlarını aşmakla bazılarını ise sadece meşru müdafaa sınırlarını aşmakla suçlamış ve de yargılama 12 Aralık 1999 tarihinde Adana Ağır Ceza Mahkemesi'nde başlamış, 28 Mart 2000 tarihinde ise delillerin toplanmış olması ve sabit adresinin bulunduğu gerekçeleriyle tutuklu yargılanan polis memuru da tahliye edilmiştir.

Mahkemenin ilerleyen duruşmalarında operasyonda sağ olarak yakalanan Mustafa KÖPRÜ, ölen Erdinç ARSLAN'ın kalaşnikof silahla polislere ateş ettiğini ifade etmiş ve mahkemenin talebi doğrultusunda düzenlenen bilirkişi raporunda kapalı binalarda nereden ateş edildiğinin tespit edilmesinin mümkün olamayacağı, ve sağ yakalanan Mustafa KÖPRÜ, ölen Erdinç ARSLAN'ın el svaplarında delil niteliği

taşıyan izlere rastlanması ve evde bulunan kaleşnikof silahtan 12 tabancadan 9 mermi atıldığı yönünde düzenlenen bilirkişi raporları mahkemeye sunulmuş ve mahkeme de kapalı bir alanda silahlı ve bombalı şahıslara yönelik yapılan operasyonda polislerden şüphelilerin vücutlarının hayati olmayan bölgelerine ateş etmesinin beklenemeyeceğini belirterek Erdinç ARSLAN'ın ölümüyle ilgili olarak herhangi bir ceza verilmesi için gerekçe bulunmadığına karar vermiştir. Murat BEKTAŞ'ı, hayati tehlikeye maruz bırakmamak için bacakları ve ayakları gibi vücudunun diğer bölgelerini hedef almaları gerektiği halde başından vurdukları gerekçesiyle polislerin güce başvururken yetkilerini aştıklarına ve dolayısıyla Murat BEKTAŞ'ın ölümüne sebep olduklarına karar vermiştir. Ancak mahkeme, Murat BEKTAŞ'ı hangi polis memurunun öldürdüğünü belirleyemediğinden sanık dört polis memurunun cezalarını 8 yıla indirmiş, ceza daha sonra 6 aya indirilmiş, sonrasında da tamamen ertelenmiştir.

Başvuranlar 6 Haziran 2001 tarihinde, dava şartlarında ölümcül güç kullanımının kesin zorunluluk taşımadığını savunarak 9 Mayıs 2001 tarihli kararı temyize götürmüştür. Yargıtay, Adana Ağır Ceza Mahkemesi kararını 29 Mayıs 2002 tarihinde onamıştır. Yargıtay kararı 31 Temmuz 2002 tarihinde Adana Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderilmiştir.

Operasyonda ölenlerin yakınları AİHS'nin 2. maddesine dayanarak güvenlik güçleri tarafından Murat BEKTAŞ ve Erdinç ARSLAN'a karşı kullanılan gücün orantısız olduğunu ve yasalara aykırı olarak ölümlerine yol açtığını ileri sürmüştür ve polislere verilen cezaların infazının ertelenmesinin, yargı sisteminin yaşam hakkına karşı ihlallerin engellenmesindeki caydırıcı rolünü bozduğunu savunarak AİHM'e başvurmuşlardır.

AİHM, Murat BEKTAŞ'ın ölümüyle ilgili olarak polislerin şahsı başından vurmak yerine ayak ve bacak gibi yerlerinin hedef alınarak canına kastetme riskinden kaçınmadıkları gerekçesiyle AİHS'nin 2. Maddesinin ihlal edildiğinin ve ağır ceza mahkemesinin bu öldürme olayı ile ilgili verdiği cezayı az bulmuştur. İnsan Hakları Mahkemesi binaya yapılan operasyonda polisin bilgi toplamasının mümkün olmadığını gösterecek bilginin olmadığı ve alınacak riskleri en aza indirecek önlemlerin alındığı yönünde ve operasyonun planlaması ile ilgili belgelerin olmadığını belirtmiştir. Türk Hükümetinin, polislerin olayın sicağıyla hareket etmek zorunda kaldıklarını ve

başvurdukları ölüme sebebiyet verici gücün kesinlikle gerekli olduğunu kanıtlayamaması gibi çeşitli nedenlerle AİHM, Erdinç ARSLAN'ın öldürülmesiyle ilgili olarak AİHS'nin 2. maddesi ihlal edildiği belirtilmiş ve iki şahsın öldürülmesi ile ilgili olarak oybirliğiyle karar vererek Türkiye'yi yargılama giderleri de dâhil olmak üzere toplam 104.500 Euro maddi ve manevi tazminat ödemeye mahkûm etmiştir.²²⁹

Sonuç olarak, başvuranlara, yerel mahkeme ve AİHM'e göre Türkiye'nin maddi ve manevi tazminat ödemesi kararıyla biten dava konusu olayda polis "orantısız güç kullanmış ve silah kullanma yetkisi sınırlarını aşmıştır."

2.2. İşkence Yasağı, Özgürlük ve Güvenlik Hakkı, Abdulsamet Yaman Türkiye Davası

İşkence Yasağı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 3. maddesinde ele alınmıştır. Bu maddeye göre; *hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz. Özgürlük ve Güvenlik Hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5. maddesinde ele alınmıştır. Bu maddeye ise aşağıda verilmiştir.*

1. Herkesin özgürlüğe ve kişi güvenliğine hakkı vardır. Aşağıda belirtilen haller ve kanunda belirlenen yollar dışında hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.
 - a. Kişinin yetkili mahkeme tarafından mahkum edilmesi üzerine usulüne uygun olarak hapsedilmesi;
 - b. Bir mahkeme tarafından kanuna uygun olarak verilen bir karara riayetsizlikten dolayı veya kanunun koyduğu bir yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak için gözetim altına alınması veya tutuklanması;
 - c. Bir suç işlendiği şüphesi altında olan veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olmak zorunluluğu inancını doğuran makul sebeplerin bulunması dolayısıyla, bir kimsenin yetkili adli merci önüne çıkarılmak üzere gözetim altına alınması ve tutuklanması;
 - d. Bir küçüğün gözetim altında eğitilmesi veya gözetim altında tutulması konusunda karar verecek olan yetkili merci önüne çıkarılmasını sağlamak üzere, kanuna uygun olarak verilmiş bir karar gereğince alıkonulması;
 - e. Bulaşıcı hastalık yayabilecek bir kimsenin, bir akıl hastasının, bir alkoliğin, uyuşturucu maddelere bağımlı bir kimsenin veya yersiz yurtsuz kişilerin kanuna uygun olarak gözetim altına alınması;
 - f. Bir kimsenin ülkeye usulüne uygun olmayarak girmekten alıkonulması veya hakkında sınır dışı etme ya da geri verme işleminin yürütülmekte olması nedeniyle usulüne uygun olarak gözetim altına alınması ve tutuklanması.
2. Tutuklanan her kişiye, tutuklanmasını gerekli kılan sebepler ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamalar en kısa zamanda ve anladığı bir dille bildirilir.
3. Bu maddenin 1/c fıkrasında açıklanan şartlara göre tutuklanan veya gözetim altına alınan herkes hemen bir yargıç veya adli fonksiyon yapmaya kanunla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılır. Kendisinin makul bir süre içinde muhakeme edilmeye veya adli

²²⁹ <http://www.yargitay.gov.tr/aihm/upload/10036-03.pdf>,>, Erişim Tarihi: 15.07.2013.

kovuşturma sırasında serbest bırakılmaya hakkı vardır. Salıverme, ilgilinin duruşmada hazır bulunmasını sağlayacak bir teminata bağlanabilir.

4. Tutuklanma ve gözaltına alınma nedeniyle özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, özgürlük kısıtlamasının kanuna uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesini ve kanuna uygun görülmemesi halinde serbest bırakılmasını sağlamak için mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.”

5. Bu maddenin hükümlerine aykırı olarak bir tutuklama ve gözaltına alınma işleminin mağduru olan herkesin tazminat istemeye hakkı vardır.

3 Temmuz 1995 tarihinde başvuran Abdülsamet YAMAN, Adana Emniyet Müdürlüğünde görevli polis memurları tarafından gözaltına alınmıştır. Şahıs gözlerinin bağlandığını, bir arabaya bindirilerek, dövüldüğünü ve tehdit edildiğini iddia etmiştir. Gözleri bağlı Adana Emniyet Müdürlüğü'ne getirilmiştir. Başvuran kendisini kaçırانların polis memuru olduğunu fark etmediğini ve getirildiği binanın Emniyet Müdürlüğü olduğunu fark etmediğini, Emniyet Müdürlüğü'nde gözlerinin bağlandığını, çırılçıplak soyulduğunu ve soğuk suya sokulduğunu iddia etmektedir. Kollarından tavan borularına bağlanmış ve bir sandalyede ayakta bekletilerek vücuduna elektrik kabloları bağlanmıştır. Daha sonra sandalye altından çekilmiş ve asılı halde elektrik şoku verilmiştir. Başvuran, işi ve yasadışı bir örgüt olan PKK ile bağlantısı hakkında ve neden işkence mağdurlarının Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na başvurmalarına yardım ettiği hakkında sorgulanmıştır. Başvuran 3 ve 11 Temmuz 1995 tarihleri arasında gözaltında kaldığı, gözaltına alındığı yönünde yakınlarına haber verilmediğini ve 9 gün boyunca polis tarafından işkence altında sorgulandığını iddia etmektedir. 11 Temmuz 1995'Te, başvuran Adli Tıp Kurumu uzmanı tarafından muayene edilmiştir. Adli tıp uzmanının raporunda, şahsın sağ dizinde ve her iki bileğinde 4 x 3 cm yüzeysel yaralar tespit edilmiştir. Aynı gün, başvuran, Adana Cumhuriyet Savcılığına ve Adana Sulh Ceza Mahkemesine çıkarılmıştır. Adana Sulh Ceza Mahkemesi başvuranın tekrar cezaevine gönderilmesine karar vermiştir. Başvuran, Adana Cezaevi'ne dönerken tüfek dipçikleri ve sopa kullanan polisler tarafından kötü muamele gördüğünü iddia etmektedir. 12 Temmuz 1995 tarihinde başvuran cezaevinin revirine getirilerek Dr. H. Ö. Tarafından muayene edilmiştir. H. Ö. cezaevi hasta muayene raporunda başvuranın, sol kolunun üst kısmında 3-4 cm.lik ezik izleri ve sırtında da pek çok darp izi ve yaranın, sağ ayak bileğinde çizikler ve sıyrıklar gibi yaralar bulunduğunu belirtmiştir. Başvuran, cezaevi yetkilileri aracılığıyla 12, 13, ve 14 Temmuz 1995 tarihlerinde Adana Cumhuriyet Savcılığı'na dilekçeler yazdığını ve bu dilekçelerle bir hastaneye sevk edilmeyi ve daha kapsamlı bir sağlık muayenesi için Adli Tıp Kurumu'na gönderilmeyi

talep etmiştir. Taleplerinin kayda alınmadığını ve durumu ile ilgili olarak cezaevine gelen Türkiye İnsan Hakları Derneği doktoru ile görüşmesine müsaade edilmediğini ifade etmiştir. Kaydı alınmayan tarihlerde başvuran, Adana Cezaevi'nden Konya Cezaevi'ne oradan da Ceyhan Cezaevi'ne nakledilmiştir. 1997'de yargılanmak üzere serbest bırakılmıştır.

12 Eylül 1997'de Danimarka'da bulunan İşkence Mağdurları Rehabilitasyon ve Araştırma Merkezi'ne bağlı bir doktor, başvuranı muayene etmede izlenen tıbbi işlemler hakkında görüşlerini bildirmiştir. Kollarda hissizlik, ağrı ve güç kaybının ise kollardan bağlanarak asılı bırakılmaya bağlı semptomlar olduğunu belirtmiştir. Son olarak ise, bileklerde yara kabuğu oluşumunun, bileklerin uzun süre sıkıca bağlı kalmasından kaynaklanan vakalarda sıklıkla görüldüğünü eklemiştir.

9 Ekim 1997 tarihinde başvuran, Türkiye İnsan Hakları Derneği Adana Şubesi'ne bağlı bir doktor tarafından muayene edilmiştir. Doktorun raporunda başvuranın rahatsızlıklarına ilişkin olarak rapor, kötü muamele ve cezaevi koşullarına atıfta bulunmuştur.

Mayıs 2000'de başvuran Almanya'ya gelmiş ve iltica talebinde bulunmuştur. 20 Haziran 2000 tarihinde oturma izni almıştır. 5 Mart 2001 'de başvuran Almanya'da bir doktor tarafından muayene edilmiştir. Doktor başvuranın şikâyetlerinin işkenceyle bağlantılı olduğunun gözardı edilemeyeceği kanısına varmıştır. Ayrıca, kendi muayenehanesinde başvuranın psiko-somatik tedavi göreceğini belirtmiştir.

29 Ocak 2002 tarihinde, başvuran, Münih'te bulunan ve mülteci ve işkence mağdurlarına tavsiye ve onları tedavi amaçlı faaliyet gösteren bir örgüt olan München Refugio'ya bağlı bir doktor tarafından muayene edilmiştir. 5 Mart 2001 tarihli raporla tutarlı olan psiko-somatik bulgulara atıfta bulunarak, başvuranda kronik ve post-travmatik stres teşhisinde bulunmuştur. 20 Ekim 1995 tarihinde başvuran, polis gözaltında olduğu sürede kötü muamele gördüğü iddiasıyla Adana Cumhuriyet Savcılığı'na şikayette bulunmuştur. 29 Aralık 1995 tarihinde Adana Cumhuriyet Başsavcısı, polis memurları aleyhine kanıt olmadığı için cezai işlem yapılmasını reddetmiştir. 15 Nisan 1997 tarihinde, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Müdürlüğü, Adana Cumhuriyet Başsavcılığına bir mektup göndererek başvuranın Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na ilettiği iddialarla ilgili olarak bir

inceleme yapılmasını talep etmiştir. Mayıs 1997 ve Mart 1999 tarihleri arasında, Adana Cumhuriyet Başsavcılığı, başvuranın kötü muamele iddialarına ilişkin olarak yeni bir inceleme yapmıştır. Bu inceleme kapsamında başvuranın, polis memurlarının ifadesi alınmış başvuranın isimlerini verdiği üç şahit dinlemiştir.

25 Mart 1999'da Adana Cumhuriyet Savcısı altı polis memurunu suçlayan bir iddianame düzenlemiş ve davalılar, başvurandan itiraf almak amacıyla işkence yapmakla suçlanmışlardır. 9 Nisan 1999 ve 27 Mart 2003 tarihleri arasında, Adana Ağır Ceza Mahkemesi açılan davada yirmi üç duruşma yapmıştır. Mahkeme, suçlanan tarafın ve bazı tanıkların kanıtlarını 10 Nisan 2000 tarihine kadar dinlemiştir. Bu tarihte, mahkeme, başvuran ve altı tanığın ön soruşturma esnasında verdikleri ifadelerin yeterli olduğunu ve bunlara erişilemediğini belirtmişlerdir.

16 Haziran 2000 tarihinde, Adana Ağır Ceza Mahkemesi, başvuranın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yaptığı başvurudan dolayı kanıt sunması için kendisine çağrı yapılması muhtemel olduğundan, başvuranla ilgili 10 Nisan 2000 tarihli kararı geri çekmiştir. İlk Derece Mahkemesi, başvuranın daha fazla kanıt sunması için bir çağrı belgesi yayınlamıştır. Fakat başvuranın nerede olduğu 27 Mart 2003 tarihine kadar tespit edilememiş ve 27 Mart 2003 tarihinde, Adana Ağır Ceza Mahkemesi, kovuşturmanın zaman aşımına uğradığı gerekçesiyle polis memurlarına yönelik başlatılan cezai işlemlere devam edilmemesi kararı almıştır.

Başvuran AİHS'nin 3. Maddesine dayanarak kötü muamele gördüğü ve gördüğü kötü muamele dolayısıyla yaptığı şikâyetlerden dolayı polis memurları hakkında etkin bir soruşturma yapılmadığı gerekçesiyle AİHM'e başvurmuştur. Türk Hükümeti ise başvuranın kanıtsız iddialarının terörle mücadelede zarar vermek için ortaya atılan bir senaryo olduğunu belirterek sözleşmenin 3. Maddesinin ihlal edilmediği kanısına varmıştır. AİHM ise başvuranın gözüaltına alınmadan önceki sağlık durumu ile gözüaltı sonrasındaki sağlık durumunun aynı olmadığını ve bu durumun doktor raporuyla belgelenmiş olmasını öne sürmüştü ve bu konuda taraf devletlerin de karşı tarafın delillerinin çürütecek kanıtlar sunması gereğine işaret etmektedir. AİHM bunların yanında başvuranın gözüaltı öncesi doktor muayenesinden geçirilmediği ve gözüaltı sürecinde kendi iradesiyle avukat seçemediği iddialarına hükümetin gerekli açıklamayı yapamamış olması şahsın kötü muamele gördüğünü ve bu muamelenin şahsın PKK ile

bağlantısı olduğu iddiası sebebiyle itiraf almak amacıyla yapılabileceği kanaatiyle sözleşmenin 3. maddesinin ihlalinin söz konusu olduğunu belirtir.

Başvuran, hâkim huzuruna çıkarılmadan 9 gün boyunca polis nezaretinde kaldığı gerekçesiyle şikâyetçi olmuştur. Hükümet ise, şahısla ilgili olarak terör suçu işlemiş olma şüphesini oluşturacak makul dayanakların bulunması üzerine, yetkili mercilerin kararı üzerine polis nezaretine alındığını ve söz konusu tarihte geçerli olan kanunların gerektirdiği şekilde yetkili makam tarafından uygulandığını belirtmiştir. AİHM bundan önce birkaç vakada, terör suçlarının soruşturulmasının yetkili makamlara şüphesiz bazı özel sorunlar yaşattığını zaten kabul etmiştir. Ancak bu, makamların, 5. maddeye dayanarak, mahkemelerin etkili denetiminden ve son aşamada da Sözleşme'nin denetleyici içtiihadından bağımsız bir şekilde, bir terör suçu işlendiği kanısında oldukları her vakit, şüphelileri yakalayıp polis nezaretinde alıkoymak için *kayıtsız şartsız yetkiye sahip* olduğu anlamına gelmeyeceği kanaatine sahiptir.

AİHM, başvuranın gözaltı süresinin dokuz gün olduğunu dikkate almıştır. Başvuranın suçlandığı faaliyetlerin bir terörist tehditle bağlantısı olduğu varsayılsa dahi, AİHM, yargı müdahalesi olmaksızın, başvurayı dokuz gün gözaltında tutmanın gerekli olduğunu kabul etmemektedir. Dolayısıyla, AİHM madde 5 § 3 ihlal edildiğini belirtmektedir.

Başvuran, gözaltında tutulmasının meşruiyetini sorgulayabileceği hiçbir iç hukuk yolunun bulunmadığını iddia etmiştir. Hükümet ise şahsın gözaltında tutulduğu sürenin ulusal hukukla bağdaştığını belirtmiş, AİHM ise 9 günlük sürenin 5 § 4'te ifade bulan "ivedilikle" ilkesine ters düştüğü ve madde 5 § 4 ihlal edildiği kanaatindedir.²³⁰

Dava konusu olaya şahsın şikâyetçi olduğu hususlara bakıldığında polis yakalama ve gözaltına alma yetkisi sınırlarını aşarak bu yetkilerin kullanımı esnasında AİHS'nin 3.ve 5. maddesi ihlal edildiği iddia edilmiş ve sonuç olarak AİHM tarafından Türkiye'nin 17.700 Euro manevi tazminat ödemesine karar verilmiştir.

2.3. Özel ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı ve İşildak Türkiye Davası

Özel ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 8. maddesinde ele alınmıştır. Bu maddede yer alan hüküm şu şekildedir:

²³⁰ http://www.yargitay.gov.tr/aihm/upload/32446_96.pdf,>, Erişim Tarihi: 15.07.2013.

1-Herkes özel hayatına, aile hayatına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

2-Bu hakkın kullanılmasına bir kamu otoritesinin müdahalesi, ancak ulusal güvenlik, kamu emniyeti, ülkenin ekonomik refahı, dirlik ve düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için, demokratik bir toplumda zorunlu olan ölçüde ve yasayla öngörülmüş olmak koşuluyla söz konusu olabilir.

1966 doğumlu olup İstanbul'da, *Bostan Hamam* sokak 39 numarada bulunan ve aynı zamanda konut olarak da kullandığı bir demir eşya imalat atölyesinin kiracısı olan Sadi İŞILDAK isimli başvuran, 7 Kasım 2000 tarihinde saat 19.00 ila 21.00 arasında iki polis memurunun atölyesine geldiğini içlerinden Yusuf isimli olanın kendisinden izin almaksızın açık olan kapıdan atölyeye ve daha sonra yatak odasına kadar girdiğini ve kendisini esrar kullanmakla suçladığını, şahsın kendisine yöneltilen esrar kullandığı yönündeki suçlama karşı adli tıp kurumunda esrar kullanmadığını ispat edebileceğini söylemesi üzerine, polislerin kendisi için değil de komşuları için geldiklerini ifade eden iki polisten sadece Yusuf isimli polisle ilgili olarak 8 Kasım 2000 tarihinde Fatih Savcılığı ile İstanbul Valiliği'ne suç duyurusunda bulunmuşlar ve devamında Fatih Cumhuriyet Savcısı'na 27 Kasım 2000 tarihinde verdiği ifadesinde iddialarında ısrarcı olduğunu beyan etmiştir. Cumhuriyet Savcısı dosyayı, polis memuru hakkında cezai soruşturma açma izni verme yetkisine sahip olan Fatih Kaymakamı'na göndermiştir. Dava dosyasını alan Kaymakam, şikayeti soruşturmak üzere bir polis komiseri tayin etmiştir.

Komiser yaptığı soruşturma çerçevesinde başvuran ve iki polis memurunun ifadelerini almıştır. Polis memuru Yusuf başvuranın ikamet ettiği semtte uyuşturucu bulundurmak veya kaçakçılığını yapmaktan birçok şahsın yakalandığını ve o mahalle esnafının, otopark bekçisi Eyüp'ün Bostan Hamam sokağı 37 numarada bulunan kulübede esrar partileri düzenlediğini söylemeleri üzerine adrese gittiklerini ve kulübenin kapısının kapalı olduğunu ifade etmiştir. Bunun üzerine, başvuranın demir eşya imalat atölyesine girmiştir. İçeride, başvuran ile birlikte üç kişinin bulunduğunu, aradıkları şahsı göremeyen polis memuru, atölyenin içerisinde bulunan açık konumdaki bir kapıdan içeri baktıktan sonra verdiği rahatsızlık dolayısıyla özür dileyerek oradan uzaklaştıklarını içeride arama yapmadıklarını ifade etmiştir.

Polis memuru Mustafa, ekip arkadaşı Yusuf'un kapı açık olduğu için atölyeye girdiğini ve aradıkları kişinin orada olup olmadığına baktığını, başvuranın yatak odasına

girmediklerini ve orada arama yapmadıklarını beyan etmiştir. Komiser tarafından yürütülen soruşturma çerçevesinde atölyenin bir krokisi çıkarılmış bu krokiye göre, atölyede iki giriş kapısı bulunmaktadır. Atölyenin bir bölümü, atölyenin içerisinde bulunan bağımsız bir kapı vasıtasıyla girilen iki odalı bir konut olarak düzenlenmiştir. Komiser, raporunu 15 Aralık 2000 tarihinde sunmuştur. Bu raporda, başvuran tarafından ikamet adresi olarak verilen atölyenin, elektrik abonesi ve kira sözleşmesi gibi belgelerde ticari bir mekân olarak geçtiğini ve ilgili şahsın burayı hem demir eşya imalat atölyesi hem konut olarak kullandığını, bu ticari mekânın kapılarının açık olduğunu ve herkesin rahatlıkla girip çıkabileceğini vurgulamıştır.

Soruşturmayı yapan komiser, ilgili polis memuru hakkında cezai bir soruşturma yürütülmesine gerek olmadığı sonucuna varmıştır. 22 Aralık 2000 tarihinde, Fatih Kaymakamı polis memuru Yusuf hakkında cezai soruşturma başlatılmasına izin vermemiştir. 5 Şubat 2001 tarihinde başvuran, Bölge İdare Mahkemesi'nde dava açarak kaymakamın verdiği karara itiraz etmiştir. 8 Mayıs 2001 tarihinde Bölge İdare Mahkemesi, başvuran tarafından yapılan itirazı reddetmiştir. Mahkeme, başvuran tarafından konut olarak kullanılan mekanın aslında ticari bir mekan olduğunu ve atölye kapılarının açık olması dolayısıyla herkesin buraya rahatlıkla girip çıkabileceğini tespit etmiştir. Bu arada, 11 Ocak 2001 tarihinde, kaymakamın kararını esas alan Fatih Cumhuriyet Savcısı takipsizlik kararı vermiştir.

Şahıs konutuna saygı gösterilmesi hakkının ihlâl edildiğini, kaymakamın talebiyle soruşturma yapan komiserin tarafsızlık ilkesine uymadığını iddia etmekte ve eksik soruşturma yapıldığını, soruşturmanın sadece atölyeye bir polisin gelmesinden ibaret olduğunu ve bir tutanak bile tutulmadığını ileri sürerek, polis memurunun ziyareti sırasında atölyede bulunan üç kişinin tanık olarak dinlenmediğini ve ayrıca ek soruşturma yapılmadığı iddialarıyla AİHM'e başvurmuştur.

Hükümet'e göre, işyeri olan mekânın aynı zamanda konut olarak da kullanıldığının fark edilmesi güçtür ve alınan istihbarata göre gidilmesi gereken yer başvuranın işyeri ve çevresidir. Atölyenin kapısı açık olduğundan, polis memurlarından biri içeri girmiş ve aradıkları şahsın orada olup olmadığına bakmıştır. Başvuranın iddialarının aksine, polis memuru herhangi bir arama yapmamış ve ilgilinin yatak odasına girmemiştir ve uyuşturucu kaçakçılığı konusunda bir istihbarat aldığı anda, vakit

kaybetmeden harekete geçmenin polisin asli görevleri arasında olduğunu belirtmektedir. Hükümet, başvuranın ileri sürdüğü gibi konutuna saygı gösterilmesi hakkının ihlâl edilmediği kanaatindedir ve ulusal makamların başvuranın iddialarıyla ilgili olarak uygun ve etkili bir soruşturma yürüttüğünü savunmaktadır. Soruşturmacı, atölyede dolaşarak krokisini çıkarmış ve polis memurlarının ifadelerine başvurmuştur. Başvuran, iç hukukta şikâyetlerini dile getirme imkânı bulmuştur. Hükümet ayrıca, başvuranın, Bölge İdare Mahkemesi nezdinde karara itirazı sırasında soruşturmanın nesini eksik bulduğunu belirtmediğini de anımsatmaktadır.

AİHM, 8. maddede yer alan «konut» kavramının iç hukuka bağlı olmayan otonom bir kavram olduğunu, ayrıca gerçek kişinin ikamet ettiği ve aynı zamanda sahibi olduğu şirketin bürosu olarak kullandığı bir konutta gerçekleştirilen polis aramasını AİHS'nin 8. maddesinde belirtilen kişinin konutuna saygı gösterilmesi hakkına müdahale olarak değerlendirdiğini anımsatmaktadır ve işyerine de sahibinden izin alınarak girilmesi gerektiğini belirtmektedir. Tüm bunlarla birlikte AİHM, olayın geçtiği dönemde yürürlükte olan yasal düzenlemelerin, başvuranın konutuna saygı gösterilmesi hakkına yetkili makamların keyfi müdahalelerine karşı yeteri kadar koruyacak teminatlar içermediği kanaatiyle AİHS'nin 8. maddesinin ihlâl edildiği yönünde karar vermiştir ve başvurana 1.000 Euro manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir.²³¹ Bu olayda başvuranın şikâyetçi olduğu hususlara bakıldığında davanın açılmasının sebebi polisin arama yetkisinin sınırlarını aşarak konuta saygı hakkını ihlâl etmesidir.

2.4. İfade Özgürlüğü, Açık ve Diğerleri Türkiye Davası

İfade Özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. maddesinde ele alınmıştır. Bu maddeye göre;

Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ülke sınırları gözetilmeksizin, kanaat özgürlüğünü ve haber ve görüş alma ve de verme özgürlüğünü de kapsar. Bu madde, Devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine tabi tutmalarına engel değildir.

Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin

²³¹ <http://www.yargitay.gov.tr/aihm/upload/12863-02.pdf>,>, Erişim Tarihi: 15.07.2013.

yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir.”

İstanbul Üniversitesi’nin çeşitli fakültelerinde öğrenci olan başvuranlar, sırasıyla 1980, 1980, 1981, 1983, 1980, 1983, 1978 ve 1983 doğumludur ve İstanbul’da yaşamaktadır. Üniversitenin 3 Ekim 2002 tarihinde 2002-2003 akademik yılı açılış töreni sırasında başvuranlar sivil polis tarafından güç kullanılarak konferans salonundan çıkarılmış ve üniversiteden yaklaşık 500-600 metre uzaklıkta bulunan Beyazıt polis karakoluna götürülmüştür. Polis memurları tarafından tutulan olay raporuna göre, saat 11.20 sıralarında Rektör Alemdaroğlu konuşma yaparken, bazı öğrenciler salonun balkonundan “Üniversiteye özgürlük, soruşturmalara son” ve “Baskı bizi korkutmayacak, buyruk devletin, üniversite bizimdir” şeklinde bağırmaya başlamış ve benzer mesajlar taşıyan afişler ve pankartlar açmışlardır. Ayrıca, başvuranlardan Haşim Özgür Ersoy’un da aralarında bulunduğu çeşitli öğrencilere verilen disiplin cezalarının büyütülmüş nüshalarını sergilemişlerdir. Rektörün güvenlik danışmanının talebi üzerine, polis öğrencileri, gösterilerinin kanuna aykırı olması, eğitim ve öğretim özgürlüğüne müdahale ederek kamu düzenini ihlal etmeleri ve töreni aksatmaları nedeniyle uyarmıştır. Öğrencilerin protestolarına devam etmeleri üzerine polis, üniversitenin özel güvenlik görevlileri ile birlikte olaya müdahale etmiş ve güç kullanarak, başvuranların da aralarında bulunduğu on dokuz öğrenciyi yakalamış ve 12.15’te yakalama tutanakları hazırlanmıştır.

Olay günün saat 14.00’da başvuranlar, Haseki Hastanesi doktoru tarafından muayene edilmiştir. 16.55’te İstanbul Adli Tıp Kurumu doktoru tarafından muayene edilmiştir. Haseki Hastanesi doktoru, başvuran İnci AÇIK’ın sol kolunun ortasında çürükler bulunduğunu, Adli Tıp Kurumu doktoru ise sol kolunun iç orta kısmında 2.5 cm’lik bir çürük ve sol kolunun alt kısmında 1 cm’lik bir çürük bulunduğunu kaydetmiştir. Haseki Hastanesi doktoru, Rüya KURTULUŞ’un sırtının alt kısmında sıyrık ve kızarıklık, Adli Tıp Kurumu doktoru, yukarıda kaydedilene ek olarak, boynunun sağ kısmında 1 cm’lik bir sıyrık kaydetmiştir. Başvuranın, bu yaraların üniversite merdivenlerinde yaşanan kargaşada olduğunu belirttiği kaydedilmiştir. Haseki Hastanesi doktoru, Erdinç GÖK’ün alnında ve burnunda çürükler ve şişlikler ve sağ kulağının arkasında bir sıyrık tespit etmiştir. Yapılan diğer muayenelerde, burun kısmında kanama ya da başka bir sorun tespit edilmemiştir. Adli Tıp Kurumu doktoru,

başvuranda aynı yaraları tespit etmiştir. Ayrıca, başvuranın alnındaki yaraya ilişkin yüzünden yumruklandığını belirttiğini ve karmaşa sırasında diğer yaraların nasıl oluştuğunu hatırlayamadığını kaydetmiştir. Haseki Hastanesi doktoru, Haşim Özgür ERSOY'un sol kolunda çürükler ve boynunun sağ kısmında 2x1 cm'lik dört ila beş adet kızarıklık, Adli Tıp Kurumu doktoru, sağ omzunda ve sol kolunun ortasında 2.5 cm'lik çürük tespit etmiştir. Ayrıca, boynunun ön kısmının ortasında 0.5 cm'lik bir sıyrık, boynunun sağ kısmının üst ve alt kısımlarında 1 cm'lik bir sıyrık kaydetmiştir. Serpil OCAK, Nuri GÜNAY, Murat KAYA ve Ayfer ÇİÇEK'in yapılan muayenelerinde vücutlarında kötü muameleye rastlanılmamıştır ve aynı gün başvurular, İstanbul Cumhuriyet Savcılığı önüne çıkarılmış ve müteakiben serbest bırakılmıştır.

Başvuranlar, on bir buçuk saat polis tarafından gözaltında tutulduklarını iddia etmiştir. 9 Ekim 2002'de başvurular, üniversite güvenlik görevlileri ve polis memurları aleyhinde İstanbul Cumhuriyet Savcısı'na şikâyetle bulunmuşlardır. Tamamıyla aynı olan şikâyetlerinde, rektörün konuşması sırasında, öğrenci arkadaşlarının birinin konuşmak için ayağa kalktığını ve bir sivil polis memuru tarafından engellendiğini ileri sürmüşlerdir. Daha sonra başvurular da ayağa kalkmış ve polis tarafından dövülerek yakalanmışlardır. Öğrenciler, amaçlarının çarpıtıldığını ve özellikle başlarından darbe alarak dayak yediklerinden şikâyetçi olmuşlardır. Dayağın, konferans salonunun dışında da devam ettiğini ileri sürmüşlerdir. Şikâyetlerinde ayrıca güvenlik güçlerinin müdahalesinin, ifade özgürlüklerine müdahale teşkil ettiğini, demokratik olmayan mevcut tedbirleri protesto etme ve açılış töreninde demokratik bir üniversite istediklerini ifade etme haklarının bulunduğunu belirterek kanuna aykırı bir şekilde yakalanıp gözaltına alındıkları ve orantısız güç ile insanlık dışı ve alçaltıcı muamele gördüklerini belirtmişlerdir. 4 Kasım 2002'de İstanbul Cumhuriyet Savcısı, polis memurları ve üniversite güvenlik görevlileri aleyhinde takibat başlatmama kararı almıştır. 22 Kasım 2002'de başvurular, Cumhuriyet Savcısı'nın kararına itiraz etmişlerdir. Savcının, yalnızca polis kayıtlarına dayandığını ve kendileri de dahil olmak üzere kimsenin ifadesini almadığını belirtmişlerdir. Ayrıca, yakalanmaya direndiklerine ilişkin resmi kayda itiraz etmiş ve önceden uyarılmadıklarını belirtmişlerdir. 26 Aralık 2002'de Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesi, başvuruların itirazını reddetmiştir. Karar, 18 Ocak 2003'te kendilerine tebliğ edilmiştir. Hükümet, AİHM'ye yukarıda kaydedilen olay hususunda başvurular aleyhinde cezai takibat başlatılmadığını bildirmiştir. Başvuranlar, 3 Ekim 2002'de yakalanma şekillerinin, AİHS'nin 3. maddesini ihlal

edecek şekilde insanlık dışı ve alçaltıcı muamele teşkil ettiğinden şikâyetçi olmuştur. Başvuranlar Serpil OCAK, Nuri GÜNAY, Murat KAYA ve Ayfer ÇİÇEK hususunda AİHM, dava dosyasında sözkonusu başvuruların 3. maddeyi ihlal edecek kadar şiddet içeren bir muameleye maruz kaldığına dair bir belge tespit edilemediğinden AİHS'nin 3. maddesi bağlamında yapılan şikâyetin, AİHS'nin 35/3 maddesi çerçevesinde dayanaktan yoksun olmasından dolayı kabul edilemez olduğu sonucuna varmıştır. AİHM, sözleşmenin 3. maddesinin yakalama anında güç kullanmayı yasaklamadığına ve bunun orantılı olması gereğine değinir ve de güç kullanımının aşırı olmadığını gösterme yükümlülüğünün Hükümet'e ait olduğu kanısındadır. Başvuranlar Rüya KURTULUŞ, Erdinç GÖK, Haşim Özgür ERSOY ve İnci AÇIK hususunda AİHM, başvuruların yakalanmaları sırasında çeşitli ağırlıkta yaralar aldıklarını bununla birlikte öğrencilerin kamu düzenine ciddi bir tehdit teşkil ettiğine ilişkin delil bulunmadığını ve polisin aleyhlerinde cezai takibat başlatmaması bunu doğrulamaktadır. Ayrıca dava dosyasında, konferans salonundan çıkarılırken öğrencilerin güvenlik güçlerine şiddetle direndiklerini gösteren bilgiler olmadığı ve hükümetin güvenlik güçlerinin müdahalesinin gereğince düzenlendiğini ve öğrencilere gelebilecek fiziksel bir zararı en aza indirmek üzere alçaltıcı muamele yapıldığı ve AİHS'nin 3. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Başvuranlar, yakalanmaları ve gözaltına alınmalarının kanuna aykırı olduğundan, düşünce, ifade ve toplantı yapma haklarını ihlal ettiğinden şikâyetçi olmuştur. Şikâyetlerini, AİHS'nin 5., 9., 10. ve 11. maddelerine dayandırmışlardır. Hükümet, başvuruların protesto eylemlerinin barışçıl olmadığını ileri sürmüştür. Rektör, konuşma yaparken, başvuruların sloganlar atarak ve afişler açarak töreni aksattıklarını ve yürürlükteki düzenlemeler gereği başvuruların, eylemlerine son vermeleri ve töreni terk etmeleri için uyarıldıklarını ancak bunu reddetmeleri nedeniyle güç kullanılarak dışarı çıkarılmaları gerektiğini belirtmiştir. Öğrencilerin töreni bir kez daha aksatmalarına engel olmak için polis karakoluna götürülmeleri gerekmiştir. Hükümet, töreni düzenleyenlerin toplantı yapma haklarını etkili şekilde kullanmalarını sağlamak amacıyla polisin, bu yönde bir talepte bulunulması üzerine olaya müdahale ettiği kanısındadır. AİHM, başvuruların şikâyetlerinin 10. madde bağlamında incelenmesi gerektiği kanısındadır. AİHM, daha önce protestocuların yakalanması ve gözaltına alınmasının, ifade özgürlüğü hakkına müdahale teşkil edebileceği sonucuna vardığını yineler Mevcut davada başvurular, üniversite yönetiminin demokratik olmadığını düşündükleri çeşitli uygulamalarını

protesto etme amacıyla İstanbul Üniversitesi'nin akademik yıl açılış törenine katılmıştır. Ancak, sloganlar atarak ve afişler açarak sürdürdükleri protestoları, konferans salonundan çıkarılmaları, yakalanmaları ve gözaltına alınmaları ile zorla sona erdirilmiştir. AİHM mevcut davada başvuranların protestolarının, slogan atma ve afiş açma şeklinde olduğunu ve bu nedenle, açılış töreninin normal akışını ve İstanbul Üniversitesi Rektörü'nün konuşmasını aksattığını kaydeder. Eylemleri hiç şüphesiz rektörün ifade özgürlüğüne müdahale teşkil etmiş ve kendilerine sunulan bilgiyi almak hakları bulunan dinleyicilerde rahatsızlığa ve öfkeye yol açmıştır. AİHM, bu bilgiler ışığında, öğrencilerin konferans salonundan çıkarılmasının – ifade özgürlüklerine müdahale teşkil etse dahi – diğerlerinin haklarını koruma amacıyla orantılı olduğunun kabul edilebileceği kanısındadır. Ancak AİHM, başvuranların hakarete ya da şiddete başvurmadığını ve aleyhlerinde cezai takibat başlatılmamış olması nedeniyle kamu düzenini ciddi biçimde tehdit etmediklerini, başvuranlara, yakalanmak ve gözaltına alınmak yerine birkaç saatliğine konferans salonunun dışına çıkarılmak gibi daha hafif tedbirler uygulanmadığı tespitleriyle, yetkili makamların uyguladığı yöntemin, kamu düzenini ya da diğerlerinin haklarını koruma amaçları ile orantılı olmadığı sonucuna vararak **AİHS'nin 10. Maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir.**²³² Üniversite öğrencilerinin karıştığı dava konusu olayda polisin zor kullanma, yakalama ve gözaltına alma yetkisini kullanması neticesince başlayan süreç AİHM'in, Türkiye'yi sözleşmenin 3. ve 10. maddelerini ihlal ettiği gerekçesiyle 4.000 Euro para ödemeye mahkûm etmesi ve 13 Ocak 2009 tarihinde kararın bildirilmesiyle sonuçlanmıştır.

2.5. Toplantı ve dernek kurma özgürlüğü ve Ataman Türkiye Davası

Toplantı ve dernek kurma özgürlüğü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 11. Maddesinde ele alınmıştır, maddede yer alan hüküm şu şekildedir;

Herkes asayiş bozmayan toplantılar yapmak, dernek kurmak, ayrıca çıkarlarını korumak için başkalarıyla birlikte sendikalar kurmak ve sendikalara katılmak haklarına sahiptir. Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla ve ancak yasayla sınırlanabilir. Bu madde, bu hakların kullanılmasında silahlı kuvvetler, kolluk mensupları veya devletin idare mekanizmasında görevli olanlar hakkında meşru sınırlamalar konmasına engel değildir.

²³² <http://www.yargitay.gov.tr/aihm/upload/31451-03.pdf>,>, Erişim Tarihi: 15.07.2013.

Avukat ve İnsan Hakları Derneği üyesi olan başvuran Oya ATAMAN, 22 Nisan 2000 tarihinde, İstanbul Sultanahmet Parkı'nda, F tipi cezaevlerini protesto etmek amacıyla basın açıklaması ile sona eren bir yürüyüş düzenlemiştir. Öğle saatlerine doğru, İstanbul İnsan Hakları Derneği Başkanı avukat Eren Keskin ile birlikte başvuran yönetiminde bir grup, ellerinde pankartlarla toplanmışlardır. Polisin, izinsiz gösteri yaptıkları ve kamu düzenini bozdukları gerekçesiyle, hoparlörle kalabalığa dağılması yönünde uyarıda bulunmasına rağmen grup yürüyüşe devam etmiştir. Güvenlik güçleri, göstericileri “biber gazı” kullanarak dağıtmış, aralarında başvuranın da yer aldığı otuz dokuz kişiyi gözaltına alarak, karakola götürmüştür. Kimliği doğrulandıktan sonra, mesleği göz önünde bulundurulmuş başvuran, 12.45’de serbest bırakılmıştır.

Başvuran, 26 Nisan 2000 tarihinde, Beyoğlu Cumhuriyet Başsavcılığı'na giderek, İstanbul Emniyet Müdürlüğü ve ilgili polisler hakkında, “biber gazı” kullanarak kendilerine kötü muamelede bulundukları, yasadışı olarak gözaltına aldıkları ve gösteri sonunda yapılacak basın açıklamasına engel oldukları gerekçeleriyle, şikayet başvurusunda bulunmuştur. Cumhuriyet Savcısı, 29 Haziran 2000 tarihinde, suç oluşturan unsurların yokluğu nedeniyle takipsizlik kararı vermiştir ve bu karara başvuran 25 Temmuz 2000 tarihinde, Beyoğlu Ağır Ceza Mahkemesi'ne giderek itiraz etmiş mahkeme ise 25 Eylül 2000 tarihinde, takipsizlik kararını onamıştır.

Başvuran AIHS'nin 3. maddesini ileri sürmektedir. Hükümet, göstericilerin dağıtılması için kullanılan gazın sağlık gerekliliklerine ve uluslararası sözleşmelere uygun olduğunu belirtmekle birlikte bilirkişi raporu da sunarak başvuranın rahatsızlıkları konusunda rapor sunmadığını belirtmektedir. AIHM ise hükümetin ortaya koyduğu gerekçelerle ve başvuranın raporunun olmadığını da göz önüne alarak 3. Maddenin ihlal edilmediğine karar vermiştir.

Başvuranın, polisin gösteriden sonra yapılacak basın açıklamasını engellediği için ifade ve dernek kurma haklarının ihlal edildiği iddiaları doğrultusunda, AIHM, ulusal mevzuat hükümlerini göz önünde bulundurarak, halka açık gösterilerin düzenlenmesi için hiçbir izne gerek olmadığını ve olayların meydana geldiği dönemde, yetkili makamlara yapılacak bildirinin olaydan yetmiş iki saat önce yapılmasının yanında bu bildirimin yapılmaması durumunda gösterinin kanundışı olacağına kanaat getirmektedir. Ancak AIHM, kanundışı bir durumun toplantı özgürlüğünün ihlal

edilmesini haklı göstermeyeceğini hatırlatmaktadır. Gösterinin halkın kalabalık olduğu bir saatte yol açacağı karışıklıkların aza indirgenmesi amacıyla, yetkililerin gerekli tedbirleri alabilecekleri ve göstericilerin şiddet içeren faaliyetlerde bulunmadığında kamu güçlerinin, AİHS'nin 11. maddesi tarafından güvence altına alındığı şekliyle toplantı özgürlüğünün geçerli olabilmesi için, barış yanlısı toplanmalara hoşgörüyle yaklaşmasına önem vermekle polisin zor kullanarak müdahale etmesinin orantılı olmadığına ve AİHS'nin 11. maddesinin ikinci paragrafı uyarınca **kamu düzeninin korunması için gerekli bir tedbir oluşturmadığına dolayısıyla sözleşmenin 11. Maddesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır** ve başvurana 1.000 Euro ödenmesine karar vermiştir.²³³

2.6. AİHM Kararlarının Değerlendirilmesi

Demokratik bir hukuk devleti olabilmenin gereği olarak Türkiye'de polis, kamu düzenini sağlayıp, insan hakları ve demokrasiyi korumakla görevlidir. Bazen insanların çeşitli sebeplerde insanlarla ve devlet ile karşı karşıya kaldığı, bazen de insanların mevcut düzene karşı geldiği durumlar olmaktadır. Kamu düzeninin bozulmaması için polis bu durumlarda insanlara, gruplara müdahale etmektedir ve bu sebeple bazı mağduriyetler ortaya çıkmaktadır. Devletin bir gücü olan polisin müdahalesiyle mağdur olan insanların devlet tarafından mağduriyetlerinin giderilmemesi sebebiyle de hak arama çabaları AİHM' e kadar taşınmaktadır.

AİHM'in Türkiye aleyhine verdiği kararların gerekçelerine bakıldığında bazı olaylarda polisin zor ve silah kullanma, yakalama ve gözaltına alma gibi yetkilerini kullanımı sırasında zorunlu olarak ve haklı olarak yetki kullanmakla birlikte orantılılık ilkesine uymadığı veya polisin güç kullanmasını gerektirecek tehlike şartının oluşmadan yetki kullanımına gittiği, bunun sonucu olarak ta AİHS'de yar alan bazı hakları ihlal ettiği görülmektedir.

AİHM etkili bir hak arama mercii olarak görülmektedir. 2002 Dışişleri ve Adalet Bakanlığının yaptığı açıklamalar ve hazırladığı bilgi notlarına göre 2002 ile 2012 yılının altıncı ayına kadar arasında Türkiye aleyhine çeşitli konularda AİHM'e 50.249 başvuru yapılması 2004 mayıs ayından itibaren 2012 yılının mart ayına kadar 180 milyon 940

²³³ <http://www.yargitay.gov.tr/aihm/upload/74552-01.pdf>, Erişim Tarihi: 15.07.2013.

bin 634 TL ve 1 Mart -31 Aralık 202 tarihleri arasında 1 milyon 707 bin 60 avro tazminat ödenmiş olması²³⁴Türkiye'nin imajını olumsuz yönde etkilemektedir.

2012 yılına ait AİHM istatistiklerine bakıldığında ise AİHM'in yargılama yetkisini kabul etmiş 47 ülke arasından aleyhine 16900 başvuru bulunan Türkiye nüfusa göre yapılan oranlamaya göre 7. Sırada bulunmaktadır. 2012 yılında mahkeme tarafından verilen kararlara bakıldığında ise kolluk faaliyetleri sebebiyle, AİHS'nin 2. maddesinde yer alan yaşama hakkının ihlal edildiğine yönelik 23 ve sözleşmenin 3. maddesinde yer alan işkence ve insanlık dışı muamele yasağının ihlal edildiği yönelik olarak 35 kararın verildiği belirtilmektedir.²³⁵

Polisin kanunlarca kendisine verilen görevleri yerine getirirken kullandığı yetkilerin sınırını aşması neticesinde işkence ve kötü muamele gibi insan haklarına aykırı olumsuz uygulamalara maruz kalan vatandaşlar; bu vatandaşların maruz kaldığı uygulamalara karşı uluslararası mahkemelerde açtığı davaların sonucu olarak ödenen tazminatlar ve kazanılan olumsuz imajın sonucu olarak Türk Devleti mağdur olmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne polisin yetki sınırlarını aşması sebebiyle açılan dava konusu olaylar ve davalar sonucu başvuranlara ödenen tazminatlara bakıldığında hem vatandaşların hem de devletin mağdur olması sürekli karşılaşılan bir problem haline gelmiştir. Polisin görevini yerine getirirken karşılaştığı olayların ister istemez uluslararası mahkemelere taşınarak ödenen tazminatlarla sonuçlanması ve bu şekilde yaşanan olayların çoğunluğu polis açısında bakıldığında görevin yerine getirilmesinde veya yetkilerin kullanılmasında moral bozucu ve cesaret kırıcı olmaktadır. Konuya suça karışan veya karışmayan vatandaşlar açısından bakıldığında ise hak ve adalet aramanın uluslararası bir boyutu olarak görülebilmektedir.

Görevin yerine getirilmesi amacıyla kullanılan yetkilerin sınırının aşılmasının sebep olduğu mağduriyetlere son vermek, bu sorunlara çözüm getirmek Polis Teşkilatı açısından bir zorunluluk haline geldiği söylenebilmektedir.

²³⁴ Cihan Haber Ajansı, <<http://www.cihan.com.tr/news/AIHM-e-Turkiye-aleyhinde-50-bin-249-basvuru-yapildi-CHMTEyODU2Ny8x>>, Erişim Tarihi:20.09.2013.

²³⁵ Emniyet Genel Müdürlüğü, 2012 Yılı İnsan Hakları Faaliyet Raporu, ss. 34-36., <<http://www.egm.gov.tr/SiteAssets/Sayfalar/insanHaklar%C4%B1FaaliyetRaporu/%C4%B0H%20Faaliyet%20Raporu%2002.08.2013.pdf>>, Erişim Tarihi: 15.09.2013.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KENT GÜVENLİĞİNİN SAĞLANMASINDA TOPLUM DESTEKLİ POLİSLİK ve KENT GÜVENLİK YÖNETİM SİSTEMİ PROJESİ

Çalışmanın bu bölümünde son yıllarda EGM'nin önemle üzerinde durduğu, polisin zor ve silah kullanma gibi yetkilerini kullanmadan yani vatandaşla polisi karşı karşıya getirmeyen, vatandaşın desteğini alarak güvenlik hizmeti vermesini sağlayan bir yöntem olan “Toplum Destekli Polislik” ve “Kent Güvenlik Yönetim Sistemi Projesi” incelenecektir.

Günümüzde gerek görsel basında gerekse yazılı basında sıklıkla polise yönelik haberlere rastlanmaktadır ve bu haberlerin çoğunluğunu da polislerle ilgili olumsuz haberler oluşturmaktadır. Haberlerde polisin orantısız güç kullanımı, polis şiddeti ve özellikle de, “polis hırsızı vurdu” başlığı ile yayınlanan görüntülerin temelinde çoğunlukla polisin olaylara müdahale esnasında yetki kullanımında yaşanan problemler vurgulanmaya çalışılmaktadır.

Şehirlerde yani polis sorumluluk bölgelerinde yaşanan ve sebebi ne olursa olsun ortaya çıkan çeşitli olaylarda polis olayı başlatan taraf olmamasına rağmen, görevini yaparken, yani olaya müdahale ederken olayda mağdur veya şüpheli olduğu durumlara da sıklıkla rastlanmaktadır. Polisin adli veya önleyici görevlerini yerine getirdiği esnada karşılaştığı olayların, polisin aleyhine olacak bir durumla sonuçlanması polisin görevi esnasında kullandığı yöntemleri de tartışma konusu haline getirmektedir. Özellikle hırsızlık olaylarında polisin kendisinden kaçan şahıslara ateş etmesi sonucu yaşanan ölüm olayları, suç işleyen şahısların yakalanıp gözaltına alınması esnasında yaşanan problemler veya başka olaylarda gözlemlenen olumsuzluklar, polisin müdahale yöntemlerini, yetki kullanımını eleştiri konusu haline getirmektedir.

Polisin yetki kullanımında aşırılığa gitmesi veya yetki sınırını aşması sadece gazete ve televizyon kanallarında haber konusu olup eleştirilmekle kalmayıp daha önce de belirtildiği üzere Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne kadar giden ve Türkiye'nin binlerce avro tazminat ödemesiyle biten bir hukuksal sürecin başlamasına da sebep olmaktadır. Polisin kent güvenliğini sağlarken kullandığı yani suçları önleme ve işlenen

suçların faillerini adli mercilere teslimi amacıyla yakalama, gözaltına alma, zor ve silah kullanma gibi yetkilerin kullanımının olumsuz sonuçlar doğurması polisin kullandığı yöntemleri değiştirmesi ihtiyacını gündeme getirdiği söylenebilir.

Sosyal, siyasal, ekonomik ve diğer nedenlerden dolayı kentlerde nüfusu artan kentlerde, artan nüfusla birlikte güvenlik sorunları da artmaktadır. Demokratikleşme hareketlerinin hız kazandığı günümüz dünyasında insan haklarına verilen öneminde artmış olması, Avrupa Konseyi'nin bir üyesi olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini onaylamış ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin yargılama yetkisini kabul etmiş ülkemizde de son zamanlarda dikkat çeken gelişmelerdir. Bu gelişmeleri dikkate alan bir Polis Teşkilatı'nın ise, insan haklarına duyarlı ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda güvenlik hizmeti veren bir teşkilat haline gelmelidir.

Ülkemiz de şehirde yaşayan insanların huzur ve güvenliğini sağlamak için var olan EGM, personel ve teşkilat olarak kendini yenileme ve de gelişmelere uyum sağlayarak güvenlik hizmetleri sunumunda topluma karşı güç kullanmak yerine toplumun gücünü alan Toplum Destekli Polislik anlayışını yürürlüğe koymuştur ayrıca gelişen teknolojinin bir ürünü olmasının yanında polisin kentlerde güvenlik konusunda hâkimiyetini ve harekât kabiliyetini arttıran bir yöntem olarak Kent Güvenlik Yönetim Sistemi projesini uygulamaya koymuştur.

1. TOPLUM DESTEKLİ POLİSLİK (TDP)

1.1. Toplum Destekli Polisliğin tanımı

Son yirmi yıldır Amerika, Kanada ve İngiltere gibi ülkelerin üzerinde durduğu Toplum Destekli Polislik, her ülkede farklı şekillerde ve farklı alanlara uygulandığı için TDP ile ilgili yapılan ortak bir tanım bulunmamaktadır.²³⁶ Ülkemizde son zamanlarda uygulanmaya başlayan bir anlayış olan TDP, 2000'li yıllardan bu yana bilinmesinin yanında, felsefî açıdan daha eski bir geçmişi olan bir kavramdır. Günümüzde güvenlik mensuplarının yapmış olduğu tüm sosyal çalışmaları kapsamaktadır.²³⁷

²³⁶ Ali KUYAKSİL, “Yeni Kamu Yönetimi ve Toplum Destekli Polislik Uygulamaları”, **Polis Dergisi**, EGM Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Sayı 71, Yıl 18, s.46.

²³⁷ Sami GÖKKAYA, Mehmet DOĞAN, “Toplum Destekli Polislik (TDP): Bilinenler Ya da Bilinmesi Gerekenler”, **Polis Dergisi**, EGM Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Sayı 71, Yıl 18, s.75.

Şimşek, geçtiğimiz yüzyılda uygulanmaya başlayan Toplum Destekli Polislik sosyal düzenin korunması ve toplum güvenliğinde sürekliliğin sağlanması amacıyla, halka hizmetin önceliğini benimseyen, halkla iki yönlü iletişim kurabilen, polislik stratejilerinin halkın isteklerine göre belirlenmesi gerektiğini vurgulayan bir polislik felsefesi olarak tanımlamaktadır.²³⁸

Bir başka tanıma göre Toplum Destekli Polislik, suçların önceden önlenmesi, gerçekleşen suçların tespit edilmesi ve suç işleyenlerin yakalanarak kamu güvenliğini sağlamayı amaçlayan, güvenlik hizmetlerinde sorumluluğun polis ile toplum arasında paylaştırılıp işbirliğine dayanan polisliktir.²³⁹ Özetle TDP polis ile halk arasında ilişkiyi güçlendirerek, toplumda yaşanan problemlerinin altında yatan nedenleri bulmayı çalışan, suçla etkin bir mücadele sağlayan ve tüm bunların neticesinde de sosyal alanlardaki yaşam kalitesini attırmayı amaçlayan bir polislik anlayışı olduğu söylenebilir.²⁴⁰

Yapılan tüm TDP tanımlarından anlaşılacağı üzere Toplum Destekli Polislik güvenlik konusunda polis ve toplumu oluşturan tüm kesimlerinin sorumluluğu kabul eden ve bunun gereği olarak da işbirliğine dayanan bir polislik anlayışıdır.

1.2. TDP Anlayışının Ortaya Çıkışı

Toplum Destekli Polislik 1980’li yıllardan sonra İngiltere ve Amerika’da polis ve halk arasındaki soğukluk sebebiyle, polisin hizmet anlayışında değişikliğe giderek, halkla yakınlaşıp güven kazanmak amacıyla gerçekleştirdiği faaliyetlerle ortaya çıkmış bir anlayıştır. Başta Kanada olmak üzere Amerika, İngiltere ve Danimarka da uygulanan anlayış suçların önlenmesi, sorumlulukların polis ile halk arasında dağıtılması ve polisin etkinliğini artırması amaçları doğrultusunda ilk kez gerçekleştirilmiştir.²⁴¹

İngiltere gibi gelişmiş ülkelerde polisin öncülüğünde merkezi ve yerel iktidarlar ve kamu kurumları işbirliğine dayalı olarak çeşitli metotlar halinde yürütülen, suçlara

²³⁸ Hüseyin ŞİMŞEK, “İngiltere ve Amerika Deneyimleri Işığında Toplum Destekli Polisliğin Felsefesi& Uygulanması ve Türkiye İçin Öneriler”, **Polis Dergisi**, EGM Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Sayı 42, Yıl 10, s.79.

²³⁹ Araştırma ve Etütler Merkezi, Bir Toplum Destekli Hizmet Modeli, Suçla Mücadele Stratejisi Projesi, s.21, http://www.arem.gov.tr/ortak_icerik/arem/Projeler/Arastirma_raporu/toplum_destekli_polis/toplum_destekli_polis.pdf, Erişim Tarihi:25.08.2013.

²⁴⁰ Gökhan AYDINER, “Toplum Destekli Polislik Anlayışı ve Türk Polis Teşkilatında Uygulanması”, **Polis Dergisi**, EGM Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları, Sayı 42, Yıl 10, s.11.

²⁴¹ AYDINER, s.11.

işlenmeden engel olmak amacıyla geniş kapsamlı önleyici hizmet ve faaliyetlerinin olmasına, birçok projenin hazırlanıp uygulanmasına rağmen ülkemizde bu kadar etkin çalışmalar bulunmamaktadır. Kanunların bile önleyici hizmetler sunulması için yetki vermediği Türkiye’ de bu hizmetler, son yıllara kadar PVSK’nın verdiği durdurma, kimlik sorma gibi bazı yetkilerin önleyici tedbir amaçlı kullanılması ile verilmiştir. 2002 yılında İçişleri Bakanlığı Strateji Merkezi tarafından yapılan çalışmalar ile gelişmiş ülkelerde olduğu gibi önleyici hizmetlerin kapsamlı bir şekilde yürütülebilmesi amaçlı olup ilerleyen aşamalarda ise toplum polisliği uygulamalarının başlatılması hedeflenmiştir.²⁴²

Çeşitli kesimler tarafından yapılan birçok araştırma ile “*davranış bozukluğu*” ve “*kabalığı*” en çok şikâyet konusu olduğu tespit edilen Türk polisinin, gazete manşetlerinde ve televizyon kanallarında her gün haber konusu olması da dikkat çekmektedir. Günümüz polisliği, hukuka ve insan haklarına saygılı olmayı ve iletişime önem vermeyi gerektirdiğinden, Türk polisi olumsuz imajını yok etmek için halkla ilişkilerle yakından ilgilenen ve iletişime önem veren “Toplum Destekli Polislik” çalışmalarına başlamıştır²⁴³ ve bu çalışmalar EGM bünyesinde bir revizyon, düzenleme ve imaj yenileme olarak görülmektedir.

Ülkemizde yerel yönetimler başta olmak üzere devletin tüm kurumlarını etkileyen, 1980’li yıllarda gözden düşen geleneksel kamu yönetiminin yerini alan “Yeni Kamu Yönetimi” anlayışı, birçok kurumun etkin hale gelmesini sağlamıştır. Kamu kurumlarının çoğu gibi Türk Polis Teşkilatı da Yeni Kamu Yönetimi anlayışından etkilenmiştir ve bu anlayışın ürünü olarak son zamanlarda artan Toplum Destekli Polislik Uygulamaları örnek gösterilmektedir.²⁴⁴

1.3. Toplum Destekli Polisliğin Amaçları

Toplum Destekli Polislik hizmetlerinin uygulanması esnasında stratejik olarak, güvenlik hizmetlerinin sunumunda halkın içine girerek, insanlar ile güçlü ilişkiler kurup insanların güvenlik ihtiyacının yerinde görülmesi ve hizmetlerin sunumunda vatandaşların destek ve katkılarının sağlanarak daha kaliteli ve verimli hizmet sunabilen güvenlik konusuna toplumun da dâhil edildiği örnek bir polislik modeli oluşup bu

²⁴² SEYHAN, ss.174-188.

²⁴³ KUYAKSİL, (Polis Dergisi, Sayı 71) s.45.

²⁴⁴ KUYAKSİL, (Polis Dergisi, Sayı 71) s.41.

modelin yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır. Genel olarak TDP hizmetleriyle gerçekleştirilmek istenen amaçlar şu şekilde sıralanmaktadır;

- a) Suçlarda meydana gelen sayısal artışla birlikte toplumda ortaya çıkan genel güvensizlik hissini azaltmak, toplumdaki bireylerin devlete güvenini sağlamak,
- b) Çevresel koşulların etkisiyle kişilerde görülmeye başlanan kişisel güvensizlik algılamasının izlerini azaltmaya çalışmak,
- c) Suç korkusunu azaltarak kentlerdeki yaşam kalitesinin yükselmesine katkıda bulunmak,
- d) Suç analizi ve hizmet alanlarına ilişkin analitik çalışmalar yapılmasını sağlamak,
- e) Sorunların çözümünde toplumdaki bireyler ile işbirliğinde bulunmak ve buna öncelik vermek,
- f) Geleneksel polislik faaliyetlerini devam ettiren, hizmet sunma öncelikli, kendiliğinden harekete geçen polislik yaklaşımını benimsemek
- g) Önleyici güvenlik hizmetleri kapsamında programlar ve kampanyalar düzenlemek,
- h) Sosyal çevreyle ve hizmet sunulan insanlarla bütünleşmek,
- i) Toplumun bir parçası olmak, polisin görevli olduğu sosyal ve coğrafi çevreyi en iyi şekilde tanımasını ve toplumdaki bireylerle yüz yüze iletişim için polis kaynaklarını planlamak ve uygulamaya koymak,
- j) Yönetimde kalite ve etkililik için uygulamaya ilişkin koordinasyonu ve ekip çalışmasını sağlamak,
- k) Eğitimleri geliştirmek ve güncel şartlara uygun hâle getirmek,
- l) Toplumun da katılımının sağlandığı genel güvenlik hizmetlerini bilgi ve insan odaklı anlayışla yürütmek,
- m) Güvenlik konusundaki toplumsal gereksinimlere ve taleplere cevap verebilmek için hizmetlere uygun nitelikte uygulama modelleri geliştirmek,
- n) Güvenlik hizmetlerinin yürütülmesinde geliştirilecek yeni çalışma anlayışı ile birlikte görevli bütün polis birimlerinin sorumluluk almalarını sağlamak,
- o) Güvenlik hizmetlerinin daha iyi bir şekilde sunulabilmesi için teknolojik araçların kullanımını, hizmete uyarlanmasını ve geliştirilmesini sağlamak.²⁴⁵

1.4. Suçla Mücadelede Yeni Bir Yöntem Olarak TDP

Birçok sorunu beraberinde getirdiği gibi toplumsal yapıyı da değiştiren kentleşmeyle yeni suç türleri ve suç işleme yöntemleri de ortaya çıkarak suç sayılarında büyük bir artış olmuştur. Bunun sonucunda güvenlikle ilgili sorunlar önemli boyutlara çıkarak, halkın güvenlik ihtiyacı gittikçe artmıştır. Suçların niteliğindeki ve suç işleme yöntemlerindeki değişim yanında bunlarla mücadele eden polis teşkilatının imkânlarının kısıtlı kalması polisin halkın güvenlik ihtiyaçlarını karşılama konusunda yetersiz kalmasına yol açmaktadır. Yaşanan bu olumsuzluklarda polis teşkilatını daha iyi hizmet verebilme açısında değişime ve suçla mücadelede yeni yöntemler bulmaya yöneltmiştir.²⁴⁶

²⁴⁵ Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Dairesi Başkanlığı, Toplum Destekli Polislik Hizmet Standardı ve Uygulamaları (TDPHSU) Ankara, 2009, s.62.

²⁴⁶ TDPHSU, s.55-56.

Suçun toplum tarafından üretilmesi buna karşılık suçla mücadelede sadece polisin sorumlu olduğu anlayışı veya bu konuda bilinçsiz olması güvenlik konusunda polisin sorumluluğun toplumun çeşitli kesimleri tarafından paylaşılmaması güvenlik sorununu önemli boyutlara ulaştırmıştır. Bu açıdan suçları önlemesinde halkın bilinçlenip güvenlik konusunda sorumluluk üstlenip polisle işbirliği yapması anlayışını benimsenmesi gerekmektedir. Bu yönüyle Toplum Destekli Polislik, güvenlik sorununu oluşturan toplumu çözüm sürecine dâhil eden, güvenlik sorunlara geniş bir açıdan bakan ve suçla mücadelede toplumu bilinçlendiren bir yaklaşımdır.²⁴⁷

1.5. Türkiye’de TDP Uygulamaları

Ülkemizde Toplum Destekli Polislik uygulamaları 2003-2006 ve 2006 sonrası olmak üzere iki dönemde incelenmiştir.

1.5.1. Toplum Destekli Polislik Uygulamalarının Başlangıç Aşaması (2003-2006)

Birinci dönem, TDP çalışmalarının halkla ilişkiler düzeyinde kaldığı, herhangi bir TDP uygulamasının yapılmadığı genellikle projelerin hazırlandığı dönemdir. Bu dönemde 2003 yılında İçişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan 134 sayılı Genelge ile başlatılan “ TDP hizmetleri Bağlamında Hizmetlerin Vatandaşın Bulunduğu Yerde İfası Çalışması” kapsamında verilen hizmetlerde halkın desteğini sağlamayı ilke olarak benimseyen Türk Polisi TDP Hizmet Projesi ile öncelikli olarak hizmet sunulacak pilot bölgeler oluşturmasını planlamıştır.²⁴⁸

TDP çalışmaları ülkemizin Avrupa Birliği’ne (AB) adaylık sürecinde, Emniyet Teşkilatının hazırlayıp başarıyla sonuçlandığı projelerle hızlanmıştır. .bu projelerden biriside ülkemizin AB ile 2003 yılında yaptığı mali işbirliği kapsamında, sözleşmesi 08.02.2012 tarihinde ülkemiz tarafından onaylanan ve İspanya ile işbirliği halinde yürütülen “Türk Polis Teşkilatının Sorumluluğunun, Verimliliğinin ve Etkinliğinin Güçlendirilmesi, Twinning (Eşleştirme) Projesidir.” Eşleştirme Projesi kapsamında ülkemizin TDP modelini oluşturmaya yönelik “ Toplum Destekli Polislik Bileşeni” kabul edilerek bu doğrultuda yapılan çalışmalar Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş

²⁴⁷ Feyzullah ARSLAN, “Suçu Önlemede Eğitimin Önemi ve Toplum Destekli Polislik”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 82, Yıl 7, s.26.

²⁴⁸ KUYAKSİL, (**Polis Dergisi**, Sayı 71)s.47-48

Dairesi Başkanlığının sorumluluğunda²⁴⁹ TDP'nin uygulamaya konulması için güvenlik hizmetlerinin sunumunda halkın desteğini de kazanıp toplumla bir bütün haline gelebilmek adına bir standart hazırlanmıştır. Çağdaş polisliğin temel ilkelerini içeren bir belge olarak görülen standart ile güvenlik hizmetlerinin, toplumla işbirliği ve koordinasyonun sağlanarak verilmesi amaçlanmaktadır.²⁵⁰

1.5.2. 2006 Sonrası Toplum Destekli Polislik Uygulamaları

31.05.2006 tarihinde yayımlanan bakanlık genelgesi ile İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Adana, Antalya, Kayseri, Diyarbakır, Trabzon ve Erzurum olmak üzere toplam 10 il pilot bölge seçilmiş ve bu illerde 15 Haziran 2006' da başlatılan Toplum destekli Polislik uygulamaları 15 Mart 2007 tarihinde tamamlanmıştır. 5 Aralık 2006 da yayımlanan bakanlık genelgesi ile 15 Mart 2007 tarihinde 15 ilde daha TDP uygulamaları başlatılmış, 1 Nisan 2008 tarihinde başlatılan başka bir uygulama ile TDP uygulamalarının yapıldığı il sayısı 51' e çıkmış ve 1 Nisan 2009 tarihi itibarıyla bütün illerimizde Toplum Destekli Polislik faaliyetleri başlamıştır.²⁵¹

1.5.3. TDP Uygulamaları

1.5.3.1. Sorumluluk Alanı Huzur Toplantıları (SAHT)

SAHT, insanların toplu olarak yaşadığı konut blokları ve site alanlarına yönelik olarak polis merkezlerinin sorumlu olduğu bölgelere göre düzenlenen güvenlik konulu toplantılardır. Katılımın gönüllülük esasına dayandığı ve vatandaşların güvenlik konusunda yaşadığı sıkıntıları dile getirdiği toplantılar polise bilgi akışı sağlaması yönüyle büyük önem arz etmektedir.²⁵² Toplantıya katılması hedeflenen insanların toplanabileceği kahvehane kıraathane ve benzeri alanlarda yapılan bu toplantılarda çok sayıda insanla yapılan bilgi alış veriş sayesinde vatandaş daha duyarlı hale gelmekte birlikte polis sorumluluk bölgesindeki güvenlik sorunlarından haberdar olmaktadır.

²⁴⁹ TDPHSU, s.57-58.

²⁵⁰ <http://www.asayis.pol.tr/Sayfalar/TDP.aspx>, Erişim Tarihi: 13.12.2013

²⁵¹ TDPHSU, s.59-60.

²⁵² TDPHSU, s.181.

Tablo 4.1: Sorumluluk Alanı Huzur Toplantıları

Yılı	Düzenlenen Toplantı Sayısı		Katılımcı Sayısı	
	Mahalle Toplantıları	Site- Apartman Toplantıları	Mahalle Toplantıları	Site- Apartman Toplantıları
2007 (25 İl)	626	1.206	21.359	13.854
2008 (51 İl)	1.384	2.027	34.777	32.751
2009 (81 İl)	2.555	1.598	76.134	30.617
2010	4.076	10.835	143.617	54.073
2011	6.546	6.658	197.376	114.929
Toplam	15.187	22.324	473.263	246.224

Kaynak: Sami GÖKKAYA, Mehmet DOĞAN, Toplu Destekli Polislik (TDP): Bilinenler ya da Bilinmesi Gerekenler, **Polis Dergisi**, Sayı:71, s.83.

Tabloya bakıldığında polisin site ve mahalle toplantıları şeklinde yaptığı çalışmalara katılım oranının çokluğu ile her yıl bu oranın gittikçe artıyor olması polisin çok sayıda insanla iletişime geçtiğini ve vatandaşların bu uygulamalara verdiği önemi göstermektedir.

1.5.3.2. Bilgilendirme Toplantıları

Bilgilendirme toplantılar vatandaşların, esnafların, öğrencilerin kurum ve kuruluşların ve diğer meslek kuruluşlarına yönelik olarak genel güvenlik ve kişisel güvenliğin sağlanıp korunması konusunda bilgi sahibi olmaları amacıyla düzenlenen²⁵³ toplantılar ile esnafların işyerlerinde, öğrencilerin cadde, sokak veya okullarında, diğer meslek gruplarının ise iş yerlerinde ve çevrelerinde karşılaşılabilecekleri güvenlik olaylarına karşı kendilerini ve işyerlerini nasıl koruyabileceklerine yönelik bilgi sahibi olabilmelerini sağlamaktadır.

²⁵³ TDPHSU, s.182.

Tablo 4.2: Esnaf ve Vatandaşı Yönelik Bilgilendirme Toplantıları

Yılı	Esnafa Yönelik		Vatandaşı Yönelik	
	Düzenlenen Toplantı Sayısı	Katılımcı Sayısı	Düzenlenen Toplantı Sayısı	Katılımcı Sayısı
2007 (25İl)	1.301	34.146	1.203	77.854
2008 (51 İl)	5.769	64.576	11.849	183.072
2009 (81 İl)	10.915	100.499	6.396	306.648
2010	26.665	156.215	11.582	181.946
2011	65.205	348.786	16.673	278.644
Toplam	109.845	704.232	47.703	1.028.164

Kaynak: Sami GÖKKAYA, Mehmet DOĞAN, “Toplu Destekli Polislik (TDP): Bilinenler Ya da Bilinmesi Gerekenler”, **Polis Dergisi**, Sayı:71, s.84.

1.5.3.3. Bilgilendirme Çalışmaları

Vatandaşların hırsızlık, kapkaç, yankesicilik gibi suçların mağduru olmamaları konusunda afiş asılması, broşür ve kitap dağıtılması gibi yöntemlerle bilgilendirilmeleri ve böylece yaşadığı çevrenin güvenliğinin sağlanmasına konusunda yararlı olmalarının sağlanmasıdır.²⁵⁴ Özellikler insanların toplu halde bulunduğu yerlerde veya hırsızlık yankesicilik kapkaç ve dolandırıcılık gibi olayların yaşanabileceği bankamatikler, toplu taşıma araçları, otobüs ve minibüs durakları gibi yerlerde, araçların camlarına, bankamatiklere, duvarlara yapıştırılan afişler veya insanlara dağıtılan broşürler ile insanların bilgi sahibi olmaları sağlanmaktadır.

²⁵⁴ TDPHSU, s.184.

Tablo 4.3: Bilgilendirme Çalışmaları

Sıra No	Bilgilendirme Çalışmalarının İçeriği	2007 Yılı (25 İl)	2008 Yılı (51 İl)	2009 Yılı (81 İl)	2010 Yılı	2011 Yılı	TOPLAM
1	Dağıtılan Broşür Sayısı	797.958	1.407.402	1.579.564	3.227.328	4.208.572	11.238.824
2	Asılan Afiş Sayısı	35.099	46.735	30.362	114.053	128.223	384.472
3	Vatandaşa gönderilen Bilgilendirme Yazısı (Mektup) Sayısı	11.575	39.501	94.238	155.351	247.233	547.898
4	Vatandaşa gönderilen e-Posta Sayısı	8.395	21.781	17.651	55.995	34.164	137.986
5	Basılan Kitap Sayısı	3.000	38.430	100	49.165	98.345	189.040
6	Hazırlanan Film Sayısı	48	289	283	2.243	171	3.034
7	Hazırlanan CD Sayısı	431	2.413	7.403	5.486	7.213	22.946

Kaynak: GÖKKAYA, DOĞAN, s.84.

1.5.3.4. Bireysel İrtibat Çalışmaları

Bireysel İrtibat Çalışmaları Toplum Destekli Polislerin güvenliğinin sağlanmasına yönelik olarak insanlarla ikili ilişkiler kurmasıdır. Polisin insanlarla kurduğu irtibat çalışmalarının amacı vatandaşa polisin medyada ve basında sık sık görüldüğü üzere hep eleştiri konusu olan yönlerinin dışında farklı yönünü gösterilip vatandaşın güveninin kazanılmasıyla birlikte onların desteğinin kazanılmasıdır.²⁵⁵

²⁵⁵ TDPHSU, s.185.

Tablo 4.4:Bireysel İrtibat Çalışmaları

Yılı	Ziyaret edilen Esnaf Sayısı	Başvurusu Nedeniyle İlgili Birimlere Ya da Kurumlara Yönlendirilen Kişi sayısı	Gidilen Umuma Açık İstirahat ve Eğlence yeri Sayısı
2007 (25İl)	237.464	6.121	5.125
2008 (51 İl)	449.092	26.310	22.139
2009 (81 İl)	510.315	28.594	26.881
2010	645.023	43.659	30.272
2011	777.281	73.011	54.682
Toplam	2.619.175	177.695	139.099

Kaynak: GÖKKAYA, DOĞAN, s.85.

Bireysel irtibat çalışmaları ise insanların toplantılarda dile getiremediği polisi ilgilendiren konularda rahatça polisle bilgi alışverişi yapabilmesi yönünden önem arz eden ve polisin dikkatle üzerinde durduğu çalışmalardır.

1.5.3.5. TDP'nin Yaptığı Diğer Uygulamalar ve Sonuçları

Toplum Destekli polisler güvenliğin sağlanıp suçları önlemek veya gerçekleşmiş bir suçun faillerini yakalamak ve polis halk ilişkilerini geliştirerek vatandaşlarının güvenliğini kazanarak polisin insanlardan daha fazla yardım ve destek alması için bilgilendirme toplantı ve çalışmalarının yanında vatandaşlara yönelik sosyal etkinlikler düzenleyip, ihtiyacı olanlara sosyal yardımlar yapılmasını sağlama, suç işlemeye meyilli olanlara veya suç mağdurlarına içinde bulundukları durumdan kurtulması için destek gibi birçok faaliyet gerçekleştirmektedir.²⁵⁶

Tablo 4.5:Destek Ziyaretleri

Yılı	Ziyaret edilen Suç/Olay Mağduru Sayısı	İntihara Teşebbüs Mağduru Sayısı	Taziye Ziyareti Yapılan Hane Sayısı
2007 (25İl)	7.997	427	1.029
2008 (51 İl)	12.802	687	2.732
2009 (81 İl)	15.942	1.320	3.590
2010	21.286	1.697	8.144
2011	25.583	1.677	10.690
Toplam	83.610	5.808	26.185

Kaynak: GÖKKAYA, DOĞAN, s.87.

²⁵⁶ TDPHSU, s.186.

Toplum destekli polisler tarafından yapılan uygulamalar ve gerçekleştirilen projelerin yanında birçok olaya müdahale edilerek, gerçekleşen kabahatlere yönelik gerekli işlemler yapılmıştır.²⁵⁷ Toplum destekli polisler tarafında 5.790 kişiye Kabahatler Kanunu kapsamında idari Yaptırım Tutanağı düzenlenmiş, 15.888 olaya müdahale edilerek 10.555 kişi yakalanmış ve 5.518 olay aydınlatılmıştır.²⁵⁸

Çevredeki güvenlik sorunlarının öğrenilip bu sorunlara çözüm aranmasından, suç işleyen veya suç işlemeye meyilli olan kişilerin tespit edilmesi ve bunlara karşı gerekli önlemlerin alınmasına kadar birçok konuda polisin bilgi sahibi olmasını sağlayan TDP uygulamaları, polisin halk ile işbirliği yaparak verilen güvenlik hizmetlerin başarıyla sonuçlandığını da göstermektedir.

1.6. Bazı İl Emniyet Müdürlükleri Tarafından Uygulanan Örnek TDP Projeleri

1.6.1. Antalya Emniyet Müdürlüğü Tarafından Uygulanan Komşu Kollama Projesi

Toplumsal duyarlılığı artırmaya yönelik olarak hazırlanan Komşu Kollama Projesi İçişleri Bakanlığının Strateji Geliştirme Başkanlığı tarafından Türkiye'ye örnek gösterilen, ilk defa Antalya İl Emniyet Müdürlüğü tarafından uygulanan ve sonrasında birçok şehirde uygulamaya konulan 200.000 liralık bütçesi olan bir uygulamadır.²⁵⁹ 2005 yılında başlatılan uygulama 5 er yıllık sürelerle 2 dönem sürmesi planlanan proje Antalya Ticaret ve Sanayi Odası, Akdeniz Üniversitesi, birçok Sivil Toplum Kuruluşunun (STK), muhtarlar, öğretmenler, özel güvenlik görevlileri ve vatandaşların katkısıyla hazırlanmıştır.²⁶⁰

Komşular birlikteliği olarak da tanımlanan komşu kollama, aynı binada, aynı apartmanda ve aynı sitede veya aynı sokakta yaşayan insanların, gönüllü olarak

²⁵⁷ TDPHSU, s.189.

²⁵⁸ GÖKKAYA, DOĞAN, s.87

²⁵⁹ Hırsız Kapıyı Açar mısın, <<http://haber.gazetevatan.com/hirsiz-kapiyi-acar-misin/375617/1/Haber>>, Erişim Tarihi: 27.11.2012.

²⁶⁰ Kamu Hizmetlerini Geliştirme ve İyileştirme Projeleri, Mülki ve Yerel Yönetimlerde Örnek Uygulamalar, İçişleri Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2009, s.44. http://www.strateji.gov.tr/ortak_icerik/strateji/yazilar/Yayinlar/eniyiuygulamalar.pdf, Erişim Tarihi: 27.11.2012.

yaşadıkları yerlerde gerçekleşecek suçların önlenmesi için alınacak tedbirler konusunda bir araya getirilebilmeleridir.²⁶¹

Yaz aylarında çok sayıda yerli ve yabancı turisti ağırlayan turizm kenti olan Antalya’ da Antalya Emniyet Müdürlüğünün vatandaşlarla birlikte yürüttüğü Komşu Kollama Projesi, insanların çevrelerinde gerçekleşecek olaylara karşı duyarlılığını arttırarak, kentleşme ile birlikte yok olmaya başlayan komşuluk ilişkilerinin yeniden canlandırılıp, insanların birbirlerine yakınlaştırılması yoluyla, suçların önlenmesi ve insanlarsa suç korkusunun azaltılması amacıyla uygulanmıştır. Adından da anlaşılacağı üzere proje vatandaşların çevresinden yani komşularından haberdar olması, çevresinde gerçekleşen suçlara duyarsız kalmaması amacı taşımaktadır.²⁶²

Özellikle gerçekleşen evden hırsızlık olaylarının önlenmesi ve faillerinin yakalanabilmesi için yürütülen Proje ile ulaşılmak istenen en temel hedef alınacak güvenlik önlemleriyle suçları gerçekleşmeden önce önlemesi ve halkın suçların önlenmesi konusunda bilinçlendirilmesi yoluyla duyarlı bir toplum oluşmasını sağlamaktır.

Proje ile insanların duyarlı ve tedbirli hale getirilerek, gerçekleşen suçların aydınlatılabilmesinde polise daha çok yardımcı olabilmelerinin sağlanması ve toplumda bir güven duygusunun oluşturularak suç korkusunun azaltılması ve polis ile halk arasındaki ilişkinin geliştirilmesi hedeflenmektedir.²⁶³

“Komşu Kollama Projesi” başlangıçta pilot bölge olarak sitelerin yoğun olarak bulunduğu Fener mahallesinde uygulanmakla birlikte tahmini 300.000 kişi ile yüz yüze görüşülerek ve 50.000 hane ziyaret edilerek uygulama alanı 63 mahalleye çıkmıştır ve proje çerçevesinde “Ayak İzleri Uygulaması, UV (Görünmez Kalem) Uygulaması, Zil Uygulaması” çalışmaları yapılarak vatandaşın duyarlılığı test edilerek duyarlı olmayan vatandaşlar bilgilendirilmiştir.

²⁶¹ TDPHSU, s.203.

²⁶² Kamu Hizmetlerini Geliştirme ve İyileştirme Projeleri, Mülki ve Yerel Yönetimlerde Örnek Uygulamalar, s.45.

²⁶³ Komşu Kollama Projesi, Antalya Emniyet Müdürlüğü, <http://www.antalya.pol.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=475&Itemid=536>, Erişim Tarihi: 27.11.2012.

1.6.1.1. Komşu Kollama Projesi Kapsamında Yapılan Uygulamalar

Ayak İzleri Uygulaması, binalarının dış kapılarını sürekli açık bırakan bina, apartman ve site sakinlerine yönelik olarak hazırlanan karton kağıtların bir yüzünde uyarı yazısı olan diğer yüzünde ayakkabı tabanı bulunan ayak izlerinden 70.067 adeti bina girişlerine bırakılmış polis ekipleri tarafından gece ve gündüz vakitlerinde kapıları açık olan bina girişlerine bırakılması şeklinde vatandaşın duyarlılığını arttırmaya yönelik yapılan uygulamadır.

UV (Görünmez) Kalem Uygulaması, hırsızlıkla mücadele edilmesinde hırsızlık olayının konusu olan eşyaların kolayca bulunmasını sağlama yönelik olarak gözle görülmeyen sadece ultraviyole ışık tutulduğunda görülebilen mürekkep ile yazı yazan kalemlerden 20.000 adet ücretsiz olarak vatandaşlara ve kurumlara dağıtılmış ve vatandaşların çalınabilecek eşyalarını bu kalemlerle işaretlenmesi yoluyla hırsızlık olaylarına karşı önlem alması sağlanmıştır.

Zil Uygulaması, site ve apartmanlardan hırsızlık yapan kişilerin genelde simitçi, tüpçü vb. kılıklarda binalara girdiklerinin tespit edilmesiyle birlikte polis ekipleri de aynı kılığa girerek 33.336 hanenin kapı zillerine basarak yaptıkları uygulamada, ikamet sahiplerinin zillerine basanlara bir şey sormadan veya kapılarına gelen tüpçü, simitçi veya başka esnaftan bir şey istememelerine rağmen kapılarını açtıklarını görülmesi üzerine vatandaşların uyarılarak bilinçlenmesi sağlanmıştır.²⁶⁴

1.6.1.2. Projeden Elde Edilen Sonuç

Proje kapsamında mahallelerde insanların bilinçlenmesiyle, çeşitli suçların ortaya çıktığı çıkarırken polise yardımcı olan kişi sayısının arttığı, yersiz suç korkusunun azaldığı, evden hırsızlıkların önlendiği ve azaldığı gözlemlenmiştir. Nüfusun her yıl hızla artmasına rağmen suç sayısında düşüş yaşanmış, ayak izi uygulamaları sonucu kapıların kapalı olduğu, zil uygulamasıyla tanımadıkları kişilere kapıyı açmadıkları, çıkartma, levha ve afişlerin tüm site ve apartmanlara asıldığı görülmüştür. Apartman ve sitelerde komşuluk ilişkilerinin arttığı, sitelerde veya binalarda şüpheli görülen kişilerle ilgili 155 telefonuna gelen ihbarlarda artış olduğu tespit edilmiştir. Antalya’da vatandaşlarla yapılan anketlerde insanların çoğunun polisin

²⁶⁴ TDPHSU, s.198-202.

verdiği güvenlik hizmetlerinden memnun oldukları görülmüştür. Evden hırsızlık suçunda; 2007 yılının 2006 yılına göre düşüş oranı %-15, 2008 yılının 2007 yılına göre düşüş oranı %31, 2008 yılının 2006 yılına göre düşüş oranı %42 olarak hesaplanmıştır.²⁶⁵ Antalya Emniyet Müdürlüğü Komşu Kollama Projesi dışında Emekli Dostu Antalya projesi, Esnaf Kollama projesi, Kontrol bende projesi, Komşum polis projesi ve Okul polisliği projesi gibi birçok proje gerçekleştirmiş ve tüm projeler sonunda evlerde meydana gelen hırsızlık olaylarında % 42, İşyerinden hırsızlıklar da % 60, Açıkta hırsızlık %14, Kapkaç %52, Yankesicilik%68, Motosiklet hırsızlığında %21, Oto hırsızlığında %60, Otodan hırsızlık da ise %38 oranında azalma olduğu belirlenmiştir.²⁶⁶

1.6.2. Balıkesir Emniyet Müdürlüğü Tarafından Uygulanan Simge Projesi

Suç işlemeye Meyilli Gençlere Meslek Edindirme Eğitimi Projesi (SİMGE), Balıkesir Emniyet Müdürlüğü Toplum Destekli Polislik Büro Amirliği görevlilerinin sorumluluk bölgelerinde yaptıkları incelemelerde bazı internet salonlarında gördükleri olumsuz durumlara ortadan kaldırılabilmesi yönünde çözüm arayışı sonucu yapılması düşünülen bir projedir.

Balıkesir de faaliyet gösteren internet salonu sahiplerinin katılımıyla gerçekleştirilen İnternet Kafe İşletmecileri Eğitim Kursu adıyla 60 saatlik bir eğitim ile boş zamanlarını internet salonlarında geçiren gençlerin suç işlemelerini önlemek için bilinçli işletmecilerin yetiştirilmesine yönelik olarak işletmecilerin sorumluluk üstlenmeleri bilinçlenmeleri sağlanmıştır. Eğitim kapsamında 71 kişi İnternet Kafe İşletmecisi sertifikası almıştır.²⁶⁷ Bu kursun bitimiyle suç işleyen ve suç işlemeye meyilli gençlerin topluma kazandırılmasına yönelik gerekli çalışmalar yapılmasına yönelik karar alınmıştır. Aileler, STK'lar, kamu kurum ve kuruluşları ile gerekli görüşmeler yapılarak gençlerin topluma kazandırılmasında her kesimin sorumlu olduğu düşüncesi öne çıkarılarak SİMGE projesine başlanmıştır.²⁶⁸

²⁶⁵ Kamu Hizmetlerini Geliştirme ve İyileştirme Projeleri, Mülki ve Yerel Yönetimlerde Örnek Uygulamalar, s.45.

²⁶⁶ Feyzullah ARSLAN, "Toplum Destekli Polislik Çalışmaları", **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 87, Yıl 8, s.17.

²⁶⁷ Balıkesir Emniyet Müdürlüğü Toplum Destekli Büro Amirliği, İnternet Kafe İşletmecileri Eğitim Kursu, < http://tdp.balikesir.pol.tr/projeler/internet_cafe.html>, Erişim Tarihi: 30.11.2012.

²⁶⁸ TDPHSU, s.211.

SİMGE Projesinin amacı suç işlemiş veya suç işlemeye meyilli olan 15-20 yaş arasında olan 20 gencin, gerekli mesleki eğitim verilerek kendi işlerini kurmaları veya meslekleriyle ilgili bir yerde çalışmalarını sağlamak böylelikle suç işlemelerine engel olmak ve gençlerin topluma kazandırılmalarıdır.²⁶⁹

Balıkesir Valiliği, İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Balıkesir İş Kurumu Müdürlüğü, Balıkesir Belediyesi, İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Balıkesir İl emniyet Müdürlüğünün işbirliği ile uygulanmaya başlayan proje 10 Aralık 2007 tarihinde başlatılmıştır ve 17 Haziran 2008 tarihinde bitirilmiştir.

Sosyal, Kültürel ve Sportif faaliyetlerle desteklenen eğitim projesi kapsamında Bilgisayar işletmenliği, Bilgisayar Teknik Servis Elemanlığı ve Web Tasarım kursları düzenlenmiş ve kurslarla beraber gençlerin aileleriyle birlikte sorunlarının kaynağı tespit edilmesi için ailelerle sosyal ilişkiler kurulmuştur.²⁷⁰

Bilişim Teknolojileri alanında dünyada verilen ilk eğitim olması bakımından büyük önem arz ettiği belirtilen proje sürecinde daha önce işledikleri suçlar neticesinde yargılamaları devam eden kursiyer gençlerden 3'ünün tutuklanması ve 1 kursiyerin devamsızlık yapması sebebiyle 20 gençten projeyi 16 genç başarıyla sonuçlandırarak sertifikalarını almışlar. Kursu başarıyla bitiren gençlerin kurs sonunda aileleriyle ilişkilerinin düzeldiği suçlardan uzaklaştığı görülmekle birlikte suçları önlemede polisin yanında kurumların, STK'ların, ve toplumun etkili olabileceği belirtilmiştir.²⁷¹

1.6.3. Tunceli Emniyet Müdürlüğü Tarafından Uygulanan Bazı TDP Projeleri

Genellikle terör olaylarıyla gündemden hiç düşmeyen Tunceli'de uyuşturucu madde kullanımı ve uyuşturucu madde bağımlılığı ile mücadele kapsamında Tunç Gibi Sağlam Tunceli Gibi Güvenli Yaşam, projesi kapsamında kent genelinde uyuşturucu madde bağımlısı gençler tespit edilerek gençlerin aileleriyle birlikte gençleri uyuşturucu madde kullanmaya iten sebepler araştırılarak gençleri kötü alışkanlıklardan uzak tutmaya yönelik sosyal, kültürel ve sportif etkinlikler düzenlenerek okula gidenlerin okula devam etmeleri sağlanmış, yardıma muhtaç olanlara gerekli yardımlar yapılmıştır.

²⁶⁹ Balıkesir Emniyet Müdürlüğü Toplum Destekli Büro Amirliği, Simge Projesi, <<http://tdp.balikesir.pol.tr/projeler/simge.html>>, Erişim Tarihi: 30.11.2012.

²⁷⁰ TDPHSU, s.215.

²⁷¹ <http://www.haberler.com/balikesir-polisinden-bir-ilk-daha-haberi/>>, Erişim Tarihi: 30.11.2012

Sokak Dostları Grubu Tunceli’de uyuşturucu madde satan şahıslara karşı mücadele de halkın desteği alınmış ve gençlere uyuşturucu maddelerin Zararlarını öğrenerek bilinçlenmeleri açısından Sağlıklı ve Mutlu Yaşamlar Konferanslar Serisi düzenlenmiştir ve günümüzde olduğu gibi okul çevrelerinde gençlere uyuşturucu madde satan satıcılarla mücadele etmek amacıyla Alo Okul Hattı Okul Polisliği uygulamaları yapılmıştır.²⁷²

Tuncelili çocukların ailelerinden kopmaması, aileleriyle ilişkilerinin gelişmesi çocukların sorunlarına çözüm olabilmek amacıyla Gönüllü Velilik çalışması yapılmış ve Emniyet Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü ve Dershanelerin yaptığı işbirliği ile dersane imkânlarının sağlanması, burs verilmesi gibi yöntemlerle maddi ve manevi yönden yapılan destek sayesinde üniversiteye hazırlanan öğrencilerden 43 tanesinin çeşitli üniversiteleri kazandıkları görülmüştür.

Kentteki yetenekli gençlerin tespit edilerek geleceğin başarılı sporcularının yetişebilmesi için Tunceli Polis Gücü Spor Kulübü kurulmuş ve kulüp çalışması 2005-2006 sezonunda oluşturulan takımın elle ettiği Amatör Lig şampiyonluğu ile başarıyla sonuçlanmıştır.

Tunceli Emniyet Müdürlüğünün yaptığı TDP çalışmaları uyuşturucuyla mücadele, gençlerin eğitimi ve spor faaliyetleriyle sınırlı kalmayıp güvenlik alanında halkın desteğini kazanmak için polis-halk ilişkilerinin geliştirilmesinde, terörle mücadeleye kadar çok sayıda proje ve uygulama yapılmıştır.²⁷³

1.7. Toplum Destekli Polisliğin Yasal Dayanakları

1982 Anayasası’nın Devletin Temel Amaç ve Görevleri’ni düzenleyen 5’inci maddesi, Temel Hak ve Hürriyetlerin Niteliği’ni düzenleyen 12’inci maddesi, Kişinin Dokunulmazlığı, Maddi ve Manevi Varlığı’nı düzenleyen 17’nci maddesinin 17’inci fıkrası, Kişi Hürriyeti ve Güvenliği’ni düzenleyen 19/1 maddesi ve 1982 Anayasası’nın diğer maddelerindeki hükümler ile 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu, 3201 sayılı Emniyet Teşkilâtı Kanunu, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu, 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve Polis Vazife ve

²⁷² Osman ÖZTÜRK, “Huzur ve Güvenlik İçin Halk Desteğinin Önemi ve Tunceli Emniyet Müdürlüğünce Gerçekleştirilen Toplum Destekli Güvenlik Projeleri”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 60, Yıl 5, s.39-40.

²⁷³ ÖZTÜRK, s.40-41.

Salâhiyet Tüzüğü'nün bazı maddelerinde yer alan hükümle Toplum Destekli Polislik Hizmetleri ile ilişkilendirmekle ve bu hizmet esnasında kullanılan yetkilere yasal dayanak olmaktadır.²⁷⁴

Toplum Destekli Polislik Hizmetleri, Kabahatler Kanunu, Kimlik Bildirme Kanunu, Karayolları Trafik Kanunu gibi birçok kanunda yer alan hükümler ile ilişkilendirilse de asıl olarak PVSK' nın Polisin genel görevlerini düzenleyen 1'inci maddesi, Polisin genel emniyet ve önleyici hizmet görevlerini düzenleyen 2'nci maddesi, Toplumsal düzenin sağlanması ile ilgili 11, 12 ve 13'üncü maddeleri, Halkın huzur ve sükûnunun korunması ile ilgili 14'üncü maddesi ve Polisin acil durumlarla ilgili görevlerini düzenleyen 20'nci maddesinde yer alan hükümlere göre yürütülür.²⁷⁵ Ayrıca TDP hizmetlerini verecek personelin görev ve çalışma esaslarını belirlenmesi için 2559 Sayılı PVSK, 3201 Sayılı ETK ve 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununa dayanılarak EGM Toplum Destekli Polislik Hizmetleri Yönetmeliği hazırlanmıştır.²⁷⁶

2. KENT GÜVENLİK YÖNETİM SİSTEMİ (MOBESE) PROJESİ

Devletin zor kullanma tekeli ellerinde bulunduran kolluk kuvvetleri de, bilgi teknolojilerinin sağladığı gelişmelerden yararlanarak bilgi yönetimini kullanmaktadırlar. Son yıllarda Türkiye'de, cadde ve sokakların güvenlik amacıyla kameralarla gözetlenmesi bu anlayışın bir yansımasıdır. Kolluk kuvvetlerinin genel olarak, toplumsal güvenliği sağlamak amacıyla suçların önlenmesi, işlenen suçların aydınlatılması gibi temel görevleri bulunmaktadır. Kameralı gözetleme sistemleri de bu bağlamda, suç işlenmesini azaltma, işlenen suçların aydınlatılmasını artırma ve halka güven verme amaçlarına yönelik olarak kullanılmaktadır.

2.1. MOBESE Tanımı (Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu)

Teknolojinin geliştiği, kentleşmenin hızla devam ettiği günümüz dünyasında insan yaşamını önemli ölçüde etkileyen büyük bir değişim yaşanmaktadır. Değişim sadece bilimde teknolojide değil, bunları kullanan insanları da kapsamıştır. Kentleşmeyle artan suçlara bakıldığında, suçların ve işlenme yöntemlerinin de değiştiği herkes tarafından gözlemlenebilmektedir. Gelişen teknoloji ve artan bilgi birikimini

²⁷⁴ TDPHSU, s.86

²⁷⁵ TDPHSU, s.87.

²⁷⁶ TDPHSU, s.304.

kullanan suçlular ve suç örgütleri, ülkemizde suç ve suçlularla mücadele eden Türk Polis Teşkilatını yöntemlerini değiştirmeye ve gelişen teknolojiyi kullanmaya yöneltmiştir. Kent Güvenlik Yönetim Sistemleri de bu gelişmeler doğrultusunda hazırlanıp uygulamaya konulan bir projedir.

Genellikle cadde ve sokaklarda direklerde bulunan kameralardan ibaret olduğu sanılan, Kent Güvenlik Yönetim Sistemleri (KGYS) de denilen açılımı Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu olan MOBESE, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün çeşitli birimleri tarafından kullanılan görüntülü, çağrılı ve mobil uygulamaların yer aldığı, kablolu ve kablosuz iletişim teknolojilerinin kullanıldığı bir suçla müdahale yöntemidir.

Yapılan klasik tanıma göre MOBESE “Emniyet Genel Müdürlüğü araçları için tasarlanmış iletişim altyapısı olarak GPRS teknolojisini kullanan, yazılım ve mobil donanım birimlerinden oluşan, Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Bilgi Yönetim Sistemlerinin (GIS / MIS) entegrasyonudur.”²⁷⁷

Gelişen teknolojiye uyularak hazırlanmış olan MOBESE, Emniyet Teşkilatının görevlerini yerine getirirken yani kentlerde güvenliği sağlarken daha hızlı ve etkili olmalarını sağlamak amacıyla mevzuata uygun olarak elde edilen görüntü, ses ve konum verilerinin değerlendirilerek bir sonuca ulaşıldığı bir sistemdir.²⁷⁸

2.2. MOBESE'lerin Kuruluş Amacı

Geçmişten günümüze kadar devletler koyduğu kurallara, kanunlara insanların uyup uymadığını kontrol etmek, toplumunun huzurlu ve mutlu bir şekilde yaşamını sağlamak amacıyla ve de istediği bilgileri elde etmek için kullandığı yöntemlerden birisi gözetimdir. Devlet toplumun kontrol altında tutulması için her zaman aynı yöntemler kullanmasa da sürekli toplum gözetlenmiştir. ²⁷⁹Geçmişte devletlerin yaptığı gözetim şekli ve araçları artan bilgi birikimi ve gelişin teknoloji sayesinde artık insanlarla değil cihazlarla yapılır hale gelmiştir. Çeşitli sebeplerle artan suçlarla mücadele eden devlet kontrol ve denetimini artırmakta bunu da toplum üzerinde gözetimini yoğunlaştırarak sağlamaktadır. İnsanlar devlet tarafından çeşitli amaçlarla ve çeşitli yöntemlerle

²⁷⁷ Ömer MAZLUM, “Mobese Uygulamaları”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 107, Yıl 9, s.33.

²⁷⁸ Ahmet KOCABAL, “Cumhuriyet, Türk Polisi ve Bilgi İşlem”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 70, Yıl 6, s.31.

²⁷⁹ Hakan KARAKEHYA, “Gözetim ve Suçla Mücadele”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 58, Sayı 2009-2, s.334., <<http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2009-58-02/AUHF-2009-58-02-karakehya.pdf>>, Erişim Tarihi: 01.04.2013.

izlenmektedir. Devlet hızla gelişen teknoloji sayesinde ülkesinin iç ve dış güvenliğini sağlamada ve suçla mücadelede yeni yöntemler kullanmaya yönelmiştir. Bununla birlikte toplumun huzur ve güvenliği için gözetim alanında da teknolojinin sağladığı imkânlardan faydalanmaktadır.²⁸⁰

Çağımızın bilgi ve teknoloji çağı olması sebebiyle artık devletler özellikle kentlerde emniyet ve asayiş sağlamaya için yaptığı gözetimi de çağa uygun hale getirerek elektronikleştirilmiş ve ülkemizde devlet MOBESE (Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu) denilen çeşitli özellikleri olan cihazlar ile gözetim yapmaya başlamış, kentlerde yaşanan bazı sorunları çözmede kendine teknolojik bir yöntem seçmiştir.

Polisin yasal güç kullanımı ve iş yükünü azaltması hedeflenerek uygulamaya konan Mobeseler ile EGM aynı zamanda güvenliğin sağlanmasında anti demokratik polis uygulamaları tartışmalarını azaltmayı planlamaktadır.²⁸¹

EGM'nin 2012 yılı Performans Programında KGYS ile suçların önlenmesi, işlenen suçların tespiti edilerek faillerinin yakalanması, kentlerde gerçekleşen veya gerçekleşebilecek olaylara polislerin daha hızlı ve etkin müdahale edebilmesi, daha verimli hizmet sunulması, trafik düzenlenerek kazaların en aza indirgenmesi, çalıntı ve aranan araçların en kısa sürede yakalanması, emniyet hizmetlerinin şeffaflaşması, toplumun polise olan güveninin pekişmesi ve halkın güvenliğini maksimum düzeye çıkarılması amaçlanmaktadır.²⁸²

Ülkemizde kentleşmeyle birlikte kentlerde suç oranlarının artması, kentlerde yaşayan insanların güvenliğe ihtiyacını da arttırmıştır. Kentlerde insanların huzur içinde yaşayabilmesi için devlet, 1982 Anayasası'nın 19. maddesinde tüm vatandaşlarına tanıdığı Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını korumak ve ortaya çıkan güvenlik ihtiyacını karşılamak zorundadır.

Önder, mevzuatımızda da yer alan alan güvenlik hakkında bahseder ve MOBESE sistemlerinin kentlerde güvenliği sağlamak için teknolojik imkânlardan

²⁸⁰ KARAKEHYA, s.320-324.

²⁸¹ Emniyet Genel Müdürlüğü, Stratejik Plan 2009-2013, S.59, http://www.egm.gov.tr/Documents/emniyet_genel_mudurlugu_Stratejik_Plan.pdf, Erişim Tarihi: 01.06.2013.

²⁸² Emniyet Genel Müdürlüğü, 2012 Yılı Performans Programı, s.22.,< <http://www.memurlar.net/common/news/documents/216578/performans2012.pdf>>, Erişim Tarihi: 01.02.2013.

yararlanılarak kurulduğunu belirtir.²⁸³ Çapar, Türkiye de son yıllarda kurulan ve MOBESE olarak adlandırılan kameralı gözetleme sistemlerinin 1990'lı yıllarda kolluk kuvvetlerinin suçları önleyerek veya işlenen suçların aydınlatılarak halka güven verilmesi amacıyla Birleşik Krallıkta yaygın hale geldiğine değinir.²⁸⁴

Tüm insanlığın yaşamını etkileyen suçlarla mücadele etmek ve adaletin sağlanması için emniyet ve asayiş hizmetlerinin verilmesi kaçınılmazdır. Toplumların huzur ve mutluluğunun sağlanmasında emniyet ve asayiş hizmetlerinin öneminin yanında bu hizmetleri veren birimlerin görevlerini hızlı ve etkili biçimde vermeleri günümüzün değişmez gerçeği haline gelmiştir. Ülkemizde kentlerde güvenliği sağlamakla görevli Emniyet Teşkilatı güvenlik hizmetlerini topluma hizmet verirken ve görevlerini yerine getirirken değişen koşullar yanında bilgi ve becerileriyle kullandığı yöntemlerini de değiştirmek zorundadır. Bu açıdan bakıldığında polisin etkili ve hızlı bir şekilde çalışabilmesini sağlayan MOBESE sistemleri emniyet ve asayiş hizmetlerinin yürütülmesinde bir araç ve kılavuz olarak çağın gereklerine uygun biçimde tasarlanmıştır.²⁸⁵

2.3. Dünyada ve Türkiye’de MOBESELER

Dünyada MOBESE kullanımı ilk kez 1942 kapalı devre güvenlik kamerası şeklinde de Alman Ordusu tarafından üretilen V2 füzelerinin denemeleri sırasında teknik hataları yakından görmek amacıyla kullanılmıştır. Güvenlik kameralarının daha sonraki yıllarda İngiltere’de ilk kez kamusal alanların gözetlenmesi amacıyla 1956 yılında Kraliçe’nin geçit töreninde kullanıldığı bilinmektedir. Günümüz MOBESE’lerinin bir bileşeni olan plaka tanıma sistemleri ise yine İngiltere de İngiliz Polisi Bilimsel Araştırmalar Merkezi tarafından 1976 yılında icat edilmiş ve ilk prototip 1979 yılında geliştirilmiş ve plaka tanıma sistemi sayesinde ilk çalıntı araç 1981 yılında yakalanmıştır.²⁸⁶

²⁸³ Fahrettin ÖNDER, **Kentli Hakları ve Yerel Siyaset-II**, Sayı 30, 2008, s.65, <<http://www.yerelsiyaset.com/pdf/haziran2008/12.pdf>>, Erişim Tarihi: 07.10.2012.

²⁸⁴ Selim ÇAPAR, “Kameralı Gözetlemede Toplum Destekli Yaklaşım”, İdarecinin Sesi Dergisi, Sayı 142, 2010, s.142.

²⁸⁵ Erin ÇOBAN, “Ülkemizin Modern Bilgi ve Konsepti Mobese”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 47, Yıl 4, s.36.

²⁸⁶ MAZLUM, s.34.

20. yüzyılda Birleşik krallıkta otopark, alış veriş merkezleri, bankalar ve mağazalar gibi yerlerde sıkça kullanılan kapalı devre televizyon kamerası toplum yaşamının bir parçası haline gelmekle birlikte, kameralı gözetlemenin verilmesi zorunlu bir hizmet olduğu yönünde görüşlerde mevcuttur. Kameralı gözetlemenin 20.yüzyılda suçların önlenmesi amacıyla başlatılan uygulama olduğu yönündeki görüşlerle birlikte suçları başka alanlara kaydıran bir uygulama olduğunu savunan görüşlerde bulunmaktadır. Suçların önlenmesi, işlenen suçların faillerinin yakalanabilmesi amacıyla kurulan kameralı gözetleme sistemlerinin Birleşik Krallıkta yaygınlaşması ise İçişleri Bakanlığı tarafından 1992-1997 yılları arasında yapılan yardımlarla ve ileriki dönemler için ayrılan kaynaklarla sağlandığı söylenebilmektedir.²⁸⁷

Türkiye nüfusu Avrupa ülkelerine göre hızlı artan, işsizlik oranının Avrupa'nın çoğu ülkesine göre fazla olan bir ülkedir. Ayrıca ülkemizde insanları suç işlemeye yöneltten nedenler kıyaslanan ülkelere göre fazladır ve neticesinde suç işleyen kişilerin ve de suç çeşitlerinin hızlı bir şekilde artmaktadır. Ülkemizde görülen bu olumsuzlar, devleti, son zamanlarda basın ve yayın organlarında neredeyse adı her gün duyulan MOBESE sistemlerine ihtiyaç duyar hale getirmiştir.

KGYS özünde polis araçlarının dijital harita üzerinden canlı olarak izlendiği, görevli personelin merkezle ve amirleriyle her türlü iletişimini sağladığı, veri tabanındaki bilgilerin tüm polis ekiplerince aktif olarak kullanılabildiği, suç işlenebilecek ortamların dijital kameralarla izlendiği ve görüntü ses ve konum verilerinin merkeze aktarıldığı bir sistemdir.²⁸⁸

Türkiye’de ilk Mobese uygulamaları 10 Nisan 2001 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Dairesi Başkanlığı’nın katkılarıyla Diyarbakır İl Emniyet Müdürlüğü tarafından trafikte araç takibi ve suç analizi uygulaması yapmak amacıyla kullanılmıştır. Günümüzde il merkezlerinin tamamına yakınında ve birçok ilçede kurulu olan halkın huzur ve güvenli bir şekilde yaşayabilmesi açısından günden güne önem kazanan MOBESE sistemleri Diyarbakır ili ile birlikte 2005 yılına kadar Antalya, Mersin ve Ankara illerinde uygulanmıştır ve MOBESE’lerin en kapsamlı şekli 10 Nisan 2005 tarihinde İstanbul da kullanılmaya başlanmıştır.²⁸⁹

²⁸⁷ Selim ÇAPAR, “Mobese Kameraları “Sihirli Değnek” Midir?”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı 458, Mart 2008, s.190-191.

²⁸⁸ BİÇAK, s.303

²⁸⁹ ÇOBAN, s.36-37.

Tablo 4.6: MOBESE'nin Ortaya Çıkışı ve Uygulamada Yaygınlaşma Süreci

Diyarbakır Araç Takip Sistemi	2002	İlk Uygulama Diyarbakır'da 2002 yılında 100 araçla, Araç Takip Sistemi şeklinde başlamıştır.
İstanbul MOBESE Projesinin Hayata Geçirilmesi	2005	Bu yapı İstanbul İlinde İl Özel İdaresinin katkıları ile genişletilmiş ve Bünyesinde 12 alt sistemi barındıran İstanbul MOBESE projesi ismi ile hayata geçirilmiştir.
Mobil Uygulamalar MAKAM OLURU	15.07.2005	İstanbul MOBESE projesinden elde edilen deneyimler ışığında, mobil uygulamaların kurulma çalışmalarını koordine görevi Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığına verilmiştir.
Standart Çalışmalarının Bitirilmesi	2006	Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı bünyesindeki teknik ekip, İstanbul MOBESE projesini incelemiş ve yeni dönemde Teşkilatımızın MOBESE projelerindeki standartları belirlemiştir.
MOBESE Standartlarının Yayınlanması	12.04.2006	Tüm İllere yaygınlaştırılacak olan MOBESE projesinin tanımı yapılmış ve Üst seviye amaçları belirlenmiştir. Alt Sistemler sadeleştirilmiş ve yerel kaynağa sahip illere öncelik verileceği belirtilmiştir.
MOBESE Talepleri İçeriği Makam Oluru	20.04.2006	MOBESE projelerinde izlenecek yöntem ve yerel kaynağa sahip illere öncelik verileceğine dair yazı gönderilmiştir.
MOBESE Keşif Çalışmaları Başlanması	2006	MOBESE projesi taleplerini, teknik açıdan yerinde incelemek üzere yerinde inceleme çalışmalarına başlanmıştır.
MOBESE Frekans Tahsis	24.08.2006	MOBESE projesinde kullanılmak üzere Telekomünikasyon Kurumu tarafından 5 yıllığına EGM ye frekans tahsis edilmiştir.
MOBESE Tip Şartname Hazırlama Komisyonu	Ekim 2006	Standart Teknik Gereklilikler Dokümanı kapsamında yapılan çalışmalar ile her birimin ayrı ayrı teknoloji ve sistemler kullanmamaları için Tip Şartname hazırlanmıştır.
MOBESE Tip Şartnamenin Talep eden İllere Yollanması	12.10.2006	Hazırlanan MOBESE Tip Şartnamesi proje talebi olan illere gönderilmiştir.
MOBESE Tip Şartnamenin 29 İle Yollanması	11.01.2007	İlgili Komisyonca Hazırlanan MOBESE Tip Şartname güncellemesi proje talebi olan 29 ile gönderilmiştir.
MOBESE Tip Şartnamenin 81 İl Valiliğine Yollanması	07.02.2007 18.06.2007 11.10.2007	İlgili Komisyonca Hazırlanan MOBESE Tip Şartname ve güncellemesi proje talebi olan 81 İl Valiliğine gönderilmiştir.

Kaynak: Türk İdare Dergisi, Mart 2008, Sayı:458, s.174-175.

Bilinen adıyla MOBESE resmi literatürdeki adıyla KGYS projeleri²⁹⁰ Kasım 2011 itibariyle Kocaeli ili dışında 80 il, 35 ilçede tamamlanmış ve 21 büyük ilçede proje aşamasında olan KGYS çalışmaları, 2007 yılından itibaren 148 milyon 193 bin Türk Lirası genel bütçeden karşılanmak üzere, İl Özel İdareleri ve yerel bütçelerden yapılan harcamalar ile toplam 300 milyon Türk Lirasına mal olmuştur.²⁹¹

²⁹⁰ Muharrem CANBOLAT, "KGYS Çalışmaları", **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 125, Yıl 11, s.34.

²⁹¹ İdris Naim ŞAHİN, İçişleri Bakanı Sayın İdris Naim Şahin'in 04.11.2011 Tarihinde TBMM Plan Ve Bütçe Komisyonunda, İçişleri Bakanlığı Ve Bağlı Kuruluşların Bütçe Görüşmelerinde Yaptığı Konuşma, < http://www.icisleri.gov.tr/default.icisleri_2.aspx?id=6983 >, Erişim Tarihi:11.11.2012.

2.4. MOBESE Projesinin Hedefleri

Polisin son zamanlarda sıklıkla kullandığı teknoloji çağının ürünü olan MOBESE projesi ile suç işlemeye meyilli kişilerin suç işleme niyetlerinin ortadan kaldırılması yoluyla suçların önlenmesi ve böylelikle suç sayılarının azaltılması, sağlık ve güvenlik gibi önemli kamu hizmetlerini veren birimlerin hizmet sunumu esnasında karşılaşılabilecekleri problemlerin önceden tahmin edilip, problemlerin ortaya çıkmadan önlenmesi veya çözülebilmesine yönelik yöntemlerin geliştirilmesi, devletin sunduğu çeşitli hizmetlerin güvenlik hizmetleri ile uyumlu hale getirilerek bu hizmetlerin en iyi şekilde verilmesini sağlamak, önem arz eden kamu hizmetlerini veren birimlere bilgi birikimi yapmaları sağlama ve mesleki tecrübe kazandırarak bu kazanımlardan ile insanların daha iyi kamu hizmeti almalarının sağlanması, maliyetlerin ve zaman kayıplarının önlenmesi ile tüm kamu hizmetlerinin etkinliğini arttırmak ve de elektronik devlete geçişin hızlı ve kolay olabilmesi için uygun alt yapının oluşumunu sağlamak hedeflenmektedir.²⁹²

2.5. MOBESE Projesini Oluşturan Bazı Alt Sistemler

2.5.1. Komuta Kontrol Merkezi

155 ihbarlarının yapıldığı, telsiz muhaberesinin sağlandığı Emniyet Teşkilatı personeline haber merkezi olarak da bilinen aynı zamanda ilçelerde de bulunan Komuta Kontrol Merkezi, bir şehrin emniyet ve asayişinin sağlanmasında polis için gerekli olan tüm bilgilerin toplandığı, olayın olduğu adrese göre şehirde görev yapan tüm emniyet personelinin yönlendirilebildiği ve itfaiye sağlık gibi önemli kamu hizmeti veren birimlerle de sürekli bağlantılı olarak çalışan bir birimdir.²⁹³

Polisin kentlerde gerçekleşen olaylara müdahale etmesinde daha hızlı olmasını sağlayan, suçların işlenmeden engellenebilmesinde önemli bir işlevi olan ve MOBESE'nin merkezi olan KKM, MOBESE'yi oluşturan tüm alt sistemlerden alınan ses, görüntü ve mesaj gibi verilerin toplanıp değerlendirilerek ilgili polis birimlerine gönderilerek gerekli olduğunda polis ekiplerinin yönlendirilebildiği yönetim

²⁹² ÇOBAN, s.37.

²⁹³ İEM, MOBESE, <http://mobese.iem.gov.tr/kkm.html>, Erişim Tarihi: 10.10.2012.

birimidir.²⁹⁴ Mobese kameralarının tümünün izlenebildiği yer olan KKM, aynı şekilde tüm telsiz muhaberesinin dinlenebildiği ve 155 ihbarlarının geldiği yerdir.

2.5.2. Nezarethane İyileştirme ve Kontrol Sistemi (N.İ.K.S.)

NİKS, çeşitli sebeplerle adli makamlarca verilen talimatlar gereği nezarethanelere konulan şahısların giriş çıkış saatleri, güvenliği ve emniyet mensupları hakkında öne sürülen işkence iddialarının önüne geçmek ve soruşturmaların sağlıklı bir şekilde yürütülmesi açısından ve yabancı ülkelerin ülkemiz ile ilgili eleştirilerinin önüne geçmek veya devlet itibarının zedelenmesini önlemek amacıyla nezarethanelerin sürekli olarak kamera ile görüntülerinin alınması ve elde edilen görüntülerin saklanması ve bu görüntülerin MOBESE merkezlerinden veya Polnet üzerinden izlenebilmesi sağlamaktadır.²⁹⁵

İşlediği herhangi bir suç dolayısıyla nezarethanelere giren ve burada rahatsızlanarak hayatını kaybeden şahısların polisi zor durumda bıraktığı genel olarak bilinmektedir. Bu tip olayların geçmişte olduğu gibi gelecekte de olması muhtemeldir ve Nezarethane İyileştirme ve Kontrol Sistemi'nin bulunduğu yerlerde polisin bu tip olaylar nedeniyle yaşadığı sıkıntılar büyük ölçüde giderilmiş olacaktır.

2.5.3. Araç Takip Sistemi (ATS)

GPS (Global Position System) olarak bilinen teknoloji temel olarak bir uydu aracılığı ile araçlardaki bilgilerin bir merkezde toplanmasını ve merkezde toplanan bilgilerin internet üzerinden ilgili birimlere iletilmesini sağlar. ATS araçların takip edilip sayısal haritalar üzerinde konumlarının tespit edilebilmelerini ve kontrol edilebilmelerini sağlayan sistemdir. Bu sistem ile polis birimlerinin araçlarının denetimi ve yönlendirmesi sağlanmakla birlikte araçların seyir halinde olduğu güzergâhların tespitinden aracın hareket halinde olduğu veya mola verdiği süreler kadar ayrıntılı bilgiler elde edilebilmektedir.²⁹⁶ Ayrıca büyük şehirlerde gerçekleşen olaylarda polis ekiplerinin bilmediği cadde veya sokaklardaki olay yerine ulaşmasında da kullanılan bir sistemdir.

²⁹⁴ MAZLUM, s.33.

²⁹⁵ <http://mobese.iem.gov.tr/niks.html>, Erişim Tarihi: 11.10.2012

²⁹⁶ MAZLUM, s.33.

2.5.4. Plaka Algılama Sistemi (P.A.S.)

MOBESE'nin Plaka Algılama Sistemi sürekli olarak trafikte bulunan araçların görüntülenmesi yoluyla, araçların plakaları ile araçlarla ilgili çeşitli bilgilerin elde edilmesi veya model, marka ve renkleri bilinen araçların çalıntı olup olmadıkları, değişik nedenlerle üzerlerinde yakalama olan ve de herhangi bir suça karışan araçların tespit edilip yakalanmasını sağlar. Ayrıca bu sistem trafik ile ilgili araç sayısı, araç türleri gibi çeşitli istatistiksel bilgilere ulaşılmasını da sağlamaktadır.²⁹⁷ Araba hırsızlığı yapan veya trafikte kural ihlali yapanların yakalanmasını sağlayan bu sistem trafiğin teknoloji yoluyla düzenlenmesi konusunda polise büyük başarılı sonuçlar elde ettirmiştir.

2.5.5. Bölge Görüntüleme Sistemi (BGS)

BGS kentlerde caddelere, sokaklara, insanların yoğun olarak bulunduğu yerlere, trafiğin yoğun olduğu güzergâhlara veya kentin diğer önemli noktalarına yerleştirilen kameralar ile bölgenin sürekli olarak görüntülenerek şüpheli şahısların, şüpheli araçların, suçluların izlenmesinde ve suçların işlenmeden önlenmesinde kullanılan bir sistemdir. Kameralar sayesinde alınan görüntülerin bir merkeze gönderilip kaydedilmesi şeklinde çalışarak işlenen suçların faillerinin yakalanmasında ve herhangi bir olaya karışan kişilerin kimliklerinin tespitinde kolaylık sağlayan bu sistem caydırıcı etkisi ile polis birimlerine suçların önlenmesinde büyük fayda sağlamaktadır.²⁹⁸

2.5.6. Mobil Araç Sorgulama Sistemi (M.A.S.)

2005 yılında polis araçlarına konulan bilgisayarlar ile kullanılmaya başlanan bu sistem yılının 2008 Mart ayından itibaren el bilgisayarlarının kullanıma sunulmasıyla geliştirilmiştir. M.A.S, haklarında yakalama bulunan şahıs ve araçlarla ilgili bilgilerin bir havuzda toplanmasını sağlayan bir bileşendir. Bu sistem ile görevli motorize ve yaya ekipler çok kısa bir zamanda sokakta karşılaştıkları insanların GBT, araç sorgusu ve adres sorgusu yapabilmektedirler. Sistemden yapılan sorgulama sayıları tespit edilerek bazı istatistiksel verilerin elde edilmesinde de faydalanılmaktadır.²⁹⁹ Sağladığı bu fayda ile birlikte Mobil Araç Sisteminin kullanılmasıyla herhangi bir nedenle polis tarafından

²⁹⁷ MAZLUM, s.33.

²⁹⁸ <http://mobese.iem.gov.tr/bgs.html>, Erişim Tarihi: 10.10.2012

²⁹⁹ <http://mobese.iem.gov.tr/mas.html>, Erişim Tarihi: 11.10.2012

aranan şahısların veya araçların ketlerde dolaşması engellenmiş olmakla birlikte herhangi bir suçla ilgi ve alakası olmasın veya masum vatandaşların mağdur olmadan hızlı bir şekilde sorgulamaları da yapılabilir.

2.5.7. Kırmızı Işık ve Hız İhlal Sistemi

Trafikte seyir halinde olan sürücülerin kırmızı ışıkta geçtiklerinde ve yollarda yapmaları gereken maksimum hız limitlerini aştıklarında araçların plakalarına 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu hükümlerine göre ceza yazılması şeklinde işleyen bir sistemdir. Bu sistem ile amaçlanan trafikte kaza sayısının ve trafik yoğunluğunun azalmasını sağlamaktır.³⁰⁰ Bu sistem trafik ışıklarının bulunduğu kavşaklarda bulunan kameralar çalışmaktadır ve sadece kırmızı ışıkta geçen araçları değil kırmızı ışıkta beklerken yaya geçidini ihlal eden araçların da tespit edilmesini sağlamaktadır.

2.5.8. Mobil Operasyon Yönetim Merkezi (MO.YÖN.)

Mobil Operasyon Yönetim Merkezi gerçekleşen herhangi bir olayda, kriz anında veya ilgili şehre yerli, yabancı devlet görevlilerinin geldiği zamanlarda ve de şehirlerde düzenlenen önemli katılımcıların bulunduğu toplantı, konferans gibi durumlarda emniyet ve asayişin çok daha hızlı ve kolay şekilde sağlanabilmesi açısından uygulamaya konulmuştur. MO.YÖN uydu ve kablosuz bir biçimde MOBESE merkezi ile iletişim kurabilecek şekilde ve de MOBESE projesinin diğer bileşenlerinin de içinde yer alabileceği kamyon gibi büyük araçlar içerisine yerleştirilerek gezici olarak tasarlanmaktadır ve İlk defa İstanbul Emniyet Müdürlüğünde uygulanmıştır.³⁰¹ Bu alt sistemin uygulanması toplumsal olaylarda, önemli kongre veya konferans toplantılarda alınacak güvenlik önlemlerinin ve polisin ortaya çıkacak bir olayda etkin bir şekilde görev yapmasını sağlama bakımından önemli olacaktır.

2.5.9. Diğer Alt Sistemler

Kent Güvenlik Yönetim Sistemlerinin yani MOBESE'lerin polis birimleri arasında evrak alış verişini sağlayan Karınca Evrak Transfer Sistemi ile Asayiş Otomasyon Sistemi, Mobil Polis Karakol Ünitesi, Polis Merkezleri Bilgisayar Ağı gibi çeşitli işlemleri gerçekleştirmeye yarayan günün teknolojisine uygun olarak

³⁰⁰ MAZLUM, s.34.

³⁰¹ <http://mobese.iem.gov.tr/moym.html>

oluşturulmuş alt sistemleri de bulunmaktadır.³⁰² Yine bu sistemlerde kamuda kırtasiyeciliği azaltarak, iş ve işlemlerin en kısa zamanda yapılması gibi yönleriyle dikkat çeken uygulamalardır.

2.6. MOBESE'lerin Faydaları

Suçlulara veya suç işleme niyetinde olan kişilere gözlemlendiği hissi vermek gibi caydırıcı özelliği olan MOBESE Sistemleri ülkemizde kurulduğu 2001 yılından bugüne kadar birçok suçun aydınlatılmasında, çok sayıda suçlunun yakalanmasında, kentlerde örgütlenen çeşitli suç şebekelerinin çökertilmesinde Polis Teşkilatının büyük başarılar elde etmesini sağlamıştır.

Ülkemizin en kalabalık kenti olan İstanbul da Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu'nun hizmete girdiği 2005 yılından 2007 yılına kadar MOBESE kameraları ile gerçekleşen 1633 olay sonucu aranan 2 bin 8 kişinin ve 11 bin 547 çalıntı aracın tespit edilip yakalanması, 768 trafik kazasının tespit edilmesi, korsan CD ve DVD satan 563 kişinin yakalanması ve de 139 yasadışı gösterinin tespit edilmesi hiç şüphesiz bu kameraların kent güvenliğini sağlamada etkili olduğunu ortaya koymaktadır.³⁰³

Terör olaylarının yoğun olarak yaşandığı kentlerde insanların sokağa çıkmaya cesaret edemediği zamanlarda polis kentlerde güvenliği MOBESE kameralarıyla sağlamaya başlamıştır. Hakkâri gibi güvenlik kuvvetlerinin işini zorlaştıran terör olaylarının sıklıkla yaşandığı bir kentte son zamanlarda yol kesme eylemleriyle, polis memurlarının şehit edilmesi gibi eylemlerle adını sıklıkla duyurmaya çalışan terör örgütü üyelerinin yakalanması ve terör örgütü yandaşlarının düzenlediği izinsiz gösterilerde kimliklerinin tespit edilmesini ve bu tür olaylara güvenlik kuvvetlerinin anında müdahale etmesini sağlayan MOBESE kameraları terör örgütü ve yandaşlarının korkulu rüyası haline gelmiştir.³⁰⁴

MOBESE kameralar Türkiye'nin en kalabalık olan İzmir kentinde faaliyete geçtiği tarih olan 25 Mayıs 2012 den, ekim ayına kadar olan kısa bir sürede trafik

³⁰² ÇOBAN, s.37.

³⁰³ Milliyet, Şükran PAKKAN, "Mobese Sistemi İstanbul'a Yaradı, Kameralarla 2 Bin Suçlu Yakalandı", <<http://www.milliyet.com.tr/2007/03/26/yasam/yas04.html>>, Erişim Tarihi:12.12.2012.

³⁰⁴ <http://www.haberler.com/hakkari-de-guvenlik-mobese-kameralar-ile-4091810-haberi/>>, Erişim Tarihi: 12.12.2012

kazası, gasp, hırsızlık ve cinayet gibi birçok suçun yer aldığı 221 olayın aydınlatılmasını sağlamıştır. MOBESE kameralarının kaydettiği ilginç kaza görüntülerinin vatandaşlar tarafından izlenmesi ise özellikle trafik kazalarıyla ilgili olarak araç sürücülerinin ve yayaların trafikte yaptığı en ufak hataların sebep olduğu kazaları göstererek insanların yaşanan kazalardan ders almasını sağlaması kameraların önemini ön plana çıkarmıştır.³⁰⁵

Turizmin başkenti olarak adlandırılan Antalya da güvenli bir şehir oluşturmak amacıyla kurulan KGYS'nin uygulanmaya başladığı 2008 yılından itibaren kentin çeşitli noktalarına yerleştirilen çok sayıda hareketli ve sabit kamera ile izlenmeye başlanmasından itibaren çok sayıda suça müdahale edilmiş, yine çok sayıda suç oluşmadan önlenmiştir. 2010 yılına kadar kameralardan elde edilen görüntüler sayesinde 510 olay aydınlatılarak, araç takip sistemiyle suça karışmış çok sayıda araç tespit edilerek yakalanmıştır. Sıkı bir şekilde izlenen ve denetlenen Antalya'da KGYS yani MOBESE'lerin caydırıcı özelliği sayesinde suç oranlarında yüzde 79 oranında bir düşüş yaşanmıştır.³⁰⁶

Sivas şehir merkezinde ise gündüz vakti bir apartmandan hırsızlık yapan çete MOBESE kameralarının çektiği görüntüler sayesinde çökertilmiştir. Hırsızlık çetesinin bir apartmandan çaldıkları kasayı bir araca yükleyip kaçtıkları güzergâhların kameraya yansması sonucu, çok sayıda sabıka ve suç kaydı bulunan 4 hırsızdan 3'ü tutuklanmıştır.³⁰⁷ Yani MOBESE'ler hırsızlık, kapkaç, dolandırıcılık ve cinayet gibi cadde ve sokaklarda işlenen birçok suçun aydınlatılmasını sağlayıp faillerinin yakalanmasında, suç işlemeye meyilli olan insanlar üzerindeki caydırıcı olma özelliğine kadar birçok konuda topluma ve de Polis Teşkilatına yarar sağlamaktadır.

2.7. MOBESE'lere Yönelik Yapılan Eleştiriler

Mobese, yani kameralar eşliğinde izlenmek ya da kontrol altında tutulmak, güvenlik için önemli-olumlu sonuçlar doğursa da insan hakları açısından da sıkıntılı bir durum yaratmaktadır. Bu nedenle de eleştirilere konu olmaktadır.

³⁰⁵ <http://www.haberler.com/izmir-de-mobese-sayesinde-221-olay-aydinlatildi-4021256haberi/>>, Erişim Tarihi:12.12.2012

³⁰⁶ <http://www.yenisafak.com.tr/YurtHaberler/?i=238652>>, Erişim Tarihi:12.12.2012

³⁰⁷ <http://www.haberajans.com/gunduz-hirsizlik-yapan-cete-mobese-sayesinde-cokertildi-haberi-132219.html>>, Erişim Tarihi:12.12.2012

Mobese uygulamaları, J. Bentham'ın ünlü Panoptikon teorisini akla getirmektedir.

Panoptikon 1785 yılında tasarlamış olduğu hapisane inşa modelidir. Tasarımın konsepti gözetlemeye izin verir. Bütünü(pan-) gözlemlemek(-opticon) anlamına gelen bu tasarım, birkaç katlık tek odalı hücrelerden oluşan bir halka üzerine kurulmuştur. Her hücre bu halkanın iç kısmına açıktı ve halkanın dış cephesindeki duvarda birer pencere vardır. Halkanın ortasında mahpuslardan tamamen saklanmış konumdaki gözlemcilerin kaldığı bir nöbet kulesi yer almaktadır. Panoptikon'un temelinde yatan ilke, tek odalı hücrenin içindeki sakine saklanacak hiçbir yer bırakmaması, buna karşılık dış cephedeki duvarın penceresinden gelen dış ışığın kuledeki nöbetçilere mahpusun her hareketinin bir silüetini izleme olanağını sağlamasıdır. Bentham'ın yaklaşımına göre, *gözlemlenen her yanlış davranışının ceza getireceğini bilen, ama davranışlarının aslında ne zaman gözlemlendiğini bilmeyen mahpusun, aklını başına toplayarak her zaman izleniyormuşçasına davranmaktan başka seçeneği yoktur. Böylece mahkûm bizzat kendi hareketlerini kollamak durumunda kalacaktır.*

Bentham, Panoptikon'u; "Bir üst aklın, gücü elde etmesinin yeni bir modeli" olarak ifade etmiştir.³⁰⁸

KGYS projesi kapsamında cadde ve sokaklara yerleştirilen kameralarla ilgili olarak, bu kameraların insanların cadde ve sokaklarda kendilerini devamlı izleyerek görüntülerini kaydeden kameraların olduğunu bilmelerinin insanların psikolojik olarak rahat hareket etmelerini engellediği ve bu yüzden ruhsal durumlarının bozulabileceği ve bununla toplumsal gelişimin önünde bir engel teşkil ettiği ifade edilmektedir. Toplumsal gelişimin özgür bireylerle sağlanabilmesi açısından bu uygulamalara bir sınırlama getirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Kameraların kaydettiği görüntülerin nasıl saklandığı, kimler tarafından izlendiği ve bu görüntülerin ne zaman imha edildiği gibi sorulara cevap aranmakta ve demokratik toplumlarda insanların cadde ve sokaklarda sürekli görüntülenmesinin bir sınırı olmasının ve de bu işlemin bir kanuna dayandırılmasının gerektiği savunulmaktadır.³⁰⁹

Teknolojinin etkinliğinin arttığı günümüzde İnsanların Cadde ve sokaklardaki görüntülerinin kaydedilmesi şeklinde çalışan, MOBESE adı altında faaliyet gösteren Bölge Görüntüleme sistemlerinin kentlerde güvenliği sağlamakla görevli birimlerce kullanılması doğal karşılanmakla birlikte bu sistemlerin keyfi kullanımının, kişisel verilerin kullanımı ve özel hayatın gizliliğinin ihlali gibi hukuksuzluklara sebep

³⁰⁸ www.wikipedia, E.T.12.12.2013.

³⁰⁹ KARAKEHYA, s.325-327.

olacağı da belirtilmektedir.³¹⁰ MOBESE kameraları ile yapılan kayıt işlemlerini Anayasa’da düzenlenen özel hayatın gizliliğine müdahale niteliği taşıyabileceği ve Anayasa’nın 13. maddesi gereği temel hak ve hürriyetlerin kanunla sınırlanabileceğinin öngörülmesi buna rağmen MOBESE ile ilgili herhangi bir kanun, yönetmelik ve genelgenin bulunmadığı bu yönüyle sistemlerle ilgili kanuni düzenlemenin yapılmasının gerekliliği belirtilmektedir.³¹¹ Yapılan eleştirileri dikkatle değerlendiren Emniyet Genel Müdürlüğü MOBESE’lerle ilgili en kısa zamanda bir yönetmeliğin çıkarılması konusunda çalışma başlatmıştır.

Türk Polis Hukukunda MOBESE kameraları çevrenin görüntülenip görüntülerin kaydedilmesi ile ilgili herhangi bir düzenleme bulunmayıp toplumu tehdit eden ve hızla artan suçlara karşı Polis Teşkilatınca suçların önlemesi amacıyla bu uygulamalara son zamanlarda sıklıkla rastlanılmaktadır.³¹² Kanuni olarak bir düzenleme olmasa da şehirlerin giriş çıkışlarına şehirlerin Mobese kameralarıyla gözetlendiği yönünde bilgilendirme yazılarının bulunması, Mobese sisteminin bulunduğu bölümlerde çok sayıda personelin çalışması ve sistemde kayıtlı görüntü ve bilgilerin her polis tarafından ulaşılamaması, kayıtların bir komisyon tarafından incelenebiliyor olması sisteme konulan bazı önlemlerdir.

Cadde ve sokakların kamusal alan olması ve kamusal alanda kamu düzenini sağlama görevinin polise verilmiş olması, her sokak ve caddeye polis yerleştirmenin imkânsızlığı ve zamanla kentlerde artan suçlarla mücadele Mobese Kameralarına ihtiyaç duyulmasının sebeplerinden bazılarıdır. Mobese kameralarının insanların güvenliğini sağlamak amacıyla kullanılıyor olması ve bu kameraların olmaması durumunda cadde ve sokaklarda yaşanacak güvenlik sorunlarının insanların normal hayatlarını etkileyeceği kaçınılmaz bir gerçektir. Kameraların insanların evlerini gözetlemediği gerçekleri ve çok sayıda insanın bir arada bulunduğu yerlerde özel hayatın olmasının imkânsızlığı göz önünde bulundurulacak olursa Mobese

³¹⁰ Özgür ERALP, “Şu Mobese Dedikleri”, **Ankara Barosu Bilişim ve Hukuk Dergisi**, Sayı 1, Yıl 2006, s.41., <<http://www.ankarabarusu.org.tr/Siteler/1944-2010/Dergiler/BilisimveHukukDergisi/2006-1.pdf>>, Erişim Tarihi: 12.12.2012

³¹¹ ERYILMAZ, s.96.

³¹² Feridun YENİSEY, “Aleni Alanların Video Kamera İle Denetlenmesi”, **Çağın Polisi Dergisi**, Yıl 10, Sayı 120, s.8.

kameralarının insanların özel hayatlarına müdahale etmediği sonucuna varılacaktır. Bu sistemle ilgili güvenlik önlemlerin arttırılması Mobeseye yönelik yapılan eleştirileri sona erdireceği gibi bu sisteme olan güveni de arttıracaktır.

Bölge görüntüleme yöntemiyle aydınlatılan ve nlenen suçlar sayesinde kent güvenliğini sağlamada elde edilen fayda ve Mobese sistemine yöneltilen eleştiriler karşılaştırıldığında, yapılan eleştirilerin ciddiye alınacak kadar öneminin olmadığı, aksine kameraların daha da yaygınlaştırılması ile elde edilecek faydanın çok daha önemli olacağı toplumun çoğu kesiminin kabul edebileceği bir görüştür.

SONUÇ

Kentler de insanların can, ırz ve mallarını koruyup onların güven içinde yaşamasının sağlamakla görevli polisler bu görevlerini yerine getirirken anayasa, kanun, tüzük ve yönetmeliklerden kaynaklanan yetkileri kullanmakta ve de bu mevzuat hükümleri çerçevesinde hareket etmektedir. Görevinin ciddiyeti konusunda bilinçli olması gereken polisler aynı zamanda ellerindeki yasal gücü de bu ciddiyet doğrultusunda kullanmak zorundadır.

Sahip olduğu güç, imkân ve olanakların yanında polisin halk arasında görev yapıyor olması, polislerin her daim göz önünde bulunmasına sebep olmaktadır. Gecesi, gündüzü, bayramı, tatili olmayan ve diğer devlet memurlarına kıyasla olumsuz koşullar altında çalışan polislerin, her davranışının gözetleniyor olması, yazılı ve görsel basında sürekli haber konusu olması, takdir edilmekten çok eleştirilmeleri polislik mesleğinin ne kadar zor bir meslek olduğunu göstermektedir. Ülkemizde Polislerin mesleki bilgi, beceri, verdiği güvenlik hizmetlerinin kalitesi, insan haklarına uyup uymaması gibi konularda Avrupa ülkelerindeki polislerle kıyaslanıyor olması fakat maaş, özlük hakları ve çalışma koşulları yönünden ise çok fazla kıyaslama yapılmaması polislik mesleğini zorlaştıran faktörlerden bazılarıdır.

Günümüz polisi, müdahale ettiği olaylarda taraf olacağını, basına yansıyan olaylarda sürekli eleştirileceğini, yaptığı görevden dolayı insan haklarını ihlalle suçlanacağını ve bazen de suçlularla birlikte yargılanıp onlardan fazla ceza alacağını unutmamalıdır. Polisin müdahalesi esnasında yaşanan ölüm olayları, AİHM'in verdiği kararlar sebebiyle ödenen tazminatlar ve yaşanan diğer olumsuzluklar göz önünde bulundurulacak olursa polisin yetki ve sorumlulukları konusunda bilinçli olarak, insan haklarına saygılı, hoşgörülü ve mevzuat hükümleri çerçevesinde bir görev anlayışı sergilemesi gerekmektedir.

Görevini yerine getirirken kullandığı yetki ve sorumlulukları bilerek hoşgörülü ve de insan haklarına saygılı bir polislik anlayışının sergilemesi, masum insanların mağdur olmalarının önlenmesi konusunda polise yardımcı olacak, polislerin mesleklerini ve insan hayatını tehlikeye atmadan görev yapabilmeleri sağlayacaktır.

Polisin sergileyeceği bu görev anlayışı gerek vatandaşların gözünde gerekse uluslararası platformlarda Türk Polisinin ve Türk Devletinin itibarını koruyacak bir yöntem olacaktır.

Polisin, işkence, kötü muamele ve aşırı güç kullanımı gibi olaylarla sürekli anılması insanların polisten korkar hale gelmesine sebep olmuştur. Özellikle polisin halkla ilişkiler konusunda ki eksiklikleri toplumla polis arasına bir mesafe koymuş, son zamanlarda kentleşmeyle birlikte artış gösteren güvenlik sorunları da bu mesafeyi arttırmıştır.

Polis insanların gözünde sahip olduğu olumsuz imajı yok etmek halkla ilişkileri güçlendirmek ve kentlerde güvenliğin sağlanması konusunda polisin sorumluluğu yanında toplumu oluşturan tüm kesimlere sorumluluk yükleyen Toplum Destekli Polislik anlayışı, uygulamaya konulduğu andan itibaren kent güvenliği konusunda toplumun bilinçlenmesini sağlayan, polis ve halk işbirliği ile güvenlik sorunlarının çözülmesinde başarılı sonuçlara ulaşılmmasını sağlayan ve aynı zamanda polisin olumsuz imajını yok eden yeni bir suçla mücadele yöntemi olmuştur.

Emniyet Teşkilatının polisin yetki kullanımını azaltan dolayısıyla yetki kullanımını sırasında yaşanan sorunları en aza indirip daha etkili ve verimli bir güvenlik hizmeti ile kentlerde yaşanan güvenlik sorunlarını azaltmak adına teknolojiden yararlanılarak uygulamaya koyduğu KGYS projesi, kentlerde işlenen çeşitli suçların aydınlatılmasında ve suçluların yakalanmasında sağladığı büyük fayda ile polisin kent güvenliğini sağlama konusunda vazgeçilemeyecek bir yöntem haline gelmiştir.

Toplum Destekli Polislik ve Kent Güvenlik Yönetim Sistemleri Projesi, polisin sadece çeşitli mevzuat hükümleriyle kendisine verilmiş yetkileri kullanarak kent güvenliğini sağlayamayacağını, güvenlik konusunda sadece polisin sorumluluk üstlenmesiyle kentlerde yaşanan güvenlik sorunlarının çözölemeyeceğini, güvenlik konusunda toplumun desteğinin ve teknoloji kullanımının da çok önemli olduğunu ortaya koymuştur.

2013 yılının haziran ayında İstanbul Taksim Meydanı'nın da bulunan Gezi Parkı'ndaki ağaçların kesilmesinin protesto edilmesiyle başlayan olaylarda, polisin protestoculara müdahalesi Türkiye genelinde birçok toplumsal olay ve gösteri yürüyüşünün yapılmasına sebep olmuştur. Gezi olayları olarak hafızalara kazınan

gösteriler yaşanan büyük maddi zararın yanında 6 sivil vatandaşın ve 1 komiserin hayatını kaybetmesiyle sona ermiştir.

Polisin gezi parkı protestocularına müdahalesinin şiddeti, “*Orantısız Güç Kullanımı*” ve “*Polis*” şiddeti gibi başlıklar altında günlerce yazılı ve görsel basında haber konusu olmuştur. Polisin müdahale yöntemlerinin protesto edildiği olaylar yaşanan can ve mal kayıplarıyla birlikte son zamanlarda polisin imajını düzeltmek için yapılan çalışmalara da zarar vermiştir. Gezi parkı olaylarında göstericiler arasında yer alan provokatörler ve teröristlerin yaptıkları konusunda polisin haklı olduğu birçok hususun bulunduğu bilinmekle birlikte bu olaylarda bazı polislerin arama, yakalama, zor ve silah kullanma gibi yetkileri kullanırken sınırı aştığını göstermektedir.

Sonuç olarak ele aldığımız konu değişen yaşam koşullarıyla birlikte artan güvenlik sorunlarıyla mücadele edebilme adına, polisin çağın gereklerine göre, sürekli gelişen suçlarla mücadele edebileceği yöntemlere sahip olması gerektiğini ve bu müdahale yöntemlerinde polisin kendi imajını zedelemeyecek şekilde olmasının bir zorunluluk olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- ALYOT, H., **Türkiye’de Zabıta Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum**, Kozan Ofset, Ankara, 2008.
- AYDIN, A.H., **Polis Meslek Hukuku**, Doğu Matbaacılık, Ankara, 1996.
- BAHAR, H.İ., **Sosyoloji**, Usak Yayınları, 3. Baskı, Ankara, 2009.
- BAL, R., **Soruşturma ve Yazışma Kuralları**, Adalet Yayınları, Ankara, 2010.
- BIÇAK, V., **Suç Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011.
- BOZKURT, E., KÜTÜKÇÜ, M.A., POYRAZ, Y., **Devletler Hukuku**, Asil Yay., Ankara, 2004.
- CENTEL, N., ZAFER, H., **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 2. Baskı, Beta Basım Yay., İstanbul, 2009.
- CENTEL, N., ZAFER, H., **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 7. Baskı, Beta Yay., İstanbul, 2010.
- ÇEVİK H.H., (Ed.), **Karşılaştırmalı Polis Yönetimi**, Emniyet Genel Müdürlüğü Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2008.
- ÇULHA, R., DEMİRCİ, T., YENİSEY, F., **Soruşturma Evresinde Görev Yapan Müdafî İçin CMK Cep Kitabı**, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2012., <<http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/cmk-419.pdf>>, (01.07.2013)
- DERDİMAN, C., **Polis Yönetimi ve Hukuku**, Arı Ofset Matbaacılık, Tokat, 1997.
- EGM, **Toplum Destekli Polislik Hizmet Standardı ve Uygulamaları**, Ankara, 2009.
- ERYILMAZ, M. B., **İnsan Hakları Prensipleri Işığında Kolluk Uygulamalarının Denetimi**, İçişleri Bakanlığı Yayınları Ankara 2009.
- FOUCAULT, M., **Deliliğin Tarihi**, M.A.KILIÇBAY(çev.), İmge Yayınevi, Ankara 1995.
- GÖRMEZ, K., **Kent ve Siyaset**, Gazi Kitabevi, Ankara, 1997.
- GÖZLER, K., **İdare Hukukuna Giriş**, Öğrenci Dostu Serisi, Bursa, 2011.
- GÖZÜBÜYÜK, Ş., **Yönetim Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara, 2001.
- KARAKAŞ, M., **Türk Polisinin Mesleki Profili**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyon, 2003.
- KARAMAN, Z. T., **Kent Yönetimi ve Politikası**, Anadolu Matbaacılık, 3. Baskı, İzmir, 1995.
- KAYA, E., **Kentleşme ve Kentlileşme**, (t.y), <<http://erolkaya.com/wp-content/uploads/kitaplar/kentlesme-ve-kentlilesme.pdf>>, (01.01.2013)
- KELEŞ, R., **Kentleşme Politikası**, İmge Kitabevi, 8. Baskı, Ankara, 2004.

- KELEŞ,R., **Kent Bilim Terimleri Sözlüğü**, İmge Kitabevi, Ankara, 1998.
- KELEŞ,R., UNSAL,A., **Kent ve Siyasal Şiddet**, A.Ü.S.B.F. Basın ve Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara, 1982, <<http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/005.pdf>>, Erişim Tarihi: 01.01.2013
- KUNTER, N., YENİSEY, F., NUHOĞLU, A., **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi**, 17. Baskı, Beta Yay., İstanbul 2010.
- KURT, H., **Türkiye’de Köy- Kent Çelişkisi**, Siyasal Kitabevi, Ankara 2003.
- MUTLU, A., **Kentli Hakları ve Türkiye**, Çizgi Yayınevi, Konya, 2010.
- ÖZGÜR, A.Z., SÖZEN, S., (Ed.), **Polisin Görev ve Yetkileri**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2003.
- ŞAFAK, A., BIÇAK, V., **Ceza Muhakemesi Hukuku ve Polis**, Roma Yayınları, Ankara, 2005.
- ŞAFAK, A., **Güvenlik Kuvvetleri ve Polis Mevzuatı**, Temel Yayınları, İstanbul, 1994.
- TUNÇKAN,E., **Yurttaşlık ve Çevre Bilgisi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2006.
- Türk Hukuk Lügatı**, Başbakanlık Basımevi, 3. Baskı, Ankara, 1991.
- ÜNVER, Y., HAKERİ, H., **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, 5. Baskı, Ankara, 2012.
- YAŞAR, Y., **Açıklamalı Polis Meslek Hukuku**, Başkent Klişe Matbaacılık, Ankara, 2003.
- YURTCAN, E., **Ceza Yargılaması Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2007.
- ZABUNOĞLU, Y.K., **Kamu Hukukuna Giriş**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1973.

Makaleler:

- 2000 Yılında Türk Polisi**, Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara, 2000.
- AKGÜNER, T., “Kolluk Kavramına Genel Bir Bakış”, **Polis Dergisi**, Sayı 36, s.195-196, 2003.
- ALTINTAŞ, N., “Polis Halkın Mutluluğu İçin Kendi Huzurundan Fedakârlık Yapmayı Meslek Haline Getirmiştir”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı:16, s.13-14, 2003.
- ARSLAN, F., “Suçu Önlemede Eğitimin Önemi ve Toplum Destekli Polislik”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı:82, s.26, 2008.
- ARSLAN, F., “Toplum Destekli Polislik Çalışmaları”, **Çağın Polisi Dergisi**, EGM, Sayı:87, s.16-17, 2009.
- ARSLAN, F., “Türkiye’de ve Avrupa’da Kolluk Adalet İlişkisi”, **Çağın Polisi Dergisi**,
- AYDIN, A.H., “Özel Güvenlik Teşkilatı: Kuruluşu, Görevleri, Yetkileri”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt 4, Sayı 1-2, s.123-136, 2002.

- AYDIN, A.H., “Toplumsal Güvenlik ve Yerel Siyaset”, **Yerel Siyaset Dergisi**, Sayı 28, s.8-17, 2008., < <http://www.yerelsiyaset.com/pdf/nisan2008/3.pdf> > (03.01.2013)
- AYDINER, G., “Toplum Destekli Polislik Anlayışı ve Türk Polis Teşkilatında Uygulanması”, **Polis Dergisi**, Sayı 42, s.11-13, 2004.
- BIÇAK, V., “Uluslararası İnsan Hakları Normlarını Yorum Organı Olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Kararlarının Türk Hukukunun Gelişimine Katkısı”, **Anayasa Yargısı Dergisi**, Cilt 17, s.87-114, 2000., http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/anayargi/bicak.pdf, (15.07.2013)
- BİLGE, S., “İnsan Hakları ve Türkiye”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı 2, s.307-314, 1989., <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/1989-2/4.pdf>, (01.08.2013)
- BİLİR, F., “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Yapısı ve 14 Nolu Protokol”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 55, Sayı 1, s.135-156, 2006., < <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2006-55-01/AUHF-2006-55-01-Bilir.pdf> >, (01.08.2013)
- BİROL, G., “Kentlilik Bilinci ve Balıkesir’den Yarım Asırlık Bir Örnek: Yeni Çarşı Deneyimi”, <http://w3.balikesir.edu.tr/~birol/kentlilik_bilinci.pdf>, (11.10.2012)
- CANBOLAT, M., “KGYS Çalışmaları”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı:125, s.34-37, 2012.
- Cumhuriyet’in 60. Yılında Türk Polisi Dergisi**, EGM Yayınları, Ankara 1983.
- ÇALI, H.H., “Polisin; Yetki, Görev ve Sorumluluk Üçgeni”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 16, s.53, 2003.
- ÇALI, H.H., “Silah Kullanma Yetkisi”, **Çağın Polisi Dergisi**, , Sayı: 18, s.54-56, 2003.
- ÇAPAR, S., “Kamerallı Gözetlemede Toplum Destekli Yaklaşım”, İdarecinin Sesi Dergisi, Sayı 142, s.88-93, 2010.
- ÇAPAR, S., “Mobese Kameraları “Sihirli Değnek” Midir?”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı 458, s.185-202, 2008.
- ÇOBAN, E., “Ülkemizin Modern Bilgi ve Konsepti Mobese”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 47, s.36-38, 2005.
- ÇOLAK, H., “Kolluk Teşkilatı ve Adli Kolluk”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı 28, s.85-91, 1998.
- DEMİRKOL, S., “İptal Davasında İdari İşlemin Beş Unsuru”, **Sayıştay Dergisi**, Sayı 29, s.65-89, 1998.
- DİNÇER, C., “Kolluk Kuvvetlerinin Zor Kullanma Yetkisi”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı 462, s.37-68, 2009.
- ERALP, Ö., “Şu Mobese Dedikleri”, **Ankara Barosu Bilişim ve Hukuk Dergisi**, Sayı 1, s.40-41, 2006., <<http://www.ankarabarusu.org.tr/Siteler/1944-2010/Dergiler/BilisimveHukukDergisi/2006-1.pdf>>, (12.12.2012)
- ERDAĞ, A. İ., “İletişimin Denetlenmesi Kapsamında İki Sorun Olarak: Mağdurun İletişiminin Tespiti ve İletişimin Mağdur Tarafından Kaydedilmesi”, **Türkiye**

- Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 92, s.31-61, 2011 <<http://tbddergisi.barobirlik.org.tr/m2011-92-668>>, (01.08.2013)
- ERDAĞ, A. İ., “Kolluğun Durdurma ve Kimlik Sorma Yetkisi”, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı 4, s.37-60, 2010 <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2010-4/2010-4_erdag.pdf>, (10.01.2013)
- ERDOĞAN, F., “Milli M¼cadele ve Cumhuriyetin Kuruluşunda T¼rk Polis Teşkilatı”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 84, s.20-23, 2008.
- ERYILMAZ, M.B., BOZLAK, A., “Hukukumuzda Zor ve Silah Kullanma Yetkisi”, **T¼rkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 83, s.223-277, 2009., <<http://tbddergisi.barobirlik.org.tr/m2009-83-532>>, (05.08.2013)
- ES,M., ATEŞ, H., “Kent Y¼netimi, Kentlileşme ve G¼ç: Sorunlar ve Ç¼z¼m Önerileri-
- GEMALMAZ, B., “Pratikte AİHS Protokol No. 14’le Getirilen Yeniliklerin Kabuledilebilirlik Ölütü, **Ankara Barosu Dergisi**, Sayı 4, s.319-332, 2011., <<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2011-4/2011-4-13.pdf>>, (15.07.2013)
- G¼KKAYA, S., DOĞAN, M., “Toplum Destekli Polislik (TDP): Bilinenler Ya da Bilinmesi Gerekenler”, **Polis Dergisi**, Sayı:71, s.75-88, 2012.
- G¼Z¼B¼Y¼K, S. A., “Avrupa İnsan Hakları Divanı”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 22, Sayı 4, s.3-13, 1989.
- G¼L,S.K., “Kamu Y¼netiminde ve G¼venlik Hizmetlerinde Hesap Verilebilirlik”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt 10, Sayı 4, s.72, Yıl 2008.
- HAFIZOĞULLARI, Z., “İnsan Hakları, Polis G¼revi ve Yetkisi”, **Polis Dergisi**, Sayı 2, s.36-51, 1995.
- I”, **Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi**, Sayı:48, s.205-248, 2004.
- KARAKEHYA, H., “G¼zetim ve Suçla M¼cadele”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fak¼ltesi Dergisi**, Cilt 58, Sayı 2, s.319-357, 2009., <<http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-2009-58-02/AUHF-2009-58-02-karakehya.pdf>> (01.04.2013)
- KARAMAN, Ö., SEYHAN, K., “Olumlu ve Olumsuz Yanları İle Özel G¼venlik Hizmetleri”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt 3, Sayı 3-4, s.149-173, 2001.
- KAYA, E., “Kent G¼venlięinin Sağlanması”, **Yerel Siyaset Dergisi**, Sayı 28, s.19-22, 2008., < <http://www.yerelsiyaset.com/pdf/nisan2008/4.pdf> >, (10.01.2013)
- KAYGUSUZ, Z., “Kimlik Sorma ve Kimlik Tespiti”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt 10, Sayı 1, s.81-116, 2008.
- KOCABAL, A., “Cumhuriyet, T¼rk Polisi ve Bilgi İşlem”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 70, s.30-32, 2007.
- KOÇAK, Y., “On Nisan Polis Teşkilatı Kuruluşu”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 100, s.50-52, 2010.
- KURT, N., “Kent Hizmetlerinin Geleceğinde Kentsel Sorumluluklar ve Kent K¼lt¼r¼n¼n Geliştirilmesi Stratejileri”, **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi**

- Yönetim Bilimleri Dergisi**, Cilt 9, Sayı 2, s.261-278, 2011.,<
<http://ybd.comu.edu.tr/sites/ybd.comu.edu.tr/files/V.9%20N.2.pdf>> (05.08.2012)
- KUYAKSİL, A., “155. Yılda Polis Teşkilatının Tarihçesi, Kolluk Kavramı ve Günümüzde Emniyet Teşkilatı”, **Polis Dergisi 155. Yıl Özel Sayısı**, Sayı 22, s.2-25, 2000.
- KUYAKSİL, A., “Kabulünün 54. Yılında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı 437, s.229-247, 2002.
- KUYAKSİL, A., “Yeni Kamu Yönetimi ve Toplum Destekli Polislik Uygulamaları”, **Polis Dergisi**, Sayı 71, s.41-50, 2012.
- KUYAKSİL, A., TİYEK, M., “Türkiye’de Güvenlik Hizmeti Olarak Özel ve Gönüllü Güvenlik”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt 5, Sayı 2, s.65-94, 2003.
- MAZLUM, Ö., “Mobese Uygulamaları”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 107, s.31-34, 2010.
- NİRAY, N., “Tarihsel Süreç İçinde Kentleşme Olgusu ve Muğla Örneği”, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 9, s.3-27, 2002., <<http://www.sbed.mu.edu.tr/index.php/asd/article/view/114/118>>, (01.01.2013)
- ÖNDER, F., “Kentli Hakları ve Yerel Siyaset-II”, **Yerel Siyaset Dergisi**, Sayı 30, s.57-70, 2008,, <<http://www.yerelsiyaset.com/pdf/haziran2008/12.pdf>>, (07.10.2012.)
- ÖZTÜRK, O., “Huzur ve Güvenlik İçin Halk Desteğinin Önemi ve Tunceli Emniyet Müdürlüğünce Gerçekleştirilen Toplum Destekli Güvenlik Projeleri”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 60, s.39-41, 2006.
- Sayı: 48, s.10-15, 2005.
- SEVÜK, H. Y., “Kolluk Tarafından Suçun Önlenmesine Yönelik Yapılan İletişimin Denetlenmesine İlişkin Değerlendirmeler”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı 67, s.41-56, 2006., <<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2006-67-271>>, (01.08.2013)
- SEYHAN, K., “İngiltere ve Türkiye’de Kolluğun Suçun Önlenmesi Konusundaki Yetki ve Uygulamaları”, **Polis Dergisi**, Sayı 43, s.174-188, 2005.
- SÖNMEZ, N., KIZILKAYA, A., “Geçmişten Günümüze Güvenlik İhtiyacı Ve Türk Polis Teşkilatı”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 17, s.17-18, 2003.
- SÖNMEZ, N., KIZILKAYA, A., “Geçmişten Günümüze Güvenlik İhtiyacı Ve Türk Polis Teşkilatı,” **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 18, s.19-23, 2003.
- ŞAFAK, A., “Son Toplumsal Olaylar ve Gündeme Gelen Polisin Kuvvete Başvurma Yetkisinin Sınırı Sorunu,” **Polis Dergisi**, Sayı 38, s.258-264, 2004.
- ŞEKER, G., “Kent Güvenliği Örgütlenmesinde Mahalle ve Çarşı ve Mahalle Bekçileri”, **Polis Bilimleri Dergisi**, Cilt 7, Sayı 4, s.59-90, 2005.
- ŞİMŞEK,H., “İngiltere ve Amerika Deneyimleri Işığında Toplum Destekli Polisliğin Felsefesi& Uygulaması ve Türkiye İçin Öneriler”, **Polis Dergisi**, Sayı 42, s.79-90, 2004.

- TOPAL, A.K., “Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye’de Kent Neresidir”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 6, Sayı 1, s.277, 2004.,< www.sbe.deu.edu.tr/dergi/cilt6.say1/6.1%20topal.pdf>, (11.10.2012)
- YENİSEY, F., “Aleni Alanların Video Kamera İle Denetlenmesi”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 120, s.8-9, 2011.
- YENİSEY, F., “Arama”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 95, s.5-8, 2009.
- YENİSEY, F., “Faili Tekrar Tanımaya Yarayan Önleme ve Koruma Tedbirleri”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 70, s.6-7, 2007.
- YENİSEY, F., “Feridun Hoca İle Ceza Muhakemeleri Hukuku (1)”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 12, s.8-10, 2012.
- YENİSEY, F., “Feridun Hoca İle Ceza Muhakemesi Hukuku (8)”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı 128, s.9-11, 2012.
- YILMAZÇELİK, İ., KARABÖRK, İ., “Türk Emniyet Teşkilatının Kuruluş ve Gelişmesi (1845-1920) ”, **Polis Dergisi**, Sayı 43, s.5-61, 2005.
- ZEYBEK, C., “Temel Hak ve Özgürlükler Bağlamında Polisin Durdurma Yetkisi”, **Çağın Polisi Dergisi**, Sayı:70, s.33-36, 2007.
- ZEYBEK,C., “Polis Vazife Ve Salâhiyet Kanunu Değişikliği Ve Önleyici Polislik Yaklaşımı”, **Türk İdare Dergisi**, Sayı 455, s.27-44, 2007.

İnternet Kaynakları

- Antalya Emniyet Müdürlüğü, “**Komşu Kollama Projesi**”,(t.y), <http://www.antalya.pol.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=475&Itemid=536>, (27.11.2012.)
- Araştırma ve Etütler Merkezi, “Bir Toplum Destekli Hizmet Modeli, Suçla Mücadele Stratejisi Projesi”, <http://www.arem.gov.tr/ortak_icerik/arem/Projeler/Arastirma_raporu/toplum_destekli_polis/toplum_destekli_polis.pdf>,(25.08.201)
- Avrupa Konseyi Türkiye, <<http://www.avrupakonseyi.org.tr/>>, (01.08.2013)
- Balıkesir Emniyet Müdürlüğü Toplum Destekli Büro Amirliği, “**İnternet Kafe İşletmecileri Eğitim Kursu**”, (t.y), <http://tdp.balikesir.pol.tr/projeler/internet_cafe.html>, (30.11.2012)
- Balıkesir Emniyet Müdürlüğü Toplum Destekli Büro Amirliği, “**Simge Projesi**”, <<http://tdp.balikesir.pol.tr/projeler/simge.html>>, (30.11.2012)
- Bin Suçlu Yakalandı**, <<http://www.milliyet.com.tr/2007/03/26/yasam/yas04.html>>, (12.12.2012)
- Cihan Haber Ajansı, <<http://www.cihan.com.tr/news/AIHM-e-Turkiye-aleyhinde-50-bin-249-basvuru-yapildi-CHMTEyODU2Ny8x>>, (20.09.2013)
- EGM (Emniyet Genel Müdürlüğü), <<http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/default.aspx>>, (16.08.2012)
- EGM Asayiş Dairesi Başkanlığı, <<http://www.asayis.pol.tr/Sayfalar/TDP.aspx>>, (13.12.2013)

- EGM, 1299-1453 Dönemi, <<http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/1299-1453Donemi.aspx>>, (10.06.2013)
- EGM, 1453-1826 Dönemi, <<http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/1453-1826Donemi.aspx>>, (10.06.2013)
- EGM, 1826-1845 Dönemi, <<http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/1826-1845Donemi.aspx>>, (10.06.2013)
- EGM, 1845-1879 Dönemi, <<http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/1845-1879Donemi.aspx>>, (10.06.2013)
- EGM, 1879-1908 Dönemi, <<http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/1879-1908Donemi.aspx>>, (10.06.2013)
- EGM, 2012 Yılı Performans Programı, s.22.,< <http://www.memurlar.net/common/news/documents/216578/performans2012.pdf>> (01.02.2013)
- EGM, 2012 Yılı Stratejik Faaliyetler Raporu, <http://www.egm.gov.tr/SiteAssets/Sayfalar/StratejiGelistirmeFaaliyetleri/2012_yili_faaliyet_raporu.pdf>, (10.06.2013)
- EGM, Kurtuluş Savaşında Polis, <<http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/KurtulusSavasindaPolis.aspx>>, (15.07.2012)
- EGM, Özel Harekat Daire Başkanlığı, <<http://www.egm.gov.tr/Sayfalar/Özel-Harekat-Daire-Baskanligi.aspx>>, (10.06.2013)
- EGM, Stratejik Plan 2009-2013, S.59, http://www.egm.gov.tr/Documents/emniyet_genel_mudurlugu_Stratejik_Plan.pdf, (01.06.2013)
- EKŞİ, A.M., “Polisin Tehlikeyi ve Suçu Önlemek Amacıyla Kişileri Yakalama ve Uzaklaştırma Yetkisi ve Almanya Örneği”, **Bursa Suç Önleme Sempozyumu**, 2011,<<http://suconleme.org/wp-content/uploads/2013/02/10-Polisin-Tehlikeyi-ve-Suçu-Önlemek-Amacıyla-Kişileri-Yakalama-ve-Uzaklaştırma.pdf>>, (15.08.2013)
- Emniyet Genel Müdürlüğü, 2012 Yılı İnsan Hakları Faaliyet Raporu, ss. 34-36.,<<http://www.egm.gov.tr/SiteAssets/Sayfalar/insanHaklar%C4%B1FaaliyetRaporu/%C4%B0H%20Faaliyet%20Raporu%2002.08.2013.pdf>>, (15.09.2013)
- <http://asbava.blogspot.com/2011/12/devletin-kokeni-hakndaki-teoriler.html>, Er.Tarihi: 14. 12.2013
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/Panoptikon>>, (E.T.12.12.2013)
- <http://w2.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/2293/unite03.pdf>, Erişim Tarihi: 14.12.2013
- <http://www.asayis.pol.tr/Sayfalar/TDP.aspx>, Erişim Tarihi: 13.12.2013
- <http://www.haberajans.com/gunduz-hirsizlik-yapan-cete-mobese-sayesinde-cokertildi-haberi-132219.html>>, (12.12.2012)
- <http://www.haberler.com/balikesir-polisinden-bir-ilk-daha-haberi/>>, (30.11.2012)
- <http://www.haberler.com/hakkari-de-guvenlik-mobese-kameralar-ile-4091810-haberi/>>, (12.12.2012)

<http://www.haberler.com/izmir-de-mobese-sayesinde-221-olay-aydinlatildi-4021256-haberi/>>, (12.12.2012)

<http://www.inhak.adalet.gov.tr/temel/ek14.pdf>>, (02.08.2013)

<http://www.istanbul.gov.tr/images/docs/insanHaklariSozlesme.pdf>>, (01.08.2013)

<http://www.istihbarat.pol.tr/Sayfalar/Istihbarata-İliskin.aspx>>, (01.08.2013)

<http://www.mit.gov.tr/isth-olusum.html>>, (01.08.2013)

http://www.tbmm.gov.tr/kultursanat/yayinlar/yayin089/089_00_013.pdf>, (02.08.2013)

http://www.tbmm.gov.tr/ul_kom/akpm/genel_bilgi.htm, (01.08.2013)

<http://www.yargitay.gov.tr/aihm/upload/10036-03.pdf>>, (15.07.2013)

<http://www.yargitay.gov.tr/aihm/upload/12863-02.pdf>>, (15.07.2013)

<http://www.yargitay.gov.tr/aihm/upload/31451-03.pdf>>, (15.07.2013)

http://www.yargitay.gov.tr/aihm/upload/32446_96.pdf>, (15.07.2013)

<http://www.yargitay.gov.tr/aihm/upload/74552-01.pdf>>, (15.07.2013)

<http://www.yenisafak.com.tr/YurtHaberler/?i=238652>>, (12.12.2012)

İEM (İstanbul Emniyet Müdürlüğü), <<http://mobese.iem.gov.tr/bgs.html>>, (10.10.2012)

İEM, <<http://mobese.iem.gov.tr/kkm.html>>, (10.10.2012)

İEM, <<http://mobese.iem.gov.tr/mas.html>>, (11.10.2012)

İEM, <<http://mobese.iem.gov.tr/moym.html>>, (10.10.2010)

İEM, <<http://mobese.iem.gov.tr/niks.html>>, (11.10.2012)

Kamu Hizmetlerini Geliştirme ve İyileştirme Projeleri, Mülki ve Yerel Yönetimlerde Örnek Uygulamalar, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2009., <http://www.strateji.gov.tr/ortak_icerik/strateji/yazilar/Yay%C4%B1nlar/eniyiu_ygulamalar.pdf>, (27.11.2012)

MİLLİYET, Şükran PAKKAN, Mobese Sistemi İstanbul'a Yaradı, Kameralarla 2

ŞAHİN, İ.N., İçişleri Bakanı Sayın İdris Naim Şahin'in 04.11.2011 Tarihinde TBMM Plan Ve Bütçe Komisyonunda, İçişleri Bakanlığı Ve Bağlı Kuruluşların Bütçe Görüşmelerinde Yaptığı Konuşma, <http://www.icisleri.gov.tr/default.icisleri_2.aspx?id=6983>, (11.11.2012)

VATAN, Hırsız Kapıyı Açar mısın, (t.y) <<http://haber.gazetevatan.com/hirsiz-kapiyi-acar-misin/375617/1/Haber>>, (27.11.2012)

Diğer Kaynaklar

1982 Anayasası.

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği, **Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi** 01.06.2005, Sayı 25832, Madde 4.

Ceza Muhakemesi Kanunu, Kanun Numarası 5271, **Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi** 17.12.2004, Sayı 25673.

Emniyet Teşkilatı Kanunu, Kanun Numarası 3201, **Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi** 04.06.1937, Sayı 3629

Kabahatler Kanunu, Kanun Numarası 5326, **Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi** 31.03.2005, Sayı 25772.

Karayolları Trafik Kanunu, Kanun Numarası 2918, **Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi** 18.10.1983, Sayı 18195.

Kimlik Bildirme Kanunu, Kanun Numarası 1774, **Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi** 11.07.1973, Sayı 14591.

Pasaport Kanunu, Kanun Numarası 5682, **Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi** 24.07.1950, Sayı 7564.

Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu, Kanun Numarası 2559, **Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi** 04.07.1934, Sayı 2751, Madde 1.

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği **Yayınlandığı Resmi Gazete Tarihi** 01.06.2005, Sayı 25832.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı : Şafak KOLAK

Doğum Yeri ve Yılı : Beyşehir-1985

Medeni Hali : Bekar

Eğitim Durumu:

Lisans Öğrenimi : Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Kamu Yönetimi
(2004-2008)

Yüksek Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı (2011 ---)

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi:

İngilizce- Orta Düzeyde

İş Deneyimi:

1. Polis Memuru, Burdur-Tefenni İlçe Emniyet Amirliği (Ağustos 2010-Temmuz 2013)
2. Polis Memuru, Hakkari- Yüksekova İlçe Emniyet Müdürlüğü (Temmuz 2013)

Bilimsel Yayınlar: